

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav českých dějin

Disertační práce

Mgr. Jan Boukal

Vztahy města Cheb a české šlechty v pozdním středověku

**Relations between the town Cheb and Bohemian nobility
in the Late Middle Ages**

vedoucí práce: PhDr. Blanka Zilynská, Ph.D.

Praha 2021

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. 9. 2021

.....

Abstrakt

Disertační práce se zaměřuje na vztahy města Cheb a české šlechty v pozdním středověku (tj. od 2. poloviny 14. století do počátku 16. století) se zvláštním důrazem na dobu husitských válek a dobu života a vlády Jiřího z Poděbrad. Práce si všímá těchto vztahů v rovině konfliktní (války a soudy) a nekonfliktní (např. obchod, vzájemná pomoc, předávání informací), snaží se uvedené jevy obecně charakterizovat a komparovat. Součástí práce jsou rovněž případové studie, které se zaměřují na otázku možnosti poznání vzájemné interakce mezi sledovanými stranami a na konkrétní rody, u kterých došlo k přesunu z Chebu do Čech či naopak.

Abstract

This Ph.D. thesis focuses on the relations between the town of Cheb and Bohemian nobility in the late Middle Ages (from the second half of the 14th century to the beginning of the 16th century) with special interest in the period of the Hussite wars and the reign of King George of Podebrady. The thesis looks at these relations on two levels – conflicts (wars and courts) and non-violent (commerce, mutual assistance, information sharing) and tries to characterise and compare these phenomena. The thesis includes the case studies focusing on the question of the possibility of mutual interaction between examined subjects. It also focuses on particular noble families characterised by their transition from Cheb to Bohemia or otherwise.

Klíčová slova

Cheb; České království; šlechta; města; války; soudy; obchod; komunikace

Key words

Cheb (Eger), Kingdom of Bohemia, nobility, towns, wars, courts, trade, communication

Na tomto místě bych rád poděkoval paní PhDr. Blance Zilynské, PhD. za její pomoc a vedení této disertační práce. Dále bych chtěl poděkovat zaměstnancům Státního okresního archivu v Chebu, kteří mi byli velice nápomocni během vyhledávání rozličných pramenů a vždy ochotně pomohli s čímkoliv, co jsem potřeboval. Za podporu a pomoc jsem vděčný kolegům Janu Malému, Janu Škvrňákovi, Pavlu Komárkovi, Martinu Musílkovi a mé sestře Janě. Největší poděkování si ovšem zaslouží Marie a Františka, bez jejichž podpory a lásky by tato práce nikdy nemohla vzniknout.

Obsah

Úvod.....	10
1 Prameny, literatura a metodologie	13
1.1 Prameny archivní, vydané a archeologické.....	13
1.2 Metodologie práce a inspirační zdroje	14
1.3 Dějiny bádání o středověkém Chebu	16
1.4 Zájem o českou středověkou šlechtu v historiografii.....	19
1.5 Studium vztahů šlechty a měst ve středověku.....	23
2 Cheb a Země Koruny české ve středověku.....	28
2.1 Historický vývoj Chebu a jeho zázemí (tzv. Chebska) od nejstarších dob do sklonku středověku	28
2.2 Pokus o vymezení pojmů Cheb a Chebsko	41
2.3 Vztahy Chebu a „chebské“ šlechty ve středověku	42
3 Charakteristika a vývoj české šlechty do konce středověku.....	47
4 Války Chebu s českou šlechtou	53
4.1 Konfliktní vztahy města Cheb s českou šlechtou před husitskými válkami	53
4.2 Konfliktní vztahy české šlechty s Chebem za husitských válek	57
4.3 Záští Chebu s Burianem z Gutštejna (1427-1437 a 1449-1450).....	64
4.4 Záští se služebníky Hynka Krušiny ze Švamberka	67
4.5 Záští s Rackem z Rýzmberka	68
4.6 Česká šlechta ve válce Chebu s Jindřichem z Plavna (1443-1449)	69
4.7 Záští Chebu s Alešem Holickým ze Šternberka.....	69
4.8 Záští Chebu a členů poděbradské jednoty	70
4.9 Záští Beneše z Kolovrat s Chebem (1451).....	71
4.10 Česká šlechta a válka města Cheb s Jindřichem z Plavna (1452-1454).....	71
4.11 Záští Chebu s Vilémem z Ilburka.....	78
4.12 Česká šlechta a Cheb v bavorské válce (1458-1462).....	80

4.13	Zášťí Chebu a Plavenských (1466-1478?).....	80
4.14	Zášťí Chebu s Vilémem z Volfštejna (1469-1473?).....	81
4.15	Zášťí Chebu s pány z Kolovrat a Janem z Janovic a Petršpurku.....	86
4.16	Boje Chebu s Hynčíkem Pluhem z Rabštejna (1470, 1472-1479).....	88
4.17	Zášťí Chebu s Janem Planknárem s Kynšperka (1478).....	90
4.18	Konflikt Chebu a bratří z Vřesovic	91
4.19	Zášťí Chebu s Jorgem Zedwitzem se spoluúčastí české šlechty	92
4.20	Šlechtické války pozdního středověku.....	97
4.20.1	„Chci být vaším nepřítelem.“ Počátek konfliktu – zaslání odpovědního listu ...	98
4.20.2	Průběh konfliktu	99
4.20.3	„Pravé, věrné a křesťanské přímeřie.“ Konec konfliktu – uzavření příměrného listu	101
4.21	Soudy, vězňové a zajatci – další doklady konfliktů české šlechty a Chebu	104
4.21.1	Soudy	105
4.21.2	Vězňové a zajatci	109
5	Nekonfliktní vztahy Chebu a české šlechty.....	112
5.1	Cheb jako místo setkání české šlechty a Chebští na setkáních šlechty jinde.....	112
5.2	Poslové.....	118
5.3	Obchod.....	120
5.4	Cla.....	121
5.5	Pomoc služebníkům a poddaným.....	122
5.6	Chebští ve službách české šlechty.....	130
5.7	Předávání informací a darů a „dobré přátelství“	131
5.8	Finanční záležitosti.....	135
6	Forma a jazyk komunikace	139
7	Případové studie – Česká šlechta na Chebsku a Chebští mezi českou šlechtou.....	144
7.1	Šlikové.....	144
7.2	Hertenberkové	149

7.3	Kagerové – Štampachové, Globnárové a Planknárové	164
7.4	Hulerové	167
7.5	Nekšové z Landeka	172
7.6	Rod erbu pstruha – Hýzrlové z Chodů a Pichelberkové	173
7.7	Týřovští z Einsidle	174
7.8	Jan Toš z Hlince	178
7.9	Maleříkové z Hazlova	179
7.10	Týnárové z Týna	180
7.11	Pluhové z Rabštejna	183
7.12	Hozlauerové z Hozlau	183
7.13	Gutštejnové	183
7.14	Česká šlechta působící v Chebu z pověření panovníků a chebské městské rady.....	184
7.14.1	Chebští purkrabí a zemští soudci českého původu	184
7.14.2	Hejtman chebského kraje.....	193
	Závěr	196
	Prameny a literatura	199
	Archivní prameny.....	199
	Edice.....	201
	Literatura	205
	Seznam zkratk	228
	Seznam příloh	229
	Přílohy.....	230

Úvod

„Poměry takové našli bychom jistě více méně po celých Čechách, kdybychom měli i odjinud tolik zpráv, jako se jich zachovalo v archivu Třeboňském a Chebském.“¹

Rudolf Urbánek

„Jakkoliv si Cheb a Chebsko podržely politickou samostatnost, vstupovaly do rozmanitých styků s českými městy a s českou šlechtou.“²

Josef Macek

„Ze strany české se na Chebsku střetávaly a křížily mocenské aspirace Šliků, Gutštejnů, Švamberků, Kolovratů, Plavenských a dalších českých panských rodů.“³

Jiří Jánský

Výše uvedená slova z Urbánkova Věku poděbradského nejsou v žádném případě přehnaná. Chebský archiv náleží, co se týče množství dochovaných středověkých písemností, mezi nejbohatší archivy na území České republiky. Je však nutné v této souvislosti podotknout, že tamní písemnosti nebyly v minulosti českými historiky příliš využívány s výjimkou těch, které byly edičně zpřístupněny (např. František Palacký, Heinrich Gradl, Karl Siegl či Adolf Bachmann).

Město Cheb a jeho zázemí, označované jako Chebsko (k tomuto pojmu viz samostatná kapitola této práce), představuje v rámci českých středověkých dějin jistou anomálii. Až do roku 1322 nebyl Cheb trvalou součástí Českého království, a i po připojení k Zemím Koruny české si uchoval do určité míry svou autonomii jakožto dědičná říšská zástava. Cheb tak představoval jakýsi most mezi Čechami a Říší. Zvláštního charakteru nabyla s ohledem na specifické postavení Chebska i tamní šlechta. Ta vzešla z prostředí nesvobodné ministeriality. Jednalo se o systém ministeriální soustavy v Čechách do té doby nezvyklý. Již na počátku 14. století dosáhli mnozí ministeriálové značného postavení. Z ministeriálních rodů na Chebsku však nepocházela pouze lokální (a povětšinou politicky bezvýznamná) šlechta, ale též chebský

¹ Rudolf URBÁNEK, *Věk poděbradský I. České dějiny III/1.*, Praha 1915, s. 722.

² Josef MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471-1526) 4. Venkovský lid. Národnostní otázka*, Praha 1999, s. 178.

³ Jiří JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III*, Domažlice 2003, s. 162.

měšťanský patriciát. Sebevědomí a mocní měšťané, těžící z výhodné polohy města a rozvinutých řemesel a obchodu, vnímali okolní šlechtice jako ekonomické konkurenty. Současně chebská šlechta ohrožovala chebské měšťanstvo svými loupeživými výpravami. Od poloviny 14. století až do roku 1506 proběhlo mezi Chebskými a místní šlechtou několik drobných válek, ve kterých se do určité míry angažovala i česká šlechta. Přesto se zdá, že se většina chebských šlechtických rodů snažila žít s městským velikánem ve své blízkosti v míru. Na Chebsko dokonce pronikly některé z teritoriálně českých šlechtických rodů, oproti tomu lze současně nalézt příslušníky původně chebských rodů v řadách české šlechty. Mnozí z chebských měšťanů se rovněž zakupují na venkově, v důsledku čehož se přibližují místní nižší šlechtě a často je dokonce obtížné jednotlivé vrstvy rozlišit. Důležitými šlechtici v životě chebských měšťanů byli bezpochyby úředníci, které do Chebu dosazoval český panovník.⁴

Česká šlechta začala navazovat intenzivnější styky s městem Cheb od doby husitských válek. Cheb tehdy patřil společně s Loktem a Plzní mezi hlavní opory moci Zikmundovy strany v západních Čechách. Není tedy překvapením, že šlechta komunikující s Chebem byla převážně katolická. Situace se začala měnit na sklonku husitských válek, kdy se spojenci Chebu stali i jeho dosavadní husitští nepřátelé (např. Jakoubek z Vřesovic).⁵ Posléze začíná období sporů a soukromých válek („záští“) s českou šlechtou, ale též s cizími šlechtici s majetky v Čechách, jako byli fojtové z Plavna. Konflikty s českou šlechtou donutily Cheb k najmutí „chebského hejtmana“, tedy placeného ochránce z řad české šlechty, kterým se stal Hynek Krušina ze Švamberka.⁶ Co se týče regionu tzv. Chebska, byly vztahy Chebu a české šlechty dosud sledovány převážně v rámci dějin velkých rodů (Švamberkové, Gutštejnové), ve vztahu k husitům jako celku a Jiřímu z Poděbrad, či okrajově v rámci studia vnitřních konfliktů na Chebsku.⁷

Cílem této práce bude vylíčení příčin, průběhu a důsledků vzájemné konfrontace a kooperace mezi chebskými měšťany (městskou radou i konkrétními jedinci) a českou šlechtou a jejich zasazení do kontextu středověkých šlechticko-městských vztahů. Práce se rovněž

⁴ O dějinách pozdně středověkého Chebu nejnověji a nejdrobněji František KUBŮ, *Chebský městský stát. Počátky a vrcholné období do počátku 16. století*, České Budějovice 2006. O vztazích mezi Chebany a okolní šlechtou zvláště na s. 121-132; též František KUBŮ – Pavel ŠEBESTA, *Politické a ekonomické vztahy města Chebu a okolní šlechty*, in: *Archaeologia Historica* 10, 1985, s. 163-173.

⁵ Jan BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic († 1462). Cesta chudého moravského šlechtice k vládě nad severozápadní Čechami*, České Budějovice 2016, passim.

⁶ O vztazích Švamberka a Chebu viz Vilém KNOLL, *Orlice a Labuť. Ochramné smlouvy pánů ze Švamberka a města Chebu v 15. století*, in: *Pocta Stanislavu Balíkovi k 80. narozeninám*. Acta historico-iuridica Pilsnensia 2008, s. 174-193.

⁷ Zvláště Jiří JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice I.-V.*, Domažlice 2001-2005; TÝŽ, *Páni ze Švamberka. Pětisetletá sága rodu s erbem labutě*, Domažlice 2006; TÝŽ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, Domažlice 2009; Vladimír BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, České Budějovice 2013; František KUBŮ, *Jiří z Poděbrad a Chebsko*, in: *Zprávy chebského muzea a okresního archivu* 2, 1983, s. 17-40.

pokusí zjistit, nakolik se lišily vztahy města Chebu a české šlechty od jeho vztahu k místní šlechtě. Časově se práce zaměří na období pozdního středověku, především na dobu husitskou a poděbradskou, nebude ovšem opomenuto období předcházející, kde lze již hledat prapůvod vztahů mezi sledovanými subjekty. Stejně tak bude pracováno i s prameny doby jagellonské, kterých je ovšem v chebském archivu takové množství, že nebude možné beze zbytku vytěžit všechny.

Rád bych si položil otázku, jaký byl vlastně charakter politických, hospodářských a kulturně sociálních vztahů mezi Chebem a českou šlechtou ve sledovaném období. Byl převážně konfliktní (jako v případě vztahů Chebských a chebské šlechty) nebo převažovala snaha o udržení oboustranně dobrých vztahů a vzájemná konfrontace mezi Chebem a šlechtou představovala spíše výjimečnou situaci? Tato práce se rovněž zaměří na sociálně ekonomické pozadí vzájemných vztahů mezi sledovanými subjekty a formy vzájemné komunikace, pokud se nám o ní dochovaly zprávy.⁸

Obecně se vztahy měst a šlechty v pozdním středověku v Čechách zabývalo mnoho autorů (např. Josef Macek, František Hoffmann, Jindřich Francek, Jiří Jánský či nejnověji Robert Šimůnek), jejichž práce mi poslouží coby inspirace.⁹ Práce se pokusí strukturalisticky zpracovat uvedený sociálně historický fenomén a patrně odhalit mnohé dosud neznámé aspekty šlechtické a měšťanské mentality v 15. století.

⁸ Srovnej též Rudolf URBÁNEK, *Věk poděbradský IV. Čechy za kralování Jiříka z Poděbrad: léta 1460-1464. České dějiny III/4.*, s. 310, který řeší např. otázku bilingvity v komunikaci.

⁹ Josef MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471-1526) 3. Města*, Praha 1998; František HOFFMANN, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009, s. 453-462; Jindřich FRANCEK, *24.10.1517. Svatováclavská smlouva. Urození versus neurození*, Praha 2006; Jiří JÁNSKÝ, *Protiměstské opovědnické družiny v jižních a jihozápadních Čechách v letech 1514-1534*, in: *Táborský archiv: sborník Okresního archivu v Táboře 5*, 1993, s. 63-135; Robert ŠIMŮNEK, *Šlechta a města pozdního středověku: konfrontace či koexistence?*, in: Ján Lukačka – Martin Štefánik (edd.), *Stredoveké mesto ako miesto stretnutí a komunikácie*, Bratislava 2010 s. 225-23;; TÝŽ, *Šlechta a města v pozdním středověku: kontakty, konfrontace a geografický horizont (na příkladu Strakonice a Volyně)*, in: *Historická geografie 33*, 2005, s. 197-247.

1 Prameny, literatura a metodologie

1.1 Prameny archivní, vydané a archeologické

Mezi nejdůležitější prameny, kterých bylo v této práci využito, náleží listy a listiny české šlechty a koncepty odpovědí z pera písařů chebské městské rady uložené ve Státním okresním archivu v Chebu, na jejichž základě lze alespoň částečně proniknout do světa vzájemných vztahů mezi sledovanými subjekty. Tyto písemnosti jsou z období středověku dochovány v několika stovkách kusů, ne vždy ovšem mají dostačující vypovídací hodnotu, neboť nám často schází možnost poznat jejich kontext.¹⁰ Z archivních pramenů pak byly hojně využívány listy a listiny uložené ve fondu Historica ve Státním oblastním archivu v Třeboni¹¹ a listiny valdsaského kláštera uložené v Ambergu.¹² Mnohé další pro práci užitečné prameny byly v minulosti edičně zpřístupněny v registářích rodů Šliků¹³ a Zedwitzů,¹⁴ registáři ke sporům Chebských s Jorgem Zedwitzem,¹⁵ listáři Jošta z Einsidle¹⁶ a především v různých svazcích řady *Fontes Rerum Austriacarum*, které obsahují písemnosti hornofalcké a míšeňské provenience týkající se Chebu a české šlechty.¹⁷ Dále bylo přihlédnuto k některým listinám, vydávaným panovníky v Chebu či v souvislosti s Chebem (např. v jeho prospěch), které byly edičně zpřístupněny v řadě *Codex Iuris Municipalis*.¹⁸ Kromě toho byly využity různé prameny knižní, a to jak povahy úřední (především chebské soudní knihy),¹⁹ tak charakteru narativního. V tomto případě se jedná především o novověké chebské kroniky, které ovšem zachytily i rozličné události a zprávy z 15. a počátku 16. století.²⁰ Zcela výjimečným pramenem je pak

¹⁰ První přehled o písemnostech podal Karl SIEGL, *Die Kataloge des Egerer Stadtarchivs*, Eger 1900.

¹¹ SOA Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696). Většina středověkých listin a listů z treboňského archivu je dostupná online na webových stránkách <https://digi.ceskearchivy.cz/123583> (24. 4. 2021).

¹² Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassen Urkunden. Většina listin dostupná online na stránkách: <https://www.portafortium.eu/> (24. 4. 2021).

¹³ Heinrich GRADL, *Zur ältesten Geschichte der Schlick*, in: Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft Adler in Wien, XVI. Jahrgang der Zeitschrift, XIII. des Jahrbuches, Wien 1886, s. 1-26.

¹⁴ Heinrich GRADL, *Regesten der von Zedwitz*, in: Vierteljahrsschrift für Heraldik, Sphragistik und Genealogie Bd. 12 (1884), s. 20-72.

¹⁵ Karl SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, in: Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen 55, Prag 1917, s. 1-98.

¹⁶ Franz KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel und Seine Correspondenz mit Eger*, in: Archiv für österreichische Geschichte 39, Wien 1868, s. 246-257.

¹⁷ Především *Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbärländer im Zeitalter Georg's von Podiebrad (1450-1471)*, Franz Palacky (ed.), Wien 1860 (FRA XX) a *Urkunden und Actenstücke zur österreichischen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrichs III. und König Georgs von Böhmen (1440 - 1471)*, Adolf Bachmann (ed.), Wien 1879 (FRA XLIII).

¹⁸ *Codex Iuris Municipalis I – IV.*, J. Čelakovský – Gustav Friedrich – Antonín Haas (edd.), Praha 1886-1961.

¹⁹ Karl SIEGL, *Das Achtbuch des Egerer Schöffengerichtes aus der Zeit 1310-1390*, Prag 1901; Karl SIEGL, *Das Achtbuch II des Egerer Schöffengerichtes vom Jahre 1391 bis 1668*, in: MVDGB 41 (1903), s. 345-386, 524-579; Heinrich GRADL, *Das Buch der Gebrechen am Egerer Schöffengericht*, in: Archiv für Geschichte und Altertumskunde von Oberfranken. Band 15/2. Bayreuth 1882, s. 215-275.

²⁰ *Die Chroniken der Stadt Eger*, Heinrich Gradl (ed.), Prag 1884.

autobiografie na Chebsku usedlého českého šlechtice Kryštofa z Týna.²¹ Jako srovnávací materiál byly využity jiné písemnosti dokládající vztahy šlechty a měst. Vzhledem k jejich značnému množství a roztroušenosti bylo ovšem využito pouze k dokumentů edičně vydaných. Především se jedná o dokumenty, vydané v české řadě Archiv český.²²

Přihlédnuto bylo rovněž k materiálům archeologickým, tedy nemovitým památkám (např. stopám po opevnění a obléhání v terénu) a movitým artefaktům, pokud jsou známy a publikovány. Z archeologických nálezů souvisejících a spojitelných s tématem této práce lze spojit přinejmenším militárie z hradů, které Chebští dobývali, ale ve výjimečných případech i jiné předměty (např. kovové slunce z věže hradu Neuhausu, které bylo ukořistěno Chebskými a poté se stalo ozdobou chebské radnice a dnes je uloženo ve sbírce chebského muzea).²³ Současně není možné zcela opomenout prameny obrazové, mezi které náleží např. heraldická výzdoba chebské radnice, nebo vyobrazení v Chebské kronice Pankráce Engelharta.

1.2 Metodologie práce a inspirační zdroje

Práce svým charakterem navazuje především na texty německojazyčných historiků působících v archivu a muzeu města Cheb, z nichž lze vyzdvihnout především Heinricha Gradla, Karla Siegla a Heriberta Sturma. Rovněž český medievistický výzkum Chebu má již delší tradici a pro tuto práci klíčové jsou studie Františka Kubů, Pavla Šebesta a Viléma Knolla. V současné době se problematice středověkého Chebu nejvíce věnují archeologové Jan Hasil, Tomáš Klír a Michal Beránek. Jejich zájmem jsou však jiná témata, než kterými se bude zabírat tato práce (především osídlení Chebska v raném středověku a otázka rolnictva na Chebsku či proces pustnutí vesnic).²⁴ Metodologicky inspirativní je práce Roberta Šimůnka zaměřující svou pozornost na vztahy měst a šlechty především na příkladu jihočeských měst. Šimůnkem užívaný materiál je však jiného charakteru, neboť zachycuje vztahy měst a šlechty sídlící v jeho

²¹ *Die Selbstbiographie Christophs von Thein. 1453-1516*, Adam Wolf (ed.), in: *Archiv für österreichische Geschichte* 53, Wien 1875, s. 105-123.

²² *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské z archivův domácích i cizích sebrané I – XXXVII*, František Palacký – Josef Kalousek – Jaromír Čelakovský – Gustav Friedrich (edd.), Praha 1840-1941 (dále jen AČ).

²³ Např. archeologické nálezy z hradu Boršengrýna publikoval Ladislav HOLÍK, *Hrad Borschengrün a jeho sídelně historické souvislosti*, in: *Studia Mediaevalia Pragensia* 5, Praha 2005, s. 125-163; nálezy z Neuberka viz František KUBŮ – Pavel ŠEBESTA, *Politické a ekonomické vztahy města Chebu a okolní šlechty*, in: *Archaeologia Historica* 10, 1985, s. 163-174; Pavel MACH, *Nález předmětů z tvrziště v Kraslicích*, in: *Sokolovsko* 3/2010, s. 27-28.

²⁴ Podrobný přehled prací viz kapitola Dějiny bádání o středověkém Chebu.

bezprostředním okolí.²⁵ Rozličné zdroje inspirace lze hledat i v pracích zahraničních, především německých historiků.²⁶

Základní metodou užívanou v této práci je analýza výše uvedených písemných pramenů převážně diplomatické povahy. Navzdory kvantitě pramenů ovšem nelze ve všech případech hovořit současně i o jejich vypovídací kvalitě. Mnohé písemnosti zachycují pouze zlomek reality, kterou se budeme v této práci pokoušet poznat (např. dochování korespondence pouze z jedné strany), neúplné informace (týká se především průvodních listů posílů), zprávy z druhé ruky (týká se především korespondence Chebu s blízkým Loktem z doby husitských válek) nebo nemožnost pochopit kontext vzniku písemností vzhledem k absenci jiných zpráv, které by je vysvětlovaly a doplňovaly. Práce ovšem není jen tradiční pozitivistickou kritikou pramenů, ale využívá i jiných metod. Na prvním místě je nutné zmínit metodu prosopografickou. Cílem nebylo sestavit podrobné biografie osob z řad české šlechty, které měly potřebu či nutnost navazovat styky s představiteli města Cheb, nýbrž zjistit, které rody či jejich jednotliví členové se těchto interakcí účastnili. Kromě vymezení těchto vrstev bylo nutné zaměřit se i na otázku sociální prostupnosti mezi sledovanými stranami – stali se někteří z chebských měšťanů českými šlechtici? V tomto se práce v určité míře již blíží klasickým biografickým sondám či historiím rodů, které jsou v poslední době mezi historiky poměrně populárním badatelským tématem. Pokusíme se na základě sond o jednotlivých měšťanských či šlechtických rodech vyzorovat, co předcházelo jejich přesunu z Chebu do Čech (či naopak), jaká byla motivace k této změně a jakého postavení a proč v novém prostředí dosáhli.²⁷ Máme doloženy české šlechtice, kteří se stali chebskými měšťany, popř. v Chebu dlouhodobě pobývali, např. v rámci výkonu svého úřadu? Důležitou otázkou je rovněž vymezení české šlechty. Koho můžeme považovat za českého šlechtice a koho ne? Byli „páni“ z Plavna českou šlechtou? Právně vzato ano, neboť vlastnili majetky zapsané v českých deskách zemských. Byli však českou šlechtou i členové rodu Pluhů z Rabštejna, kteří sídlili v hornofalckém Neustadt an der Waldnaab? Můžeme pod českou šlechtu řadit i moravské Pernštejny a Boskovice držící majetky nebo zastávající úřady v Čechách? Jednou z důležitých otázek, k nimž bude nutné nalézt odpověď již na počátku práce, bude definice sledovaných stran. Kromě vymezení „české šlechty“ však bude současně obtížné vymezit si druhou sledovanou stranu. Město Cheb tvořili jeho měšťané

²⁵ Srovnej např. R. ŠIMŮNEK, *Šlechta a města pozdního středověku: konfrontace či koexistence?*, c. d.; TÝŽ, *Šlechta a města v pozdním středověku: kontakty, konfrontace a geografický horizont (na příkladu Strakonice a Volyně)*, c. d.

²⁶ Podrobnější přehled je vypsán v kapitole o studiu vztahů šlechty a měst ve středověku, pro mě osobně byla metodologickou inspirací především monografie o vztazích šlechty a města Lübecku, která se však zabývá spíše starším obdobím: Rainer DEMSKI, *Adel und Lübeck: Studien zum Verhältnis zwischen adliger und bürgerlicher Kultur im 13. und 14. Jahrhundert*, Frankfurt am Main 1996.

²⁷ Miroslav HROCH, *Úvod do studia dějepisu*, Praha 1985, s. 245-249.

a jiní obyvatelé a zastupovali jej purkmistr a městská rada. Cheb však není jen samotné město, ale též jeho zázemí, označované jako Chebsko či dokonce Chebský městský stát. O problematice vymezení Chebu a jeho rozsahu je důkladněji pojednáno v kapitole Cheb a Země Koruny české ve středověku.

Jakého charakteru byly vztahy mezi sledovanými stranami? Pokud se jednalo o vztahy konfliktní, probíhaly dle standartních středověkých pravidel šlechtické války? Jaké nekonfliktní vztahy mezi českou šlechtou a Chebskými byly nejčastější? Byly to vztahy obchodní, vzájemná pomoc a podpora, výměny darů a společenské konvence? Důležitými otázkami, na něž se pokusíme dát odpověď, bude specifikace formy, obsahu a jazyka písemné komunikace. Opět se však bude jednat o pouhý zlomek rekonstruovatelné reality, neboť psané prameny naznačují, že velká část komunikace probíhala ústně a nedochoval se žádný její záznam.

V případě nekonfliktních vztahů je nutné pokusit se vytvořit jejich typologii a na základě jejich charakteru uvedené konkrétní vztahy rozčlenit. V tomto směru se tato práce blíží sociálním a hospodářským dějinám. Podstatnou měrou bude nutné komparovat poznatky zjištěné výzkumem pramenů k dějinám vztahů české šlechty a Chebu s obecnými poznatky o vztazích šlechty a měst v českých zemích, ovšem s přihlédnutím, ke specifickému postavení Chebu, který byl na jednu stranu součástí Zemí Koruny české, na druhé straně měl v jejich rámci značnou autonomii a pokud se to Chebským zrovna hodilo, navazovali styky s různými knížaty a městy z území dnešního Bavorska a Saska. V této souvislosti je ovšem nutné si přesně nadefinovat objekty, které budou komparovány a v ideálním případě je komparovat ve stejné či nejbližší době (tj. v tradičně pojímaném českém pozdním středověku). Uvedenými kategoriemi budou konkrétní typy vztahů české šlechty s českými městy ve srovnání s jejich vztahy s Chebem.²⁸ V neposlední řadě je nutné zmínit, že tato práce bude mít navzdory svým přesahům význam především pro historickou regionalistiku, v užším slova smyslu pro dějiny Chebska, v širším pak pro celé severní a západní Čechy.

1.3 Dějiny bádání o středověkém Chebu

Otázkou postavení tzv. Chebska a charakterem města Chebu se již v minulosti zabývali mnozí historikové. Prvopočátky bádání o Chebu sahají již do 16. století, kdy vznikly chebské kroniky Pankráce Engelharta a Andrease Baiera, na které později navázali další kronikáři. Cheb je

²⁸ M. HROCH, *Úvod do studia dějepisu*, s. 234-238.

v těchto kronikách uváděn jako „říšské město“ („Reichstadt“), současně se zde ovšem objevuje i pojmenování pro zázemí města, a to „Chebský kraj“ či „Chebská země“.²⁹ Na tradici chebských kronik navázala kronika osvícenecky zaměřeného kata a pozdějšího správce muzejních sbírek na Kynžvartu Karla Husa a později práce nacionalisticky orientovaného chebského kronikáře a archiváře Vincenze Pröckla.³⁰ Zaměřme však naši pozornost na dílo zakladatele moderního bádání o středověkém Chebu, jímž byl Pröcklův nástupce v pozici chebského archiváře Heinrich Gradl. Mezi jeho nejvýznamnější díla patří Dějiny Chebska do roku 1437,³¹ edice chebských kronik a listin³² a rozličné časopisecké studie, publikované například v tehdy prestižním německém časopise *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen*. Pro Gradla bylo Chebsko „říšským krajem“ („Reichsgebiet“) a nebrání se ani pojmenování Chebsko, který užívá i ve svých překladech středověkých písemností, kupříkladu v privilegii Jana Lucemburského pro město Cheb z 23. října 1322. V listině se ovšem objevuje pouze označení Chebu jakožto města („*stat zu Eger*“) a pojmenování „naše země u Chebu“ („*vnsern landen da czu Eger*“), které nijak nespécifikuje charakter zázemí města jakožto země v zemském slova smyslu.³³ Podobně se v zástavě Chebu vydané Rudolfem Habsburským o několik dní dříve, 4. října, hovoří o Chebu jakožto o „městu a zemi“ („*stadt und land Eger*“). Je opět na pováženou, jak je pojem země v tomto spojení myšlen, neboť k uvedené „zemi“ patří pouze tři hrady (Hohenberg, Seeberg a Kinsberg - Starý Hrozňatov) a další velmi drobné majetky.³⁴ Na práci Gradlova úspěšně navázal Karl Siegl, jenž rovněž dával ve svých pracích o středověku při pojmenování „země a města Chebu“ přednost pojmem „Cheb a Chebsko“, tedy „Eger und Egerland“.³⁵ Karl Siegl, odborník na pozdní středověk a raný novověk a ředitel chebského a archivu a muzea, se při své práci zaměřoval na tvorbu edic a

²⁹ K chebským kronikám, zvláště pak kronice Pankráce Engelharta nejsouhrnněji Tadeáš KOVAŘÍK, *Kronika města Chebu Pankráce Engelharda z Haselbachu. Příspěvek k městskému kronikářství raného novověku*. Nepublikovaný rukopis bakalářské práce obhájené na FF UK, Praha 2017. Engelhartova kronika se nachází v knihovně Národního muzea: Knihovna Národního muzea, signatura VI F 43, Egerische Chronik, http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NMP_VI_F_43_4BECK15-cs (18.12.2018). Citace Gradlovy edice kroniky viz výše.

³⁰ K jejich tvorbě Jan HASIL, *Chebsko v raném středověku. Archeologie středoevropského regionu v 7. – 12. století*, Praha 2018, s. 12-16.

³¹ Heinrich GRADL, *Geschichte des Egerlandes bis 1437*, Prag 1893.

³² *Monumenta Egrana. Denkmäler des Egerlandes als Quelle für dessen Geschichte, Bd. 1: 805-1322*, Heinrich Gradl (ed.), Eger 1886 (dále jen ME); *Die Chroniken der Stadt Eger*.

³³ H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes bis 1437*, s. 164; *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae III.*, Josef Emler (ed.), Praha 1890 (dále jen RBM III.), s. 325, č. 814.

³⁴ RBM III, s. 322-323, č. 804.

³⁵ Např. Karl SIEGL, *Alt-Eger in seinen Gesetzen und Verordnungen*, Augsburg 1927, s. 8, srovnej J. HASIL, *Chebsko v raném středověku*, s. 23.

regist,³⁶ rozličné soupisy,³⁷ ale též na hmotné památky a je mimo jiné i autorem dodnes použitelného a používaného „katalogu chebského archivu“.³⁸ Sieglovým nástupcem na pozici vedoucího chebského archivu i muzea se roku 1934 stal Heribert Sturm, jehož badatelská kariéra na poli poznání dějin Chebu byla dočasně přerušena poválečným odsunem. V poválečném období, kdy působil jako ředitel archivu v Ambergu a člen Collegia Carolina v Mnichově, se ovšem k chebské problematice vrátil, a to zejména ve své rozsáhlé práci „Eger – Geschichte einer Reichstadt“.³⁹ Pro Sturma bylo důležitou otázkou postavení Chebu vůči Českému království a vztah mezi Chebem a českými králi je v jeho pojetí dán především souborem listin, jejichž prostřednictvím se králové snažili dědičně zastavené město k sobě více připoutat.⁴⁰

V poválečném období se staršími dějinami Chebu a jeho okolí začali více zabírat i čeští autoři. Jedním z prvních byl archeolog Emanuel Šimek působící na brněnské univerzitě. Jeho kniha „Chebsko ve staré době“ byla pokusem o český výklad nejstarších dějin tzv. Chebska, ovšem nese v sobě stopy tehdejší politické objednávky. V knize je tzv. Chebsko pojímáno jako staré slovanské území, které bylo násilně Slovanům zabráno Němci a Slovanům bylo po válce navraceno.⁴¹ V obdobném duchu se nesly i práce Rudolfa Turka či Jaroslava Radmila Slavíka.⁴² Většina těchto prací příliš nepracovala se starší německojazyčnou historiografií.

Především v 80. a 90. letech publikoval četné studie o středověkém Chebu a Chebsku někdejší chebský archivář František Kubů. Část jeho prací byla zaměřena na problematiku chebské ministeriality štaufského období, pozornost věnoval ovšem i postavení Chebu a Chebska od 14. do 16. století. František Kubů se snažil prosadit pro tzv. Chebsko pojmenování „chebský městský stát“. Kubů hledal analogii zvláštního stavu existence „*stadt und land*“ v prostředí Svaté říše římské, převážně na území dnešního Německa, Švýcarska a Itálie. Městský stát definuje jako město obklopené vlastním územím, jenž se jeho existencí liší od běžného města. Současně ovšem rozlišuje území, která náleží městu jako celku a jiné statky, patřící městskému patriciátu, ve městě usedlým šlechticům či městskému duchovenstvu (např. klášterům). Město tak mělo své poddané, kteří byli dokonce povinni sloužit ve vojsku městskému státu. Za důležitý prvek městského státu považuje František Kubů celistvost území,

³⁶ Např. rozsáhlá práce K. SIEGL *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*.

³⁷ Karl SIEGL, *Seznam majitelů měšťanských domů v Chebu: purkmistři města Chebu v letech 1282-1926 a členové městské rady v letech 1384-1777*, Cheb 2001.

³⁸ Karl SIEGL, *Die Kataloge des Egerer Stadtarchivs*, Eger 1900.

³⁹ Heribert STURM, *Eger – Geschichte einer Reichstadt*, Augsburg 1951.

⁴⁰ IBIDEM, s. 103-115 passim.

⁴¹ Emanuel ŠIMEK, *Chebsko v staré době. Dnešní nejzápadnější slovanské území*, Brno 1955, zvláště 273-286

⁴² Rudolf TUREK, *Slovanské osídlení Chebska*, in: *Obzor prehistorický XIV*, 1950, s. 401-440; Jaroslav Radmil SLAVÍK, *Cheb - křižovatka světa*, Cheb 1948.

kteří k němu náležejí, což lze považovat za nejproblematictější část jeho definice.⁴³ Rozsáhlejší výzkumy starších dějin Chebska podnikli v 90. letech i Vladimír Růžek, který se soustředil na dějiny městské správy,⁴⁴ a Jiří Úlovec, jehož zaujala šlechtická sídla na území chebského okresu a jejich držitelé.⁴⁵

Nejmladší generaci badatelů na poli poznání starého Chebu a Chebska reprezentují Tomáš Klír a Jan Hasil, kteří propojují archeologické bádání a studium písemných pramenů. Hlavním badatelským zájmem Tomáše Klíra je venkovské osídlení ve středověku, od čehož se odvíjí i jeho „chebské“ bádání. Ve svých výzkumech se zaměřil například na hydronomii a toponomastiku obecně na území Chebska a vyvrátil tak představy o slovanském původu názvů místních vodních toků a sídel, který se snažili dokázat badatelé předchozích generací.⁴⁶ Pro poznání pozdně středověkého Chebska je ovšem nejzásadnější Klírova edice *Knih chebské zemské berně z let 1438–1456*, které byly vydány společně s Martinem Hůrkou, Wolfgangem Jankou, Hanou Pátkovou a Danou Vodákovou. Edicím předcházejí rozsáhlé studie uvádějící prameny do kontextu dějin Chebska v 15. století.⁴⁷

Archeolog, historik a archivář Jan Hasil se věnuje především archeologii raného středověku. Ve značné části se zabíral otázkou raně středověkého Chebska, konkrétně jeho osídlením,⁴⁸ ale též i samotným diskutabilním pojmem „historické Chebsko“, které považuje oprávněně za konstrukt chebských historiků, neboť se spíše než o zemi či území jednalo o město a jeho zázemí, které neměly žádnou lineární hranici.⁴⁹ Dosud poslední a nejaktuálnější práce tohoto autora shrnuje starší dějiny Chebska a zabývá se konkrétními lokalitami, které byly na území „historického Chebska“ osídleny v průběhu raného středověku.⁵⁰

⁴³ O ministerialitě František KUBŮ, *Štaufská ministerialita na Chebsku*, Cheb 1997, k tzv. chebskému městskému státu TÝŽ, *Chebský městský stát. počátky a vrcholně středověké období do počátku 16. století*, České Budějovice 2006, především s. 13-32.

⁴⁴ Vladimír RŮŽEK, *Chebská radnice a její středověké fresky*, Cheb 1994.

⁴⁵ Jiří ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, Cheb 1998.

⁴⁶ Tomáš KLÍR, *Hydronymie Chebska v kontextu severovýchodního Bavorska. K otázce jazykových poměrů v raném středověku*, in: *Praehistorica* 32/2 2015, s. 173-223; TÝŽ, *Sociální kontext slovansko-německého jazykového kontaktu. Severovýchodní Bavorsko a Chebsko v raném středověku*, in: *Archeologia historica* 41/1 (2016), 301–337.

⁴⁷ *Knihy chebské zemské berně z let 1438 a 1456* (= *Libri civitatis X*), Tomáš Klír – Martin Hůrka, Wolfgang Janka – Hana Pátková – Dana Vodáková (edd.), Praha – Ústí nad Labem 2016.

⁴⁸ JAN HASIL, *Chebsko a Horní Franky – kontaktní region Franské říše a západních Slovanů*, in: Robert Šimůnek (ed.), *Regiony – časoprostorové průsečíky? Historická geografie, Supplementum 2*, Praha 2008, s. 77-97; TÝŽ, *Raně středověké osídlení Chebska*, in: *Studia Mediaevalia Pragensia* 9, 2010, s. 7-73.

⁴⁹ Jan HASIL, *Historické Chebsko – uměle zkonstruovaný historický region?* in: *Sborník Muzea Karlovarského kraje* 21 (2013), s. 7-18.

⁵⁰ J. HASIL, *Chebsko v raném středověku*, c. d.

1.4 Zájem o českou středověkou šlechtu v historiografii

Studium dějin šlechty má v českých zemích dlouho tradici a nejinak je to v případě šlechty středověké. S výjimkou jejich dobových pozorovatelů, které již v ojedinělých případech zajímal původ šlechty (např. tzv. Dalimil či autoři obou středověkých ždárských kronik)⁵¹ lze počátky badatelského zájmu o šlechtu vysledovat již například u rožmberského kronikáře Václava Březana, genealoga a heraldika Bartoloměje Paprockého z Hlohol nebo Bohuslava Balbína.⁵²

Moderní historiografie, která se zrodila až v 19. století, se obracela především k velkým národním tématům (stačí vzpomenout rozsáhlé dílo Františka Palackého či Václava Vladivoje Tomka). Objevují se ovšem již i moderněji pojaté práce o středověké šlechtě. Doznívající okouzlení romantismem přineslo zájem o sídla středověké šlechty a jejich dějiny, včetně jejich majitelů. První vlašťovku představuje v tomto směru nedokončené dílo Františka Alexandra Hebera,⁵³ na nějž mohl navázat velikán české historiografie August Sedláček⁵⁴ či jeho méně úspěšný konkurent Friedrich Bernau.⁵⁵ Poněkud ve stínu Sedláčka stojí neoprávněně jeho přítel a kolega Martin Kolář, jenž je společně se Sedláčkem autorem většiny hesel o české šlechtě v Ottově slovníku naučném.⁵⁶ Pro vedlejší Země Koruny české (Moravu a Slezsko) sepsal později obdobné dílo, zaměřené ovšem pouze na samotnou šlechtu, Josef Pilnáček.⁵⁷

⁵¹ Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila, Bohumil Havránek – Jiří Daňhelka (edd.), Praha 1958, např. s. 77141, 145; Letopis ždárský větší, Josef Emler (ed.) in: FRB II, Praha 1874, s. 521-557.

⁵² K Březanovi např. Anna KUBÍKOVÁ, *K profesnímu životu Václava Březana na rožmberském dvoře: (Ke čtyřstému výročí jeho pravděpodobného odchodu z tohoto světa)*, in: Výběr: časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 55, č. 2 (2018), s. 96-100. Z Paprockého rozsáhlého díla lze především vyzdvihnout pro české prostředí významný Diadochus: Bartoloměj PAPROCKÝ z Hlohol, *Diadochus, tj. poslušnost knížat a králů českých, biskupů a arcibiskupů pražských a všech třech stavů slavného království českého, to jest panského, rytířského a městského*, Praha, 1602.

⁵³ Franz Alexander HEBER, *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser 1-7*, Prag 1844–1849.

⁵⁴ Především August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého I-XV*, Praha 1882-1927, z dalších významných prací lze zmínit např. práci TÝŽ, *Pýcha urozenosti a vývody u starých Čechův a Moravanův*, Praha 1914; TÝŽ, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty I-V*, Vladimír Růžek (ed.), Praha 2001–2003.

⁵⁵ Friedrich BERNAU, *Album der Burgen und Schlösser im Königreiche Böhmen. Bd. 1. - 2.*, Saaz 1881; TÝŽ, *Studien und Materialien zur Spezialgeschichte und Heimatskunde des deutschen Sprachgebiete in Böhmen und Mähren*, Prag 1903.

⁵⁶ Kromě těchto hesel je společně se Sedláčkem autorem jednoho ze základních kompendií o heraldice Martin KOLÁŘ – August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika I.*, Praha 1902. Sám sepsal práci o šlechtických pečetích: Martin KOLÁŘ, *Nejstarší pečeti šlechty české až do roku 1300*, Tábor 1883; nebo rozličné práce o Švihovských z Rýzmburka a Dobrohostech z Ronšperka, např. TÝŽ, *Rod pánů Švihovských z Risenberka*, Tábor 1892; TÝŽ, *Rozrod Dobrohostův a osudy jejich*, in: Památky archeologické a místopisné VIII, 1870, s. 481-494.

⁵⁷ Josef PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, Vídeň, Brno 2011; TÝŽ, *Rody starého Slezska 1-5*, Jilové u Prahy 1991-1998.

Již v průběhu 19. a na počátku 20. století se objevují první monografie o středověkých šlechtických rodech⁵⁸ nebo převážně časopisecké studie o rodech či jednotlivých šlechticích.⁵⁹ V období socialismu nebylo příliš žádoucí zabývat se studiem středověkých „feudálů“, ovšem i v této době vyšly rozličné dodnes užitečné práce, revidující starší bádání. Z badatelů lze vyzdvihnout především Ladislava Hosáka známého především díky svým místopisným a regionálním studiím.⁶⁰ Ojedinele se objevují témata šlechty i v různých regionálních periodikách.⁶¹ V období normalizace vyšel pro studium středověké šlechty zcela klíčový sborník, editovaný Josefem Petráněm a sestávající z různorodých prací tehdejších studentů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.⁶² Současně se také objevují pokusy o kategorizaci středověké šlechty (Jindřich Holeček)⁶³ a současně sémantické analýzy pojmenování šlechtických vrstev (Josef Macek pod pseudonymy).⁶⁴ Dochází také k prvním moderně pojatým shrnutím možností poznání a poznávání středověké šlechty z pera Jaroslava Mezníka, toto shrnutí ovšem vyšlo roku 1985 samizdatově a oficiálně publikováno bylo až později.⁶⁵

Větší vlna zájmu o šlechtu se objevuje na přelomu 80. a 90. let 20. století. Převážně nižší šlechtou doby husitské intenzivně zabýval Miloslav Polívka, který svůj zájem zúročil nejen v člancích, ale i v drobnější monografii o Mikuláši z Husi.⁶⁶ Zájem o šlechtu pozdního

⁵⁸ Alois Vojtěch ŠEMBERA, *Páni z Boskovic a potomní držitelé hradu boskovického na Moravě*, Vídeň 1870; František DVORSKÝ, *O starožitném panském rodě Benešoviců. Část I, O Benešovicích - vyjímaje rod pánů z Kravař*, Brno 1907, TÝŽ, *O starožitném panském rodě Benešoviců. Část II, O rodě pánů z Kravař*, Brno 1910.

⁵⁹ Např.: Hermann HALLWICH, *Jakaubek von Wresowitz. Ein Beitrag zur Geschichte der husitischen Bewegung*, in: MVGDB 4, 1866, s. 33-51; Bohuslav RIEGER, *Jan Hertvík z Rušinova*, in: Časopis Musea království Českého 51, č. 1., 1877, s. 149-175.

⁶⁰ Ladislav HOSÁK, *Páni z Lichtenburka na Bítově, Cornštejně a Vranově*, in: Jižní Morava 4, 1968, s. 59-67; TÝŽ, *Moravská větev pánů z Cimburka*, in: Vlastivědný věstník moravský Roč. 22, č. 1, 1970, s. 77-79; TÝŽ, *Páni z Landštejna a na Bystřici*, in: Heraldika a genealogie 28, č. 3-4, 1995, s. 129-132

⁶¹ Vladimír HOLÝ, *Růst a rozklad rodového majetku Švihovských z Rýzemberka a pánů z Rožmitálu*, in: Minulost Plzně a Plzeňska III, 1960, 45-79.

⁶² Josef PETRÁŇ (ed.), *Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu* (Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1), Praha 1976.

⁶³ Jindřich HOLEČEK, *Příspěvky k metodologickým aspektům výzkumu české šlechty v období husitské revoluce. Marxistická nobilitologie, její metody a techniky*, in: Ústecký sborník historický 1979, Ústí nad Labem 1979, s. 83-106.

⁶⁴ Později souhrnně vydáno již pod autorovým jménem Josef MACEK, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997.

⁶⁵ Jaroslav MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, in: Sborník historický 37, Praha 1990, s. 7-36.

⁶⁶ Miloslav POLÍVKA, *Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*, Praha 1982; TÝŽ, *Šlechta a reformátoři. (Ke vzájemným vztahům české šlechty a ideologů husitství před rokem 1419)*, in: Mediaevalia Historica Bohemica 1, 1991, s. 231-255; TÝŽ, *Šlechta v Husově okolí a Husův král*, in: Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi: sborník z mezinárodního sympozia, konaného 22.-26. září 1993 v Bayreuthu, Praha 1995 s. 74-80; TÝŽ, *Sebeuvědomění české šlechty na pozadí česko-německých vztahů na sklonku doby husitské. Zášť Aleše ze Šternberka a Hynka Krušiny ze Švamberka s říšským městem Norimberkem ve 30. a 40. letech 15. století*, in: ČČH 93, č. 3, (1995), s. 426-450; TÝŽ, *Šlechtic jako podnikatel v pozdně středověkých Čechách*, in: Pocta Josefu Petráňovi: sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně, Praha 1991 s. 95-111.

středověku tehdy projevoval Jaroslav Boubín, který se ve svých pozdějších pracích zaměřil více na dílo Petra Chelčického.⁶⁷

Českou středověkou šlechtou se zabývali i zahraniční badatelé, především pak šlechtou pozdě středověkou. K nejpilnějším badatelům lze řadit kanadského historika Johna Martina Klassena, soustřeďujícího se na šlechtu doby husitské,⁶⁸ německého Uweho Tresa,⁶⁹ v současné době největšího odborníka na problematiku žoldněřství a tzv. válečnické aristokracie v pozdně středověkých Čechách, nebo polského historika Wojciecha Iwańczaka,⁷⁰ jenž se zabývá vlivem rytířské kultury na prostředí české šlechty.

Monumentální práce o české středověké šlechtě vytvořil (především o rodech Gutštejnů, Švamberků a Dobrohostů z Ronšperka) vytvořil profesí učitel a nadšený badatel Jiří Jánský, jenž neváhal využít značného množství zahraničních pramenů, které rovněž zúročil při studiu dějin konfliktů na česko-bavorské hranici. Zásadnějším problémem jeho prací je ovšem nedůsledné citování těchto pramenů, což působí historikům, kteří se chtějí opřít o jeho teze, nemalé problémy.⁷¹ Od počátku 21. století se čím dál tím ve větší míře objevují monografie o jednotlivých šlechtických rodech nebo dokonce i jednotlivých šlechticích. Tyto práce až na výjimky navazují na pozitivistický proud historiografie, jsou ovšem cenným zdrojem jinak

⁶⁷ Jaroslav BOUBÍN, *Vyšší šlechta a český stát v době poděbradské*. Nepublikovaný rukopis disertační práce obhájené na Ústavu Československých a světových dějin, Praha 1988; TÝŽ, *Nižší šlechta a vznik Zelenohorské jednoty*, in: ČČH 88, č. 3, 1990, s. 351-355; TÝŽ, *Vznik panských jednot*, in: *Mediaevalia Historica Bohemica* 1 (1991), s. 217-230.

⁶⁸ Především monografie John Martin KLASSEN, *The Nobility and the Making of the Hussite Revolution*, New York 1978.

⁶⁹ Zvláště přínosná je autorova vydaná disertace Uwe TRESP, *Söldner aus Böhmen: im Dienst deutscher Fürsten: Kriegsgeschäft und Heeresorganisation im 15. Jahrhundert*, Paderborn 2004. Kromě rozličných prací o středověkém vojenství, v nichž často figuruje česká šlechta je Tresp také autorem dosud jediné studii o Janu Caltovi z Kamenné Hory: Uwe TRESP, *Jan Calta z Kamenné Hory (Pozdněstředověký válečnický podnikatel jako pán Chomutova)*, in: *Comotovia 2005: sborník příspěvků z konference věnované výročí 400 let vykoupení Chomutova z poddanství (1605-2005)*, Chomutov 2005.

⁷⁰ Wojciech IWAŃCZAK, *Po stopách rytířských příběhů. Rytířský ideál v českém písemnictví 14. století*, Praha 2001.

⁷¹ JIŘÍ JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka. Pětisetletá saga rodu s erbem labutě*, Domažlice 2006, TÝŽ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, Domažlice 2009; *Dobrohostové z Ronšperka a na Poběžovicích, rod erbu berana*, Domažlice 2013. Kromě těchto tří rodů věnoval Jánský svou pozornost Klenovským z Klenové, Švihovským z Rýzemberka, rytířům z Hrádku Lacemboku a rytířům Kamberským : TÝŽ, *Albrechtický újezd premonstrátského kláštera ve Windbergu a páni Švihovští z Rýzemberka jako jeho dědiční ochranní fojti*, in: *Vlastivědný sborník Muzea Šumavy* 10, (2018), s. 99-143; TÝŽ, *Rytíř Přibík Klenovský z Klenového (1416-1465), "bohatýr neodolatelný" a "Jidáš táborů"*, in: *Sborník prací z historie a dějin umění Klenová* 3, 2004, s. 51-167; TÝŽ, *Rýzberský landfrýd a rytířsko-měšťanský spolek Jana Klenovského*, in: *Minulostí Západočeského kraje* 28, (1992 [vyd. 1993].) s. 85-98; TÝŽ, *Kdo byl rytíř Kamrovec?*, in: *Hláška : zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka* 21, č. 4 (2010), s. 52-54; TÝŽ, *Rytíři z Hrádku-Lacemboku*, in: *Zdeněk PROCHÁZKA, Tvrz ve Lštění. Proměny jednoho rytířského sídla aneb jak se státi zemánkem*, Domažlice 2013, s. 124-166; TÝŽ, *Páni z Rýzemberka, Skály a Švihova. Díl I. Držitelé hradů a panství Zbiroh, Rýzemberk, Skála, Švihov, Rabí, Přeštice, Horažďovice, Prácheň, Velký Bor, Osvračín, Střela, Klenová, Roudnice, Dobříš, Karlštejn, Sázavský klášter, Červené Poříčí, Nalžovy, Pušperk a jiných statků*, Domažlice 2020; TÝŽ, *Páni z Rýzemberka, Skály a Švihova. Díl II. Držitelé zámků, tvrzí a panství Horažďovice, Nalžovy, Sázavský klášter, Dolany, Velhartice, Úsilov, Příkladovice, Přeštice, Nové Dvory, Velký Bor, Malý Bor, Lažany, Skočice, Čachrov a dalších statků*, Domažlice 2021.

nedostupných faktických informací, bez nichž si nelze představit jakoukoliv jinak orientovanou historickou práci.⁷² Přestože byly učiněny pokusy o sepsání velkých syntetických dějin české středověké šlechty, ve výsledku se jedná pouze o velký přehled šlechtické majetkové držby, který nemůže postihnout mnohostrannost možností bádání na tomto poli.⁷³

Mezi současné znalce české středověké šlechty lze z mladší generace vyzdvihnout například Roberta Šimůnka, autora studií o šlechtické sebereprezentaci a sebereflexi,⁷⁴ Roberta Novotného, zabývajícího se sociálními dějinami šlechty husitského období (např. otázkou konfesionality) a historickou sémantikou⁷⁵ a Zdeňka Berana, odborníka na landfrýdní hnutí a problematiku násilí v životě středověké šlechty.⁷⁶

1.5 Studium vztahů šlechty a měst ve středověku

Vztahy mezi šlechtou a městy ve středověku bývají již od počátků moderní historiografie vnímány jako konfrontační, skutečnost však byla mnohotvárnější. Prvními vlastovkami moderní historiografie k tomuto tématu jsou práce Lippertovy a Tomkovy, zaměřené na

⁷² Výběrově např. Vladimír WOLF, *Jan Kolda z Žampachu. Život tábořského hejtmána, loupeživého rytíře, kondotiéra a psance*, Hradec Králové – Trutnov 2002; Tomáš VELÍMSKÝ, *Hrabišici. Páni z Rýzmburka*, Praha 2002; Tomáš BALETKA, *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa*, Praha 2003; David PAPAŽÍK, *Páni ze Sovince: dějiny rodu moravských sudích*, Praha 2005; Vilém KNOLL, *Páni z Velhartic: měli duši zvláštní - trochu drsná zdála se*, Praha 2015; Jan URBAN, *Lichtenburkové. Vzestupy a pády jednoho panského rodu*, Praha 2003; Zdeněk POKLUDA, *Moravští Šternberkové: panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*, Praha 2012; Martin ŠANDERA, *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha 2011; Tomáš SOMER, *Smil z Lichtenburka: příběh velmože bouřlivého věku*, České Budějovice 2012; Simona KOTLÁROVÁ, *Páni z Rožmitálu*, České Budějovice 2008; Karel MLATEČEK, *Rytíři z Lulče a jejich přátelé*, Brno - Slavkov u Brna 2014; Martin MUSÍLEK, *Hertvíkové z Rušinova: Východočeská šlechta ve víru husitských bouří*, Praha 2021.

⁷³ Srovnej Jiří JURK, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku. Majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní reprezentace šlechty a feudalit v českém státě ve 13. - první polovině 17. století*, Nový Jičín 2000.

⁷⁴ Robert ŠIMŮNEK, *Správní systém šlechtického dominia v pozdně středověkých Čechách. Rožmberská doména 1418-1472*, Praha 2005; TÝŽ, *Reprezentace české středověké šlechty*, Praha 2013; TÝŽ – Roman LAVIČKA, *Páni z Rožmberka 1250-1520: jižní Čechy ve středověku: kulturněhistorický obraz šlechtického dominia ve středověkých Čechách*, České Budějovice 2011.

⁷⁵ Výběrově např. Robert NOVOTNÝ, *Čest a urozenost v mentalitě pozdně středověké šlechty*, in: Tomáš Borovský – Dalibor Janiš – Michaela Malaníková (edd.), *Spory o čest ve středověku a raném novověku*, Brno 2010, s. 54-68; TÝŽ, *Hvězdy přejasně okolo slunce.": šlechta na dvoře Jiřího z Poděbrad*, in: Zdeněk Beran – Martin Šandera (edd.), in: *Poděbradská éra v zemích České koruny*, Praha 2016, s. 56-66; TÝŽ, *Milci a nižší šlechta na dvoře Václava IV.*, in: Lenka Bobková – František Šmahel (edd.), *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012 s. 432-438.

⁷⁶ Zdeněk BERAN, *Poslední páni z Michalovic. Jan IV. († 1435/1436) a Jindřich II. († 1468)*, České Budějovice 2010; TÝŽ, *Boleslavský landfrýd 1440-1453: krajský landfrýdní spolek v pohusitských Čechách*, České Budějovice 2011; TÝŽ, *Landfrýdní hnutí v českých zemích. Snahy o zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti ve středověké společnosti*, České Budějovice 2014; TÝŽ, *Katolické panstvo na dvoře Jiřího z Poděbrad: procesy vzájemné konvergence a divergence*, in: MHB 17, č. 2, 2014, s. 37-75; TÝŽ, *Mír, válka a násilí v právním a společenském vědomí české nobility v poděbradské době*, in: Zdeněk Beran – Martin Šandera (edd.), *Poděbradská éra v zemích České koruny*, Praha 2016 s. 125-131; TÝŽ, *Válka a násilí jako sociální kód české pozdně středověké šlechty*, in: ČČH 115, č. 2 (2017), s. 319-345.

měšťany s venkovskými statky, kteří se velikostí svého majetku blížili nižší šlechtě.⁷⁷ Cesta k reálnějšímu vnímání uvedené problematiky ovšem byla dlouhá. Jak upozornil Robert Šimůnek, počátek vnímání vztahů šlechty a měst jakožto konfliktu má na svědomí patrně již Zikmund Winter.⁷⁸

V polovině 60. let vydal Karel Pletzer svou studii o sporu rytíře Racka Kocovského s Českými Budějovicemi. Tato práce podrobně mapuje konflikt mezi šlechticem držícím poddanské městečko Horaždovice, odkud škodil královským Budějovicím, jak jen mohl. Budějovičtí však rovněž nezůstávali za agresivním šlechticem pozadu.⁷⁹

Důležitými otázkami transferu mezi šlechtou a městy se zabýval již od 60. let Jaroslav Mezník, který byl autorem studií o venkovských majetcích pražských a brněnských měšťanů. Mezník tak navázal na výše uvedené práce Lipperta a Tomka. Mezník v této souvislosti s pražskými měšťany s deskozemskými statky hovoří o „*feudalizaci pražského patriciátu*“.⁸⁰

Zásadní studie o konfliktech šlechty a měst na počátku 16. století publikovali Jiří Pešek, Bohdan Zilynskyj a Ivan Martinovský, kteří se snažili shrnout okolnosti počátků těchto konfliktů, vytvořit základní periodizaci cílů uvedených skupin, a především pak důsledky uvedeného.⁸¹ Rovněž z 80. let pochází studie o dalším z významných šlechticko-měšťanských konfliktů, jímž byl boj královských měst s pošumavským loupeživým rytířem Petrem Sudou.⁸²

K velkému rozvoji zájmu o konfliktní vztahy mezi městy a šlechtou dochází během 90. let 20. století, kdy byly publikovány faktograficky přínosné práce Jiřího Jánského či Jiřího Dalíka.⁸³ Rovněž v 90. letech konečně mohl vyjít Mackův monumentální Jagellonský věk, přičemž otázce vztahů šlechty a měst se věnuje především ve třetím svazku. Josef Macek zaměřil svou pozornost zejména na konflikty na počátku 16. století, které uvedl do kontextu

⁷⁷ Julius LIPPERT, *Bürgerlicher Landbesitz im 14. Jahrhundert. Zu Standefrage jener Zeit*, in: MVGDDB 40 (1901), s. 1-50; Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy II*, Praha 1892, s. 418-435.

⁷⁸ Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst – Život veřejný v XV. a XVI. věku I.*, Praha 1890, s. 95-135.

⁷⁹ Karel PLETZER, *Spor Racka Kocovského s Českými Budějovicemi v letech 1472-1485*, in: Jihočeský sborník historický 34, 1965, s. 127-136.

⁸⁰ Jaroslav MEZNÍK, *Venkovské statky brněnských měšťanů ve 14. a 15. století*, in: Časopis Matice moravské 79, 1960, s. 129-147; TÝŽ, *Venkovské statky pražských měšťanů v době předhusitské a husitské*, Praha 1965.

⁸¹ Jiří PEŠEK – Bohdan ZILYNSKYJ, *Městský stav v boji se šlechtou na počátku 16. století*, in: Folia Historica Bohemica 6, 1984, s. 137-161; Ivan MARTINOVSKÝ, *Okolnosti vzniku Vladislavského zřízení českého*, in: Ústecký sborník historický 1979, Ústí nad Labem 1981, s. 107-132.

⁸² Bořivoj LŮŽEK, *Tažení královských měst a Pražanů proti loupeživé šlechtě v západních Čechách r. 1520*, in: Minulostí Západočeského kraje 20 (1984), s. 111-124.

⁸³ Jiří JÁNSKÝ, *Protiměstské opovědnické družiny v jižních a jihozápadních Čechách v letech 1514-1534*, in: Tábořský archiv 5, 1993, s. 63-135; Jiří DALÍK, *Lapkovská družina Zdeňka Malovce z Chýnova*, in: Jihočeský sborník historický 62, 1993, s. 58-69.

zápasu o zemské zřízení.⁸⁴ V 90. letech se opět objevuje téma průniku měšťanstva do řad šlechty, přičemž lze zmínit práce Tomáše Borovského o kutnohorských měšťanech.⁸⁵

Problematikou zbohatnuvšího měšťanstva, snažícího se zakoupit se na venkově, se v posledních letech zabýval především Martin Musílek, který nabídl především sociálně topografický pohled na uvedenou problematiku.⁸⁶ Kromě toho Musílek pojednal o možnosti sociálního transferu z prostředí měšťanstva do prostředí šlechty na příkladu potomků Jana z Kamenice a tzv. Olbramoviců.⁸⁷ Dále se Musílek zabýval jedním z nejstarších známých dokladů konfliktů mezi šlechtou a městy, a to zajetím českých pánů pražským a kutnohorským patriciátem,⁸⁸ otázkou šlechtické majetkové držby domů a paláců ve městech⁸⁹ a nápodoby šlechtické kultury v měšťanském prostředí.⁹⁰

Vztahy mezi šlechtou a městy ve středověku se naposledy ve větší míře zaobíral Robert Šimůnek, a to nejprve v obecných rovinách a posléze na případech konkrétních měst – Strakonice, Volyně, Tábora, Českého Krumlova, Mělníka a Rokycan. Podle Šimůnka není v českém prostředí natolik nepřehledná situace jako v německojazyčných zemích, kde je mnohdy velice obtížné odlišit od sebe šlechtice a měšťana a německojazyčná historiografie si tak musí pomáhat rozličnými pojmy jako „rytířské měšťanstvo“ či „městská šlechta“. V Čechách je obě sledované vrstvy rozlišit jednodušší, ovšem zejména ke konci středověku dochází ke značnému vzrůstu moci a postavení tzv. nobilitovaných měšťanů, kteří se pokouší mezi šlechtu proniknout různými způsoby – nákupem statků, sňatkem s příslušnicí rytířského stavu či ziskem erbu. Obdobně byla pro šlechtice otázkou prestiže držba domu ve městě. Šlechtici se nezdálo objevují v měšťanském prostředí jako úmluvci, svědkové či poručníci.⁹¹

⁸⁴ Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 3. Města*, Praha 1998, s. 322-372.

⁸⁵ Tomáš BOROVSÝ, *Správa města a radní vrstva v předhusitské Kutné Hoře*, in: Historie 1996: celostátní studentská vědecká konference, Hradec Králové, 26.-28. 11. 1996, Hradec Králové 1997 s. 59-83; TÝŽ, *Venkovské statky kutnohorských měšťanů v předhusitském období*, in: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: řada historická (C) 47, č. 45, (1999,) s. 65-78.

⁸⁶ Martin MUSÍLEK, *Patroni, klienti, příbuzní. Sociální svět Starého Města pražského ve 14. století*, Praha 2015.

⁸⁷ Martin MUSÍLEK, *Z měšťanského domu na panovnický dvůr. Potomci Jana z Kamenice a Olbramovici ve službách Lucemburků a církve*, in: MHB 20/2, 2017, s. 85–115.

⁸⁸ Martin MUSÍLEK, *Zajetí českého panstva patriciátem v sedleckém klášteře a v Praze roku 1309. Příspěvek k vývoji pražského a kutnohorského patriciátu na přelomu 13. a 14. století*, in: Radka Lomičková (ed.), *Sedlec. Historie, architektura a umělecká tvorba sedleckého klášteře*, Praha 2009, s. 139-163.

⁸⁹ Martin MUSÍLEK, *Šlechtické domy, dvory a paláce v předhusitské době*, in: Jaroslav Podliska (ed.), *V za(u)jetí malostranských stratigrafií. Sborník k životnímu jubileu Jarmily Čihákové*, Praha 2015, s. 212–231.

⁹⁰ Martin MUSÍLEK, *Odras dvorské kultury v městském prostředí ve 13. a 14. století*, in: Dana Dvořáčková – Jan Zelenka (edd.), *Dvory a rezidence ve středověku 2. Skladba a kultura středověké společnosti*, Praha 2008, s. 475–505.

⁹¹ R. ŠIMŮNEK, *Šlechta a města pozdního středověku: konfrontace či koexistence? c. d.*; TÝŽ, *Šlechta a města v pozdním středověku: kontakty, konfrontace a geografický horizont (na příkladu Strakonice a Volyně)*, c. d.; TÝŽ, *Tábor a jeho sousedé. Typ modu vivendi v pohusitských Čechách*, in: Husitský Tábor Supplementum 3. Jan Žižka z Trocnova a husitské vojenství v evropských dějinách: VI. mezinárodní husitologické sympozium, Tábor 12. - 14. října 2004, Tábor 2007 s. 317-340; TÝŽ, *Správní systém šlechtického dominia v pozdně středověkých Čechách*, c. d.; TÝŽ, *Mělník jako rezidenční město a jeviště sakrální reprezentace*, in: *Confluens: vlastivědný sborník*

V době zcela nedávné dokončil disertační práci Jakub Novák, který zaměřil svou pozornost na vztahy šlechty a měst v několika středomoravských městech. Kromě konfliktů se autor soustředil například na domovní držbu šlechticů ve městech a majetky měšťanů na venkově. Zvláštní pozornost pak věnoval situaci v Olomouci a příkladu konkrétní olomoucké rodiny Salcarů, u nichž je obtížné rozsoudit, zda se jednalo o šlechtu či měšťany.⁹² Delší tradici má studium vztahů šlechty a měst v německojazyčném prostředí, kde je ostatně k danému tématu dochováno větší množství pramenů. Znalec německých středověkých dějin Hartmut Boockmann naznačil několik nosných témat při studiu vztahů šlechty a měst – kromě konfliktu patří podle něj mezi stěžejní tematické celky studium měst jakožto šlechtických rezidencí. Podle Boockmana je pro šlechtice město rovněž místem, v němž se realizuje po stránce duchovní (a dost často je také místem jeho posledního odpočinku) a důležitým tématem je i napodobování životního stylu šlechty ze strany měšťanstva. Poslední jmenované sleduje například na venkovských sídlech měšťanů, donátorské činnosti měšťanů, měšťanských nekropolích v sakrálních prostorech či napodobování turnajů.⁹³

Pro některé lokality vznikly celé monografie zaměřené na vztahy šlechty a konkrétního města. K nejrozsáhlejším patří kniha Rainera Demského o Lübecku. Kromě záští s jednotlivými šlechtici a účasti lübeckých měšťanů v rozličných šlechtických válkách si všímá také vztahů lenních, kdy měšťané byli současně leníky šlechticů, vzniku a fungování různých měšťanských spolků napodobujících spolky šlechtické a měšťanských majetků na venkově. Rodů, kterým se podařilo získat značné venkovské majetky, se pak týkají případové studie, jimiž Demski svou práci uzavírá.⁹⁴ Různé pohledy na otázku vztahu mezi šlechtou a městy ve středověku shrnul Werner Hechberger, který (s odkazy na jiné autory) vnímá město jako jakési „jeviště šlechty“ („*Bühne des Adels*“), tedy místo, v němž dokážou realizovat v maximální možné míře sebe prezentaci členů šlechtické obce. Současně však vnímá roli specifické „městské šlechty“ (tj. měšťanů, držících hrady a jiné statky na venkově) jako mezní sociální kategorii mezi městem a „zemí“ ve smyslu území ovládaného vládnoucími vrstvami.⁹⁵

Kromě mnohohrstevnatých a komplexních prací zaměřených na všechny doložitelné druhy styků mezi šlechtou a městy se však samozřejmě objevují v německojazyčném prostoru i práce zaměřující svou pozornost na téma dobře poznatelné i nás, totiž konflikty. Speciální

Mělnicka č. 7, 2010, s. 12-43; TÝŽ, *Šlechta a město v pozdním středověku a raném novověku: Rokycany 1400-1600*, in: *Minulostí Západočeského kraje* 50, (2015), s. 72-149.

⁹² Jakub NOVÁK, *Města a šlechta na střední Moravě ve 13. až 15. století. Rivalita – spolupráce - koexistence*. Nepublikovaný rukopis disertační práce obhájené na FF Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc 2020.

⁹³ Hartmut BOOCKMANN, *Die Stadt im späten Mittelalter*, München 1986, s. 163-164, 171, 179-180, 305-306

⁹⁴ Rainer DEMSKI, *Adel und Lübeck, c. d.*

⁹⁵ Werner HECHBERGER, *Adel im fränkisch-deutschen Mittelalter. Zur Anatomie eines Forschungsproblems*, Ostfildern 2005, s. 511-522.

práce o záští konkrétních měst s konkrétními šlechtici (či jejich skupinami) vznikly například pro Göttingen,⁹⁶ Norimberk⁹⁷ či Frankfurt.⁹⁸

⁹⁶ Dieter NEIZERT, *Die Stadt Göttingen führt eine Fehde 1485/86: Untersuchung zu einer Sozial- und Wirtschaftsgeschichte von Stadt und Umland*, Göttingen 1992.

⁹⁷ Thomas VOGEL, *Fehderecht und Fehdepraxis im Spätmittelalter am Beispiel der Reichsstadt Nürnberg (1404-1438)*, Frankfurt am Main 1998.

⁹⁸ Elsbet ORTH, *Die Fehden der Reichsstadt Frankfurt am Main im Spätmittelalter. Fehderecht und Fehdepraxis im 14. und 15. Jahrhundert*, Wiesbaden 1973.

2 Cheb a Země Koruny české ve středověku

2.1 Historický vývoj Chebu a jeho zázemí (tzv. Chebska) od nejstarších dob do sklonku středověku

Sporé archeologické nálezy dokazující středověké osídlení v okolí dnešního Chebu pochází již ze 7. – 8. století. Tento prostor byl osídlen jak německojazyčným, tak slovanským obyvatelstvem, což dokazují archeologické nálezy i místní jména. Hraniční území mezi českým knížectvím a Říší se od 9. do 11. století označovalo jako severní marka (Nordgau), jejímiž správci byli za vlády otonské a sálské dynastie markrabata ze Schweinfurtu.⁹⁹ Se jménem Chebu se poprvé snad setkáváme v roce 13. 2. 1061 v listině krále Jindřicha IV., jíž daroval králův služebník Otnant území při cestě, „*kteřá vede k Chebu*“. Je však otázkou, zda se jedná skutečně o Cheb nebo o německé pojmenování řeky Ohře, které je stejné.¹⁰⁰ V roce 1077 se stal novým markrabětem v Nordgau Děpolt z Giengenu, který dosáhl držby markrabství dědičně.¹⁰¹ Jeho syn Děpolt II. se již psal dle nově nabytého sídla v Podunají jako Děpolt z Vohburku. V době Děpolta z Vohburku vznikl v místě slovanského opevnění chebský hrad ve své kamenné podobě. Patrně již tehdy se kolem něj začíná vytvářet síť ministeriálů, kteří si posléze vybudovali svá drobná sídla v okolí.¹⁰² Důležitým zakladatelským počinem markraběte Děpolta II. bylo založení cisterciáckého kláštera ve Waldsassenu (česky Valdsasích), jenž byl posléze vždy úzce spjat s Chebem.¹⁰³ Po smrti Děpolta II., který zemřel roku 1146 jako mnich v Reichenbachu, přešla severní marka do držení hrabat ze Sulzbachu. Cheb však získali Štaufové, konkrétně Konrád III. Zisk Chebu snad může souviset se sňatkem dcery Děpolta III. se Štaufem Fridrichem, pozdějším Fridrichem Barbarossou.¹⁰⁴ Přestože Konrád daroval Cheb svému synovi Fridrichovi z Rothenburku, získal jej nakonec Barbarossa, neboť Fridrich z Rothenburku roku 1167 zemřel v Římě. Barbarossa Chebu přikládal velký význam, o čemž svědčí kromě výrazné přestavby místního hradu datovatelné do jeho doby i to, že sem v roce 1179 svolal říšský sněm.¹⁰⁵ Před svou osudovou výpravou do Svaté země roku 1189 přerозdělil

⁹⁹ Podrobně J. HASIL, *Chebsko v raném středověku*, s. 58-128; srovnej též Tomáš KLÍR, *Historické souvislosti*, in: *Knihy chebské zemské berně*, s. 10-11, F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 19-20.

¹⁰⁰ ME, s. 5, č. 8.

¹⁰¹ ME, s. 6, č. 11, srovnej F. KUBŮ, s. 20.

¹⁰² Srovnej F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 20-21; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 5-6, 83.

¹⁰³ ME, s. 16, č. 50, Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420 III. Kláštery na hranicích a za hranicemi Čech*, Praha 2009, s. 158-159.

¹⁰⁴ ME, s. 21-22, č. 69-70, srovnej F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 21; Ferdinand OPPL, *Fridrich Barbarossa. Císař a rytíř*, Praha 2001, s. 39.

¹⁰⁵ *Regesta Imperii IV. Lothar III. und ältere Stauffer 1125-1197. 2. Abt.: Die Regesten des Kaiserreichs unter Friedrich I. 1152 (1122) - 1190. 3. Lief.: 1168-1180*, Johann Friedrich Böhmer – Ferdinand Opl (edd.), Wien – Köln – Weimar 2001, s. 236-237, č. 2493-2494. O významu hradu svědčí např. to, že je roku 1183 nazýván „*castrum imperatoris*“ viz ME, s. 32, č. 96; srovnej F. OPPL, *Fridrich Barbarossa*, s. 238.

Fridrich Barbarossa své majetky synům, přičemž Cheb, Weissenburg u Eichstädtu a Rothenburg nad Tauberem udělil svému synu Konrádovi.¹⁰⁶ Cheb však záhy získal Jindřich VI. a po něm jeho mladší bratr Filip Švábský, který v Chebu často pobýval.¹⁰⁷ Za jeho vlády se Cheb poprvé nazývá městem, a to v listině z 21. 2. 1203, jíž osvobodil valdsaské mnichy od placení daně z domu, který klášter ve městě vlastnil.¹⁰⁸ Komu patřil Cheb po smrti krále Filipa, není příliš jisté, zcela určitě se však stal roku 1212 pánem města Fridrich II., který zde v následujících letech 1213, 1214 a 1215 konal říšské sněmy.¹⁰⁹ V letech 1223-1232 pořádal říšské sněmy v Chebu Fridrichův syn Jindřich, přičemž se zde snažil mimo jiné získat spojení v boji proti svému otci.¹¹⁰ V červnu roku 1239 se konal v Chebu říšský sněm, který uspořádal Konrád IV., Jindřichův bratr. Na sněmu byla mimo jiné probírána i papežská klatba uvalená na Konrádova otce Fridricha II.¹¹¹ V nedalekém Lokti tehdy čekal český král Václav I. společně s Otou Bavorským, oba se svými vojsky. Jelikož se jednalo o tehdejší spojení papežské strany, byli připraveni k případnému útoku na štaufský Cheb. Obě strany však dosáhly vzájemného smíru, takže k žádným bojům nedošlo.¹¹² Cheb po smrti krále Konráda v roce 1254 připadl jeho synovi Konradinovi. Jindřich Míšeňský se snažil území Chebu získat pro sebe, zasáhl však Konradinův poručník Ludvík Bavorský. Ten však toto dědictví zajistil tak, že hrady Cheb, Vokov (Wogau) a Hrozňatov (Kiensberg) zastavil fojtům z Gery, Weidy a Plavna.¹¹³ Přestože Ludvík Bavorský posléze vládl Chebu a jeho okolí Konradinovi navzdory, je doložen i Konradinův pobyt ve městě, během něhož založil v Chebu komendu řádu německých rytířů. Konradin v předtuše své bezdětné smrti odkázal Cheb svému poručníkovi.¹¹⁴ Ten se ovšem z oficiálního zisku Chebu neradoval dlouho, neboť během bojů mezi příznivci říšských protikrálů Alfonse Kastilského a Jindřicha Cornwallského nařídil král Richard roku 1265 králi Přemyslu Otakarovi II., aby se ujal správy říšských majetků na pravém břehu Rýna, které

¹⁰⁶ ME, s. 35, č. 102.

¹⁰⁷ Srovnej ME, s. 39-43, passim; F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 21.

¹⁰⁸ ME, s. 41, č. 119; srovnej Vojtěch HRDLIČKA, *Vývoj valdsaského kláštera od jeho založení do r. 1420 ve vztahu k českým panovníkům a cisterciáckému řádu*. Nepublikovaný rukopis bakalářské práce obhájené na FF UK, Praha 2016, s. 89-90.

¹⁰⁹ *Regesta imperii V. 1, [1], Die Regesten des Kaiserreichs unter Philipp, Otto IV., Friedrich II., Heinrich (VII.), Conrad IV., Heinrich Raspe, Wilhelm und Richard 1198-1272 1. Kaiser und Könige*, Johann Friedrich Böhmer (ed.), Wien 1881, s. 181-182, 187, 206.

¹¹⁰ ME, s. 57, č. 165, s. 62, č. 175, s. 65, č. 182

¹¹¹ ME, s. 69-70, č. 192-194, srovnej F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 21, který tvrdí, že konatelem sněmu byl Fridrich II., jenž ovšem v žádném prameni jmenován není, je zde pouze Konrád. Fridrich II. setrval v Itálii, viz *Regesta imperii V. 1, [1]*, passim.

¹¹² *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae I.*, Karel Jaromír Erben (ed.), Praga 1855, s. 448-449, č. 970 (dále jen RBM). Srovnej A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 18. a F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 21.

¹¹³ Srovnej ME, s. 80-81, č. 225, s. 82, č. 229 a 230; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 232-233, F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 21.

¹¹⁴ Srovnej ME, s. 83-84, č. 233 a F. KUBŮ, *Chebská ministerialita*, s. 21-22.

neoprávněně držel Konradin.¹¹⁵ V březnu a v únoru 1266 český král Cheb a jeho zázemí obsadil.¹¹⁶ Král pak Chebu v květnu téhož roku potvrdil všechna dřívější privilegia. Kromě toho povolil chebským kupcům cestovat a obchodovat se svým zbožím v Českém království a v dalších zemích, jimž Přemysl Otakar II. vládl, a osvobodil Chebské od cel a ungeltu. Listinu vydal král přímo v Chebu a svědečná řada obsahuje jména českých šlechticů, kteří zde byli s králem a patrně mu předtím pomohli město dobýt.¹¹⁷ O vládě Přemysla Otakara II. nad Chebskem není mnoho známo. Ze šlechticů, kteří se podíleli na dobytí města, setrval v Chebu jako purkrabí Jaroš z Pušperka, který je jako „*burgravius Egreensis*“ doložen ve svědečné řadě královy listiny pro špitál sv. Františka. Tentýž Jaroš je záhy doložen i jako purkrabí na Lokti.¹¹⁸ Součástí úpadku moci krále Přemysla Otakara II. v roce 1276 byla mimo jiné i ztráta Chebu, který předal Rudolfu Habsburskému na základě arbitrážní smlouvy z listopadu uvedeného roku.¹¹⁹ Proti ztrátě Chebu se však Přemysl odvolal a nárokoval si jej na základě svého štaufského původu po matce a také proto, že mnohá opevněná místa v okolí Chebu získal koupí.¹²⁰ Již v roce 1277 se ale Přemysl s Rudolfem dohodli, že zástavní držbu Chebu získá věnem Rudolfova dcera Jitka (Guta), přislíbená (v této době ještě ne zasnoubená) Přemyslovu synu Václavovi.¹²¹ Dočasným držitelem Chebu se tedy stal Rudolf Habsburský. K oficiálnímu sňatku mezi Václavem a Gutou došlo v roce 1285, shodou okolností v Chebu. Teprve v roce 1291, tedy po smrti krále Rudolfa, ovšem Václav konečně získal Cheb skutečně do své moci.¹²²

V říjnu se Václav II. setkal v Chebu s ostatními říšskými knížaty a uzavřeli spolu mír do doby, než dojde k volbě nového římského krále.¹²³ Společně s králem se následných jednání s Ludvíkem Bavorským v Chebu účastnili i jemu věrní šlechtici, Jetřich Špacman, purkrabí na Přimdě, otec a syn Bohuslav a Racek z Boru (z rodu pozdějších Švamberků) a Bohuslav z Klenové.¹²⁴ Podvolení se Chebských Václavu II. roku 1291 zaznamenal ve svých verších i kronikář Otakar Štýrský.¹²⁵ Ještě v témže roce král Chebu potvrdil všechna jeho privilegia a osvobodil Chebské od cla, za což měl od Chebu ročně obdržet sto hřiven haléřů.¹²⁶

¹¹⁵ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II.*, Josef Emler (ed.), Praha 1882, s. 195-197, č. 507 (dále RBM II.).

¹¹⁶ *Kronika Pulkavova*, in: FRB V., Josef Emler – Jan Gebauer (edd.), Praha 1893, s. 155.

¹¹⁷ *CIM II.*, s. 51-52, č. 17.

¹¹⁸ Např. RBM II., s. 212, č. 550, s. 232, č. 601, s. 234, č. 606, s. 248, č. 634 atd.

¹¹⁹ RBM II., s. 437-439, č. 1050; srovnej Vratislav VANÍČEK, *Velké dějiny země Koruny české III. 1250-1310*, Praha – Litomyšl 2002, s. 169.

¹²⁰ RBM II., s. 4442-4443, č. 1057.

¹²¹ RBM II., s. 450-452, č. 1074-1075.

¹²² *Petra Žitavského Kronika zbraslavská*, in: FRB IV., Josef Emler (ed.), Praha 1884, s. 25; Srovnej F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 50.

¹²³ *Petra Žitavského Kronika zbraslavská*, s. 36-37.

¹²⁴ RBM II., s. 667-668, č. 1554, srovnej J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 27.

¹²⁵ *Ottokars Österreichische Reimchronik*, Joseph Seemüller (ed.), Hannover 1890, s. 513.

¹²⁶ *CIM II.*, s. 122-123, č. 61.

V roce 1298 uzavřeli král Václav a král Albrecht u příležitosti zásnub pozdějšího Václava III. s Arpádovnou Alžbětou smlouvu, v níž se Albrecht zavázal odevzdat Václavovi do zástavy Cheb, Plíseňsko a hrady Floss a Parkstein s městem Weiden.¹²⁷ O podobě vlády Václava nad Chebem však mnoho nevíme, z jeho doby snad mohl pocházet tzv. Václavský hrad (Wenzelsburg) na levém břehu Ohře, pokud nevznikl až v době Václava IV. Tento hrad byl propojen mostem s chebským hradem a vzniklé dvojhradí tak mohlo chránit královy zájmy v Chebu i v případě, že by se hypotetický nepřítel zmocnil města.¹²⁸ V roce 1304 požadoval král Albrecht po Václavovi, aby se na 6 let vzdal Kutné Hory a definitivně se zřekl Chebu, Plíseňska, Míšně a vlády v Uhrách a v Polsku.¹²⁹ Chebu se Albrecht zmocnil ihned po Václavově smrti a již 25. června 1305 vydal ve prospěch města listinu, dle které nemají být Chebští poháněni před „*jakýkoliv zemský soud*“ s výjimkou případu, že by městský rychtář „*odepřel konati spravedlnost*“.¹³⁰ Albrechtovo právo na Cheb a „Chebsko“ potvrdil i mladý král Václav III. S Albrechtem uzavřel 18. 8. 1305 smlouvu, v níž se Albrecht zavázal uznat právo Václava III. na české a polské království, na oplátku však musel Václav III. uznat Albrechtovi právo na hrady „*in terra Egrensi*“.¹³¹ Již v následujícím roce udělil Albrecht Chebu právo výročního trhu, zavedl však také nové berně pro vlastníky nemovitostí ve městě.¹³²

Cheb pak nadále zůstal v držbě říšských panovníků. Situace se ovšem brzy opět měla změnit ve prospěch českých králů. Již na podzim roku 1310 vstoupil do Chebu s velkým vojskem Jan Lucemburský.¹³³ Králův otec Jindřich VII. chebskému rychtáři udělil roku 1311 právo zisku 1/3 majetku po chebských měšťanech, kteří by se dopustili vraždy.¹³⁴ Do počátečního období vlády Ludvíka Bavora spadá příslibení zástavy Chebu Janu Lucemburskému. První příslib pochází z 20. 10. 1314 a týká se zástavy Chebu, Flossu a Parksteinu a posléze byl potvrzen listinou ze 4. 12. téhož roku. Jan byl takto odměněn za podporu při Ludvíkově kandidatuře během volby římského krále.¹³⁵ Ludvík Bavor však Chebem neustále reálně disponoval, potvrzoval městu privilegia a pobýval zde.¹³⁶ Bavorův slib byl dovršen až po bitvě u Mühldorfu zástavní listinou ze 4. 10. 1322. V listině zastavil Ludvík

¹²⁷RBM II., s. 767-768, č.1783.

¹²⁸ Srovnej J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 88.

¹²⁹ *Petra Žitavského Kronika zbraslavská*, s. 88.

¹³⁰ CIM II., s. 144-145, č. 79.

¹³¹ RBM II. s. 886-887, č. 2053; V. VANÍČEK, *Velké dějiny III.*, s. 475.

¹³² CIM II., s. 146-148, č. 81-82.

¹³³ *Petra Žitavského Kronika zbraslavská*, s. 170.

¹³⁴ CIM II., s. 169-170, č. 95.

¹³⁵ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae III.*, Josef Emler, Praga 1890, s. 92-94, č. 232 (dále jen RBM III); ME, s. 231-233, č. 628 a 631; Lenka BOBKOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české IV.a 1310-1402*, Praha – Litomyšl 2003, s. 45.

¹³⁶ Srovnej např. ME, s. 234, č. 635, s. 241, č. 652; s. 244, č. 660, s. 245, č. 662-663; F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 54.

Janovi za 20 000 hřiven stříbra město Cheb a „země“, která k městu patří. Země měla podobu hradů Hohenberg, Seeberg a Kinsberg (Starý Hrozňatov) a dalších statků, které jsou již zmiňovány pouze v rovinách kategorií (např. kláštery, manství atd.). Kromě Chebu a k němu náležející „země“ získal Jan také majetky v Míšeňsku a Duryňsku. Od této doby již Chebsko nebylo nikdy vykoupeno a zůstalo (byť v počáteční podobě stále jako zástava) natrvalo připoutáno Českému království. Tzv. Chebsko bylo nyní nejen hraničním územím mezi království a Říší, ale pro další generaci Lucemburků se stalo jakýmsi odrazovým můstkem pro další expanzi moci českých králů směrem na říšské území.¹³⁷ Král Jan již 23. 10. 1322 slíbil Chebu, že nebude zasahovat do rozhodování chebského městského soudu, že královští podkomoří nemají žádnou moc nad městem, neboť v Chebu bude rozhodovat hejtman nebo rychtář, které sem král dosadí, a že Chebští nemají platit berně. Současně rozhodl o osvobození Chebských od cel a ungeltů v Čechách a osvobození českých kupců od cel a ungeltů v Chebu. Toto osvobození král ještě potvrdil další listinou, vydanou o dva dny později.¹³⁸ Král Jan rovněž přijal ochranu nad valdsaským klášteřem, získal město Brambach a rovněž Aš a Selb, tedy lokality dosud držené zástavně fojty z Plavna. Na Ašsku se roku 1331 králi Janovi poddali páni z Neuberka, kteří tomuto regionu fakticky vládli.¹³⁹ Král Jan se ovšem po polovině 30. let 14. století dostal do konfliktu s Ludvíkem Bavorskem, který požadoval navrácení Chebu a ke smíru mezi oběma stranami došlo až roku 1339.¹⁴⁰ Ludvík Bavor se však záhy opět domáhal navrácení Chebu, a to tím způsobem, že obsadil město Burghausen, které měla jakožto vdova získat Janova dcera Markéta. Jan vše vyřešil smírem, dceru vyplatil a Burghausenu se vzdal, v důsledku čehož mu musel Ludvík potvrdit držbu Chebu.¹⁴¹ Ostatně v témže roce král Jan Chebu opět potvrdil všechna privilegia a obdařil Chebské všemi právy, jimiž v té době disponovali obyvatelé Českého království.¹⁴² O rok později král Jan opět poctil Chebské privilegiem, jímž slíbil, že od jejich města nebude nijak odcizovat (patrně zastavovat?) města Aš, Selb a Ředvici a současně osvobodil Cheb od placení berně.¹⁴³ Absence krále Jana ve střední Evropě využil jeho syn Karel, který do Chebu dosadil českého purkrabí Růsa z Litic, jenž je pak doložen od roku 1344 jako královský podkomoří. O tomto Karlově zásahu se však král Jan nejspíš dozvěděl, a proto byl Růs roku 1344 nahrazen svým předchůdcem fojtem

¹³⁷ RBM III., s. 322-23, č. 804; Jiří SPĚVÁČEK, *Král diplomat. Jan Lucemburský 1296-1346*, Praha 1982, s. 147-148.

¹³⁸ RBM III., s. 325-326, č. 814 a 815; CIM II., s. 202-202; č. 123-124.

¹³⁹ Srovnej RBM III., s. 324, č. 811, s. 688-689, č. 1759 F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 54.

¹⁴⁰ F. KUBŮ, *Chebská ministerialita*, s. 54.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 54-55.

¹⁴² CIM II., s. 352-353, č. 226.

¹⁴³ CIM II., s. 367-368, č. 238.

z Weidy.¹⁴⁴ Po smrti Jana uznal Cheb jeho syna Karla jakožto svého pána a z této pozice jim král Karel potvrdil všechna privilegia již na podzim roku 1347.¹⁴⁵ Některé šlechtické rody však v blízkosti Chebu však na počátku Karlovy vlády působily vůči městu poněkud nepřátelsky (především se jednalo o původně ministeriální rod Nothaftů a kynžvartskou větev rodu Hertenberků, podrobně viz dále). Motivace šlechticů k drobné válce proti Chebu není příliš jasná, František Kubů v ní spatřoval příklonění se šlechty ke straně Ludvíka Bavora.¹⁴⁶ Po smrti Ludvíka Bavora se však situace na Chebsku definitivně uklidnila a král opět ocenil věrnost Chebu – roku 1348 osvobodil město od placení cla v celé Říši, slíbil, že město nikdy nikomu nezastaví a již jej nikdy neoddělí od České koruny (!) a potvrdil Chebským koupí lesmistrovského úřadu v Selbu.¹⁴⁷ V témže roce pak nařídil chebskému rychtáři, aby ve městě netrpěl nikoho, kdo by se mu nechtěl poddat.¹⁴⁸ Roku 1349 potvrdil městu držbu hradu Seeberk, na němž má mít město svého úředníka, zakázal obnovu hradu Kynžvart (viz dále kapitola Války) a dokonce do města přeložil mincovnu, která se dosud nacházela v Norimberku.¹⁴⁹ Když došlo roku 1350 v Chebu k židovskému pogromu, Karel Chebským odpustil, neboť Chebští měšťané pro něj učinili mnoho dobrého.¹⁵⁰ Přestože by se mohlo zdát, že Karel Chebským neustále činil rozličná dobrodíní, nebylo tomu tak vždy. V roce 1351 kupříkladu zakázal Chebským zřizování řemeslnických cechů.¹⁵¹ Do vnitřních záležitostí Chebu zasáhl Karel i v případě podoby dědického řízení pro případ odkazování majetku osobám duchovního stavu. V tomto případě se ovšem jednalo o privilegium vydané Chebským na základě jejich vlastní žádosti.¹⁵² O významu Chebu pro českého krále svědčí i to, že jej zahrnul do svého nerealizovaného zákoníku, známého později jako *Maiestas Carolina*, kde je Cheb zařazen mezi místa, „*kteřá nemají od koruny odtržena býti*“, jedině v případě, že by je chtěl některý z budoucích císařů vykoupit.¹⁵³ Pro Karla se stal Cheb místem jednání s říšskými kurfiřty, jako tomu bylo například na konci listopadu 1373, kdy se zde s nimi radil o stavu Říše a svých záměrech s Braniborskem.¹⁵⁴ Karel v Chebu nebo na Lokti nejspíš strávil i Vánoce roku 1375 společně s předními velmoži říše, snad aby tak podpořil kandidaturu syna Václava na říšský

¹⁴⁴ Srovnej H. GRADL, *Geschichte Egerlandes*, s. 188; Karl SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, in: MVGDDB 50, N. 4, 1911/1912, s. 565; F.KUBŮ, *Chebská ministerialita*, s. 55.

¹⁴⁵ *Codex iuris municipalis regni Bohemiae II.*, s.388-389, č. 254.

¹⁴⁶ Srovnej F.KUBŮ, *Chebská ministerialita*, s. 55.

¹⁴⁷ CIM II., s.390-394, č. 255-257.

¹⁴⁸ CIM II., s. 399-400, č. 266-267.

¹⁴⁹ CIM II., s. 423-425, č. 284, s. 425, č. 285, 425-426, č. 286; F. KUBŮ, *Chebská ministerialita*, s. 55.

¹⁵⁰ CIM II., s. 443-445, č. 302, srovnej F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 52.

¹⁵¹ CIM II., s. 452-453, č. 308, srovnej F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 52.

¹⁵² CIM II., s. 556-558, č. 383, srovnej F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 52.

¹⁵³ AČ 3, s. 85; Jiří SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo (1316-1378)*, Praha 1980, s. 281.

¹⁵⁴ *Regesta imperii VIII. Karl IV. (1346-1378)*, edd. Johann Friedrich Böhmer – Eberhard Holtz (edd.), Berlin 2013-2015, s. 1681; J. SPĚVÁČEK, *Karel IV.*, s. 441.

trůn. Mezi Chebskem a Loketskem pak setrval ještě na počátku následujícího roku.¹⁵⁵ V době Karla IV. proniká do Chebu ve větší míře česká šlechta, která se sem dostává coby královští úředníci. Mezi chebskými purkrabími tak nalézáme Bohuslava ze Švamberka nebo Boreše z Oseka.¹⁵⁶ Král Václav IV. se snažil navázat na předchozí působení svého otce v Chebu. Roku 1389 do města svolal říšský sněm, na kterém byla mimo jiné probírána otázka střetů měst v říši s okolní šlechtou. Shodou okolností právě Cheb byl jedním z mála říšských měst, jemuž se dařilo útoky okolních šlechticů odrazet. Jednání na sněmu v Chebu byla motivována snahou šlechty i měst dosáhnout vzájemného smíru, v důsledku čehož zde král Václav IV. vyhlásil 5. května zemský mír, který měl trvat po dobu šesti let. Současně zde Václav IV. s pomocí svého družiníka Bořivoje ze Svinař jednal o svém novém sňatku, neboť byl od roku 1386 vdovcem. Václavovou novou manželkou se stala Žofie Bavorská a k uzavření sňatku došlo právě v Chebu dne 2. května 1389.¹⁵⁷ Z prostředí chebského patriciátu pocházel jeden z králových nejbližších služebníků Zikmund Huler.¹⁵⁸

Město Cheb, dědičná říšská zástava připojená k Čechám, patřilo v době husitských válek k předním опорám moci krále Zikmunda v království. To se mimo jiné projevovalo blízkou spoluprací tohoto města s nedalekým Loktem i rozličnými katolickými šlechtici ze severních a západních Čech.¹⁵⁹ Chebu jeho spojenectví s císařem vyplatilo. Získal právo razit vlastní mince (již roku 1420) a dokonce získal od Zikmunda „zlatou bulu“, která osvobodila chebské obchodníky od placení cel v Říši, v Čechách a v Uhrách. Současně Zikmund ustanovil, že Chebské nesmí soudit nikdo jiný, nežli král nebo chebský purkrabí. Již dříve Chebu potvrdil právo vybírat daň z dobytka (tzv. kopytné) či právo vypovídat a přijímat Židy.¹⁶⁰ Během války krále Albrechta s opozicí v zemi (tzv. stranou polskou) nacházíme rozličné zprávy o vojenské pomoci jednotek z Chebu a Lokte Albrechtovi. Hlavním iniciátorem této pomoci byl Kašpar Šlik.¹⁶¹ Po smrti Albrechta se v následném čase bezvládní ocitl Cheb v několika drobných konfliktech s českými šlechtici i se šlechtici cizími, držícími majetky v Čechách (zejména Plavenskými). Velké množství sporů a pocit ohrožení v chebských měšťanech vyvolalo potřebu najít si v řadách okolní šlechty svého ochránce, kterým se stal Hynek Krušina ze Švamberka,

¹⁵⁵ *Regesta imperii VIII.*, s. 1748-1750; J. SPĚVÁČEK, *Karel IV.*, s. 449-451.

¹⁵⁶ Srovnej K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 565-566, F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 51.

¹⁵⁷ *Deutsche Reichsakten unter König Wenzel II. 1388-1397*, Julius Weizsäcker (ed.), München 1873, s. 156-172, č. 71-74; Jiří SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361-1419. K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 194-196; F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 54.

¹⁵⁸ Základní biografické údaje o Zikmundu Hulerovi viz J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 198, poznámka č. 1

¹⁵⁹ Nejnověji o Chebu v době husitských válek Vladimír BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách, České Budějovice 2013*, ze starších prací např. H. GRADL, *Geschichte Egerlandes (bis 1437)*, passim.

¹⁶⁰ CIM III, s. 5, 33-38, 62-64; 68-72; 75-79; 89-92, 102-104, 163-167, 174-177; F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 59-60; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 165.

¹⁶¹ R. URBÁNEK, *Věk poděbradský I.*, s. 352 a 354.

zástavní pán nepříliš vzdáleného hradu Kynžvart.¹⁶² Přestože se Cheb považoval za královské město, současně byl městem říšským a pro Chebské tudíž nebyl roku 1444 problém nechat si od Fridricha III. udělit privilegium ražby drobné mince (feniků, přičemž 7 jich mělo mít hodnotu 1 pražského groše).¹⁶³ V roce 1447 měl být do Chebu složen žold českým žoldnérům pod velením české šlechty, působící v saských zemích během bojů mezi Wettiny. Po návratu z bojů se právě v Chebu shromáždili nespokojení hejtmané, kteří odsud odeslali svou stížnost Vilémovi Saskému.¹⁶⁴ V pohnuté době interregna, konkrétně na počátku 50. let 15. století, se poprvé dostal Cheb do interakce se zemským správcem a pozdějším králem Jiřím z Poděbrad.¹⁶⁵ Za bojů strakonické jednoty proti Jiřímu byl Cheb považován Oldřichem z Rožmberka za potencionálního spojence této protipoděbradovské frakce, ovšem samotní chebští měšťané se vůči jednotě chovali spíše neutrálně. Město Cheb bylo tehdy mimo jiné pod ochranou Fridricha Saského a Jana Braniborského, jenž byl Poděbradovým spojencem, stále zde ovšem byly vazby na jednotu podporujícího Hynka Krušinu ze Švamberka a na katolický rod Šliků, držící úřad chebských purkrabí.¹⁶⁶ Zájem Strakonické jednoty o Cheb měl příčinu v chystaném sjezdu Poděbradových straníků s Vilémem Saským právě v tomto městě. Chebští ovšem jednání sabotovali, a tak se obě strany musely sejít ve Wunsiedlu.¹⁶⁷ Navzdory spíše neutrálnímu postoji v bojích mezi Strakonickou jednotou a Poděbradskými nacházíme jezdce z Chebu v květnu 1450 ve vojsku Hynka Krušiny ze Švamberka, spojence Oldřicha z Rožmberka.¹⁶⁸ Na podzim roku 1450 se Jiří z Poděbrad spolu se sobě věrnými šlechtici vojensky vypravil proti Míšeňsku v rámci bojů proti saským knížatům, která nadále držela některé hrady a města v severních Čechách. Při návratu z Míšeňska pojal Jiří z Poděbrad úmysl

¹⁶²O Chebu v době bezvlády F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, passim; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, Domažlice 2003, zvláště 79-83 a 160-177; V. KNOLL, *Orlice a Labuť. Ochranné smlouvy pánů ze Švamberka a města Chebu v 15. století*, s. 174-193.

¹⁶³CIM III, s. 238-239, č. 138. Srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 38.

¹⁶⁴Srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 208, 226.

¹⁶⁵O vztazích Jiřího z Poděbrad a chebského regionu pojednali souhrnně zatím pouze Wáclaw Wladioj Tomek, *Chování měšťanů Chebských w rozepři králů Jiřího a Wladislava s papežským dworem a Matiášem králem uherským*, in: *Časopis českého museum* 23/4, 1849, s. 74-102; Karl Siegl, *Zeugnisse für die Rechsglaubigkeit der Stadt Eger vor Verhängung des Interdikts im J. 1467*, in: *MVGDB* 4/42, 1904, s. 393-420 a F. Kubů, *Jiří z Poděbrad a Chebsko*, s. 17-40, dané problematiky se však dotkli i další autoři, jako např. Adolf Bachmann, *Böhmen und seine Nachbarländer unter Georg von Podiebrad 1458-1461 und des Königs Bewerbung um die Deutsche Krone: Ein Beitrag zur Geschichte der Versuche einer Reichsreform im XV. Jahrhunderte*, Prag 1878 a nejnověji André Thrieme – Uwe Tresp (edd.), *Eger 1459. Fürstentreffen zwischen Sachsen, Böhmen und ihren Nachbarn: dynastische Politik, fürstliche Repräsentation und kulturelle Verflechtung / Cheb 1459. Setkání panovníků Čech, Saska a jejich sousedů: dynastická politika, panovnická reprezentace a kulturní vazby*, Döbel 2011.

¹⁶⁶ÁČ 3, s. 380. Oldřich z Rožmberka počítal s pomocí Chebu. Srovnej Lukáš Pátý, *Strakonická jednota. Protivníci Jiřího z Poděbrad v souboji o moc v Českém království (1449-1452)*. Nepublikovaný rukopis rigorózní práce obhájené na FF UK, Praha 2015, s. 53, 81, 83-85.

¹⁶⁷R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 412-413, 416.

¹⁶⁸ÁČ 3, s. 379-380; Srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 433-435, 438.

táhnout přes Cheb, jenž chtěl potrestat za jeho spolupráci s Rožmberkem a Strakonickou jednotou a lze vytušit, že demonstrací své vojenské moci chtěl zmíněné město i zastrašit. Do Chebu zaslal společně s dalšími šlechtici list s upozorněním o svém úmyslu táhnout přes něj. Chebským se však pomocí peněz a diplomatického umění služebníka bečovských Šternberků Jošta z Einsidle podařilo Poděbradovo tažení odvrátit.¹⁶⁹ Chebští však museli Jiřímu z Poděbrad zaplatit slušnou sumu – 1000 zlatých.¹⁷⁰ Cheb se posléze měl roku 1451 stát již konečně místem česko-saského jednání, které se nakonec uskutečnilo v Mostě.¹⁷¹

Chebští roku 1452 uznali Jiřího zemským správcem.¹⁷² Od té doby docházelo k čím dál tím intenzivnějším stykům mezi Chebem a Jiřím. Počáteční napjaté vztahy měly své pokračování během tzv. boršengrýnského záští, jedné z válek Jindřicha z Plavna s Chebem, která se odehrála v letech 1452-1454. Jindřich z Plavna se z pozice vlastníka majetků v Českém království obrátil s žádostí o pomoc na Jiřího z Poděbrad, jehož sice Chebští stále ještě neměli příliš v lásce, ale uznali jeho autoritu coby zemského správce a umožnili mu angažovat se ve zprostředkování smíru mezi oběma stranami. Jak je známo, Jiří z Poděbrad měl roku 1452 jiné starosti než řešení lokálních šarvátek na okraji země, neboť musel upevnit svou pozici v zemi a zlomit moc svých odpůrců, mimo jiné i města Tábor, aby mohl být všeobecně uznán za zemského správce. Proto zprostředkováním příměří mezi svářícími se stranami pověřil sobě věrné šlechtice, mezi nimiž nalézáme např. Buriana z Gutštejna, Jakoubka z Vřesovic, Jana Caltu z Kamenné Hory a v neposlední řadě také Bohuslava Plánského ze Žeberka. Sám do Chebu pouze psal, ku příkladu roku 1453 zval Chebské na sněm do Prahy. Jednání mezi stranami ovšem často ustrnula, neboť jednotliví šlechtici často navrhovali přesunout jednání na svá panství, kde se chtěli kromě mírového řešení konfliktu zaobírat také svými soukromými záležitostmi s Chebskými.¹⁷³

Zatímco Jindřich z Plavna nebyl Jiřímu příliš vděčný za jeho snahu o zklidnění stavu na severozápadním okraji království, Cheb se začal k Jiřímu čím dál tím více přimykát, na čemž

¹⁶⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, signatura C38/140; *Urkunden und Actenstücke zur österreichischen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrichs III. und König Georgs von Böhmen (1440-1471)*, s. 82-83; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II*, s. 467, 479. Srovnej AČ 3, s. 383.

¹⁷⁰ F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 249.

¹⁷¹ Wacław Władiwoj TOMEK, *Dějepis města Prahy VI.*, Praha 1885, s. 113; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II*, s. 496.

¹⁷² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, karton 2, fascikl 2, složka C 38/184; *Urkunden und Actenstücke zur österreichischen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrichs III. und König Georgs von Böhmen*, s. 99; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II*, s. 642; Josef MACEK, *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967, s. 92.

¹⁷³ K boršengrýnskému záští souhrně např. Michael URBAN, *Die Burggrafen zu Meißen aus plauischem Geschlechte in Böhmen*, in: MVGD 44, 1906, s. 210-219, 477-492; Karl SIEGL, *Zur Geschichte der Eroberung von Borschengrün durch die Egerer im Jahre 1452*, in: Erzgebirgs-Zeitung XXV/3, 1904, s. 49-56 A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 65. R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 661-663; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 165-177; L. HOLÍK, *Hrad Borschengrün a jeho sídelně historické souvislosti*, s. 125-163; stručně F. KUBŮ, *Cheb, Chebský městský stát*, s. 61-62.

mohl mít zásluhu i již zmiňovaný Jošt z Einsidle, který někdy na sklonku boršengrýnského zástí opustil písařskou službu u bečovského pána Petra Holického ze Šternberka a vstoupil do služeb Jiřího, v nichž se posléze v následujících letech ocitl v pozici královského sekretáře. Tento úřad pak zastával až do své smrti roku 1474, tedy ještě na počátku vlády krále Vladislava. Jošt z Einsidle bývá historiky považován za Chebana, ale spíše pocházel z Mnichova – Einsidlu, který se nacházel na panství tepelského kláštera. Vzhledem k blízkosti Chebu jeho rodišti, jeho příbuzenským provázáním s Chebskými (viz dále) a jeho pozdějšímu působišti (Bečovu) se stal díky své znalosti poměrů tohoto regionu osobou, která s největší pravděpodobností zprostředkovávala komunikaci mezi Jiřím a Chebem. Samotný Jiří posílal do Chebu až na výjimky do svého zvolení králem listy v češtině, z pozdějších dob se však dochovaly listy výhradně v němčině, za čímž lze tušit aktivitu multilingvního Jošta.¹⁷⁴ Podobně byl Jiřímu ku pomoci v pozdějších dobách chebský šlechtic Jan Toš z Hlince, dvořan a pozdější mistr kuchyně královny Johany. Blízké styky navázal Jiří rovněž s chebskými hejtmany Pavlem Ruduschem a Otou ze Sparnecka.¹⁷⁵

Když se stal na počátku roku 1458 Jiří králem, při jeho korunovaci nechyběla ani delegace z Chebu, která byla celá oděna v zeleném a doprovázena svými žoldněři. Chebští však holdovali novému králi až v listopadu téhož roku.¹⁷⁶ V prosinci pak Jiří Chebským na oplátku potvrdil jejich privilegia.¹⁷⁷ V dubnu 1459 se stal dějištěm jednání krále Jiřího s Wettiny, s nimiž mělo České království dlouhodobé územní spory týkající se hradů a měst v severních Čechách (zejména šlo o hrady a města Most, Duchcov a Osek). Jednání se zúčastnila i říšská knížata, mezi kterými nechyběli Albrecht a Fridrich Braniborští, Fridrich Falcký, Ota Bavorský nebo magdeburský arcibiskup Fridrich. Součástí jednání byly i rozličné festivity, jako např. turnaje a hostiny, a dokonce byla postavena i dřevěná tančírna. Z jednání vzešel dokument, známý jako Chebská smlouva, na jehož základě se saští vévodové vzdali svých severočeských držav a současně se Jiří vzdal majetkových nároků na česká léna v Sasku, čímž byla ustanovena

¹⁷⁴ O Joštovi z Einsidle např. F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 246-257 nebo A. SEDLÁČEK, *Tejřovský (vl. Týřovský) z Enzidle*, in: Ottův slovník naučný 25, Praha 1906, s. 154. Jošt byl možná krátce i ve službě Viléma Saského viz R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II*, s. 196, možná jej však Urbánek zaměnil s jistým Jindřichem z Einsidle z jiného rodu. K otázce češtiny jako jazyka komunikace v pozdním středověku např. F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 71, pozn. 76; Karel BERÁNEK, *Několik poznámek k česky psaným listinám a listům Jiřího z Poděbrad*, in: Zprávy chebského muzea a okresního archivu 2/1983, s. 41-43; Milan VONDRÁČEK, *Pisemnosti Jiřího z Poděbrad do roku 1458*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 1979; Václava VOPATOVÁ, *O listinách a kanceláři Jiřího z Poděbrad 1445-1471*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 1978. Srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 310.

¹⁷⁵ O nich F. KUBŮ, *Jiří z Poděbrad a Chebsko*, s. 24; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV*, s. 28 a 303.

¹⁷⁶ *Urkunden und Actenstücke zur österreichischen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrichs III. und König Georgs von Böhmen*, s. 266; W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy VI.*, s. 308; K. SIEGL, *Zeugnisse für das Rechtsglaubigkeit*, s. 394; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský III.*, Praha 1930, s. 358, 375-376, 473; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 41.

¹⁷⁷ K. SIEGL, *Die Kataloge des Egerer Stadtarchivs*, s. 18; W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy VI.*, s. 324-328.

dodnes platná hranice mezi Čechami a Saskem. Kromě toho bylo velkým úspěchem Jiřího v Chebu navázání přátelských styků s rodem Hohenzollernů a současně se právě zde nejspíš začaly Jiřímu v hlavě rodit plány na obsazení římského trůnu.¹⁷⁸ V listopadu téhož roku, tedy několik měsíců po chebských jednáních, byly tamtéž také dohodnuty sňatky Zdeňky (Sidonie) z Poděbrad s Albrechtem Saským (realizován roku 1464) a Hynka z Poděbrad s Kateřinou Saskou (realizován v únoru 1471).¹⁷⁹ V souvislosti s těmito jednáními je ještě nezbytné připomenout, že na konci roku 1459 právě v Chebu vstoupil do služeb Jiřího z Poděbrad Martin Mair, německý humanista a jeden z Jiřího pozdějších rádců. Jiřího oporou byl Mair až do konce 60. let 15. století, kdy zcela přehodnotil své postoje a odešel do tábora Jiřího odpůrců.¹⁸⁰

Jiřího snahy získat římský trůn nebyly korunovány úspěchem, a to ani po říšském sněmu, který se odehrál roku 1461 v Chebu, kde byla tato eventualita probírána. Když roku 1461 vyhlásil Jiří Albrechtovi Braniborskému válku, stal se Cheb pro českého krále strategicky významnou hraniční pevností, neboť hlavní bitvy této války se odehrály v Horní Falci. K uzavření míru došlo až po dvou letech.¹⁸¹ Na počátku roku 1464 byl do Chebu svolán další říšský sněm, kde měli společně jednat Jiří a říšská knížata, ale s ohledem na vzájemné rozepře se sněm nakonec nesešel.¹⁸² V polovině 60. let se proti Jiřímu obrátil šlechtický soused Chebu, s nímž jsme se již seznámili dříve – kynžvartský pán Jindřich z Plavna, který se stal dokonce členem Zelenohorské jednoty, mimo jiné i kvůli svým příbuzenským vazbám na rod Švamberků. Proti Jindřichovu hlavnímu sídlu, Plavnu, záhy vytáhli saští Wettinové a žádali

¹⁷⁸ Národní archiv Praha, fond Archiv Koruny české, signatura 1623-1636. Dostupné online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/fond?block=55> (30. 5. 2021); *Stary letopisowé češty od roku 1378 do 1527 čili pokračowanj w kronikách Přibjka Pulkawy a Beneše z Hořowic, z rukopisů starých* vydané, František Palacký (ed.), Praha 1829, s. 172; František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě: faksimile vydání [B. Kočího] z roku 1907*, Praha 1998, s. 874-877; A. BACHMANN, *Böhmen und seine Nachbarländer*, s. 31-69; Karl SIEGL, *Zur Geschichte der Fürstentage Georgs von Podiebrad in Eger in den Jahren 1459, 1461 und 1467*, in: MVGD 42/2, 1903, s. 203-220; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský III.*, s. 502-515; Rudolf URBÁNEK, *Dvě studie o době poděbradské*, Brno 1929, s. 345-366; Otakar ODLOŽILÍK, *The Hussite King. Bohemia in European affairs 1440-1471*, New Jersey 1965, s. 100-102; Frederick G. HEYMANN, *George of Bohemia. King of heretics*, New Jersey 1965, s. 191-194; J. MACEK, *Jiří z Poděbrad*, s. 129-132; A. THRIEME – U. TRESP (edd.), *Eger 1459*; Martin ŠANDERA, *Mírová diplomacie Jiřího z Poděbrad*, in: Jaroslav BOUBÍN a kol., *Hledání nové Evropy. Projekt krále Jiřího*, Praha 2015, s. 154; Lenka BOBKOVÁ, *Česká koruna mezi králem a stavy*, in: Pavlína CERMANOVÁ – Robert NOVOTNÝ – Pavel SOUKUP, *Husitské století*, Praha 2014, s. 181-182.

¹⁷⁹ F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého*, s. 881; W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy VI.*, s. 336-338; Karl SIEGL, *Die Vermählung der Stammeltern des Sächsischen Königshauses Albrecht des Beherzten von Sachsen mit Sidonia von Böhmen zu Eger im Jahre 1459*, in: Prager Zeitung, 6. 4. 1910, s. 3; Ondřej FELCMAN – Radek FUKALA a kolektiv, *Poděbradové: Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008, s. 84, 100.

¹⁸⁰ R. URBÁNEK, *Věk poděbradský III.*, s. 523; František ŠMAHEL, *Humanismus v době poděbradské*, Praha 1963, s. 67.

¹⁸¹ *Stary letopisowé*, s. 158; F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého*, s. 893-895; Wacław Władiwoj TOMEK, *Dějepis města Prahy VII.*, Praha 1886, s. 17-20 R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 333, 337, 361, 386-391; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 45, 53 F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 63-64. M. ŠANDERA, *Mírová diplomacie Jiřího z Poděbrad*, s. 158.

¹⁸² F. KUBŮ, *Jiří z Poděbrad a Chebsko*, s. 27.

Cheb, aby se k boji proti Plavenskému připojil. I když stáli Chebští stále na straně krále Jiřího, vyjádřili se k žádosti Wettinů vyhýbavě. Jakožto Jiřího spojenci se ale Chebští přeci jen dočkali Jindřichových útoků. Navzdory dalším výhrůžkám papežské strany Cheb názor na Jiřího nezměnil.¹⁸³ Jiřího zájem o Cheb trval i v následujících letech. Léta 1465-1466 byla na Chebsku vyplněna nebezpečnými útoky silničních lupičů, na které si Poděbrad Chebu stěžoval a nařídil místním, aby mu byli zajatí lupiči vydáni.¹⁸⁴ Pomoci Jiřího z Poděbrad se v letech 1466-1467 dožadovali bratři Levin a Jan Wirspergové z Dvorečku (Höfles) u Chebu, dva „kacíři“, kteří byli svým okolím nuceni zřeknout se svého učení. Pomoci se jim ovšem nedostalo.¹⁸⁵

Roku 1467 se odehrál na chebském hradě sňatek králova syna Jindřicha s Uršulou Braniborskou, o němž bohužel nemáme zachováno mnoho zpráv. S jistotou však můžeme říct to, že mu byl Jiří přítomen.¹⁸⁶ Strach Chebu z papeže a krále Matyáše Korvína si ovšem vybral svou daň. Již od poloviny roku 1469 se snažili na chebské měšťany působit Bohuslav ze Švamberka a světící biskup Jan Hieropolský, Cheb však zatím odmítal zneuznat Jiřího a přiklonit se ke druhé straně, a to i pod výhrůžkou interdiktů. Navzdory své dosavadní věrnosti Chebu králi Jiřímu však Chebští přeci jen ustoupili a roku 1470 sepsali Jiřímu „odpovědní“ list. Zatím ovšem nebyl odeslán, neboť s Jiřím jeho nepřátelé dočasně uzavřeli příměří a list byl prozatím uschován v Řezně. Termín příměří vypršel v dubnu, ale poté si Chebští vymýšleli výmluvy, aby list nemusel být odeslán. List nakonec přeci jen odeslán byl, i když byl koncipován tak, aby Chebští nepřišli o privilegia, která získali právě od Jiřího.¹⁸⁷ Když se situace začala obracet v neprospěch Jiřího soupeřů, již bylo pozdě vracet se k českému králi, neboť ten mezitím zemřel. Ještě roku 1474 se Cheb hlásil ke Korvínovi.¹⁸⁸ Během dalších bojů Jiřího nástupce Vladislava s Matyášem Korvínem byl Cheb opět na téže straně jako dříve a přidržel se krále Vladislava až do posledních chvil války, o čemž svědčí například odpovědní list Korvínova hejtmána Jana Planknára z Kynšperka, podle kterého Chebští tvrdošjně odmítali

¹⁸³ W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy VII.*, s. 121; TÝŽ, *Chování měšťanů Chebských*, s. 77-81; O příbuzenství Jindřicha z Plavna se Švamberky viz Ivana NOHOVÁ, *Příbuzenské vztahy členů Zelenohorské jednoty*. Nepublikovaný rukopis rigorózní práce obhájené na Pedagogické fakultě UK, Praha 2008, s. 109-117; Martin ŠANDERA, *Zelenohorská jednota a synové Jiřího z Poděbrad*, in: Robert NOVOTNÝ – Petr ŠAMAL a kol., *Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy*, Praha –Litomyšl 2011, s. 158; srovnej též např. Antonín KALOUS, *Matyáš Korvín (1443-1490): uherský a český král*, České Budějovice 2009, s. 133.

¹⁸⁴ *Urkunden und Actenstücke*, s. 362-363; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 169-170.

¹⁸⁵ Heinrich GRADL, *Die Irrlehre der Wirsperger*, in: MGVDB 4/19, 1881, s. 270-279.

¹⁸⁶ *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 31, 79, 280; W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy VII.*, s. 141-142. Ke sňatku nejnověji Martin ŠANDERA, *Braniborka v Čechách*, in: *Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie* 26, č. 1/2, 2015, s. 2-9, TÝŽ, *Jindřich starší z Minsterberka. Syn husitského krále. Velký hráb s nízkými kartami*, Praha 2016, s. 28-30.

¹⁸⁷ *Urkunden und Actenstücke*, s. 498-499; W. W. TOMEK, *Chování měšťanů Chebských*, 89-90; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 293; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV*, s. 136-137, 140-142.

¹⁸⁸ *AC* 6, s. 53-54.

přijmout „*pana Matyáše uherského a českého krále etc. za krále českého a za pravého pána*“.¹⁸⁹

Vztah Jiřího a Chebu ale nebyl vázán jen politikou, o čemž svědčí drobné pozornosti, jejichž prostřednictvím vyjadřovali chebští měšťané svůj dobrý vztah ke králi. Kupříkladu v roce 1465 mu jako projev svého přátelství zaslali spontánně sud vína a čtyři soudky medoviny.¹⁹⁰ Navzdory počátečním rozbrojům a v závěru nepřátelskému (i když nucenému) konci vzájemných vztahů Chebu a Jiřího lze celkově považovat jejich vztah za přátelský a oboustranně výhodný.

Jagellonské období na Chebsku bylo jinak poměrně klidné, až na pár výjimek. Mezi ně můžeme řadit konflikt s Hynkem Pluhem z Rabštejna, dále pokračující spory s Plavenskými a nakonec válku s loupeživým rytířem Jorgem Zedwitzem na počátku 16. století, kterou Cheb definitivně zakončil boje se svými sousedy dobytím Zedwitzova hradu Liebenstein (Libá) roku 1509.¹⁹¹ Během toho období ovšem dochází k několika pozoruhodným jednáním, která svědčí o specifičnosti Chebu a přilehlého regionu. Prvním bylo pozvání zástupců Chebu na zemský sněm do Prahy roku 1492, ti však pozvání odmítli s odůvodněním, že se zástupci Chebu nikdy předtím jednání na českém zemském sněmu neúčastnili.¹⁹² Za vlády králů Vladislava a Ludvíka byl Cheb neustále vnímán jako zástava, ostatně když král Vladislav roku 1501 potvrzoval Chebu privilegia, Cheb byl v listině označen jako „*orts ausser der cron gelegen*“ (o několik let mladším českém překladu listiny se o Chebu hovoří jako o městu, jež „*přísedí svým krajem ven z korony*“. V roce 1507 dokonce uvažoval král Vladislav o zástavě Chebu některému z říšských knížat, ovšem k žádné zástavě nedošlo. Krále od zbavení se Chebu odradili čeští páni, především Vilém II. z Pernštejna. Oproti tomu o několik let později, roku 1522, usiloval o získání Chebu Jiří Braniborský, ovšem bez úspěchu. Cheb tak vstoupil do nového věku pod nadvládou českých králů.¹⁹³

¹⁸⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 4, fasc. 4, signatura B70/47. K závěrečné fázi bojů a Janu Planknárovi viz Jan BOUKAL, *Opovědní list budějovického a plzeňského hejtmana Jana Planknára z Kynšperka městu Cheb z roku 1478*, in: Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 54/1, 2017, s. 20-24.

¹⁹⁰ F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 276; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 196.

¹⁹¹ Srovnej F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 64-65.

¹⁹² Karl SIEGL, *Eger und das Egerland im Wandel der Zeiten*, Eger 1931, s. 60-61; F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 65.

¹⁹³ CIM III., s. 962-965 č. 558, srovnej F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 65 a 72.

2.2 Pokus o vymezení pojmů Cheb a Chebsko

O definici Chebu, potažmo území k němu náležícího, označovaného v české historiografii jako Chebsko, se již pokoušeli mnozí historikové a stručný přehled jejich názorů byl podán v kapitole „Dějiny bádání o středověkém Chebu“. Ponechejme však pro tuto chvíli tyto názory zcela stranou a zaměřme se na řeč pramenů, které nám o charakteru sledovaného území mohou napovědět více.

V samotných pramenech je k pojmenování uvedeného celku přístupováno rozličným způsobem. V již dříve zmíněném privilegii Jana Lucemburského pro město Cheb roku 1322 se setkáváme s rozlišením města (*stat zu Eger*) a k němu příslušejícího území (*vnsern landen da czu Eger*).¹⁹⁴ Rovněž v zástavním listu na Cheb z téhož roku se se hovoří o „*stadt und land Eger*“, přičemž zemí jsou kromě tří hradů myšlenky jen drobné statky.¹⁹⁵ S tímto označováním se setkáváme i v pozdějších pramenech.

V česky psaném nedatovém listu z 15. století se píše „*stanie v Čechách, v Moravě, v Slezii, v šesti městech, v lužnické (sic!) zemi, v Chebštie, v Loketštie*“.¹⁹⁶ Samotné město Cheb si sice považovalo privilegii, která obdrželo od císařů Fridricha III. a Maxmiliána, ovšem současně se považovalo v rámci zemí Koruny české za město královské, přestože formálně nebylo v Čechách.¹⁹⁷ Jako královské město je ostatně Cheb označen i na slavné Klaudyánově mapě. Zde je Cheb vyznačen dvěma korunami (oproti jiným královským městům, která jsou opatřena pouze jednou korunou) a je od království oddělen i geograficky pruhem lesa. Za ním se však poněkud nelogicky ocitá kromě Chebu i Falknov (Sokolov), který byl součástí Loketska.¹⁹⁸

V případě komunikace vnějšího prostředí s Chebem jsou představitelé města oslovováni jako „*rada a obec města Chebu*“. Radu jako v jiných městech tvořili konšelé, z nichž jeden byl purkmistrem, obdobně jako v jiných městech v Čechách, v Říši i jinde. Zatímco vymezení rady není nikterak obtížné, charakter osob, které se souhrnně označovaly jako „*obec*“, se v Chebu měnil. Původně se jednalo o 36 měšťanů, částečně dosazovaných konšely, v průběhu 15. století se však počet členů obce vyšplhal na 67. Úkolem obce byla především kontrola městských financí.¹⁹⁹

¹⁹⁴RBM III., s. 325, č. 814; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes bis 1437*, s. 164.

¹⁹⁵ RBM III, s. 322-323, č. 804.

¹⁹⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 4, fasc. 4, B70/51.

¹⁹⁷ Srovnej J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 3. Města*, s. 21.

¹⁹⁸ Srovnej Klaudyánova mapa z roku 1518. Dostupné online: <http://www.chartae-antiquae.cz/cs/maps/49559> (8. 2. 2021).

¹⁹⁹Karl SIEGL, *Aus den Ratsakten des Egerer Stadarchivs*, in: *Unser Egerland 23*, Eger 1922, s. 3; J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 3. Města*, s. 65.

S jednoslovným označením tzv. Chebska (Egerland) se tedy ve středověkých pramenech setkáváme spíše výjimečně. Nejčastěji se hovoří pouze o městu a jeho představitelích (tj. radě a obci), méně často již o „zemi“, která však neměla na rozdíl od Čech, Moravy či Slezska status zemský. Pod označením země tak musíme patrně rozumět označení hradů a statků lenně svázaných s městem, nikoliv „městský stát“, jak jej definuje František Kubů. Právě město a jeho představitelé byli subjektem, s nímž navazovali blízké vztahy představitelé vrstvy označované jako česká šlechta.

2.3 Vztahy Chebu a „chebské“ šlechty ve středověku

Přestože je tématem této práce především sledování vztahů mezi Chebem a českou šlechtou, je nezbytné alespoň stručně připomenout, jaké byly vztahy Chebu se šlechtou, která byla usedlá na území tzv. Chebska a byla „domácího“ původu.

Za první šlechtu usedlou na Chebsku lze považovat potomky ministeriálních rodů, vázaných na chebský hrad. Za jeden z nejvýznamnějších rodů vzešlých z prostředí chebské ministeriality lze označit Nothafty, původně držitele Vildštejna (Skalné) a Falknova (Sokolova), který se ovšem nachází již na území starého Loketska. Mnohé z ministeriálních rodů brzy vymřely (Falkenbergové, Kinsbergové, Hohenbergové, Liebensteinové), čímž otevřely prostor jiným rodům, které s nimi byly spřízněny a které po nich dědily. U některých rodů, které díky dědictví po chebských ministeriálech zbohatly, ovšem není chebský ministeriální původ prokázán, což je případ Hertenbergů, kterým je v této práci věnována samostatná kapitola. Zatímco z některých potomků ministeriálních rodů na Chebsku se etabluje místní spíše nevýrazná „nižší šlechta“, z některých potomků ministeriálních rodů se stávají chebští patricijové. Jedná se o rody Angelů (kteří byli předky později významného chebského rodu Ruduschů), Höferů, Spervogelů (z tohoto rodu pocházeli dva minnesängři, ale i rod Forsterů), Heckelů (předků Hulerů) či Zöllnerů, spjatých s rodem Sparnecků. Ministeriálního původu byli Kagerové, předci tří rodů, později rozšířených po zemích Koruny české – Štampachovů, Globnárů a Planknárů.²⁰⁰ Již v průběhu 14. století skupovalo město Cheb či jeho

²⁰⁰ Podrobně F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita na Chebsku*, zejména s. 51-68. srovnej též TÝŽ, *Rozklad chebské ministeriality a její zápas s městem Chebem*, in: *Československý časopis historický* 30, č. 1, 1982, s. 76-99; TÝŽ *Ministerialita a Chebsko v období štaufské vlády*, in: *Československý časopis historický* 29, č. 3, 1981, s. 389-416, TÝŽ, *Chebský městský stát*, s. 73-91 – zde o nejvýznamnějších chebských patricijských rodech. O rodu Nothaftů zatím nejpodrobněji Karel HALLA – Harald STARK – Volker DITTMAR (edd.), *Po stopách šlechtického rodu Notthafftů - Notthaffti v Čechách a v Bavorsku.: Auf den Spuren eines Adelsgeschlechts - Die Notthaffe in Böhmen und Bayern*, Cheb 2006. Kromě F. Kubů se chebskou ministeriální šlechtou výrazně zabýval i Vilém Knoll, srovnej např. Vilém KNOLL, *Von Kinsberg. Kritické vyhodnocení predikátů a přehled dějin*

měšťané sídla v okolí, čímž byla do značné míry šlechtická majetková držba v okolí eliminována.²⁰¹

Konfliktní vztahy měli s Chebskými Neuberkové, původem rovněž ministeriální rod, sídlící na stejnojmenném hradě v dnešní obci Podhradí u Aše. Neuberkové byli patrně švábského původu a svůj hrad založili již v průběhu 13. století. O konfliktu Konráda z Neuberka s Chebem mnoho nevíme. Příčinou snad mohlo být zabití chebského posla Neuberky, o němž se dozvíme až v závěru konfliktu z písemnosti, která konflikt ukončovala. O bojích svědčí také archeologické nálezy, především spálená vrstva s šípkami, doložená archeologickým průzkumem Pavla Šebesty. Chebští patrně během bojů zaútočili na neuberkovský hrad Elster. Závěrem bojů bylo uzavření „Urfehde“ (reversu nemstvy ve významu průměrného listu), vydaného Konrádem a jeho syny Konrádem a Ebehardem, kteří touto písemností roku 1324 slíbili, že již nebudou Chebským nijak škodit.²⁰²

Za vlády krále Jana se stal Albrecht z Neuberka roku 1331 přímým poddaným krále a byl osvobozen od placení daní Chebu.²⁰³ Chebští však toto rozhodnutí nepřijali, v důsledku čehož považovali Neuberky za své dlužníky. Ti si ovšem nařčení Chebských z dlužnictví nenechali líbit, v důsledku čehož došlo k válce, která trvala v letech 1374-1384. Hlavním strůjcem bojů byl Fridrich z Neuberka, který se dopouštěl zajímání chebských měšťanů, krádeží koní a dalších akcí. Ještě v průběhu této války nechal Karel IV. hrad Neuberk rozbořit, jenž Neuberkové jej obnovili a opět odsud podnikali své výpravy proti Chebským.²⁰⁴ Válka je ovšem nejspíš přivedla do finančních nesnází, v jejichž důsledku začali odprodávat své majetky spřízněnému rodu Zedwitzů. Neuberkové pak navíc roku 1395 vymřeli a zbývající majetky po nich zdědili Zedwitzové.²⁰⁵

Roku 1355 se Chebským ve spolupráci se šlechtou z Loketstka a Vogtlandu podařilo zlikvidovat hrady západního Chebska, a to Posseck, Neumarkt a Gattendorf, jejichž šlechtičtí držitelé měli Cheb ohrožovat. Zákaz obnovy uvedených hradů potvrdil svou listinou z 16.

jednoho ministeriálního rodu, in: Sborník Chebského muzea 2002, s. 79-94; TÝŽ, *Liebensteinská léna na Chebsku*, in: Muzejní a vlastivědná práce: Časopis Společnosti přátel starožitností 43/113, č. 3, 2005, s. 131-136; TÝŽ, *Nothaft - základní přehled o dějinách jednoho ministeriálního rodu*, in: Sborník Chebského muzea 1998, s. 18-27.

²⁰¹ Srovnej F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 122.

²⁰² Heinrich GRADL, *Materialien zur Geschichte Ascher Gebiets*, in: MVGDDB 20, 1881, s. 93; F. KUBŮ – P. ŠEBESTA, *Politické a ekonomické vztahy města Chebu a okolní šlechty*, s. 163; též stručně F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 121.

²⁰³ RBM III, s. 688-689.

²⁰⁴ H. GRADL, *Das Buch der Gebrechen am Egerer Schöffengericht*, s. 223-229, zde soupis jeho zločinů vůči Chebským; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice I*, s. 93

²⁰⁵ J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky, a tvrze na Chebsku*, s. 176; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice I*, s. 93

prosince téhož roku Karel IV. Jména tehdejších držitelů hradů ovšem neznáme. V souvislosti s tímto opatřením lze hovořit o vzniku chebského landfrýdu.²⁰⁶

Ke konfliktům Chebu s okolní šlechtou docházelo ve velké míře v 80. letech 14. století. Jednalo se především o lapkovské přepady chebských měšťanů, sedláků či obchodníků. Ke smíru dochází v letech 1387-1388, kdy bylo vydáno velké množství smírčích listin, jejichž prostřednictvím došlo k ukončení uvedených nepřátelství.²⁰⁷

Za nejvýznamnější šlechtický rod na Chebsku lze patrně označit již zmíněné Zedwitze (počeštěně Cedvice, ve Starých letopisech jsou označováni zkomoleně jako Čabicárové z Čabice).²⁰⁸ Kromě zděděného Neuberka patřilo k centrům jejich moci město Aš. V okolí těchto sídel pak skupovali další majetky, což nelibě nesli Chebští, kteří je považovali za svá léna. Zvláštní zásluhy na rozšíření rodové domény měl Jindřich (Heinrich) Zedwitz, který získal městečko Luby, zástavně držel hrad Schöneck a navíc působil jako hohenzollernský úředník v Selbu. Problém Zedwitzů s Chebskými vyřešil král Zikmund, který Zedwitzům umožnil oddělit Ašsko od Chebska, což potvrdil listinou 30. července 1422.²⁰⁹ Vztahy mezi Chebem a Zedwitzy se poté již v čase husitských válek vyvíjely spíše příznivě, o čemž svědčí pokojné zakoupení hradu Liebsteina (dnes Libá), jenž byl chebským lénem, patrně roku 1426. Chebská rada přijala lenní závazek Zedwitzů a ti slíbili, že hrad bude vždy otevřen Chebským i českému králi. S chebským prostředím se Zedwitz navíc provázal příbuzensky, neboť jeho dcera se stala manželkou chebského konšela a pozdějšího purkmistra Kašpara Junckera.²¹⁰

V čase husitských válek vypukl spor mezi Chebskými a jejich sousedy Paulsdorfy kteří drželi hrad Stein v místě zvaném dnes Skalka. Ten se nacházel téměř nadohled od Chebu. Paulsdorfové drželi hrad jako léno, ovšem Chebští (konkrétně rody Frankengrünerů, Ruduschů a Prantnerů) by zde raději viděli některého ze svých spoluměšťanů. Držitelé hradu Vilém a Jan si roku 1431 stěžovali králi Zikmundovi, že Chebští vybírají od jejich poddaných „kopytné“ (daň ze skotu) a nutí je konat roboty. Spor vyřešil král Zikmund kompromisně – donutil Viléma

²⁰⁶ RBM VI, s. 112, č. 199. Srovnej F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 122 a Z. BERAN, *Landfrýdní hnutí v zemích České koruny*, s. 40.

²⁰⁷ K. SIEGL, *Die Kataloge des Egerers Stadtarchivs*, s. 33; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes bis 1437*, s. 265-267; F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 150-151.

²⁰⁸ Srovnej *Starý letopisové*, s. 265. nebo J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice I.*, s. 317, pozn. č. 8

²⁰⁹ *Zbytky register králův Římských a Českých 1361–1480*, August Sedláček (ed.), Praha 1914, s. 166; Jaromír ČELAKOVSKÝ, *O domácích a cizích registrech zvláště o registrech české a jiných rakouských dvorských kanceláři*, Praha 1890, s. 101.

²¹⁰ H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes bis 1437*, s. 367; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice I.*, s. 95-96.

a Jana Paulsdorfy k lenní přísaze Chebským, v důsledku čehož si situace změnila pouze pro Paulsdorfy, nikoliv však pro jejich poddané.²¹¹

V polovině 40. let 15. století se opět vztahy Chebu s rodem Zedwitzů výrazně zhoršily. Roku 1445 vytáhl proti chebským vesnicím Erhart Zedwitz, hejtman na Selbu, a kořistil zde dobytek. O dva roky později však Zedwitzové z Libé opět obnovují svůj lenní revers na držbu Libé jakožto chebského léna.²¹² Roku 1451 Chebští dobyli hrad ve Skalce, neboť jeho držitelé – Frankengrünerové, jim měli škodit. Ti si však záhy postavili u Ohře nedaleko zničeného hradu novou tvrz.²¹³

Dlouhodobé konflikty Chebu s bratry Joštem, Janem a Jiřím Delnitzery (Dolničáry) z Dolnice, které se týkaly dědictví po jejich matce a strýci v Chebu, vyústily roku 1452 v otevřenou válku. Podle Chebských prý neuhradili dluhy po svém otci a odmítali se účastnit v Chebu soudního jednání. Z těchto důvodů neměli mít na dědictví nárok. Delnitzerové se před Chebskými ukryli až do vzdálené Kadaně. Tam následně Chebští psali ve snaze přinutit Kadaňské k přerušení podpory jejich nepřátel. Delnitzerové podporovala i rada města Zwickau. Spojence proti nim našli Chebští ve Fridrichovi Saském.²¹⁴ Dolnice se pak zmocnil rod Streitbergerů. Král Ladislav nařídil Chebským, aby navrátili Delnitzerům jejich majetky. Chebští se však královi nařízení vzepřeli a neuposlechli ho.²¹⁵ Spory pokračovaly i za vlády krále Jiřího, který se však oproti Ladislavovi Delnitzerům nezastával a pověřil chebského purkrabího Matese Šlika jejich pacifikací.

Svéráznými šlechtickými sousedy města byli známí bratři Janek a Livin z Wirsberga, hornofalčtí šlechtici držící drobné statky na Chebsku (Dvoreček, Chlumeček), kteří se v 60. letech 15. století hlásili k chilialismu. Své „kacířské učení“ šířili ovšem (na rozdíl od husitů) pouze mezi učence. Město Cheb nevnímalo tyto své sousedy příliš pozitivně.²¹⁶

Na počátku 80. let 15. století se na Chebsku vzedmula velká vlna nevole proti placení „kopytého“. Zatímco někteří šlechtičtí sousedé se s touto daní smířili (Viršperkové, Jurové a Maleříkové), jiné rody či jednotlivci (Albrecht Sack ze Starého Hrozňatova, libštejnští, ašští a neuberští Zedwitzové, Gumerauerové na Starém Rybníce a Vildštejně, Rudušové na Podhradu a vdova Anna Junckerová, rozená Šliková, sídlící na hradě Seeberk) se rozhodli tuto Chebskými násilně vymáhanou daň nezaplatit. Šlechticů a na venkově usedlých chebských měšťanů se

²¹¹ K. SIEGL, *Die Kataloge des Egerers Stadtarchivs*, s. 15; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 69.

²¹² H. GRADL, *Regesten der von Zedtwitz*, s. 50-51; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 80.

²¹³ J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 190.

²¹⁴ Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 166-167.

²¹⁵ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 176.

²¹⁶ O nich především H. GRADL, *Die Irrlehre der Wirsperger*, s. 270-279. Srovnej též např. Josef MACEK, *K ohlasu husitství v Německu*, in: *Československý časopis historický* 4, 1956, s. 203-204.

zastali Jeroným Šlik a Bohuslav ze Švamberka.²¹⁷ Spory o kopytné ovšem dopadly tak, že daň byla nadále vyžadována a legalita jejího vymáhání navíc potvrzena roku 1482. Po dalších konfliktech však byli z výběru daně vyjmuti Zedwitzové z ašského výběžku.²¹⁸ Ti však, konkrétně Vít Zedwitz z Neuberka, odmítali platit Chebským rovněž zemskou daň. Spor byl patrně vyřešen Chebskými vojensky obležením jeho hradu, což dokládá i archeologický průzkum lokality.²¹⁹ Současně se spory o kopytné probíhaly konflikty o léna rodu Nothaftů na Chebsku mezi jednotlivými členy, vyřešená až roku 1485 přerozdělením lén a příjmů z nich, a spory u Schönberg u Brambachu, u něž nebylo snadné rozhodnout, zda byl chebským lénem anebo majetkem Plavenských.²²⁰ Největšímu konfliktu Chebu a chebské šlechty, záští Jorga Zedwitze, na sklonku středověku, je v této práci věnována samostatná kapitola, neboť se v konfliktu výrazně angažovala česká šlechta.²²¹

Jak se tedy z následujícího přehledu může zdát, celé středověké dějiny vztahů Chebu s okolní šlechtou působí dojmem neustálého konfliktu. Někdy stáli u příčin konfliktů šlechtici s prudkou povahou, často však též stáli u zrodu konfliktů samotní Chebští, kteří šlechticům zasahovali do jejich práv.

²¹⁷ Heinrich GRADL, *Regesten der von Zedwitz*, s. 62; srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, s. 27.

²¹⁸ CIM III, s. 731-733.

²¹⁹ F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 128-129.

²²⁰ Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, s. 28.

²²¹ Viz kapitola Záští Chebu s Jorgem Zedwitzem se spoluúčastí české šlechty.

3 Charakteristika a vývoj české šlechty do konce středověku

Společenskou vrstvu, která se již svým charakterem blížila pozdější šlechtě, bychom mohli hledat v době Velké Moravy. Tito velmožové se v latinských pramenech označují různými termíny, objevuje se však i termín, jímž se v pozdějších dobách označují šlechtici, a to „*nobiles*“. V případě takto označovaných osob ovšem nemáme jistotu, že se tehdy jednalo o jakousi uzavřenou skupinu osob, vyznačující se vojensko-politickou mocí, zvláštním právním postavením či svobodně držným statkem (alodem). Hmotným svědectvím o existenci této vrstvy jsou především honosně vybavené hroby a doložené „soukromé dvorce“ v rámci větších opevněných celků.²²²

V období vlády přemyslovských knížat se postupně objevuje více zpráv o tzv. družnicích – bojovnících ve službách knížete. V této době se v pramenech vyskytují „*comites*“ a bojovníci prvního řádu („*militēs primi ordinis*“). První náznaky počátků šlechty se objevují již v 11. století, kdy se dozvídáme o držbě dvorců, jimiž disponovali knížecí služebníci a úředníci. Známy je například historiky mnohokrát citovaný případ bílinského správce Mstiše. Reálné počátky středověké šlechty bychom u nás mohli hledat až v průběhu 2. poloviny 12. století. V této době dokonce můžeme u některých rodů vyhledat jejich předky v prostředí úředníků českých knížat a králů, kteří spravovali jejich hrady. Ostatně právě v blízkosti knížecích hradů získávají hradští správci a jejich potomci majetky a postupně se tak vytváří jejich rodové domény. Výrazným mezníkem pro další rozvoj šlechtické vrstvy umožnila možnost dědičné držby od panovníka získaných majetků. Právě dědičnost majetků je klíčovým faktorem odlišujícím šlechtu od jiných pozemkových elit nepanovnického či necírkevního původu. Namísto „*comites*“ jsou příslušníci této vrstvy opět označováni jako „*nobiles*“, popř. „*barones*“.²²³ Povoláním šlechtice bylo především válečnictví – bojoval za svého panovníka či jiného pána, například významnějšího šlechtice nebo představitele církve.²²⁴

Zvláště pak v době po smrti Přemysla Otakara II. se šlechta etabluje jako významný politický činitel, nahrazující vládnoucí vrstvu v království. O tom svědčí mimo jiné ovládnutí

²²² Srovnej Dušan TŘEŠTÍK – Miloslav POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: *Struktura feudální společnosti na území Československa a Polska do přelomu 15. a 16. století*, Praha 1984, s. 99-104; Jan KLÁPŠTĚ, *O ranné šlechtě v českých zemích*, in: TÝŽ, *Vnímavý pozorovatel. Výbor z díla*, Praha 2019, s. 154-155.

²²³ Libor JAN, *K počátkům české šlechty. Družina, beneficium, pozemkové vlastnictví*, in: *Šlechta, moc a reprezentace ve středověku*, Praha 2007 s. 45-52; D. TŘEŠTÍK – M. POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, s. 105-109; J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 8. O Mstišovi naposledy např. J. KLÁPŠTĚ, *O ranné šlechtě v českých zemích*, s. 155.

²²⁴ Srovnej J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 8.

zemského soudu, obsazení zemských a dvorských úřadů, správa krajů a zejména vznik zemských desek, v důsledku čehož dochází k legalizaci svobodné držby šlechtických majetků. Postupně se v řadách šlechty objevují všichni, kteří disponují svobodným majetkem, včetně osob dříve řazených mezi tzv. „*militēs secundi ordinis*“, kteří položili základ vrstvy, označované historiky (nikoliv však souvěkými prameny) jako nižší šlechta.²²⁵

Oproti „*nobiles*“ (pánům, historiky někdy označovanými jako „vyšší šlechta“) se jednalo o různorodější a početnější skupinu, která se následně dělila do různých kategorií, např. rytíři („*militēs*“), vladykové („*vladicones*“), panoši („*clientes*“) nebo zemané („*terrigenae*“). Zatímco někdy jsou členové těchto vrstev striktně oddělováni, jindy mohou uvedené kategorie (zejména pak rytíři a vladykové) splývat. Slovo rytíř má pak i jiný význam, nežli pouhé označení osoby náležící mezi tzv. nižší šlechtu. Byl takto označován i člověk, který byl na rytíře pasován, ať již bylo jeho postavení jakékoliv.²²⁶ Nižší šlechtici se často stávali držiteli statků v majetku pánů, kteří jim je svěřovali jako léna. Na oplátku jim byli povinni vojenskou službou, čímž se kolem některých vytvářely tzv. manské soustavy.²²⁷

Někteří historikové (např. Jaroslav Mezník) se snažili prosadit rozlišení nižší šlechty na „drobnou“ a „střední“ šlechtu. „Drobnou“ šlechtou Mezník rozumí držitele poplužních dvorů, kteří se příliš nešili od bohatších poddaných, museli se však účastnit vojenských výprav, pokud k tomu byli vyzváni panovníkem. Oproti tomu „střední“ šlechtic mohl být držitelem tvrze či dokonce i hradu a několika vesnic. Majetkově se tak blíží pánům, nemůže se s nimi však srovnat svým postavením.²²⁸

Důležitým aspektem při faktickém ovládnutí krajiny šlechtou sehrála její sídla, která tvořila hospodářsko-mocenská centra jednotlivých panství a současně byla projevem šlechtické reprezentace a bohatství, domovem šlechtice a jeho rodiny a vojenskou pevností, chránící šlechtu proti jejím případným nepřátelům. Jednalo se především o hrady (které v předchozím období budovali pouze panovníci a nejvyšší představitelé církve) a sídla nižší kategorie – venkovské hrádky, tvrze či dvorce, často též alespoň minimalisticky opevněné. K panství, jehož centrem bylo výše uvedené sídlo rozličného charakteru zpravidla patřilo několik vesnic. Pokud bylo na území panství více než 10 vesnic či město nebo městečko, bylo již možné považovat jej za poměrně rozsáhlé. Takovéto majetky drželi obvykle jen příslušníci panského stavu. Oproti tomu rytíři a vladykové často drželi jen dvůr s částí vesnice. Rytíř, který měl svou vlastní

²²⁵ Dušan TŘEŠTÍK – Miloslav POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, s. 110-111.

²²⁶ Srovnej např. Josef MACEK, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997, s. 50-90; TÝŽ, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471-1526) 2. Šlechta*, Praha 1994, s.43-79; J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 10.

²²⁷ J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 20.

²²⁸ Jaroslav MEZNÍK, *Lucemburská Morava 1310-1423*, Praha 1999, s. 130-131.

tvrz a celou vesnici, nebyl tak obvyklým jevem, jak si představovala starší historiografie.²²⁹ S příchodem rytířské kultury z německých zemí se pro nově budovaná šlechtická sídla začínají používat německá jména, která ovšem mívají i své české ekvivalenty. Kromě názvů sídel se však současně jednalo o novou součást jmen šlechticů, kteří se prostřednictvím predikátu začínali dle svých sídel nazývat (např. Rožmberkové, Šternberkové, Rýzmburkové apod.).²³⁰

Šlechta nabyla na přelomu 13. a 14. století značných majetků a moci a fakticky ovládala zemi. Problematická situace v království na počátku 14. století přinutila krále Jana k rozsáhlým ústupkům šlechtě (prostřednictvím jeho tzv. inauguračních diplomů). Jan potřeboval být přijat v zemi jako král především šlechtou, v důsledku čehož se snažil nikterak nesankcionovat šlechtickou spoluvládu v zemi.²³¹ Pokusy Janova syna Karla o kodifikaci práva vnímala šlechta jako zásah do svých práv, vůči čemuž se králi postavila na odpor. Zatímco v době krále Karla se jednalo většinou pouze o protesty, za Václava IV. již šlechta v případě svých neshod s králem neváhala sáhnout po zbrani, což se projevilo zejména v krizových letech Václavova dvojího zajetí. Odboje proti Václavovi se účastnili především příslušníci starých panských rodů, zatímco představitelé čím dál tím početnější „nižší šlechty“ byli povětšinou nakloněni králi. Z jejich řad si král vybíral své „milce“, jimiž obsazoval k nelibosti pánů různé úřady.²³²

Teprve v průběhu 14. a na počátku 15. století se objevuje termín šlechta jakožto souhrnné označení pro pány, rytíře a další urozené osoby držící svobodné statky. Pojem se ovšem vyskytuje spíše v dobové poezii a beletrii, právníká literatura rozličné kategorie, které dnes označujeme jako šlechtu, striktně rozlišuje.²³³

Věk krále Václava IV. je také dobou snah o reformu církve, přičemž tyto snahy našly mnohé příznivce jak v řadách pánů, tak i rytířů, vladyků a dalších šlechticů. Ne všichni příznivci tohoto hnutí, které například nacházíme mezi pečetiteli stížného listu proti upálení Jana Husa, se po vypuknutí bojů postavili na stranu tzv. husitů, jak je nazývali jejich nepřátelé. Většina pánů uznala po roce 1419 Václavova bratra Zikmunda za svého krále.²³⁴ V rámci požadavků

²²⁹ František KAVKA, *Hrady a jejich význam v skladbě předhusitské šlechty (1300-1419). Situace na středním Povltaví a dolním Posázaví*, in: TÝŽ, *Ohlédnutí za padesáti lety ve službě českému dějepisectví*, Praha 2002, s. 196-225; J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 15. K majetkům nižší šlechty M. POLÍVKA, *Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*, s. 15-24.

²³⁰ Vratislav VANÍČEK, *Sociální mentalita české šlechty: urozenost, rytířství, reprezentace. (Obecné souvislosti, pojetí družiny, "modernizační" trend.)*, in: *Šlechta, moc a reprezentace ve středověku*, Praha 2007 s. 141-188, zvláště pak s. 171-174.

²³¹ J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 20.

²³² D. TŘEŠTÍK – M. POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, s. 112-118, k vzestupu nižší šlechty za vlády Václava IV. viz M. POLÍVKA, *Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*, s. 13-15 a 24-29.

²³³ Srovnej J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 7-8.

²³⁴ Srovnej M. POLÍVKA, *Šlechta a reformátoři*, s. 231-255; Václav NOVOTNÝ, *Hus v Kostnici a česká šlechta*, Praha 1915; John Martin KLASSEN, *The Nobility and the Making of Hussite Revolution*, New York 1978; J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 23-24.

reformátorů sehrálo významnou úlohu volání po chudé církvi bez majetků, po nichž mnozí šlechtici toužili. Jak příslušníci panského stavu, tak i mnozí z řad nižší šlechty, během období husitských válek a po nich získali značné majetky, jejichž legální držba jim byla potvrzena často již během válečného období. Kromě hradů, tvrzí či panství za války zpustošených klášterů došlo i k přerozdělení příslušenství k těmto majetkům. Po husitských válkách držela (ne vždy však vlastnila) šlechta až 90 % všech vesnic v království.²³⁵

Od doby krále Václava IV. se v Českých zemích rozmohlo tzv. landfrýdní hnutí, kdy spolu páni a rytíři často s jinými subjekty (především městy) uzavírali smlouvy o zachování míru a bezpečnosti a trestání všech, kteří by se porušení tohoto stavu dopustili. Zajistit pořádek v zemi měli krajští hejtmané, kteří nezřídka pocházeli z panských rodů (později se ustálila krajská diarchie – tj. hejtmané byli v kraji dva – jeden pán a jeden rytíř).²³⁶

Přestože se v souvislosti s dobou husitskou obvykle vyzdvihuje vzestup nižší šlechty, majetkově si polepšily i panské rody, jako například Rožmberkové, Švamberkové nebo Šternberkové. Tento majetkový růst posléze umožnil vznik velkých šlechtických dominií. Z řad nižší šlechty se několika rodům během husitských válek podařilo získat majetky a postavení srovnatelné s pány (např. Smiřičtí, Vřesovci či Trčkové z Lípy). Některým z těchto rodů se později skutečně povedlo panského stavu dosáhnout, neboť v pohusitském období nebyly jednotlivé stavy definitivně uzavřeny. Zatímco v době před husitskými válkami drželi příslušníci nižší šlechty hrady ojedinele, nyní disponovaly některé rytířské rody větším množstvím hradů než mnohé z rodů panských.²³⁷ Obdobně se mezi nižší šlechtu dostávali měšťané, kteří se vzdali městského práva, získali erb a venkovské majetky, které si nechávali zapsat do desek zemských. Klíčovým pojmem pro přesuny v rámci uvedených kategorií je pojem urozenost. Ta určovala, zda má ten či onen šlechtic nárok na stavovský vzestup či nikoliv. V jiném případě mohl být šlechtic (případně i nešlechtic) povýšen prostřednictvím tzv. nobilitační listiny, vydané nejčastěji panovníkem.²³⁸

²³⁵ Dušan TŘEŠTÍK – Miloslav POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, s. 119-127; J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 17.

²³⁶ Srovnej J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 22, k landfrýdům nejnověji Z. BERAN, *Landfrýdní hnutí v zemích Koruny české*.

²³⁷ Josef PETRÁŇ, *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách. Úvod do diskuse*, in: TÝŽ (ed.), *Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu (Acta Universitatis Carolinae - Philosophica et historica 1)*, Praha 1976, s. 9-79; J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 18-19,; k hradům viz Miloš PROKOP, *Držba hradů v Čechách v letech 1418-1478 jako zdroj poznání majetkových poměrů české šlechty, panovníka a církve*, in: *Husitský Tábor: sborník Husitského muzea 14, 2004*, s. 147-226; TÝŽ, *Hrady jako fenomén sociální mobility: česká šlechta v pozdním středověku*, in: *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni 1, č. 2, 2006*, s. 105-121.

²³⁸ Jaroslav MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 9; Josef MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471-1526) 2*, s. 44-47; Vladimír KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku. Příspěvek k dějinám nižší šlechty*, in: *Časopis archivní školy VI, 1928*, s. 1-125; TÝŽ, *Tři kapitoly o českomoravských erbovnících*, in: *Zprávy Českého zemského archivu VII, 1937*, s. 71-96.

Husitské století je dobou, kdy se v Čechách postupně uzavírá panský stav. To neznamena, že nebylo možné, aby se někdo stal jeho příslušníkem, nýbrž že se dosavadní příslušníci panského stavu shodli na kritériích přijímání. Konkrétní kritéria vstupu do panského stavu však přesně neznáme. Kromě již zmiňované urozenosti rodu, doložené šlechtickými předky, sehrála určitě významnou roli starobylost rodu, tedy fakt, že byl rod nějakým způsobem významný či alespoň známý v době před husitskými válkami. Problematické bylo například i to, když byl někdo povýšen císařem mezi „říšské pány“, avšak nebyl považován za příslušníka panského stavu v rámci Českého království. Členové takovýchto rodů se tak snažili o vstup do českého panského stavu, čehož pak ve výsledku dosáhli (např. Lobkovicové nebo Veitmilárové).²³⁹ Jsou známy i případy, kdy se příslušníci české šlechty snažili prosadit si v Čechách uznání panskému stavu nadřazeným titulům, což je například případ hraběcího titulu pánů z Gutštejna nebo Šliků.²⁴⁰ Jiným případ „povyšování se“ nad běžné panské rody se týká potomků Jiřího z Poděbrad, kteří se honosili tituly hrabat z Kladska a knížat z Münsterbergu, přičemž první titul jim udělil sám Jiří a druhý se týkal slezského prostředí, přidruženého k Zemím Koruny české.²⁴¹ Doba husitská byla pro českou šlechtu klíčová, i co se týče užívaného jazyka. V průběhu pozdního středověku se na našem území objevuje jen velmi málo šlechticů, kteří mluví jinak než česky, popř. ovládají navíc němčinu a latinu. Čeština se stává jazykem šlechty dokonce v případě rodů, které do Čech přišly z ciziny. Spíše než o prvek národnostní, se v tomto případě jedná o projev přihlášení se k Českému království a jeho nobilitě.²⁴²

Mohlo by se zdát, že husitské války českou šlechtu rozdělily na dva zneprátelené tábory. Navzdory konfesijním rozdílům mezi šlechtickými rody, nebo někdy i jednotlivci v rámci týchž rodů, v uvedené době vnímala šlechta sama sebe jako homogenní skupinu. Jednotliví šlechtici spolu (až na výjimky) jednali stejným způsobem a formou jako v době před vypuknutím husitských bouří. Je dokonce známo nemálo případů, kdy docházelo k interkonfesijním sňatkům.²⁴³

Se vzestupem moci stavů (pánů, rytířů a také měst), zejména v období vlády králů z dynastie Jagellonců souvisí úpadek královské moci. Panovník přišel o téměř všechny

²³⁹ Robert NOVOTNÝ, *Uzavírání panského stavu a problematika nobilitací v pozdním středověku*, in: Evropa a Čechy na konci středověku: sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi, Praha 2004 s. 291-306; TÝŽ, *Úloha zemského soudu pro formování panského stavu*, in: Šlechta, moc a reprezentace ve středověku, Praha 2007 s. 241-250; J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 12-13.

²⁴⁰ J. JÁNSKÝ, *Hroznotovci*, s. 153; Josef MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471-1526) 2*, s. 13.

²⁴¹ Srovnej Josef MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471-1526) 2*, s. 13.

²⁴² J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 14.

²⁴³ Srovnej např. Robert NOVOTNÝ, *Konfesionalizace před konfesionalizací? Víra a společnost v husitské epoše*, in: Heresis seminaria: pojmy a koncepty v bádání o husitství, Praha 2013 s. 233-266.

královské hrady a stejně tak o příjmy z jiných majetků, dolování stříbra po husitských válkách stagnovalo a zemskou berni směl panovník vybírat jen se souhlasem sněmu. Absence krále, setrvávajícího od roku 1490 převážně v Uhrách, jen více posilovala sebevědomí šlechty držící zemské a dvorské úřady a fakticky ovládající celou zemi.²⁴⁴ Důležitým mezníkem byl rok 1497, kdy bylo přesně stanoveno, které úřady směl obsazovat který stav.²⁴⁵

Česká šlechta prošla v průběhu středověku rovněž kulturní proměnou. Zatímco ve svých počátcích se jednalo o negramotné obdivovatele boje, lovu a hostin, v průběhu pozdního středověku (zvláště pak v jeho úplném závěru) se šlechtic přetváří z bojovníka na dvořana a vzdělance a často též příznivce zemského patriotismu.²⁴⁶ Právě v řadách české šlechty nacházíme první české humanistické učence, jako například Jana z Rabštejna nebo Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic.²⁴⁷

²⁴⁴ Srovnej Josef PETRÁŇ, *Stavovské království a jeho kultura v Čechách 1471-1526*, in: *Pozdně gotické umění v Čechách 1471-1526*, Praha 1978, s. 29-50; J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 26; Jaroslav PÁNEK, *Proměny stavovství v Čechách a na Moravě v 15. a v první polovině 16. století*, in: *Folia Historica Bohemica* 4, 1982, s. 179-217.

²⁴⁵ J. MEZNÍK, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, s. 28.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 29-32.

²⁴⁷ J. PETRÁŇ, *Stavovské království a jeho kultura v Čechách 1471-1526*, s. 50.

4 Války Chebu s českou šlechtou

4.1 Konfliktní vztahy města Cheb s českou šlechtou před husitskými válkami

Jedním z prvních známých konfliktů české šlechty a Chebu byl boj s kynžvartskými Hertenberky. Vzhledem k mlčení pramenů o něm ovšem nemůžeme mnoho povědět. V případě Hertenberků není příliš jasné, zda se jednalo o potomky chebských ministeriálů (o čemž by svědčily jejich vazby na toto prostředí) nebo českou šlechtu z Loketska, kde se nacházelo jejich původní sídlo (dnešní Hartenberk v obci Hřebeny u Sokolova).²⁴⁸ Hertenberkové se stávají držiteli Kynžvartu již na konci 13. století.²⁴⁹

Bratři Engelhart a Albrecht z Kynžvartu patřili za vlády Jana Lucemburského mezi straníky krále Ludvíka Bavora a svou nespokojenost s českou vládou na Loketsku a na Chebsku dávali najevo svými loupeživými výpravami, které trvaly až do roku 1347. Město Cheb si stěžovalo císaři Karlovi na lapkovství kynžvartských Hertenberků, neboť Cheb jejich přičiněním utrpěl mnohé škody. Hrad záhy oblehlo a zcela zničilo královské vojsko doplněné oddíly chebské městské hotovosti, Engelhart s Albertem však spasili své životy útekem do Bavorska a unikli tak spravedlnosti. Když se po dvou letech oba bratři vrátili do Čech, snažili se obnovit svůj hrad. Karel IV. však obnovu hradu zakázal a jejich zbývající majetky jim udělil jako královské léno. Na listině je pozoruhodné označení hradu pojmem „*rauphaus*“, tedy loupežnický dům.²⁵⁰ Albrecht poté sídlil v blízkém Žandově a jeho bratru Engelhartovi se dostalo zbytku kynžvartského panství. Jejich pokračovatelé si kolem roku 1360 vystavěli v obci Úbočí tvrz Amonsgrün, která se stala předchůdcem hradu Borschengrün (počeštěně

²⁴⁸ Zastáncem ministeriálního původu Hertenberků je F. KUBŮ, *Chebská ministerialita*, s. 72-73, pro český původ se přiklání Vladimír RŮŽEK, *Družina Bořivoje ze Svinař ve službách Václava IV.*, in: *Minulostí západočeského kraje* 34, 1989, s. 57-90, zvláště s. 68, nebo Jan BOUKAL, *Hertenberkové ve středověku a na prahu raného novověku. Příspěvek k poznání dějin rytířského rodu z Loketska*. Nepublikovaný rukopis klausurní práce obhájené na FF UK, Praha – Sokolov 2015.

²⁴⁹ ME, s. 142; H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, in: MVGDB 21, 1883, s. 321-322; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 115-118, 150; F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 62.

²⁵⁰ CIM II., s. 425; *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae V./2 1347-1350*, Jiří Spěváček (ed.), Praha 1960, s. 278-279, 398; Lenka BOBKOVÁ, *Chebsko za vlády Lucemburků*, in: *Notthaffti v Čechách a v Bavorsku - Auf den Spuren eines Adelsgeschlechts – Die Notthaffte in Böhmen und Bayern – Katalog zur gleichnamigen Ausstellung im Regionalmuseum Eger (Cheb) und im Egerland-Museum Marktredwitz, Cheb 2006*, s. 151-152; Michael URBAN, *Zur Geschichte der Herrschaft Königswart*, in: MVGDB 19, 1881, s. 25; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 196, 299; H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 325-327; František KAVKA, *Západoevropský lenní institut jako nástroj vnitřní královské politiky za posledních Přemyslovců a za Jana Lucemburského*, in: *Český časopis historický* 88, č. 3, 1990, s. 243, 249; František KUBŮ, *Ozbrojené síly chebského městského státu*, in: *Sborník Chebského muzea 2001*, s. 19; TÝŽ, *Chebský městský stát, s. 121*; J. ŮLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 111.

Boršengrýn), jenž pak sehrál významnou úlohu v dějinách vztahů Chebu s českou šlechtou v průběhu 15. století.²⁵¹

Dalším málo poznaným konfliktem Chebu s českou šlechtou je boj šlechty z Loketska, připomínaný roku 1359. Nepokoj vyvolaný těmito šlechtici prý trval 8 dní. Známe ovšem pouze jména osob, které městu a okolním sedlákům škodily: Jindřich a Volfhardt z Globenu, Elbel Plik a jeho strýc Frencl, Oldřich Düring, Frencl „Koyat von der Gögelsburg“, Albrecht Liebenauer, Eberhart z Šabiny, Frencl „Libnitzer“ (z Lipnice na Loketsku?) a Frencl z Rennesgrünu.²⁵² Hlavními iniciátory konfliktu mohli být snad Plikové, náležící k početné skupině rytířských rodin z Loketska, které spojovalo stejné erbovní znamení, totiž ryba (tzv. bělice, německy Blick či Plick). Elbel a Frenzl Plikové, sídlili na hrádku Plikenštejn a v přilehlé vsi Vranov ve Slavkovském lese.²⁵³

Z konfliktů mezi šlechtou a Chebem z doby před husitskými válkami máme nejvíc zmínek o záští rodu Forsterů z Neuhausu. Přestože Forsterové byli původně chebskými měšťany a mohlo by se zdát, že jejich konflikt tematicky do této práce nepatří, v průběhu 14. století se postupně svým postavením i rozsahem svých majetků spíše blížili šlechtě a v době vlády Václava IV. disponovali majetky na území Loketska, tedy hraničního území Českého království s Chebskem. Rod Forsterů držel od počátku 14. století dědičně lesmistrovský úřad v selbském říšském hvozdu. O tento úřad však za Karla IV. přišli na úkor rodu Nothaftů. V okolí Selbu se ovšem Forsterové snažili udržet své postavení za každou cenu, což dali najevo vybudováním hradu Neuhaus mezi Selbem a Hohenbergem (necelých 10 kilometrů za dnešní státní hranicí). Mikuláš Forster roku 1387 přijal lenní závislost své tvrze Braunstein na České koruně a Chebu, pro které se stala tvrz „otevřeným zámekem“.²⁵⁴ O dva roky později král Václav IV. potvrdil Mikuláši Forsterovi a jeho synovci Erhartovi držbu hradu Neuhausu jako korunního léna nijak nepodřízeného Chebu.²⁵⁵ Nedlouho poté došlo k hraničním sporům mezi Forstery a Nothafty z Thiersteinu o hranice neuhausského panství, které ovšem z jedné strany sousedilo s chebským územím. Ověřování průběhu hranic vzbudilo u Chebských nevoli. Vzhledem k tomu, že se král Václav snažil udržet dobré vztahy s Chebem a od Chebu si

²⁵¹ M. URBAN, *Zur Geschichte der Herrschaft Königswart*, s. 25; H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 323; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 17.

²⁵² H. GRADL, *Geschichte Egerlandes*, s. 224-225; Franz Martin MAYER, *Über die Verordnungsbücher der Stadt Eger*, in: *Archiv für österreichische Geschichte* 60, Wien 1880, s. 28.

²⁵³ O rodu Pliků souhrnně viz Jan BOUKAL, *Po stopách rodu s rybou v erbů: I. část. Plikové a Šnoblové z Plikenštejna*, in: *Sokolovsko* 9, 2018, č. 2, s. 2-4.

²⁵⁴ K. SIEGL, *Die Kataloge*, s. 142; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko – bavorské hranice I.*, s. 87.

²⁵⁵ Národní archiv Praha, fond České gubernium - guberniální listiny (993-1526), signatura 137, dostupné online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/CGL/137/charter> (9. 11. 2019), regist viz *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 241.

půjčoval peníze, rozhodl, že mají být k Chebu připojena všechna propůjčená léna v jeho okolí, včetně nothaftovského Thiersteinu a forsterovského Neuhausu. Forsterové ani Nothaftové se s tímto stavem nechtěli smířit, a tak začali Chebu škodit. Během roku 1396 se však znesvářené strany usmířily, což v případě Forsterů znamenalo, že učinili z Neuhausu hrad otevřený Chebu. O šest let později ovšem Erhart Forster své zášti vůči Chebu obnovil.²⁵⁶ Forsterové na Chebsku škodili do takové míry, že král musel roku 1407 pověřit Jana mladšího z Leuchtenberka jejich pacifikací. Současně s podporou Chebu a jeho ochranou proti Forsterům král Václav poněkud nepochopitelně podporoval i Forstery, kteří od něj získali majetky na Loketsku, tedy na území Českého království. Bratři Mikuláš a Jan Forsterové získali roku 1408 coby léno hrad a město Kynšperk nad Ohří na Loketsku, Janu Forsterovi posléze udělil ještě o dva roky později hrad a město Nejdek. Nejdek ovšem musel Jan nejdřív koupit od předchozího vlastníka Jindřicha Plika z Nejdku. Hrad Nejdek ovšem Jan předal své manželce Markétě z Nejdku, snad příslušnici rodu Pliků. Je poněkud paradoxní, že se tento Jan z rodu, který patřil ve své době k největším nepřátelům Chebu, stal chebským purkrabím.²⁵⁷ Forsterové pokračovali ve svém boji proti Chebu, a dokonce získali spojence v bratrech Jindřichovi a Konrádovi z Reitenbachu, toho času sídlících na hradě v Kraslicích na Loketsku. Útoky Forsterů ovšem nesměřovaly jen na Cheb, ale i na samotného krále. V roce 1410 totiž Erhart Forster zajal Václavovy diplomaty, mezi nimiž byli i čeští šlechtici – Lacek z Kravař, Petr Zmrzlík ze Svojsína a Mikuláš z Vožice (původem měšťan, majetky a postavením však převyšující mnohé šlechtice).²⁵⁸ V důsledku těchto událostí došlo v dubnu roku 1412 k ustavení (respektive obnovení) chebského landfrýdu, jehož cílem byla likvidace výše uvedených škůdců. K landfrýdu se kromě Chebských (kteří měli dodat 30 jízdních) přihlásili i členové rodů Wettinů a Wittelsbachů a král Václav. Pro nás je však důležité, že společně s králem tak učinili i jeho manové. Z Ašska (které nepatřilo k Chebsku) to byl Jan Zedwitz z Neubergeru, z Čech pak loketský hejtman Albrecht z Kolovrat (40 jezdců), Jan Maleřík z Hertenbergu a dokonce i Jan Forster z Nejdku, který šel do boje proti vlastní rodině (oba po 3 jezdcích).²⁵⁹ Ještě během srpna téhož roku byly oba hrady vzpurných

²⁵⁶ Edice listiny, již se Forster zavázal dodržovat mír viz *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 245-246; srovnej K. SIEGL, *Die Kataloge*, s. 143; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko – bavorské hranice I.*, s. 88.

²⁵⁷ Národní archiv Praha, fond České gubernium - guberniální listiny, Praha (993-1526), signatura 162, dostupné online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/CGL/162/charter> (9. 11. 2019); Národní archiv Praha, fond Archiv České koruny (1158-1935), signatura 1425, dostupné online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/1425/charter> (9. 11. 2019); *Des Corporis Juris Feudalis Germanici Tomus II.*, Johann Christian Lünig (ed.), Franckfurt am Mayn 1727, s. 174; Josef PILZ, *Dějiny města Nejdku do roku 1923*, Nejdek 2003, s. 45; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 182, 185; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko – bavorské hranice I.*, s. 89.

²⁵⁸ CIM II., s. 1148. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko – bavorské hranice I.*, s. 89; Tomáš VELÍMSKÝ, *Páni ze Svojsína: rod velmožů, pánů a rytířů z povodí Mže*, Praha 2013, s. 86.

²⁵⁹ CIM II., s. 1141-1148, Heinrich GRADL, *Die Minderung des Egerlandes*, in: *Archiv für Geschichte und Altertumskunde von Oberfranken* 15. Band 3. Heft, Bayreuth 1883, s. 37-45; *Die Chroniken der Stadt Eger*, s.

šlechticů, z nichž bylo nejvíce škozeno (tj. Forsterovský Neuhaus i Reitenbašské Kraslice) vojskem chebského landfrýdu dobytý a rozbořený. Hrad Neuhaus byl dobyt 27. srpna, u Kraslic si přesným datem dobytí nejsme jisti.²⁶⁰ V případě dobytého Neuhausu získali Chebští dokonce cennou trofej, zlaté slunce ze špice hradní věže, kterým ozdobili špici radniční věže v Chebu. Originál i kopie tohoto slunce se dodnes dochovaly a nachází se v chebském muzeu.²⁶¹ Vyobrazení obléhání obou hradů se objevilo i v kronice Pankráce Engelhardta.²⁶² Již 6. září členové rodu Reitenbachů zaslali do Chebu list, v němž se zřekli svého záští vůči Chebu. V listu je explicitně řečeno, že jej odesílají „*po pádu Kraslic*“. Erhart Forster (společně s dalšími členy své rodiny (tj. Mikulášem, Vilémem, Jindřichem a Kašparem) o dva dny později předal králi Václavu svůj rozbořený hrad Neuhaus.²⁶³ Král Václav zareagoval na konci téhož měsíce. Erhardu Forsterovi slíbil za zbořený hrad s přílehlými statky 4000 zlatých rýnských a udělil jej purkmistru, radě a obci Chebské. Rozbořený hrad měl již navždy náležet k České koruně a k Chebu a již neměl být obnoven.²⁶⁴ Platnost této smlouvy záhy potvrdili Václav Králík z Buřenic, Konrád z Vechty, Lacek z Kravař, Petr Zmrzlík ze Svojšína a Mikuláš z Egerberka (tj. Mikuláš z Vožice).²⁶⁵ Forsterové se však peněz od krále nedočkali, a tak své majetky (včetně Neuhausu) prodali Hohenzollernům, od nichž je posléze přijali v léno. Chebské měšťany volali Forsterové k soudu, a jelikož se k němu nedostavili, byli v Říši Chebští prohlášeni za psance, čímž v podstatě rod Forsterů legitimizoval pokračování svého boje. Současně si svým bojem Forsterové vysloužili exkomunikaci od vzdoropapeže Jana XXIII.²⁶⁶ Majitelem Forsterovského Nejdka a Reitbašských Kraslic se stal během roku 1413 tehdejší loketský purkrabí Jan Maleřík, přičemž v případě Nejdka získal tamní hrad koupí. Forsterové přišli i o Kynšperk (později v majetku rodu Štampachů), čímž se jejich majetky v Čechách značně zredukovaly.²⁶⁷ Ve výše uvedené exkomunikaci jsou uvedeni sezením na „Rauhen Kulmu“ a „Schlechten Kulmu“. Tato místní jména se snažil dešifrovat Jiří Jánský jako „Drsný Chlum“ (bez bližší lokalizace) a

249-250; Srovnej Z. BERAN, *Landfrýdní hnutí v zemích Koruny české*, s. 40; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko – bavorské hranice I.*, s. 89-90.

²⁶⁰ Srovnej *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 22-23 s níže citovanými prameny.

²⁶¹ Srovnej V. RŮŽEK, *Chebská radnice a její středověké fresky*, s. 162.

²⁶² Knihovna Národního muzea, signatura VI F 43, *Egerische Chronik*, http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NMP_VI_F_43_4BECK15-cs (30. 6. 2021), fol. 39r, 41r.

²⁶³ *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 22-23

²⁶⁴ CIM II, s. 1153-1156; *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 251; H. GRADL, *Die Minderung des Egerlandes*, s. 51-52.

²⁶⁵ Regest viz H. GRADL, *Die Minderung des Egerlandes*, s. 55-56, srovnej T. VELÍMSKÝ, *Páni ze Svojšína*, s. 86-87.

²⁶⁶ Edice exkomunikační listiny viz H. GRADL, *Die Minderung des Egerlandes*, s. 70, srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko – bavorské hranice I.*, s. 91

²⁶⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 179, 182, 185

Chlum Svaté Maří na Loketsku.²⁶⁸ S největší pravděpodobností se však jedná o dvojhradí Rauhenkulm a Schlechtenkulm u města Neustadt am Kulm.²⁶⁹ Dalším sídlem Forsterů se posléze stal hrad Zwernitz. O jakýchkoliv majetcích v Čechách již neslyšíme. Zástavními držiteli panství Neuhaus se posléze stali Zedwitzové. Král Václav se již nezmohl na žádný odpor. Chebští ještě roku 1417 protestovali proti tomu, že se Hohenzollernové zmocnili Neuhasu a okolí, tedy západní části Chebska, a v důsledku toho docházelo ještě k drobným potyčkám. Uvedená část Chebska se však již nikdy k Chebu nepřipojila a jediným pozůstatkem někdejší moci města nad uvedenou oblastí zůstalo městečko Marktedwitz (Trhová Ředvice).²⁷⁰

4.2 Konfliktní vztahy české šlechty s Chebem za husitských válek

Cheb byl za husitských válek (obdobně jako mnohá jiná města na území dnešních severozápadních Čech) oporou moci králi Zikmunda. Patrně tedy nijak nepřekvapí, že se město cítilo být vojsky vedenými husitskými hejtmany z řad české šlechty ohroženo. Věrným spojencem v boji proti husitům se Chebu stalo především město Loket, ze šlechticů pak především členové plzeňského landfrýdu. Šlechtici, kteří se v něm uskupili, si již na počátku husitských válek výrazně majetkově polepšili. To bylo zapříčiněno především Zikmundovým neustálým nedostatkem finanční hotovosti, kvůli kterému dával do zástavy rozličné církevní i královské majetky. Mezi největší zbohatlíky se tak na západě Čech dostali Švamberkové, Kolovratové, Gutštejnové či Rýzemberkové, z jednotlivců pak Jindřich z Elsterberka, držitel Žlutic a Plané, nebo Zdeněk z Dršky, hejtmán na horšovskotýnském hradě.²⁷¹

Na počátku husitských válek bylo město Cheb ovšem ještě zcela mimo bojiště, na nichž se střetávali husité s katolíky. Proto chtěl Zikmund na podzim 1420 využít město jako místo pro konání sněmu říšských kurfiřtů. Vzhledem k Žižkovým vojenským operacím v západních Čechách na počátku roku 1421 byl ovšem tento sněm přeložen do Norimberka.²⁷² Cheb se však stal o několik měsíců později místem, kde se shromažďovala vojska druhé křížové výpravy

²⁶⁸ H. GRADL, *Die Minderung des Egerlandes*, s. 70; Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko – bavorské hranice I.*, s. 91 a Vladimír VLASÁK, *Dějiny obce Chlum Svaté Maří*, Chlum Svaté Maří 2005, s. 9-10, který Forstery v souvislosti s Chlumem neuvádí.

²⁶⁹ Hans LOSERT, *Ausgrabungen am Rauhen Kulm 2006/2007*, dostupné online: http://www.landschaftsmuseum.de/Seiten/Ausgrab/Aus-R_Kulm-2.htm (10. 11. 2019).

²⁷⁰ Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko – bavorské hranice I.*, s. 91-93.

²⁷¹ V. BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 107-108.

²⁷² Srovnej Hildegard GÜNZL, *Eger und das Reich in den Hussitenwirren 1420-1427*, Nepublikovaný rukopis disertační práce obhájené na pražské německé univerzitě (Deutsche Universität in Prag, Philosophischen Fakultät), Prag 1938, s. 6-7; František KUBŮ, *Cheb v době husitské*, in: *Soudce smluvený v Chebu. Sborník příspěvků přednesených na sympoziu k 550 výročí*, Cheb 1982, s. 112.

proti husitům, do které se aktivně zapojilo i chebské vojsko. O něm máme mnoho informací, včetně povědomí o jeho složení. Nacházíme v něm i šlechtice pocházející z rodů ze sousedního „českého“ Loketska, například „mladého“ Steinbacha, člena rodu Steinbachů (Štampachů, z dnešní Kamenice ve Slavkovském lese) nebo Jošta z Globenu (z dnešního Hlavna u Sokolova).²⁷³ V létě téhož roku se do Chebu dostala zpráva o Žižkově obležení hradu Rabí, která místní zcela nepochybně znepokojila.²⁷⁴ V první polovině listopadu se Chebští pod velením Jindřicha z Plavna střetli se samotným Žižkou, a to na vrchu Vladař u Žlutic. Odtud však Žižka po třech dnech bojů ustoupil.²⁷⁵ Vzhledem k častějším pohybům husitských vojsk se tak Cheb začal poohlížet po dalších případných vojenských spojencích a díky zprostředkování valdsaského opata Mikuláše našel podporu a ochotu pomoci u šlechticů z německých zemí, kteří měli majetky v Čechách. Konkrétně se jednalo o Jindřicha z Plavna, Erkingera ze Seinsheimu, a „tachovského purkrabí“. Jméno tachovského purkrabí sice opat ve svém listu neuvádí, ale od roku 1421 jím byl Jindřich z Metelska.²⁷⁶ Chebským i jejich spojencům z řad a šlechty (a patrně i husitským válečníkům) se však dočasně ulevilo, když došlo k uzavření míru mezi členy plzeňského landfrýdu (tehdy pod vedením Viléma z Rýzemberka) a husitskými vůdci (mezi nimiž je na prvním místě jmenován Hašek z Valdštejna), a to od 9. února do 9. března 1422. Přestože mezi osobami a městy, které spolu uzavřely mír, není Cheb jmenován, chebští písaři opsali text mírové smlouvy do svého kopiáře, tudíž její opis musel do Chebu v nějaké podobě přijít.²⁷⁷ Na podzim 1422 se Cheb stal opět místem shromažďování křížové výpravy proti husitům, i tentokrát se v chebském vojsku nacházel šlechtic z Loketska, Kristián ze Štampachu.²⁷⁸ V listopadu 1422 ovšem přišla chvíle, kdy se šlechtičtí spojenci Chebu z řad plzeňského landfrýdu museli obrátit na Cheb s žádostí o spolupráci. Dne 18. 11. 1422 odeslali Fridrich z Kolovrat, Bavůrek ze Švamberka, Vilém ze Žlutic, Zdeněk Držka a purkmistr a rada města Plzně prosbu o pomoc proti postupujícímu vojsku, vedenému Žižkou a katolickým renegátem Bohuslavem ze Švamberka, kteří se době odeslání listu z Plzně nacházeli blízko Nepomuku. Plzeňští ve své žádosti oba husitské vůdce uvádí v opačném pořadí („*Bohuslaw von Schwanberk und der Zyzzka*“), neboť Švamberk byl

²⁷³ František KUBŮ, *Cheb v době husitské*, 112, V. BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 146-148; František KAVKA, *Poslední Lucemburk na českém trůně. Králem uprostřed revoluce*, Praha 1998, s. 95-97.

²⁷⁴ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, ed. K SIEGL, in: *Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens*. 22, 1918, s. 37.

²⁷⁵ V. BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 153-154.

²⁷⁶ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 38; srovnej Zdeněk PROCHÁZKA – Jiří ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov 3*, Tachov 1991, s. 195.

²⁷⁷ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 40-41.

²⁷⁸ František KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 112.

jako příslušník panského stavu urozenější, přestože Žižka patrně budil u odesílatelů větší hrůzu a byl z hlediska hierarchie husitského vedení Švamberkovi nadřizený.²⁷⁹

Na počátku listopadu 1423 oznamoval Chebským jejich spojenec Erkinger ze Seinsheimu, toho času hejtman v Kadani, že se jeho pán Fridrich Braniborský pokouší s husity vyjednávat.²⁸⁰ V případě Erkingera ze Seinsheimu, v Čechách zdomácnělého šlechtice, zástavně držícího hrady Žebrák a Točnick a město Beroun, je pozoruhodná jeho snaha vlichotit do přízně města (podporovaná i ze strany krále Zikmunda). Prameny naznačují, že vážně stál o úřad chebského pflugára, nikdy se jím ovšem nestal.²⁸¹ V únoru 1424 opět uzavřel plzeňský landfrýd pod vedením Fridricha z Kolovrat příměří s husity, konkrétně tábory, mezi nimiž byli na prvním místě jmenováni Chval z Machova a Zbyněk z Buchova a až poté příslušníci panského stavu, jako byli Bohuslav ze Švamberka, Menhart z Hradce, Zmrzlíkové ze Svojšína, Jan Klenovský a další. Chebský text pro ně důležité mírové smlouvy opět opsali do svého kopiáře, stejně jako zdické úmluvy z následujícího roku.²⁸² Doba, kterou historik F. M. Bartoš označil jako „vládu bratrstev“ se již měla Chebu bezprostředně dotknout a přímé střetnutí s husitskými vůdci již bylo nevyhnutelné. Ohrožení pocíťoval Cheb již na jaře roku 1426, kdy se z korespondence měst Kadaně a Chebu dozvídáme, že v blízkosti Doksan operují husitští hejtmané „*alt und jung Jacuca*“ (otec a syn Jakoubek a Jan z Vřesovic) a že se patrně chystají zaútočit na Cheb. Kadaňští ve svém varování uvádí, že Vřesovce by snad mohl zastavit „ten z Ilburka“, není ovšem jasné, zda měli na mysli Půtu z Ilburka, toho času zástavního držitele hradu Loket nebo Venda z Ilburka, pflugára v Chebu. Vend svůj úřad nevykonával, neboť jej postoupil Zikmundu Junckerovi z chebské patricijské rodiny.²⁸³ Zatímco Jakoubek z Vřesovic po vítězné bitvě u Ústí rozšiřoval pole své působnosti, nepřítel vzdálení sousedé Chebu se cítili být ohroženi a žádali Cheb naléhavě o pomoc. Město Stříbro totiž dobyl husitský hejtman Přibík Klenovský z Klenového a již dva dny poté, 30. 9. 1426, prosil tachovský purkrabí Bohuslav z Boršova o zaslání vojenských posil za účelem znovudobytí „zámku“ (v tomto smyslu opevněného města) Stříbra. Jestli Cheb tachovskému purkrabí vyhověl, sice nevíme, ale i kdyby

²⁷⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart.1, fasc.1, H 27/13; *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 46.

²⁸⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 1, fasc.1, H 27/16; *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 48; František KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 117.

²⁸¹ Srovnej Zdenka HLEDÍKOVÁ, *Erkinger ze Seinsheimu a husitské Čechy*, in: Soudce smluvený v Chebu. Sborník příspěvků přednesených na sympoziu k 550 výročí, Cheb 1982, s. 81.

²⁸² *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 48-56.

²⁸³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 1, fasc. 1., H27/19. *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 57-58, srovnej Z. HLEDÍKOVÁ, *Erkinger ze Seinsheimu a husitské Čechy*, s. 81 a Jan BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic*, s. 26.

ano, Přibíka z Klenové se ze Stříbra vytlačit nepodařilo a setrval zde až do roku 1437.²⁸⁴ Do boje za znovudobytí Stříbra se chystal i plavenský fojt na Bečově Jindřich z Dolenu, který chtěl shromáždit svá i spojenecká vojska u Teplé a žádal Cheb, aby poslal své vojáky právě tam. Zapojit se měl i Burian z Gutštejna.²⁸⁵ Dobré vztahy mezi Chebem a plavenským fojtem na Kynžvartě Mikulášem Frassem umožnily Chebu získávat od něj podrobné informace o pohybech husitských vojsk. Ta se v listopadu shromáždila u Stříbra a táhla směrem k Tachovu.²⁸⁶

Dalším zdrojem informací o pohybech husitů byla městská rada v Lokti, která zasílala informace do Chebu s větší intenzitou, neboť se oprávněně cítila být ohrožena blízcím se Jakoubkem z Vřesovic. Ten se již na konci léta roku 1427 pohyboval v blízkosti Žlutic a Bochova, tedy měst na rozhraní Žateckého kraje a Loketska.²⁸⁷ Žlutice Jakoubek s největší pravděpodobností dobyl, ovšem záhy byl odsud vytlačen Alešem Holickým ze Šternberka. Později se ovšem Jakoubek do Žlutic opět vrátil, neboť v listu mosteckého hejtmána Jindřicha z Maltic z roku 1428, v němž informuje Cheb o uzavření příměří mezi Mosteckými a Jakoubkem, se opět dozvídáme, že Vřesovec vytáhnul ke Žluticím.²⁸⁸ Někdy po bitvě u Tachova se na Chebsku začali aktivizovat členové šlechtické rodiny Kellnerů, kteří útočili na Cheb, a starší historiografie je z tohoto důvodu považovala za spojence husitské šlechty. František Kubů se však oproti tomu spíše přiklání k názoru, že se jednalo o soukromou aktivitu této šlechtické rodiny, která neměla s husity patrně mnoho společného.²⁸⁹ Na podzim 1427 se Cheb opět aktivně zapojil do válek s husity, především zásluhou chebských puškařů, kteří pro chebské vojsko vytvořili velké dělo a řadu menších palných zbraní. Současně se ovšem dozvídáme o pronikání vlivu husitství za městské hradby, neboť čtyři z chebských měšťanů byli tehdy upáleni jako kacíři. Tato čtveřice měla patřit mezi spojence husitů, kteří jim měli v případě útoku na město otevřít městské brány.²⁹⁰ Na počátku roku 1428 získalo město Cheb geograficky blízkého spojence ve šlechtici, který se již dlouhodobě ucházel o jeho přízeň, totiž Erkingeru ze Seinsheimu, který měl zájem o úřad pflugáři, jak již bylo připomenuto dříve. Erkinger jakožto zástavní držitel Bečova mohl vytvářet společně Ilburkovským Loktem jakousi

²⁸⁴ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 58; o Přibíkovi z Klenové podrobně J. JÁNSKÝ, *Rytíř Přibík Klenovský z Klenového (1416-1465)*, s. 51-167, o dobytí Stříbra s. 60.

²⁸⁵ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 167; srovnej V. BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 205-206.

²⁸⁶ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 168-169.

²⁸⁷ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 174.

²⁸⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart.1, fasc.1, H 27/30; *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 180.

²⁸⁹ Srovnej H. GRADL, *Geschichte Egerlandes bis 1437*, s. 358-359; F. KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 120.

²⁹⁰ František KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 112, 120; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 28.

hráz proti případným husitským nájezdům. Přímým držitel hradu se ovšem stal Erkingerův syn Heřman, který se posléze podle Bečova psal.²⁹¹ Říjen roku 1428 se stal dobou střetu mezi chebským hejtmanem Ulrichem Sackem a vojskem husitů, operujícím v kraji (snad se mohlo jednat o oddíl Jakoubka z Vřesovic). Ulrich Sack vytáhl proti husitům s vozovou hradbou, hnal husity až k Hornímu Slavkovu na Loketsku a získal velkou kořist.²⁹² Dne 25. února výrazně ocenil král Zikmund město Cheb udělením privilegia, jímž odňal Vendovi z Ilburka a jeho synovci Otovi úřad chebského pflugára a zastavil tento úřad společně s chebským hradem chebským měšťanům.²⁹³

V květnu 1429 ohrozila Chebsko spanilá jízda Prokopa Holého, o jejíchž účastnících však nic nevíme. Jednalo však bezpochyby o velké střetnutí Chebu s představiteli husitské aristokracie na území Chebska.²⁹⁴ V následujícím měsíci vypálili husité Chlum Svaté Maří a Milhostov a další vesnice v okolí, tedy sídla téměř na dohled od Chebu. Těmto husitům se dokonce podařilo zajmout některé vesničany a chebské měšťany a odvést z vesnic dobytek. Za iniciátora této akce lze snad považovat Jakoubka z Vřesovic, který pro Cheb představoval čím dál tím větší nebezpečí.²⁹⁵ Dobýval opevněné body v okolí Žlutic (například tvrz v Toužimi) a dokonce podnikl nájezd na Loket, který se však nezdařil, Opevněné město s mocným hradem pod velením Půty z Ilburka nájezd přečkalo.²⁹⁶ V polovině října pak Jakoubek opět táhl krajem, tentokrát směrem na město Ostrov, o čemž dali Loketští Chebu opět vědět. Ještě téhož dne varoval Jindřich z Plavna Chebské před Přibíkem z Klenové, který měl jet údajně směrem ke Žluticím a zde připojit k Jakoubkovi.²⁹⁷ Strach Chebských z Jakoubka a jeho vojsk během 2. poloviny října 1429 vzrůstal, o čemž svědčí neustálá písemná varování ze strany Lokte, který byl opakovaně napadán.²⁹⁸ Loketští si navíc stěžovali Chebu na pány Caltu z Kamenné Hory, Buriana z Gutštejna, Krušinu ze Švamberka a pány z Kolovrat, kteří na Loket vytvářeli tlak, aby se útokům husitů bránil. Báli se, že by Jakoubek posléze mohl zaútočit i na Plzeňsku.²⁹⁹ Na sklonku října 1429 se měl do Chebu vypravit Erkinger ze Seinsheimu, pověřený Zikmundem

²⁹¹ Adolf BERGER, *Eine Episode aus der Geschichte der Petschau*, in: MVGDB X, 1872, s. 14; Z. HLEDÍKOVÁ, *Erkinger ze Seinsheimu a husitské Čechy*, s. 81.

²⁹² František KUBŮ, *Cheb v době husitské*, 113.

²⁹³ *Regesta Imperii XI. Die Urkunden Kaiser Sigismund (1410-1437), Band II.*, Wilhelm Altmann (ed.), Innsbruck 1897-1900, s. 81, č. 7182; srovnej František KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 119.

²⁹⁴ Srovnej V. BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 243.

²⁹⁵ František KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 116; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 39; Jan BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic*, s. 32.

²⁹⁶ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 188-189. Srovnej V. BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 243, který tuto událost klade do května (?).

²⁹⁷ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 190-191.

²⁹⁸ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 191.

²⁹⁹ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 193-194, Srovnej V. BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 245.

výběrem židovských daní v Chebu. Vyslal ovšem místo sebe svého služebníka Erenfrida z Haynu. Nešťastnou shodou okolní byli Židé z Chebu krátce po výběru této daně z Chebu vyhnáni.³⁰⁰ V listopadu představitelé plzeňského landfrýdu, konkrétně jeho hejtman Hynek Krušina ze Švamberka, Purkart z Kolovrat a Burian z Gutštejna oznámili chebské městské radě, že ruší příměří s husity a žádají, aby z Chebu poslali posily do Teplé.³⁰¹ Na přelomu let 1429-1430 ohrozila Cheb spanilá jízda pod vedením Prokopa Holého a dvou hejtmanů šlechtického původu – Jana Královce z Královic a Jakuba Kroměšína z Březovic. Výprava směřovala do někdejšího Míšeňska, na počátku roku 1430 dobyla Plavno a poté zamířila do Frank směrem k Norimberku. Výprava však skončila díky zásahu braniborského kurfiřta Fridricha na hradě Beheimstein, kde došlo v únoru k uzavření známé dohody, která posléze vedla k dalšímu jednání mezi husity a katolíky. To se posléze mělo odehrát v Chebu. Do bojů proti husitům v Míšeňsku, které uzavření beheimsteinské smlouvy předcházely, zasáhl i již dříve zmíněný chebský hejtman Ulrich Sack. Ještě před uzavřením smlouvy se husitům podařilo dobýt chebské předměstí a poplenit vesnice v okolí Chebu a Kynžvartu.³⁰² K prvnímu setkání husitské strany a jejich nepřátel mělo dojít již v květnu 1430. Představitelé husitů, konkrétně Václav Koranda, Matěj „Louda (Lauda)“ z Chlumčan a další, se sice dostavili, ovšem Fridrich Braniborský nikoho do Chebu neposlal, tudíž husitské poselstvo Cheb opět opustilo.³⁰³ Stálý zdroj ohrožení Chebu Jakoubek z Vřesovic byl dokonce v září 1430 dokonce ve Žluticích dočasně posílen o samotného Prokopa Holého a jeho tábory.³⁰⁴ V říjnu 1430 uzavřel Erkinger ze Seinsheimu smlouvy s würzburgským biskupem Janem a mohučským arcibiskupem Konrádem, podle nichž měl na svém hradě v Bečově vydržovat vojsko, které mělo zaútočit na husity v okolí Chebu a Lokte. S tímto vojskem, placeným z peněz církevních představitelů, se měl Erkinger posléze dostavit do Chebu, posléze převzal velení uvedeného vojska chebský hejtman Sack, který s ním operoval v okolí řeky Teplé. Z listu krále Zikmunda pro Erkingera z Überlingen se dozvídáme, že podle Mikuláše Šlika v následných bojích Chebští a Erkinger ze Seinsheimu společně bojovali proti Jakoubkovi z Vřesovic a tachovským husitům, ovšem vojáků prý bylo málo.³⁰⁵

³⁰⁰ Z. HLEDÍKOVÁ, *Erkinger ze Seinsheimu a husitské Čechy*, s. 82; F. KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 110; V. BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 53.

³⁰¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart.1, fasc.1, H 27/40; *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 196.

³⁰² Účastníci jednání na Beheimsteině viz Friedrich von BEZOLD, *König Sigmund und die Reichskriege gegen die Husiten III.*, München 1877, s. 174-175; F. KUBŮ, *Cheb v době husitské*, 116; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 51.

³⁰³ František KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 117.

³⁰⁴ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 4.

³⁰⁵ Z. HLEDÍKOVÁ, *Erkinger ze Seinsheimu a husitské Čechy*, s. 82-83.

V květnu 1431 se uskutečnila v Chebu další, tentokrát již úspěšnější schůzka představitelů strany krále Zikmunda (zastoupená kromě samotného krále také Fridrichem Braniborským a dalšími reprezentanty Říše, z řad české šlechty zde máme doloženého Půtu z Častolovic) a strany husitské, kterou zastupovali například Matěj Louda (Lauda) z Chlumčan nebo Vilém Kostka z Postupic. Tato jednání navazovala na dřívější schůzku v Prešpurku (Bratislavě) mezi Zikmundem a husity, schůzka v Chebu ovšem nepřinesla očekávané výsledky a klid zbraní opět skončil.³⁰⁶ Po porážce křížové výpravy, která se rozprchla u Domažlic, přistoupila protihusitská strana k opětovnému jednání, které se odehrálo v Chebu ve dnech 8. - 18. května. Výsledná dohoda o 11 člancích vešla ve známost jako tzv. soudce chebský. Smlouva zaručila především přijetí Písma jako základní autority na basilejském koncilu a bezpečnost husitskému poselstvu, které na koncil směřovalo. Mezi zástupci strany husitské bychom kromě duchovních vůdců (Prokop Holý, Jan Rokycana, Mikuláš z Pelhřimova, Petr Payne) našli i představitele husitské šlechty, jako Matěje Loudu (Laudu) z Chlumčan a možná i Jakoubka z Vřesovic.³⁰⁷ Účast posledního jmenovaného na chebských jednáních byla na základě dostupných pramenů zpochybněna Bohdanem Kaňákem a Adamem Pálkou.³⁰⁸

Z 23. června 1432 pochází list Chebským od Viléma ze Šumberka na Perštejně, v němž si stěžuje na chebského měšťana Štěpána Kobersana, zvaného Harnušmeistr, dřívějšího purkrabí na hradě Hauenštejně ve střední Poohří. Ten byl Vilémovým sousedem (hrady Hauenštejn a Perštejn jsou od sebe vzdáleny vzdušnou čarou přibližně 9 kilometrů). Z Hauenštejna podnikal již dříve výpady, a tak pověřil král Zikmund roku 1431 Viléma z Doupova, aby od Harnušmeistra Hauenštejn vyplatil. To se Vilémovi nepodařilo, neboť Harnušmeistr předal hrad Vilémovi z Ilburka a přesunul se do Chebu. Vilém z Šumberka psal Chebským o tom, že Harnušmeistr pomáhal Jakoubkovi a poskytoval mu své žoldáky a koně, kteří pak jemu samotnému škodili, zabili několik jeho pacholků, a že Harnušmeistr prodal do zajetí na hrad Krasíkov šlechtice Jindřicha Brauna. Z tohoto listu se také dozvídáme, že Harnušmeistr měl značně napjaté vztahy rovněž s panem Jindřichem z Plavna.³⁰⁹ Záhy přišla

³⁰⁶Heike FALTENBACHER, *Eger als antihussitisches Zentrum und als Verhandlungsort während des Basler Konzils*, in: Franz MACHILEK (ed.) *Die hussitische Revolution. Religiöse, politische und regionale Aspekte*, Köln 2012, s. 156; F. KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 117-118; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 163.

³⁰⁷*Starý letopisové*, s.82; H. FALTENBACHER, *Eger als antihussitisches Zentrum*, s. 158; V. BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 283; F. KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 118, F.KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 167; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 94-97.

³⁰⁸J. BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic*, s. 37. Ke zpochybnění účasti Jakoubka na chebském jednání v květnu 1432 viz Bohdan KAŇÁK, *Soudce chebský – mikrohistorie vzniku, diplomatický rozbor a edice předběžné dohody husitů s basilejským koncilem z roku 1432*, in: Olomoucký archivní sborník 11, 2002, s. 111; Adam PÁLKA, *Jan Boukal, Jakoubek z Vřesovic (†1462), recenze*, in: *Historica. Revue pro historii a příbuzné vědy* 8, č. 2 s. 219.

³⁰⁹*Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 19-22; J. BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic*, s. 39-40; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 103.

do Chebu další stížnost na Harnušmeistra, tentokrát od synovců na Krasíkově zajatého Jindřicha Brauna, kteří pocházeli z rodů Braunů, Kfelířů („Kfeller“) a „Hawg“ (z Háje/Hájku?) a požadovali po Chebských, aby Harnušmeistra ve svém městě nestrpěli. Jak se ovšem chebská městská rada vůči Harnušmeistrovi zachovala, bohužel přesně nevíme, ale patrně jej z města nevyhostila.³¹⁰ V souvislosti s Harnušmeistrovým případem dorazil do Chebu nedatovaný odpovědní list Nikla Hulze z Permesgrünu (Květnové u Ostrova), jímž vypověděl Chebským nepřátelství, neboť Štěpán Harnušmeistr zajal jeho přítele Jindřicha Brauna. Dle erbu na pečeti se patrně jednalo o příbuzného Kfelířů ze Zakšova.³¹¹ Jiří Jánský se patrně oprávněně domnívá, že Harnušmeistr byl blízkým spojencem Hynka Krušiny ze Švamberka.³¹²

Věrnost Chebu straně krále Zikmunda se vyplatila, neboť po skončení husitských válek získal mnohá privilegia, především Zlatou bulu z 25. 1. 1437, privilegii však poctil Cheb i kardinál Cesarini.³¹³ Na samém sklonku husitských válek, na jaře roku 1437, se chebští leníci Šparnekové (Sparneckové) i jejich čeští spojenci Jan a Fridrich z Kynšperka, držitelé od Kynšperka nepříliš vzdálené Kolové (Kager), angažovali v bojích proti Wittelsbachům. Jaký byl postoj Chebských vůči tomuto konfliktu, bohužel nevíme.³¹⁴

4.3 Zášťí Chebu s Burianem z Gutštejna (1427-1437 a 1449-1450)

Burian z Gutštejna náležel mezi výrazné osobnosti doby husitské a poděbradské. Počátky jeho nepříliš dobrých vztahů s městem Cheb mají dlouhé trvání. Společně s bratrem Janem náležel za husitských válek mezi přední straníky krále Zikmunda v západních Čechách. Za husitských válek byl spojencem Chebu, o čemž svědčí například 400 chebských jízdních a pěších, kteří přišli Gutštejnovi na pomoc k neúspěšné obraně jeho rodového hradu Gutštejna před Žižkou. V pozdější fázi husitských válek se novým sídlem obou bratří stal hrad ve Všerubech, samotný Burian byl rovněž držitelem hradu v Bělé na severním Plzeňsku. Po porážce křížové výpravy u Tachova (1427) došlo patrně k jakýmsi sporům mezi členy plzeňského landfrýdu (včetně

³¹⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 472, fasc. 645, složka A2768/40; *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 22, srovnej F. KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 120; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 178.

³¹¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 502, fasc. 693, složka A2981/1.

³¹² Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 103.

³¹³ Srovnej F. KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 119; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 235.

³¹⁴ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 10.

Buriana) a městy Cheb a Loket, které se dále prohloubily v následujících letech, kdy je mezi osobami, jež těmto městům škodily, přímo jmenován vedle jiných i Burian.³¹⁵

Dříve zmiňované záští s Chebem (o němž jinak mnoho nevíme) započalo v průběhu roku 1433 a bylo ukončeno až 7. března roku 1434, o čemž svědčí dochovaný průměrný list. V něm Gutštejn sliboval Chebu dle ustáleného zvyku „*pravé křesťanské příměří*“ purkmistru, konšelům a vši obci chebské. Příměří mělo trvat až do 21. března. Opravcem byl Zbyněk z Kocova na Nečtinách, rukojmím pod případnou pokutou 500 kop grošů byl Jakoubek z Vřesovic „*seděním na Bílíně*“, držící ovšem majetky i nepříliš vzdálené od Gutštejnových držav (především Žlutice). Jiří Jánský považoval spoluúčast Jakoubka z Vřesovic na uzavření příměří s Chebem za „*dočasný příklon Burianův na husitskou stranu*“, s čímž nelze souhlasit, neboť spolupráce s utrakvistickým sousedem nijak nevypovídá o Burianově příklonu k husitství, nýbrž je spíše důsledkem jeho pragmatismu, neboť spojenectví s vojensky mocným sousedem, který navíc disponoval kapitálem, bylo pro Gutštejna bezpochyby výhodné. Je rovněž možné, že uzavření příměří souvisí s Gutštejnovou hypotetickou účastí na jednání v Koubě (Chamu) mezi českou šlechtou a bavorskými knížaty.³¹⁶

Gutštejn dokonce sepsal jakousi svou obhajobu proti Chebským, v níž píše, že sám s Chebem nikdy žádné problémy neměl a vinu svaluje na své služebníky. Již však činí nápravu, a to za pomoci pana „Jakuba“ (tj. Jakoubka z Vřesovic) a do řešení sporů se vmísil i „Šparnekár“ (parně Jan ze Šparneka). Adresáty „vysvětlujícího listu“ byli Oldřich z Rožmberka, Menhart z Hradce, Aleš Holický ze Šternberka, Jiří z Poděbrad a další šlechtici.³¹⁷ V roce 1434 se Burian ujal držby Rabštejna nad Střelou, který spravoval coby poručník nezletilého Caltý z Kamenné Hory. Podle západočeského hradu Rabštejna se Burian začal psát a fyzicky se tak více přiblížil k Loketsku, sousedícímu s Chebem.³¹⁸ Spory s Chebem pokračovaly i v následujících letech, k uzavření dalšího smíru došlo až v březnu 1437. Tehdy došlo k usmíření Chebu a Kašpara a Mateše Šliků na straně jedné a Burianem z Gutštejna na straně druhé. Součástí jednání bylo i propuštění gutštejnských klientů Vaňka Rybníčka z Babyně a jeho syna Martina Potůčka z roku 1437, kteří dleli v chebském vězení. Mír byl uzavřen za zprostředkování dvou ubrmanů, tachovského purkrabího Jindřicha z Metelska a přimdského purkrabího Jindřicha z Jivjan. Mírových jednání se kromě již uvedených osob

³¹⁵ J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 62-68; TÝŽ, *Kronika česko – bavorské hranice II.*, s. 110-111; Miloslav RANSDORF, *Vzestup Gutštejnů v době husitské a poděbradské*, in: Ústecký sborník historický 1983, s. 109-132.

³¹⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fascikl 2, D 53/18. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko – bavorské hranice II.*, s. 111, 126-127; TÝŽ, *Hroznatovci a páni Gutštejna*, s. 68; J. BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic*, s. 44.

³¹⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fascikl 646, A2770/1.

³¹⁸ J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 69.

účastnili i Gutštejnovi vzdálenější příbuzní z rodu Hroznatovců, Jan Štěpánovec z Vrtby a na Valdeku, Jetřich z Frumštejna a Jan z Podmokel.³¹⁹ K definitivnímu smíru mezi Gutštejnem a Chebem došlo na základě jednání v Kadani, která zprostředkoval Jakoubek z Vřesovic. Chebští si měli Gutštejna usmířit darem jednoho postavu mechelnského sukna a zaplatit ve dvou splátkách částku 140 kop grošů.³²⁰

Po ustavení landfrýdů roku 1440 se stal Burian společně s Alešem Holickým ze Šternberka hejtnanem Žateckého kraje a z této pozice se měl účastnit jakýchsi jednání v březnu, na které měl být pozván i Hynek Krušina ze Švamberka.³²¹ Nejpozději roku 1441 získal Burian z Gutštejna nové sídlo v podobě hradu Nečtiny (Preitenstein), který se posléze stal jeho základnou, odkud pak vedl drobné války proti svým nepřátelům, mezi něž v této době patřilo především město České Budějovice. Vzhledem k dosud patrně spíše napjatým vztahům mohl být Chebskými Preitenstein vnímán jako nepřátelský objekt.³²² V průběhu 40. let ovšem dochází k dočasnému zlepšování vztahů Chebu a Gutštejna, což dokládá zmínka z roku 1443, kdy se s Burianem setkáváme v úloze smírčího soudce (společně s Jakoubkem z Vřesovic), který měl řešit příměří mezi Chebem a rytířem Apelem z Tettau (Tetova). Jednání bylo ovšem odloženo kvůli Tettauerově cestě do Pruska za žoldnéřskou službou.³²³ Již v následujícím roce se vztahy opět zhoršují, a to v souvislosti se záštím města Norimberka s bratry s Waldenfelsu, do nějž byli zapojeni i Gutštejnové coby spojenci Norimberka a město Cheb, v jehož blízkosti se shromažďovala vojska Waldenfelsů a přímo ve městě se pro ně peklo chleba.³²⁴ Po návratu ze své účasti na míšeňské „Bruderkrieg“, kde byl Burian jedním z kondotiérů (nechal se najmout roku 1447) získal rozličnými způsoby Horšovský Týn, Tachov a Stříbro, čímž se zařadil mezi majetkově nejbohatší české šlechtice v blízkosti Chebu (od Tachova vzdáleného cca 50 km).³²⁵ Již před dobytím Prahy Jiřím z Poděbrad lze považovat Buriana i jeho bratra Jana za členy poděbradské jednoty. Nové spory Chebu s Burianem začínají po smrti Menharta z Hradce a vzniku strakonické jednoty, k jejímž předním vůdcům se připojil věčný nepřítel

³¹⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 447; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, D53/22; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 482, fasc. 656, A2790/4, zmiňuje i J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 164-165; TÝŽ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 71. O propuštění vězňů Rybníčka a Potůčka je podrobněji pojednáno v kapitole o příměrných listech.

³²⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, karton 6, fascikl 8, A99/10 (písemnost ovšem není přímo datována); J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 71.

³²¹ J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 73.

³²² Srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský I.*, s. 730, pozn. č. 2; M. RANSDORF, *Vzestup Gutštejnů*, s. 114; J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 74.

³²³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/1; srovnej J. BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic*, s. 63; J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 75.

³²⁴ *Die Chroniken der deutschen Städte von 14. bis in's 16. Jahrhundert II.*, Karl von Hegel (ed.), Leipzig 1864, s. 57-92; J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 75.

³²⁵ Podrobněji M. RANSDORF, *Vzestup Gutštejnů*, s. 115; J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 80.

Gutštejnů Hynek Krušina ze Švamberka, označovaný za hejtmana chebského kraje. Započaly tak lokální šarvátky mezi Chebem a Švamberky na straně jedné a Burianem z Gutštejna a pánem na Bečově Petrem Holickým ze Šternberka na straně druhé, konkrétní podrobnosti o těchto bojích ovšem neznáme.³²⁶ Mír mezi Gutštejnem a Chebem se snažil zprostředkovat Hynek Krušina ze Švamberka, který určil jako místo jednání Planou. Dne 23. dubna 1450 vydal Gutštejn glejt pro Chebské, který jim měl umožnit účast až 30 jezdců.³²⁷ Znovu se s Burianem setkáváme až při návratu Jiřího z Poděbrad ze saských zemí, kdy 25. 11. 1450 poslal Jiří společně s dalšími šlechtici (mimo jiné i s Burianem) odpovědní list Chebu.³²⁸ Konec sporů Chebu s Gutštejnem není jasný.

4.4 Zášť se služebníky Hynka Krušiny ze Švamberka

V průběhu roku 1439 došlo ke kuriózní situaci, neboť došlo k bližší neurčitému konfliktu mezi Chebskými a služebníky Hynka Krušiny ze Švamberka, placeného ochránce Chebu, který se dokonce tituloval hejtman chebského kraje.³²⁹ K usmíření obou stran došlo již v srpnu 1439 na Kynžvartě za zprostředkování Jindřicha z Plavna, ale bylo ještě zapotřebí dořešit, aby se konflikt již neobnovil. Chebští současně museli Švamberka finančně odškodnit, neboť někteří z jeho služebníků zemřeli. V listopadu 1439 na hradě Švamberk Švamberkovi služebníci Kunc Trubač a bratři Erhart a Hanuš Haklové z Falknova (Sokolova) vydali revers nemsty (tzv. Urfehde). Uvedené osoby přišly v konfliktu o své bratry a spolubojovníky, které popravili Chebští. Protože uvedení vydavatelé písemnosti neměli vlastní pečeti, písemnost je opatřena pečeti jejich pána Hynka Krušiny ze Švamberka a panoše Jindřicha Hvozda z Horušan. Na uvedené písemnosti je pozoruhodné, že je psána česky, což jistě nebyl jazyk vydatelů písemnosti. Patrně tomu tak bylo, protože na Švamberku nemuseli mít zrovna písaře znalého německého jazyka, popř. se mohlo jednat o projev dobového vnímání Chebu jakožto součástí Českého království, s nímž se komunikovalo v češtině. Oproti tomu však samotný Švamberk užíval v soukromé komunikaci s Chebem němčinu.³³⁰

³²⁶ J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 84.

³²⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart.3, fasc.3, A57/6.

³²⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, C38/140; *Urkunden und Actenstücke*, s. 82-83; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský I.*, s. 467, 479.

³²⁹ O něm a tomto úřadu pojednává samostatná kapitola této práce.

³³⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 491, fasc. 673, A2829/1; Jan BOUKAL, „Bratřie z Falknova“ v česky psané listině z chebského archivu z roku 1439. Příspěvek k dějinám češtiny jako jazyka komunikace v pozdním středověku, in: Sokolovsko 8, 2017, č. 2., 6-7; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 26. Jánský čte jméno bratří chybně jako Hail.

4.5 Zášť s Rackem z Rýzemberka

V letech 1439-1440 proběhl konflikt Racka z Rýzemberka, o jehož průběhu prakticky nic nevíme. Navzdory Rackovu predikátu „z Rýzemberka“ se nejednalo o pána z Rýzemberka, Švihova a Skal, nýbrž o člena rodu rytířů z Janovic a Klenové, který byl od roku 1403 držitelem hradu Rýzemberka.³³¹

Racek Rýzmborský měl mnoho nepřátel, mezi nimiž bychom našli i bavorská knížata a rozličné na území dnešního Bavorska usedlé rody, např. Nothafty. V této souvislosti je ovšem nutné podotknout, že Racek byl patrně s některými bavorskými rody rodově spřízněn a dokonce byl (jak soudí J. Jánský na základě označení Rackových vojsk) nejspíš členem bavorského rytířského spolku Jednorožce, jehož členové byli označováni „bockleři“ (tj. kozlové či berani).³³²

O zášti s Chebem se dovídáme spíše zprostředkovaně až na základě urovnání mezi oběma stranami, k němuž došlo za zprostředkování chebského hejtmána Hynka Krušiny ze Švamberka. Oba šlechtici byli přáteli a poutalo je i vzdálené příbuzenství, neboť nevlastním otcem Racka byl Jan Hanovec ze Švamberka, jenž byl mimo jiné bývalým poručíkem Hynka Krušiny. K usmíření mezi Chebem a Rackem došlo 17. 8. 1440. Chebští se v rámci mírových podmínek zavázali platit Rackovi ročně 160 zlatých. Podle domněnky Jiřího Jánského potřeboval Švamberk smířit Racka s Chebem, neboť chtěl využít jeho vojenských sil ve svůj prospěch, a to v obnoveném konfliktu s Janem Neunburským.³³³

Nejednalo se ovšem o jediný spor mezi Chebem a panem Rackem. Na začátku března 1450 Rackovi lidé omylem oloupili chebské formany na Norimberské stezce mezi Weidenem a Tirschenreuthem. Situaci okamžitě začal řešit Hynek Krušina ze Švamberka, který zařídil, že oloupeným formanům měl být jejich majetek navrácen nebo proplacen. Oloupení měli být posláni na Švamberk, odkud měli putovat na Rackův hrad Rýzemberk, aby jim zde byly jejich škody nahrazeny.³³⁴ V roce 1451 se zase Rackovi lidé pohybovali v Horní Falci, kde se účastnili bojů proti vojskům Ludvíka Landshutského. Současně zde způsobovali Chebským problémy a Racek si pak stěžoval, že jej Chebští stíhají. Chebští posléze řešili své problémy

³³¹ K jeho osobě např. J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice I.*, s. 115-119.

³³² J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 27-30.

³³³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc.2, C43/7; V. KNOLL, *Labuť a orlice*, s. 185; J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 76; TÝŽ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 31.

³³⁴ J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 94.

s Rackem skrze Hynka Krušinu. Incidents měly být prošetřeny a Racek neměl být nadále viněn a mohl procházet Chebskem do Horní Falce.³³⁵

4.6 Česká šlechta ve válce Chebu s Jindřichem z Plavna (1443-1449)

O konfliktech Chebu s Jindřichem z Plavna v letech 1443-1449 máme jen velice zlomkovité zprávy.³³⁶ Během konfliktu se Chebští obrátili na Jana Zajíce z Házmburka na Kosti. Ten vyjádřil ve svém blíže nedatovaném listu lítost nad tím, že ke konfliktu vůbec došlo. Chebským oznámil, že brzy bude v Praze sněm, na němž chce chebské záležitosti projednávat. Chebští měli na sněm vyslat svém poselstvo a posléze měli na radu pana Zajíce ještě obeslat Zdeňka Konopišťského ze Šternberka, toho času meškajícího na Polné. Rovněž se jim omluvil, že svůj list odeslal v češtině z důvodu absence německy píšícího písaře.³³⁷ Roku 1449 se snažil v konfliktu angažovat Hynek Krušina ze Švamberka, ovšem nevíme, s jakým výsledkem.³³⁸

4.7 Zášťí Chebu s Alešem Holickým ze Šternberka

V důsledku sporů mezi Chebem a Jiřím z Poděbrad, kvůli nimž musel Poděbrad přesunout jednání s knížaty z Říše do Wunsiedlu, zaslal Chebským svůj odpovědní list pán na Bečově Aleš Holický ze Šternberka. Chebští chtěli být se Šternberkem zadobře, poslat mu ochranný oddíl a poskytnout mu i ubytování ve svém městě. Současně si však Chebští vyžádali vojenskou ochranu svého placeného spojence Hynka Krušiny ze Švamberka. Chebští se rovněž cítili být ohroženi Petrem Holickým ze Šternberka. Přestože došlo k vyhlášení války, patrně došlo jen k drobnějším šarvátkám, např. rod Hertenbergů (patrně z Milíkova) přišel o část svého dobytka.³³⁹ Smíření mezi Chebem a Holickými zprostředkoval Mates Šlik.³⁴⁰ Na konci léta 1450 měli Chebští za zprostředkování Kašpara Junckera ještě jednat ve „Stainhofu“ (patrně

³³⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc.2, C43/8-9; V. KNOLL, *Orlice a labuť*, s. 185; J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 103; TÝŽ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 133.

³³⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc.3, A 54/1-11.

³³⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A54/11.

³³⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A56/2.

³³⁹ *Urkunden und Actenstücke*, list Chebských Alšovi není datován, dle A. Bachmanna je z roku 1452, ale podle J. Jánského pochází již z roku 1450. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III*, s. 162-163 a Vít KOULA, *Aleš a Petr Holičtí, dvě generace Šternberků a jejich působení na české politické scéně v první polovině 15. století*. Nepublikovaný rukopis rigorózní práce obhájené na FF UK, Praha 2018, s. 114.

³⁴⁰ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 163.

dnešní Kamenný Dvůr u Kynšperka na hranicích Chebska a Loketska) s Petrem Holickým ze Šternberka.³⁴¹

4.8 Zášťí Chebu a členů poděbradské jednoty

Když se v podzimních měsících roku 1450 Jiří z Poděbrad vracel z trestné výpravy proti saským knížatům, pojal úmysl táhnout domů do Čech přes Cheb, který chtěl potrestat za jeho problematické chování na jaře téhož roku, kvůli němuž musel přesunout jednání s říšskými knížaty do Wunsiedlu. Stejně tak nemohl odpustit Chebským spolupráci s Oldřichem z Rožmberka a jeho Strakonickou jednotou. Protože Jiří z Poděbrad ctil pravidla spravedlivé rytířské války, nejprve městu 25. října zaslal odpovědní list, jehož dalšími vydavateli byli jeho spolubojovníci - Zdeněk Konopišťský ze Šternberka, Petr Holický ze Šternberka, Jindřich z Dubé a Lipé, Jan Zajímač z Kunštátu, Burian z Gutštejna, Jetřich z Janovic a Chlumce, Ješek Svojanovský z Boskovic, Vilém z Ilburka, Jan Kostka z Postupic, Jan Pardus z Vratkova, Jan z Vřesovic, Jan Calta z Kamenné Hory na Rabštejně, Jan Malovec z Pacova a Václav Carda z Petrovic.³⁴² Již předtím varoval Chebské Hanuš z Kageru, že by měli napsat „*panu Jiříkovi a panu Šternberkovi*“ a navázat s nimi dobré styky.³⁴³ Poděbradovo vojsko skutečně poplenilo část Chebska a vypálilo tvrz Okrouhlá, která byla v držení Junckerů a Rudušů.³⁴⁴

Mírová jednání se nevyvíjela dobře. Mělo k nim dojít na hradě Vildštejně ve Skalné u Chebu, ovšem Poděbradovi vojáci přepadli chebské diplomaty (a dokonce i vyjednavče Šternberků Jošta z Einsidle) a ukradli dary pro pana Jiříka. Chebští oproti tomu zajali Poděbradova komorníka Václavka z Rychnova.³⁴⁵ Cheb nakonec s pomocí Jošta z Einsidle uzavřel se členy Poděbradské jednoty smír a musel zaplatit „odškodné“ 1000 zlatých. Hynek Krušina ze Švamberka sliboval Chebským, že zařídí, aby uvedenou částku Poděbradovi platit nemuseli, ale v tomto směru nebyl úspěšný.³⁴⁶

³⁴¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660, A2797/147. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 379, pozn. 10.

³⁴² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, C38/140; *Urkunden und Actenstücke*, s. 82-83; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 467, 479.

Srovnej AČ 3, s. 383.

³⁴³ *Urkunden und Actenstücke*, s. 79-80.

³⁴⁴ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 164.

³⁴⁵ F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 258; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 164.

³⁴⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, C 38/142; F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 249.

4.9 Zášť Beneše z Kolovrat s Chebem (1451)

O zášti Beneše Maš'ovského z Kolovrat s Chebem se dozvídáme prakticky pouze z jediného listu z poloviny května 1451, který odeslal jistý Hans Tonberger z Lokte Matesovi Šlikovi. Tonberger používá po Beneše z Kolovrat velice zkomolenou variantu jeho jména „*Wenish Collrat*“. Kolovrat prý Chebským v jejich kraji škodí a vypaluje jejich majetky. Z rozhovoru loketských manů, o němž byl odesílatel listu zpraven, vyplynulo, že Kolovrat byl ke svému chování naveden jistým „Pettersem“, jehož editor textu Adolf Bachmann identifikoval jako Petra Holického ze Šternberka, což přijal i Rudolf Urbánek. Kolovratovy aktivity vzbuzovaly strach i u Loketských.³⁴⁷

4.10 Česká šlechta a válka města Cheb s Jindřichem z Plavna (1452-1454)

V letech 1452-1454 se odehrála drobná válka města Cheb s Jindřichem z Plavna, která vešla ve známost jako boršengrýnské zášti (Borschengrüner Fehde). Průběh tohoto konfliktu byl již v minulosti celkem dobře zmapován historiky a k jeho poznání výrazně přispěla i archeologie.³⁴⁸ Málokdy je však v souvislosti s těmito událostmi vzpomenuata výrazná úloha české šlechty, která se v tomto zášti výrazně angažovala.

Počáteční fáze se odehrávala na pozadí soupeření Jiřího z Poděbrad se Strakonickou jednotou, jehož se Chebští ani Jindřich z Plavna neúčastnili.³⁴⁹ Jindřich z Plavna se nedlouho před vypuknutím války dostal do sporu s chebským hejtmanem Hynkem Krušinou ze Švamberka a jeho synem Bohuslavem. Znesvářené strany byly příbuzensky propojeny, neboť Krušinovou manželkou byla Markéta z Plavna. Příčinou sporu obou stran byla držba hradu Kynžvartu, patřícího Plavenským. Švamberské poskytovali z Kynžvartu podporu Plavenským v boji proti Wettinům, kteří jim odňali míšeňské purkrabství. Spolupráce mezi Švamberskými a Plavenskými ovšem skončila ve chvíli, kdy kynžvartský purkrabí Mikuláš Ucháček z Kračina („*Niclas von Craczin gnant Uchaczko*“) uzavřel za zprostředkování Matese Šlika s Wettiny příměří. Jindřich z Plavna po husitských válkách zastavil Kynžvart Švamberským, kteří jej

³⁴⁷ *Urkunden und Actenstücke*, s. 94-95; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 499.

³⁴⁸ Heinrich GRADL, *Eger und Heinrich von Plauen 1451-1454*, in: MVGDB 19, 1881, s. 198-214; M. URBAN, *Die Burggrafen zu Meißen aus plauischem Geschlechte in Böhmen*, s. 210-219, 477-492; K. SIEGL, *Zur Geschichte der Eroberung von Borschengrün durch die Egerer im Jahre 1452*, s. 49-56; A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XIII., s. 65. R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 661-663; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, 165-177; L. HOLÍK, *Hrad Borschengrün a jeho sídelně historické souvislosti*, s. 125-163.

³⁴⁹ O tomto soupeření nejnověji pojednal L. PÁTÝ, *Strakonická jednota v zápase o moc v Českém království v polovině 15. století*, c. d.

posléze odmítali opustit.³⁵⁰ Problémové byly i vztahy mezi plavenským klientem a držitelem hradu Boršengrýna u Kynžvartu Fridrichem Feiltschem a šlechtou na Chebsku. Na Feiltsche si roku 1450 stěžoval Hans Zedwitz z Libé u chebského purkmistra a svého švagra Kašpara Junckera, neboť boršengrýnský pán vyhrožoval jeho poddaným. Tentýž Feiltsch ohrožoval ovšem i poddané Matese Šlika na Loketsku. Z nich uškodil nejvíce Fenclu Tymlerovi z Falknova (Sokolova), jemuž uloupil dva koně.³⁵¹ Město Cheb řešilo na počátku 50. let 15. století konflikty s jinými šlechtici, z nichž k nejmocnějším tehdy patřili Vilém z Ilburka, (proslulý válečník a syn někdejšího zástavního držitele Lokte Půty z Ilburka), Beneš „Svině“ Maš'ovský z Kolovrat či Tetourové z Tetova, původně braniborská, ovšem v českých zemích zdomácnělá šlechta. Posádku hradů Kynžvart a Boršengrýn město v tuto chvíli příliš neznepokojovaly, narozdíl od šlechticů, žijících v bezprostřední blízkosti Chebu, jako byli příslušníci rodu Delnitzerů, kteří vedli s Chebskými soukromou válku.³⁵² V téže době, kdy začaly eskalovat výše uvedené majetkové pře mezi Švamberskými a Plavenskými, začali plavenští manové podnikat drobné výpady v blízkosti Chebu, a dokonce se jim podařilo zajmout několik chebských poddaných a měšťanů. Do bojů byli zapojeni i spojenci Švamberských, Bohuslav ze Žeberka na Plané, a dokonce i tepelský klášter. Největší problém nastal v červenci roku 1452, kdy si vojáci ve službách Jindřicha z Plavna mysleli, že předali statek Švamberských, ale ve skutečnosti se jednalo o majetky chebských klarisek. Šlo o lokalitu Brtná (Zeidelweid) v blízkosti Dolního Žandova. Abatyše klarisek a chebská městská rada si stěžovali a požadovali navrácení uloupených koní, krav a propuštění zajatců. Jindřich z Plavna, který tvrdil, že jednal dle práva soukromé války, přepadl posléze ještě blízkou Šitboř.³⁵³ Přestože se Chebští s Jindřichem z Plavna měli setkat v Lokti nebo v Kynšperku a věc smírně vyřešit, setkali se nakonec ve Falknově (Sokolově).³⁵⁴ Tamní jednání k ničemu nevedla, a tak vypukla regulérní válka a znesvářené strany si navzájem poslaly odpovědní listy. Odpovědní listy poslali Chebu straníci a služebníci Plavenských kolektivně i individuálně.³⁵⁵ Cheb se nejprve snažil zajistit si

³⁵⁰ *Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbärländer im Zeitalter Georg's von Podiebrad (1450-1471)*, s. 9, č. 9; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 60; J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberska*, s. 91; TÝŽ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 165.

³⁵¹ H. GRADL, *Regesten der von Zedwitz*, s. 52, č. 94; *Desky dvorské Království českého VIII. Druhá kniha pùhonná z let 1407-1530*, Gustav Friedrich (ed.), Praha 1944, s. 299; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 165.

³⁵² Helena TERŠLOVÁ, *Páni z Ilburka. Česká středověká šlechta 15. – 16. století*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 2002, s. 60-61; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 165-166.

³⁵³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/21-22; Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 166-167.

³⁵⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/25, 27-30.

³⁵⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/37, 41, 44, 48, 54, 55, 58-62, 65, 70-72, 75-77, 79-82, 84, 88, 97, 105-107, 156, 160.

podporu sobě blízkých knížat a šlechticů z Čech i Říše, včetně Jiřího z Poděbrad. Za svého spojence však považoval Poděbrada i Jindřich z Plavna. Poděbrad pak pověřoval různé sobě blízké šlechtice komunikací s oběma stranami.³⁵⁶ Zvláště aktivně se jednání účastnil Burian z Gutštejna, komunikující s chebským hejtmanem Konrádem z Reitenbachu. Gutštejn byl prostředníkem, který Chebským zasílal průměrné listy.³⁵⁷ Dne 29. července 1452 vyzval Jiří z Poděbrad Chebské, aby poslali na sněm do Prahy na Staroměstskou radnici příznávací list, v němž by se přihlásili k „řádu zemskému“.³⁵⁸ Ani tato jednání k ničemu nevedla. Chebští se navíc pokoušeli s pomocí švamberského úředníka Heinze Watzdorfa najmout žoldnéře z Domažlic pro boj s Plavenskými. Cheb se posléze snažil demonstrovat svou sílu útokem na již vícekrát zmíněný hrad Boršengrýn, neboť na samotného Jindřicha z Plavna si Chebští netroufli. Proti hradu bylo z Chebu vysláno vojsko, sestávající ze tří složek – městské a venkovské hotovosti a žoldnéřů. Jádrem chebského vojska tvořila pěchota, kterou doprovázelo 118 jezdců a dělostřelectvo. To sestávalo z 20 nových děl a několika starých, včetně bombardy. Vojsku veleli hejtmané Ota ze Sparnecku a Konrád z Reitenbachu. Posádku hradu tvořilo pouhých 16 pěších a hejtman Hanuš Edlman, který krátce před obléháním nahradil Fridricha Feiltsche. Obléhání, započaté 3. srpna 1452, zprvu nebylo zprvu příliš úspěšné. Chebští sice stříleli na obránce z kuší a palných zbraní, ale obránci byli vytrvalí, a dokonce na útočníky lili horký dehet. Zachovaly se údaje, týkající se spotřeby vojska oblehatelů. Ti během několika dní zkonsumovali 16 krav, 4 ovce, 525 liber jiného masa, chleba v hodnotě 371 kop a 21 grošů, 105 liber másla, 3 kotouče soli a vypili 49 sudů piva a 3 bečky medoviny. Během obléhání proběhl další pokus o smíření, který inicioval Jakoubek z Vřesovic, pověřený Jiřím z Poděbrad. Jednání probíhala ve Žluticích, kde se kromě zástupců Chebu setkali i Poděbradovi vyslanci Calta a Gutštejn. Tamní jednání nepřinesla žádný výsledek, neboť jen několik dní poté byl Boršengrýn dobyt. Po průniku chebských vojsk za hradby 10. srpna 1452 již do hradu vstoupilo celé chebské vojsko a obránci byli jako zajatci odvedeni do Chebu. Hrad pak do základů rozbořilo 26 tesařů a zedníků. Část do hradu vypálené munice (kamenných koulí) zůstávala ještě v 16. století ležet v potůčku pod hradem, jak popsal novověký chebský kronikář Pankrác Engelhart. V jeho kronice se rovněž nachází nerealistické vyobrazení zničeného hradu. Chebští po útoku na Boršengrýn plenili další majetky Plavenských, například Kraslice a Bochov. Spojenci Plavenských pak vyrazili na odvetnou výpravu a vypalovali vesnice na Chebsku. Spory mezi Chebem a Jindřichem pokračovaly drobnými bojůvkami a táhly se až do roku 1454,

³⁵⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/63.

³⁵⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/9; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/64.

³⁵⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/85.

kdy bylo uzavřeno příměří.³⁵⁹ O bojích mezi Chebskými a Plavenskými dosud vypovídají i dochované hmotné památky, pocházející z Boršengrýnu. Byly zde nalezeny šipky ze strel do kuší, části bringantiny (lamelové zbroje) a kamenná dělová koule. Další koule z potůčku, které jsou zmiňovány v 16. století, v průběhu věků zmizely.³⁶⁰

Nejvíce angažovaným českým šlechticem, kterého boje Chebu s Jindřichem z Plavna znepokojovaly, byl zemský správce Jiří z Poděbrad, jenž do Chebu neustále zasílal listy. Přestože Cheb uznal Jiřího za zemského správce již v září roku 1452, nebyly vztahy mezi oběma stranami ještě ideální, jako tomu bylo v pozdějších letech. Nedlouho po vypovězení války prý Jindřich z Plavna zemskému správci na Chebské žaloval, neboť Cheb mu prý ukradl koně a zbroj a zmučil jednoho jeho služebníka. Pan Jiří doporučil, aby vše vyšetřili jeho blízcí spojenci – Burian z Gutštejna a jeho švagr Jan Calta z Kamenné Hory.³⁶¹ V dalším ze svých listů Jiří psal Chebským, že viděl list, jež psali jako ospravedlnění Janu Smiřickému, a vůbec ho netěší, že se Chebští i Jindřich z Plavna vzájemně obviňují a žalují na sebe. Současně Chebským oznamoval, že se od rabštejnského purkrabí ve službách Jana Calty dozvěděl o krádeži krav a koní, které mu měli odcizit chebští služebníci Najhart, Zikmund a Hainz Tossové (Tošové?), Volvrštofer Rebicer a Kunc Folknštajn společně s Jurgem Folknštajnem, služebníkem Matese Šlika. Protože Calta se zrovna účastnil poselstva k císaři, záležitost řešil za svého švagra Caltu Poděbrad, který Chebským věřil, že vše napraví.³⁶² V létě roku 1453 psal Jiří Chebským, že se k němu donesly zprávy o tom, že pánu z Plavna „hrad jest zlezen“ a proto neměl čas uzavřít s Chebem příměří.³⁶³

Dalším angažovaným šlechticem byl pán na Tachově a Nečtinech Burian z Gutštejna, který si očividně velmi přál zavděčit se Jiřímu z Poděbrad. Z tohoto důvodu se snažil psát do Chebu co nejčastěji a stát se zprostředkovatelem smíru, jak ostatně doporučoval Jiří z Poděbrad. Pokud by ke smíru přeci jen došlo, Burian navrhoval, že by od pána z Plavna a jeho manů získal

³⁵⁹ K. SIEGL, *Zur Geschichte der Eroberung von Borschengrün*, s. 51-56; *Chroniken der Stadt Eger*, s. 29; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 167-177; L. HOLÍK, *Hrad Borschengrün*, s. 132; F. KUBŮ – P. ŠEBESTA, *Politické a ekonomické vztahy města Chebu*, s. 169; F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 127. Vyobrazení zničeného Boršengrýna viz Knihovna Národního muzea, signatura VI F 43, Egerische Chronik, fol. 54r http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NMP_VI_F_43_4BECK15-cs (30. 6. 2021).

³⁶⁰ L. HOLÍK, *Hrad Borschengrün*, s. 150-155; F. KUBŮ – P. ŠEBESTA, *Politické a ekonomické vztahy města Chebu*, s. 168-170.

³⁶¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/63, 85, 248. O uznání Poděbrada zemským správcem ze strany Chebu viz např. J. MACEK, *Jiří z Poděbrad*, s. 92.

³⁶² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/101 a 118(2). Sám Smiřický Chebským odpověděl, že jemu určený list ukázal Jiřímu z Poděbrad. Srovnej Jakub Jiří JUKL, *Jan Smiřický ze Smiřic († 1453). Vzestup a pád zakladatele slavného rodu*, České Budějovice 2012, s. 170-177, Jaroslav ČECHURA – Veronika STACHUROVÁ KUCROVÁ – Zuzana VLASÁKOVÁ, *Smiřičtí. Krátké dějiny úspěšného rodu*, Praha 2018, s. 72-76, kteří pro tuto dobu Smiřického aktivity v souvislosti s boršengrýnským záštím nereflektují.

³⁶³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/212, 217.

přiměrné listy, které by pak odvezl do Lokte k Matesu Šlikovi, kde by je Chebským předal. V jiném listu s velmi podobným obsahem opět naléhal na uzavření příměří, které by zprostředkoval, pokud by mu Chebští napsali do Tachova.³⁶⁴ Cheb na Gutštejnovo naléhání reagoval, a vyslal svého zástupce Konráda z Reitenbachu za Jiřím z Poděbrad do Mělníka. Jednání pak pokračovala v Praze, odkud Reitenbach přivezl přiměrné listy z Gutštejnových Nečtin.³⁶⁵

Další osobou, která během boršengrýnského záští komunikovala s Chebem, byl Zbyněk Zajíc z Házmburka. Ten ve svém listu napsal chebské městské radě, že byl v Praze zrovna ve chvíli, kdy Jiří z Poděbrad obdržel listy z Chebu. Jelikož měl Zajíc s Chebem údajně přátelské vztahy (o kterých bohužel nemáme žádné další doklady), začal se při této příležitosti za Cheb přimlouvát. Současně prosil Chebské, zda by mohli promluvit s chebským purkrabím Matesem Šlikem o hradě Andělská Hora („*Englšpurk*“), který si Házmburk nárokoval, neboť dotčený hrad patřil před husitskými válkami Oldřichovi z Házmburka, a to až do jeho smrti roku 1414. Poté se hrad neznámým způsobem stal královským majetkem ve správě loketského purkrabí Jana Maleřika. Hradu se během husitských válek zmocnil Jakoubek z Vřesovic, který jej (patrně pod nátlakem krále Zikmunda) přenechal Šlikům. Cesta Zbyňka Zajíce z Házmburka k navrácení rodinného majetku ovšem trvala až do roku 1461, kdy se o navrácení hradu Zajícům zasadil král Jiří. Zajícové si však hrad stejně dlouho nepodrželi.³⁶⁶

Během následujícího roku 1453 psal Chebským Jakoubek z Vřesovic, již dříve zaangażovaný do řešení chebsko-plavenských pří. Ve svém listu vyjádřil lítost nad ztrátami Chebských a sliboval jim jakožto svým dobrým přátelům, že v případě nutnosti může Chebu poskytnout vojenskou pomoc. V témže dopise však (stejně jako Zbyněk Zajíc) řešil s Chebem své vlastní problémy. Tamní hejtman Konrád z Reitenbachu mu dlužil nějaké blíže neurčené listy a Chebští Jakoubkovi rovněž slíbili, že pomohou jakémusi jeho židovi žijícímu v Chebu k jeho „*spravedlnosti*“.³⁶⁷

Postupujícímu chebskému vojsku kryli záda z Kynžvartu jeho cenní spojenec a nepřátele Jindřicha Plavenského páni ze Švamberka, kteří chebské vojsko zásobovali. Byla to především zásluha Švamberků, že obleženému hradu žádný ze sousedních českých šlechticů

³⁶⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/181, 190, 194; J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 92-93.

³⁶⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, složka A58/64.

³⁶⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/96. O Zajícových snahách získat hrad Andělská Hora viz A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 33. Bohužel dosud neexistuje souhrnná moderní odborná a publikovaná práce o příslušnících rodu Zajíců z Házmburka, základní informace o Zbyňkovi Zajícovi poskytuje August SEDLÁČEK, *z Hasenburka*, in Ottův slovník naučný 10, Praha 1896, s. 933.

³⁶⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, složka A58/98. O Jakoubkovi z Vřesovic nejnověji J. BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic (†1462)*. O jeho aktivitách v boršengrýnském záští viz s. 86 a 161, pozn. 307.

nepřišel na pomoc. Švamberkům nestačilo, že jim Cheb za ochranu platil, ale rovněž po Chebu chtěli na oplátku různé služby, například aby jim Chebští poslali na hrad Zelená Hora svého puškaře. Podobnou úlohu jako Švamberkové sehrál i pán Lokte Mates Šlik, který rovněž Cheb vojensky podpořil. Ještě před samotným vypuknutím bojů hrál úlohu smírčího soudce. Je pozoruhodné, že jak Mates Šlik, tak Švamberkové se svým jednáním vzpouzeli zemskému správci Jiřímu z Poděbrad navzdory tomu, že stejně jako Chebští uznali jeho autoritu již v září roku 1452.³⁶⁸

Chování Chebských výrazně odsuzoval Aleš Holický ze Šternberka, jemuž nejvíc vadilo, že se jakožto zprostředkovatel smíru mezi nimi a Plavenskými přihlásil Fridrich Saský, kterého většina českých šlechticů považovala za nepřítele země. Aleš Holický rovněž vyvíjel tlak na Matese Šlika, aby Cheb přesvědčil o tom, že má přestat válčit s Plavenskými. Komunikaci mezi Holickými Šternberky, až do roku 1453 zástavně držícími plavenský hrad Bečov, zprostředkoval Jošt z Einsidle, pozdější sekretář králů Jiřího z Poděbrad a Vladislava Jagellonského.³⁶⁹ Z rodu Šternberků komunikoval s Chebem ve sledované době také Zdeněk Konopištský ze Šternberka, jenž svým psaním pouze vyjádřil lítost nad překážkami k uzavření míru.³⁷⁰ Z 28. května 1453 pochází návrh smlouvy, v níž Chebští s Jindřichem z Plavna měli uzavřít „*pravé, věrné a křesťanské příměrie*“ na 4 týdny. Že se jedná o pouhý návrh, potvrzuje absence pečeti a jmen rukojmích, označených pouze „*a, b, c, d, e*“. K těmto písmenům je ovšem přiřazen přípisek, obsahující reálná jména rukojmích (mezi nimiž je na prvním místě Ota ze Šparneku). K uzavření smlouvy patrně nedošlo, neboť Jindřich z Plavna měl starosti s obležením svého hradu, jak bylo uvedeno výše.³⁷¹

V závěrečné fázi války, roku 1454, zapojil Jiří z Poděbrad jakožto zprostředkovatele smíru svého dalšího švagra Bohuslava ze Žeberka, pána na Plané u Tachova. Z Žeberkových listů se zdá, že na řešení těchto problémů neměl moc čas, neboť první z jeho listů se téměř celý zaměřuje na domluvu termínu jednání. Žeberk od Chebských výslovně vyžádal, aby mu

³⁶⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, složka A58/153; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, složka A58/162. O Matesi Šlikovi dosud nejpodrobněji Michal NOVOTNÝ, *Z měšťanského domu přes císařský dvůr na hrad Loket. Kariéry Kašpara a Matesa Šliků v Čechách, Říši a Sasku (1390-1487)*. Nepublikovaný rukopis disertační práce obhájené na FF UK, Praha 2015, s. 135-241; TÝŽ, *Mates Šlik (†1487), pán z Holiče a Lokte*, in: Poohří I: sídla - správa - společnost. Sborník z konference konané v Lounech 13.-14. května 2010, Louny 2011, s. 81-98; J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 104-113; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 168-170; J. MACEK, *Jiří z Poděbrad*, s. 92.

³⁶⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/133-134, 153; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/216; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s.663. O Alešovi Holickém viz Vít KOULA, *Aleš Holický ze Šternberka. Šlechtic a politik polipanské doby*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 2015. O Joštovi z Einsidle a jeho poměru k Chebu viz F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel und Seine Correspondenz mit Eger*, s. 246-298.

³⁷⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/218.

³⁷¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/208.

odpovídali na jeho listy česky. Často prý jednal s Jindřichem z Plavna, jenže co se týče zprostředkování příměří, kterým ho pověřil Poděbrad, Plavenský mu na to „*nic neřekl*“. Není žádným překvapením, že Bohuslav ze Žeberka navrhoval jako místo mírových schůzek svůj hrad v Plané, podobně jako zval Jakoubek z Vřesovic do Žlutic nebo Burian z Gutštejna do Tachova. Stejně jako jiní čeští šlechtici, i on krom vlastního jednání sledoval své vlastní zájmy. V jednom a tomtéž listu, v němž jedná o příměří, žádá Cheb, aby mu poslal krejčího, který umí šít vojenské stany.³⁷² Chebu Žeberk jakožto zprostředkovatel smíru příliš nevyhovoval, a tak se v témže roce s Plavenskými smířil sám. V této době byl již opět v majetku Jindřicha z Plavna hrad Kynžvart, který Švamberkové opustili.³⁷³

Českou šlechtu bychom našli i mezi služebníky Plavnských. Ti dokonce Chebu zaslali česky psané odpovědní listy. Největší skupinu českých odpovědníků nacházíme v listu „*hajtmána nad Čechy*“ Václava z Dubu, k němuž se připojili Jan ze Sviňavy, Odolen z Oráčova, Daniel z Římovic, Jan z Uničova, Diviš z Milenovic, Uřeš z Tichovic, Smil z Nebělov, Votich (Vojtěch?) Retřina, Svach z Přetřiny, Duda z Utěšina, Votich (Vojtěch?) z Týna, Mati (Matěj?) z Břeže, „pan“ z Řeže (?), Jan z Běděbova, Jan z Liběčic, Řeha ze Smíchova, Kerský ze Štěpánova, Sláma z Bornova, Bušek z Hořešovic, Prokop z Loku, Jan Rytíř z Tajřova, Oldřich ze Smilova, Čichalovec z Čichalova, Vilém Šlechtic z Telče, Vaněk z Tajčky, Jan ze Lhoty, Mikuláš z Nové Vsi, Mikuláš ze Zněkova, Jan z Pobudova a Václav z Kračina.³⁷⁴ Podle predikátů lze soudit, že se jednalo šlechtice z okolí plavenského Bochova a Bečova, některé z těchto osob možná ani do rytířského stavu nenáležely. Z dalších českých jmen můžeme mezi odpovědníky nalézt např. bečovského rychtáře Hese z Kozlů, Jindřicha z Údrče, Jindřicha z Herstošic nebo Vaňka Žida z Luk.³⁷⁵ Někteří čeští služebníci Plavnských vyhlásili válku Chebu individuálně, jako například „Petřík Sedačk“ (patrně tatáž osoba jako Peter Sedak, vydavatel listiny z roku 1432, uložené v chebském archivu), který slovy „*váš nepřítel chci býti pro takové nespravedlnosti*“ vyhlásil Chebu válku po vzoru svého pána Jindřicha z Plavna.³⁷⁶ Odpovědníků města Chebu bylo ve sledovaném období ve výsledku tolik,

³⁷² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/222-223, 225-226, 228. O krejčího si Žeberk psal v listu A58/225.

³⁷³ Chebští navázali na příměří z května roku 1453 SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/208.

³⁷⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, složka A58/84, srovnej SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/87. Srovnej H. GRADL, *Eger und Heinrich von Plauen 1451-1454*, s. 203.

³⁷⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/70. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 169.

³⁷⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/79, srovnej SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 414.

že v Chebu začali vytvářet jejich seznamy, aby měli přehled, s kým jsou vlastně ve válečném stavu.³⁷⁷

Většina českých šlechticů (s výjimkou Švamberků a plavenské klientely) se do války města Chebu a Jindřicha z Plavna zapojila na základě nařízení Jiřího z Poděbrad jako zprostředkovatelé smíru. Až na výjimky se do sledovaných událostí zapojily osoby, žijící v bezprostřední blízkosti Chebu, tedy v sousedních krajích, to jest na Loketsku, Žatecku a Plzeňsku. Je pozoruhodné, že do sporu minimálně zasahovali vnější činitelé z Říše, přestože Cheb byl nadále dědičnou říšskou zástavou a Plavenští byli více říšskou šlechtou nežli českými pány. Zajímavý je jazyk komunikace, jímž byla ze strany české šlechty až překvapivě často čeština. Příčinou může být jak neznalost němčiny na straně písařů, tak i ztotožnění se české šlechty s jazykem svého království a vymezení se vůči prostředí částečně cizímu. Důkazem toho může být list Jana Zajíce z Házmburka ze čtyřicátých let 15. století, v jehož závěru se Chebským omlouvá, že by „*rád německy odepsal ... ale neměl při sobě německého písaře*“.³⁷⁸ V případě šternberských písemností odeslaných z Bečova se pak patrně jedná o překlady tamního bilingvního písaře Jošta z Einsidle. Nejvíce ovšem v angažmá české šlechty v uvedeném konfliktu vyniká určitá lhostejnost. Česká šlechta, jež působit jakožto zprostředkovatel příměří, většinou pouze vyjadřovala svou lítost a dále jen sledovala své vlastní zájmy.

Jindřich z Plavna nebyl Jiříkovi z Poděbrad příliš vděčný za jeho pomoc a spojenectví po vzniku Zelenohorské jednoty se stal jedním z jeho největších nepřátel.³⁷⁹ Obrat nastal i politice Chebu, který se již definitivně stal věrným spojencem Poděbradovým a podporoval jej v bojích proti jeho nepřátelům.³⁸⁰

4.11 Zášťi Chebu s Vilémem z Ilburka

Vilém z Ilburka byl bohemizovaný příslušník původně míšeňského šlechtického rodu. Jeho otcem byl Půta z Ilburka, za husitských válek zástavní držitel Lokte, matka pocházela z rodu Zajíců z Házmburku, jak dokládá heraldická výzdoba jeho náhrobníku. Budeme-li věřit samotnému Ilburkovi, jeho míra sžití se s českým prostředím byla značná, neboť jak sám tvrdil

³⁷⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/88; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/160 (6).

³⁷⁸ Srovnej viz kapitola o češtině jako jazyku komunikace Chebu a české šlechty.

³⁷⁹ Srovnej např. F. G. HEYMANN, *George of Bohemia*, s. 447.

³⁸⁰ K tomu např. F. KUBŮ, *Jiří z Poděbrad a Chebsko*, s. 17-40.

ve své korespondenci, oproti předchozí generaci svého rodu již ani nevládl německým jazykem. Rod Ilburků vedl dlouhodobě spory s rodem Šliků ohledně držby Lokte, neboť Ilburkové se domnívali, že na něj mají větší nárok. Během 40. let 15. století se Vilém vyprofiloval jako jeden z největších straníků Jiřího z Poděbrad.³⁸¹ K prvnímu výraznějšímu ohrožení Chebu Vilémem z Ilburka nedošlo jeho zásluhou, nýbrž na něm měl podíl Jiří z Poděbrad. Ten se chtěl po plenění Míšeňska v roce 1450 s celým vojskem vracet přes Cheb, s nímž tehdy neměl dobré vztahy. Mezi Jiřího společníky bychom našli i Viléma z Ilburka, jenž se stal i jedním ze signatářů do Chebu odeslaného odpovědního listu.³⁸² Hlavní příčinou sporů mezi Vilémem a Chebem byly Ilburkovy vojenské akce na sousedním Loketsku, přičemž Chebští sehráli v tomto sporu úlohu spojenců Lokte. Bránili Vilémovi v průjezdu Chebskem, a dokonce na něj Chebští číhali, což se ovšem podařilo Vilémovým zvědům zjistit, a Vilém se tak mohl zachránit útekem. Chebští Vilémovi stříleli na koně a on odhadl svou škodu na koních na půl druhého sta kop grošů a svou další hmotnou škodu na tři tisíce kop grošů. Od Chebských pak žádal náhradu. Pozoruhodné je, že Vilém ke své výpovědi připojil i zmínky o tom, že jeho služebníkům nebylo v Chebu vydáno zboží. Vilémova výpověď „*proti Chebským*“ se v českém i v německém jazyce dochovala v chebském archivu.³⁸³ Z května 1452 pochází stížnost Ilburkova spojence Boreše z Oseka, jehož chudí lidé z Prunéřova, Mikulovic a Ciboušova trpí válkou s Chebem a umírají v ní. Boreš chce zůstat spojencem pana Ilburka, ovšem prosí, aby byli „*chudí lidé*“ ve válce ušetřeni. Chebští Borešovi odpověděli, jejich reakce jej však neuspokojila, neboť tvrdili, že žádnému z jeho lidí nic neudělali.³⁸⁴ Jednání o řešení těchto sporů spadají do května 1452 a kromě Chebu a Viléma v něm figurovali Hynek Krušina ze Švamberka coby chebský hejtman a Jan Bezdrůžický z Kolovrat jako prostředník. Hynek Krušina byl dokonce osloven jako smírčí soudce Ilburkem a Chebem současně.³⁸⁵ Kromě uvedených byl jako smírčí soudce navrhován Bohuslav ze Žeberka na Plané. Problém ovšem nastal ve chvíli, kdy se strany měly dohodnout, kde se budou mírová jednání odehrávat. Navržené varianty Rabštejn a Nečtiny Chebští odmítli, neboť pro ně bylo nebezpečné na tyto hrady jet. Chebští proto navrhovali kolovratské Bezdrůžice nebo žeberskou Planou. Ilburk psal koncem května 1452, že by mu vyhovovalo jet na Rabštejn, kam by dojel i pan Bezdrůžický z Kolovrat, neboť do Bezdrůžic se mu jet

³⁸¹ O něm podrobně Helena TERŠLOVÁ, *Vilém starší z Ilburka († 1490)*, in: *Pater familias: sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Ivana Hlaváčka*, Praha 2002 s. 433-442. O sporech se Šliky viz stížnost Kašpara Šlika na Viléma z Ilburka viz AČ 2, s. 423-425.

³⁸² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, C38/140; *Urkunden und Actenstücke*, s. 82-83; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 467-482.

³⁸³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A59/4.

³⁸⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A59/5 a 8. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 167.

³⁸⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A59/7.

nechtělo.³⁸⁶ Samotný Kolovrat navrhoval jako místo setkání Žlutice, sídlo Jakoubka z Vřesovic. Místo jednání konzultoval s Kolovratem, svým švagrem, i Ilburk. Kolovrat byl posléze jedním z hlavních iniciátorů jednání.³⁸⁷ Na konci června si Ilburk i Chebští navzájem vydali bezpečné glejty pro cestu na jednání.³⁸⁸ Mír byl nakonec uzavřen v listopadu 1452. Na uzavření míru se v závěru jednání podíleli i Burian z Gutštejna a chebský měšťan Kašpar Juncker.³⁸⁹

4.12 Česká šlechta a Cheb v bavorské válce (1458-1462)

K drobným konfliktům mezi českou šlechtou a Chebskými došlo během tzv. knížecí války mezi Hohenzollerny a Wittelsbachy, bojujícími o Kulmbach a Ansbach.³⁹⁰ Těmito boji byl ohrožován valdsaský klášter v bezprostřední blízkosti Chebu.³⁹¹ Mezi osobami, které Chebským poskytovaly informace o pohybech knížecích vojsk, byl i Burian z Gutštejna.³⁹² Zatímco soused Chebu a kynžvartský pán Jindřich z Plavna se chystal vyrazit s vojenskou pomocí Hohenzollernovi Albrechtovi Braniborskému, Jiří z Poděbrad chtěl vyslat pomoc Wittelsbachům. Nikdo z nich neměl Chebským škodit.³⁹³ Po neúspěšných bojích v okolí Wunsiedlu a Arzbergu ovšem česká vojska (zcela určitě vedená blíže neznámými šlechtici) poplenila na cestě domů chebské majetky.³⁹⁴

4.13 Zášťí Chebu a Plavenských (1466-1478?)

Od poloviny 60. let opět slyšíme o konfliktech mezi Chebskými a Plavenskými. Roku 1466 pověřil jednáním o smíru mezi Chebskými a Jindřichem z Plavna král Jiří Jana Hasištejnského z Lobkovic. Konkrétně se měl především zapojit do jednání o vydání chebských zajatců

³⁸⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A59/20.

³⁸⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A59/22-23, 25-26, 31, 35, 39, 41.

³⁸⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A59/35.

³⁸⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A59/42.

³⁹⁰ Reinhard SEYBOTH, *Fürstenkrieg, 1458–1463*, in: Historisches Lexikon Bayerns. Dostupné online: https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/F%C3%BCrstenkrieg,_1458-1463 (21.3.2021); česky J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 44-46.

³⁹¹ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 44.

³⁹² *Urkunden und Actenstücke*, s. 256.

³⁹³ *Urkunden und Actenstücke*, s. 258-259. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 45.

³⁹⁴ Uvádí J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 45-46.

v plavenských vězeních.³⁹⁵ V letech 1473 a 1476 se obracel na Plavenské Zdeněk Konopišťský ze Šternberka na základě stížností Chebských a prosil Plavenské, aby s nimi uzavřeli mír.³⁹⁶ Plavenští páni neustále obviňovali Chebské z podpory Pavla ze Streitberka, nepřítele České koruny. Streitbergovi lidé se měli pohybovat v blízkosti česko-chebské hranice, u Mokřiny (Krottensee), kam proti nim v květnu 1476 vyrazila kynžvartská posádka Plavenských. Zde se ovšem Plavenští střetli i s Chebskými. Chebští během potyčky zastřelili jednoho koně a jednoho zranili a Plavenští zatím zajali 2 chebské sedláky a ukořistili 2 koně.³⁹⁷

Z doby těchto bojů pochází i nedatovaná stížnost chebské městské rady na Plavenské, jejímiž adresáty byli „*správce*“ a „*jiní urození, stateční, slovatní a opatrní páni*“, tedy patrně všichni zástupci panské a rytířského stavu. Podle Chebských škodili Plavenští jejich člověku Mikuláši z okolí Vildštejna (Skalné), chebským koželuhům a dalším. Dále u sebe v Plavně přechovávali nepřítele Českého království rytíře Oldřicha Goldasta. Další z plavenských služebníků na svobodné silnici oloupili chebské měšťany Vencla Formana a Kunce Šavrberka. Jeden z plavenských služebníků ukradl chebskému poddanému ze vsi „Pergu“ 4 koně. Dále Chebští požadovali uvěznění nějakého Valpacha, který uprchl k saským knížatům. Bečovští služebníci Plavenských pobrali chebským klariskám dobytek z jejich vsi „Czaydelwayt“. Bečovští dále pobrali Chebským chleba i obrok, 6 dalších koní a zajali několik Chebanů. Celkově se chovají pan Jindřich z Plavna a jeho bečovští služebníci a manové (a stejně tak manové kdysi náležící k již zbořenému Boršengrýnu) tak, že prý škodí celé České koruně. Vzhledem k adresování písemnosti českým šlechticům je celá zpráva psána česky. V mírových jednáních se angažoval Bohuslav ze Švamberka. Spory skončily asi až v roce 1478 v souvislosti s ukončením bojů v celém království.³⁹⁸

4.14 Zášťí Chebu s Vilémem z Volfštejna (1469-1473?)

Páni z Volfštejna byli větví rodu pánů či rytířů ze Svojšína, z nichž v průběhu 15. století prosluli především tzv. Zmrzlíkové ze Svojšína. Sídly Volfštejnů byly hrady Volfštejn a Třebel, nacházející se v blízkosti Černošína na Tachovsku.³⁹⁹ Jedním ze členů rodu Volfštejnů byl i

³⁹⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 5, A72/2.

³⁹⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 5, A72/66, A 72/101.

³⁹⁷ Podrobněji viz J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV*, s. 207-208.

³⁹⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 5, A72/202.

³⁹⁹ Srovnej T. VELÍMSKÝ, *Páni ze Svojšína*, s. 37-60.

Vilém z Volfštejna na Třebeli, který se dostal roku 1469 do konfliktu s městem Cheb.⁴⁰⁰ Volfštejn se konfliktů nebál, již o dva roky dříve se zúčastnil rabování tepelského kláštera společně s Bohuslavem ze Švamberka, Burianem z Gutštejna a Jindřichem z Plavna.⁴⁰¹ Příčinou sporu s Chebem, započatého roku 1469, bylo zajetí jednoho z Vilémových lidí, k němuž patrně došlo během útoku Jindřicha z Plavna a Viléma z Volfštejna na Chebsko. Během tohoto přepadu byly vypalovány vesnice a kořistěn dobytek.⁴⁰² I pan Vilém Chebským zajal člověka, jistého Secka, o němž píše v listu panoši Pertoldu Vilbeřovi do Tachova.⁴⁰³ Tachov byl i městem, kam Chebští zaslali svou stížnost na Vilémovo chování.⁴⁰⁴ Již v květnu 1469 se snažil Burian II. Bohatý z Gutštejna spor vyřešit pozváním Chebských na zasedání, na němž by byl mimo jiné projednáván i spor mezi Volfštejnem a Chebem. Gutštejnovy nabídky pak pokračovaly i v následujících měsících a letech, ovšem bez úspěchu. Gutštejn byl navíc patrně Volfštejnovým švagrem. Gutštejnovou motivací k dalšímu jednání s Vilémem z Volfštejna a ukončení bojů mohla být také jeho snaha najmout jej pro připravovanou válku s Albrechtem IV. Bavorským, jak se domnívá Jiří Jánský.⁴⁰⁵ Dne 9. října 1469 psal do Chebu samotný Vilém kvůli svému člověku jménem Radan, který byl držen v chebském vězení. Vilémovi vadilo, že jeho „pacholek“ je vězněn v těžkých podmínkách a že mu neumožní „rok“ (v tomto případě snad soud) a pohrozil Chebu, že se bude stejně chovat k Chebským, které má nebo v budoucnu bude mít vězněné na svém hradě.⁴⁰⁶ V polovině srpna 1470 psal Vilém do Chebu znovu a opět opakoval svou stížnost na chování Chebských vůči v Chebu vězněnému pacholkovi.⁴⁰⁷ Dne 19. srpna 1470 se přeci jen dosud spíše neúspěšnému smířcímu soudci Burianovi z Gutštejna podařilo uzavřít mezi protivnými stranami příměří, které mělo trvat do zří, kdy mělo dojít k dalším jednáním v Tachově.⁴⁰⁸ Během léta 1470 se řešení sporu snažil vložit i Bušek ze Žeberka na Plané a na podzim pak i Zdeněk Konopišťský ze Šternberka.⁴⁰⁹ Snahy Chebu vzájemnou při vyřešit nebyly úspěšné. Chebští vyslanci Lejtold z Ebrnic, Prokop

⁴⁰⁰ O tomto záští pojednali např. Zdeněk PROCHÁZKA – Jiří ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov 3*, Tachov 1993, s. 232-233, T. VELÍMSKÝ, *Páni ze Svojšína*, s. 58 nebo J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 137-139.

⁴⁰¹ Srovnej J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 120.

⁴⁰² Z. PROCHÁZKA – J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov 3*, s. 232; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 134-136.

⁴⁰³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/2.

⁴⁰⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/4-5.

⁴⁰⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/6, 9, 11, 17, 19, 22, 24, 31, 33, 34, 42, 44, 76; Tamtéž kart. 473, fasc. 646, A2770/1. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 138; TÝŽ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 137, 143.

⁴⁰⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/12.

⁴⁰⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/35.

⁴⁰⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/41, srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 137, 144.

⁴⁰⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/36, 47.

Fodersreuter a Hans Haller čekali v krčmě v Plané, zda dojde k nějakým jednáním v Tachově. Jiní poslové, Zikmund Steger a Petr Weiss, kteří se vraceli z jednání se Zdeňkem ze Šternberka, Janem z Kolovrat a Bohuslavem ze Švamberka v Plzni, byli při zpáteční cestě na reverz zajati Volfštejnem a posléze si na něj stěžovali, neboť měli být chráněni Šternberkovým glejtem.⁴¹⁰ Boje pokračovaly a Volfštejn se zúčastnil společně s Plavenskými z Kynžvartu přepadů vesnic v okolí Chebu, odkud hnal dobytek na Kynžvart.⁴¹¹ V červenci roku 1470 se dozvídáme o záští Chebu s jistým Ondřejem Payerem, v souvislosti s nímž se jako zprostředkovatel smíru nabízel Bušek ze Žeberka. Snad se mohlo jednat o spojence Plavenských či Volfštejna.⁴¹²

Teprve 10. prosince 1470 bylo uzavřeno krátké příměří, uzavřené do Tří králů roku 1471, jehož dokladem je dochovaný průměrný list.⁴¹³ Ještě před vypršením příměří navrhoval Burian z Gutštejna Chebu další jednání a současně Chebské pozval na svatbu své příbuzné s panem „*Jakubem*“ ze Žlutic (patrně Janem Žlutickým z Vřesovic, vnukem Jakoubka z Vřesovic).⁴¹⁴ Na počátku roku 1471 Bohuslav ze Švamberka sdělil Chebským, že o Volfštejnovi jednal v Plzni a že se jim pomoci určitě dostane od Zdeňka ze Šternberka. Švamberk však současně s Chebem řešil své vlastní záležitosti, chtěl po městu zaslání masa, dočkal se ovšem jen vína a medoviny.⁴¹⁵ V březnu 1471 se opět dozvídáme o třech chebských věznicích na Volfštejnově Třebeli, o nichž psal Vilém do Chebu.⁴¹⁶ V květnu zaslali do Chebu hromadný odpovědní list šlechtici z Tachovska, kteří byli snad klienty nebo přinejmenším sympatizanty Viléma z Volfštejna. Na seznamu odpovědníků je zajímavé, že jsou zde uvedena vedle sebe jména jak česká (např. Václav Malej), tak německá (např. Sigmunt von Teyn).⁴¹⁷ V květnu téhož roku se Vilém opět připomínal a požadoval „*rok*“ pro své lidi v chebském vězení a v srpnu znovu.⁴¹⁸ Jedním z mála spojenců Chebu, který se chtěl skutečně aktivně zapojit do boje s Volfštejnem a jeho spojenci, byl Václav Šlik, který navrhoval trestný útok na Bezvěrov, kde se ukrývali Volfštejnovi spojenci. K útoku však patrně nedošlo, Šlikové pouze v červnu 1471 přepadli Kynžvart a Žandov, kde uškodili jiným nepřátelům Chebu,

⁴¹⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/49, Srovnej J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 143.

⁴¹¹ Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 145.

⁴¹² J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 139.

⁴¹³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/55.

⁴¹⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/67. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 147. Většina členů rodiny Vřesovců byla ve 2. polovině 15. století označována jménem Jakub, snad v reminiscenci na zakladatele rodové slávy Jakoubka z Vřesovic. Majitelem Žlutic byl v 70. letech 15. století Jan Žlutický z Vřesovic. Srovnej Jan BOUKAL, *Počátky rodu erbu půlměsíce. Rytíři z Vřesovic v pozdním středověku*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 2015, s. 173.

⁴¹⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/69. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 122.

⁴¹⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A75/74.

⁴¹⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A75/79.

⁴¹⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A75/80-81, 86.

Plavenským.⁴¹⁹ V červenci 1471 psal Chebským Bušek ze Žeberka, že přijal listy (či spíše jejich opisy?), které napsali Volfštejn a „Wais“ valdsaskému opatovi kvůli rukojemství a že Chebským již dříve odepisoval na všechny jejich listy. Patrně se tedy v případě Žeberka jednalo o další osobu, kterou se Cheb snažil zapojit do jednání.⁴²⁰ V srpnu se snažil ve prospěch Chebu a jeho zajatců vyjednávat Jan z Gutštejna.⁴²¹ V témže měsíci se pustili Chebští do odvetného útoku proti Volfštejnovi, jak dokazuje list tachovského purkrabí Bohuše z Částkova („*Bohusch von Czostkenrewt*“), v němž chebské radní prosí, zda by mohli propustit jimi zajatého sedláka Valentu ze Zlivi, dobytek rychtáře z téže vesnice (krávu s teletem a dvě prasata) a dva koně, dvě prasata a krávu, které patřily sedláku Valentovi. Ves Zliv, kterou Chebští během útoku na blízkou Volfštejnovu Třebel přepadli, totiž nepatřila Volfštejnovi, nýbrž gutštejnskému leníkovi rytíři Zikmundu Kfelířovi ze Starého Sedliště.⁴²² Pomoc v řešení sporů s Volfštejnem nabídli i Šternberkové, jak dříve sliboval Bohuslav ze Švamberka. Zdeslav Konopištský ze Šternberka na Zbirohu ve svém listu ze 7. 9. 1471 psal do Chebu „...*mi to dajte vědět, kterak bych já o to měl jednati s Volfštejnem neb vám o to konec s ním učiniti*“.⁴²³ V říjnu opět získal Volfštejn nové chebské vězně, Stegera a Weisse, kteří byli na revers již zajati dříve a nyní se dostavili na Třebel a nově též Niklase z Ebrnic. Prvním dvěma Volfštejn navíc sebral koně. Chebští také zajali na revers Volfštejnovy služebníky, ovšem do Chebu dorazil pouze jediný.⁴²⁴ Otec výše uvedeného Zdeslava Zdeněk Konopištský ze Šternberka psal ve svém listu z listopadu téhož roku, že prý psal Volfštejnovi „*dvakrát o vaše vězně*“, jeho aktivity však rovněž nenalezly větší odezvy.⁴²⁵ Ke konci listopadu se navíc snažil Chebským pomoc v mírových jednáních s Volfštejnem a Kolovraty (viz dále) někdejší sekretář krále Jiřího a nyní krále Vladislava Jošt z Einsidlu, ovšem rovněž bez valných úspěchů.⁴²⁶ Na konci roku 1471 dokonce do sporu zasáhl král Vladislav, který si přál, aby obě strany konečně dosáhly smírného řešení svých sporů. Rovněž se počítalo s aktivní účastí Jana z Rožmberka Ctibora Tovačovského z Cimburka. Chebští ovšem měli obavy, aby se nejednalo současně

⁴¹⁹ M. URBAN, *Die Burggrafen zu Meißen aus plauischem Geschlechte in Böhmen*, s. 480; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 198.

⁴²⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 505, fasc. 697, složka A 2989/22.

⁴²¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A75/90, 92.

⁴²² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/93. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 146-147, TÝŽ, *Kronika IV.*, s. 199-200.

⁴²³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660, A2797/152, též edičně vydáno v AČ 6, s. 127, srovnej list Zdeslavova otce Zdeňka Konopištského SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A75/84, na nějž Zdeslav částečně reagoval.

⁴²⁴ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 202-203.

⁴²⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A75/78.

⁴²⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A 60/31; F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 288-290; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 198.

s Volfštejnem a Kolovratem, čímž by se situace komplikovala.⁴²⁷ Na počátku roku 1472 se do sporu vložila šestice šlechticů: Purkart z Kolovrat na Dobrovci, Bušek ze Žeberka na Plané, Albrecht Bezdrůžický z Kolovrat, Ctibor z Volfštejna na Hostouni, Gwan (Ivan, Gawain?) z Prostiboře a na Podmoklech a Jan Opozdil ze Strhan a na Ošelíně. Všichni tito šlechtici sebe označovali za přátele pana Viléma z Volfštejna. Uvedení šlechtici zaangažovali do jednání mezi protivnými stranami pana „*Olštýna*“ (snad člena polského rodu Szczykocin?) a pana Bohuslava ze Švamberka a šlo jim o to, aby „*to záštie aby minulo neb buoh vie, že by nám vaše hubenie s uobú stran milo nebylo, než rádi bychom, abyste o to pěkně a přátelsky smluveni byli*“. Současně si přáli, aby se Chebu podařilo usmířit se i s Benešem z Kolovrat (viz dále). Jmenovaný Bohuslav ze Švamberka napsal do Chebu záhy.⁴²⁸ Se Švamberkem začal komunikovat i Volfštejn, který jej prosil, zda by se mu podařilo prosadit „*rok*“ pro vězně.⁴²⁹ Jednání ovšem opět k ničemu nevedla, neboť v červnu 1472 opět dorazil do Chebu odpovědní list Volfštejnových straníků.⁴³⁰ V polovině června se opět do věci chtěl vložit Zdeněk ze Šternberka, kterého již nebavilo, kterak se Volfštejn „*nešlechtně proti králi jeho milosti*“ i proti němu samotnému zachoval, přičemž vycházel z informací od Bohuslava ze Švamberka.⁴³¹ Na konci téhož měsíce psal Chebským Bohuslav ze Švamberka o své schůzce s Volfštejnem. Kromě neustále dokola opakované žádosti, kterou Švamberk přetlumočil a se současně zmínil, že se Volfštejn jistým nespecifikovaným způsobem provinil i vůči němu.⁴³² Na konci října 1472 psal Volfštejn do Chebu, že propustil Hanse „*Wayse*“ (Weisse) a Chebu sděluje, že pokud by se městu od něj děla nějaká škoda, nechce za to nést zodpovědnost. Do Chebu psal o svém propuštění i samotný Ways. Ten byl již dříve jednou z osob, které ve Volfštejnových službách škodily Chebu, zejména roku 1470, kdy patřil mezi rytíře, kteří ohrožovali Cheb během sporů mezi městem Loket a Šliky. Tento Volfštejnův krok lze snad vnímat jako drobný posun ke směřování ke smíru.⁴³³ Na Silvestra roku 1472 zareagoval Volfštejn i na psaní krále Vladislava, o němž byla zmínka dříve. Volfštejn vysvětloval králi, že svého boje nenechá, neboť on „*drahně statku svého nalópil a dobré lidi u sebe choval pro tu spravedlnost*“. Ukončit spory by pro něj byla „*věc velmi těžká*“, slíbil ovšem, že se pokusí vést s Chebskými stání a o pomoc požádá

⁴²⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/98, 104, srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 202.

⁴²⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/98, 107, 109, *Chroniken der Stadt Eger*, s. 318.

⁴²⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/110 (chybně popsáno jako 109).

⁴³⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/115.

⁴³¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/145.

⁴³² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/116.

⁴³³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/119-120, srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 148 a 397.

Beneše Libštejnského z Kolovrat (shodou okolností dalšího nepřítele Chebu, viz dále).⁴³⁴ Jednání přes všechnu snahu příznivce Chebu Bohuslava ze Švamberka k ničemu nevedla ani v roce 1473.⁴³⁵ Spor se patrně táhl ještě po Vilémově smrti, neboť ještě v únoru roku 1479 psal Vilémův bratr Jiří Chebským, že se dozvěděl od jednoho „dobrého člověka“, že mu jeho „chudým lidem“ chtějí Chebští škoditi. Jiří z Volfštejna žádal po Chebských vysvětlení, neboť ví, že měli dříve s jeho bratrem spory, ale on sám do konfliktu s Chebem nijak zapojen nebyl. Znovu pak psal Jiří Chebským roku 1482 a ptal se, proč hrozili jeho služebníkově Nyklovi z Černošín a některým jeho dalším služebníkům.⁴³⁶

4.15 Zášťí Chebu s pány z Kolovrat a Janem z Janovic a Petršpurku

Současně s válkou Chebu s Vilémem z Volfštejna probíhal i konflikt města s pány z Kolovrat a Janem z Janovic. Příčiny k vyvolání konfliktu byly dvě – první, politicky významnější příčinou, bylo chebské zřeknutí se krále Jiřího, jemuž bylo město předtím loajální. Druhá příčina konfliktu byla soukromé povahy. Chebští učinili svým hejtmanem Lejtolda z Ebrnic na Někmiří, s nímž vedl Beneš Libštejnský z Kolovrat již dříve soukromou válku, a netěšilo jej, že se jeho nepřítel přesunul z tvrze v Někmiří do dobře opevněného města, kde měl navíc k dispozici městskou hotovost. Před útokem Kolovratů byli Chebští již varováni v únoru 1470 listem odeslaným z Mostu.⁴³⁷ Odpovědný list samotného Beneše z Kolovrat se nedochoval, máme však k dispozici odpovědní listy odeslané hned záhy poté v podobě soudobého opisu na jednom papíře. K prvním šlechticů, kteří se chtěli stát nepřáteli města Cheb podle „urozeného pána pana Beneše z Kolovrat a z Libštejna“ patřili Jan z Kolovrat na Mašťově (20. 5. 1470), Zbyněk z Kolovrat na Kornhausu (19. 5. 1470) a Jan z Janovic a Petršpurka (27. 5. 1470).⁴³⁸ Tito šlechtici náleželi k předním spojencům Jiřího z Poděbrad. Beneš z Kolovrat byl titulárním hornolužickým fojtem, Zbyněk byl hejtmanem Slánského kraje a Jan z Janovic byl nejvyšším purkrabím pražským.⁴³⁹ K Benešovi z Kolovrat se připojila i šlechta z oblasti Českého Středoohoří, tj. Mikuláš z Polenska a Vršovic, Bušek ze Sulejovic a Košťálova a Pavel ze Sulejovic a dále z Doupovských Hor, konkrétně Drslav a Jindřich z Krásného Dvora, Jan

⁴³⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/121.

⁴³⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/122.

⁴³⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 485, fasc. 661, A2798/130-131. V literatuře se o Jiřím píše jako Vilémovu synovi, viz Z. PROCHÁZKA – J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov 3*, s. 233.

⁴³⁷ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 137-138.

⁴³⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/58, Srovnej J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 140.

⁴³⁹ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 138-139.

z Vraného, Chotěbor z Lipence, Mikuláš z Markvarce a Habart z Doupova.⁴⁴⁰ Ke Zbyňkovi z Kolovrat se připojili Jan z Malšína, Jindřich z Herštejna a Jan z „Cztolibě“ (= Cítolíbě).⁴⁴¹ K Janovi z Janovic se záhy přidala jeho klientela: Heřman z Kokota, Václav ze Zruče, Jaroslav z Echcebuze, bratři Odolen a Volfhart z Řepan, Mikuláš z Doupova, bratři Martin a Mašek z Jesenice, Prokop z Černic, Václav z Prahy, Bohuslav z Lozy, Zikmund ze Dvora, Zikmund z Roznhajmu, Přemek z Ostřetína, Jan Dlůhý z Chlumčan a Karel z Očidělic.⁴⁴² Kolovrati a jejich spojenci napadli 7 vesnic v okolí Chebu a vypálili je, patrně ještě předtím, než do města došly odpovědní listy. Ty prý do Chebu dovezl „chlapec na ubohém koníkovi“. Vojsko útočníků, které provedlo nájezd na vesnice v okolí Chebu, bylo navíc posíleno o oddíly Viléma z Volfštejna a Plavenských.⁴⁴³ Zatímco odpovědní listy uvedených šlechticů přicházely do Chebu již během května, některé byly odeslány až v srpnu, jako například list klienta Beneše z Kolovrat Jana Pračka ze Svinné.⁴⁴⁴ Pomoc Chebu nabídl Jan Hasištejnský z Lobkovic v polovině září 1471 na základě zjištění, že se k Benešovi z Kolovrat jakožto odpovědníci přidali Drslav a Jindřich z Krásného Dvora a Seyfríd ze Žďáru.⁴⁴⁵

K usmíření mezi pánem z Janovic a Chebem výrazně prospěl Jošt z Einsidlu. Ostatně Jan z Janovic měl mnoho jiných starostí, než bylo válčení s Chebem, jelikož jej více trápil boj se šternberskou posádkou hradu Ostromeč.⁴⁴⁶

Ještě na jaře 1473 se však Kolovratové patrně připravovali k přímému útoku na Chebsko, neboť Jan Maš'ovský z Kolovrat měl spory s představiteli chebského patriciátu Kašparem Junckerem, pánem na hradě Ostroh – Seeberk, a rodem Ruduschů (Rudušů), sídlícím na Podhradě u Chebu. Ti totiž nedodrželi dočasně smluvené příměří a pobrali věci jeho lidem. Kašpark Juncker se prý navíc fyzicky zmocnil odpovědního listu, který Kolovrat zaslal Chebským. Rudusch rovněž dva z Kolovratových lidí zajal a uvěznil je na „tvrzi na Pogrudě“. Na chování „Junckera“ a „Rudiše“ si Kolovrat stěžoval i samotnému králi Vladislavovi. Chebským prý nic neudělal, pouze jim dříve vyhlásil válku podle svého strýce pana Beneše z Kolovrat, který s Chebskými již dávno uzavřel příměří.⁴⁴⁷

⁴⁴⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/59, 60, 61, srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 139.

⁴⁴¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/62.

⁴⁴² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 5, A 74/1.

⁴⁴³ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 139, 199.

⁴⁴⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 5, A 75/85.

⁴⁴⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 75/94.

⁴⁴⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A 60/29; Franz KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 286-288; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 197.

⁴⁴⁷ AČ 5, s. 346, 354-355, srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika IV.*, s. 204.

4.16 Boje Chebu s Hynčíkem Pluhem z Rabštejna (1470, 1472-1479)

Poněkud kuriózní boj města Chebu nastal v případě konfliktu s Hynčíkem Pluhem z Rabštejna. Zatímco většina nepřátel Chebu z řad české šlechty útočila ze svých hradů a tvrzí v západních a severních Čechách, Hynčík Pluh byl českým šlechticem usedlým v cizině, byť se jednalo o česká léna. Byl totiž držitelem Störsteina a města Neustadt an der Waldnaab v Horní Falci.⁴⁴⁸ Příčinu konfliktu lze hledat v roce 1470, kdy se jistý Hynčíkův služebník zúčastnil oloupení chebských poddaných a současně mělo dojít k tomu, že chebští ozbrojenci bránili Hynčíkovým lidem, aby mohli stíhat jeho nepřátele. V době, kdy se tyto události udály, ještě nedošlo k žádnému boji, jelikož Chebští měli mnoho jiných nepřátel (viz výše) a nechtěli riskovat, že by díky případnému konfliktu s Hynčíkem ztratili přístup k tzv. Zlaté cestě, která procházela Hynčíkovým Neustadtem.⁴⁴⁹ Na konci roku 1471 žádal Pluhův hejtman Hilprant z Wunsiedlu o možnost průjezdu Chebskem za účelem stíhání nepřátel jeho pána. Ke skutečnému konfliktu mezi oběma stranami ovšem dochází na začátku února 1472, kdy tentýž hejtman Hilprant z Wunsiedlu, zaútočil na Háje u Chebu (dnes součást města), kde se snažil uloupit místním lidem dobytek (krávy, ovce a prasata) za účelem konzumace masa. Jiní šlechtici (např. Bohuslav ze Švamberka) takto maso z prostoru chebského zázemí získávali bez postihu Chebanů (patrně vzhledem k dobrým vztahům mezi Chebem a Švamberky), ovšem od vojska Pluhů z Rabštejna si místní tento útok nenechali líbit a došlo k potyčce s mrtvými, raněnými i zajatými osobami.⁴⁵⁰ Chebští se snažili osvětlit situaci měšťanům v Neustadtu listem odeslaným již 7. února.⁴⁵¹ Záhy Chebští oslovili samotného Hynčíka, který se ovšem necítil být povinen útok a loupež jakkoliv odčinit. Zajatý dobytek, označený jako kuchyňské maso („*kuchenfleisch*“), byl jeho a s Chebem chtěl řešit pouze otázku zajatců.⁴⁵² Situaci se snažili zachránit rozliční velmožové z Říše i šlechtici, včetně Hynčíkova otce Šebestiána Pluha z Rabštejna.⁴⁵³ V srpnu 1472 se na Chebské obrátil neustadtský pflugár Jan Rab a psal jim, že dvě osoby držené v Chebu souvislosti s přepadením Hájů nejsou poddanými jeho pána Hynčíka.⁴⁵⁴ V září patrně odeslal Hynčík Pluh do Chebu odpovědní list, který se ovšem

⁴⁴⁸ O původu Hynčíka jeho rodu viz Tomáš MIKESKA, *Pluhové z Rabštejna*, in: Heraldika a genealogie 42, č. 1-2, 2009, s. 3-50 (zde ovšem zachyceno pouze období před husitskými válkami) nebo August SEDLÁČEK, *Pluh z Rabštejna*, in: Ottův slovník naučný 19, Praha 1902, s. 947-948.

⁴⁴⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A 76/1. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 139.

⁴⁵⁰ *Chroniken der Stadt Eger*, s. XXII a s. 313-315, kde se nachází edice Hynčíkových a Hilprantových listů. srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s 203.

⁴⁵¹ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 315.

⁴⁵² *Chroniken der Stadt Eger*, s. 315-316. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 116.

⁴⁵³ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 317.

⁴⁵⁴ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 324.

nedochoval. Je však znám odpovědní list jednoho z jeho služebníků Hanse Dürra ze 7. září, který jej zaslal „*von wegen des edeln und wolgeporn hern hn. Hinczigen Pflugs*“. Tento Hans Dürr se prý účastnil útoku na Háje a ve svém listu si nebere servítky – píše, že chce škodit, zabíjet, pálit a loupit. Svůj list odeslal pod pečeti dříve zmíněného pflugára Jana Raba.⁴⁵⁵ Ještě během září odeslal Hynčik do Chebu listy, v nichž opět píše, že si ukořistěné maso hodlá ponechat.⁴⁵⁶ Hynčikův švagr Bohuslav ze Švamberka Chebské informoval, že pokud by to bylo nutné, tak bude v následném boji stát na straně Hynčikově.⁴⁵⁷ O samotném průběhu konfliktu nejsme příliš zpraveni. Víme ovšem, že ještě v roce 1476 byli v Chebu drženi Rabštejnovi lidé.⁴⁵⁸

O spor mezi Hynčikem a Chebem se zajímal i král Vladislav, nemohl ovšem Chebským nikterak pomoci. Hynčik byl straníkem Korvína, s nímž Vladislav uzavřel příměří. Podle názoru Jiřího Jánského král nepřímou řečí řekl, že dokud jej Chebští neuznají jako krále, nehodlá jim v jejich bojích nikterak pomáhat.⁴⁵⁹ Chebští měšťané tedy nečekali na pomoc a snažili se jednat na vlastní pěst. Dne 10. června 1477 požádali Hynčika o vydání dvou osob z Chebu, které držel v zajetí. Rovněž jim vadilo, že Hynčik najímá osoby, které městu škodí.⁴⁶⁰ Proti tomu se Hynčik ohradil, neboť prý nikoho takového u sebe v Neustadtu nedrží, byť uznává, že bojuje s některými osobami, usedlými v Čechách (pod tímto tvrzením se snad ukrývá Hynčikův názor, že Cheb vlastně považuje za přímou součást Čech). Rovněž se zmiňuje o svých chebských zajatcích Wenzelu Kottenplanerovi a Nikelu Lochnerovi, kteří se mu přiznali, že je chebští konšelé Püchelberg a Pachmann vyslali na panství Neustadt, aby zde škodili. O dalším postupu se chtěl dále poradit „*se svým pánem*“ (tj. Otou Mosbašským) a se „*svými dobrými přáteli*“.⁴⁶¹ Chebští ovšem již nechtěli čekat, jelikož jednání s Hynčikem Pluhem z Rabštejna již trvalo několik let a k ničemu nevedlo. Rozhodli se proto k přímému útoku na Rabštejnova panství. Během první poloviny července napadli Chebští Rabštejnův hrad Stornstein, poplenili okolí a vzali zajatce. Jedinou podrobnější přímou zprávou o tomto útoku je Hynčikova stížnost ze 17. 7. 1477, adresovaná chebské městské radě.⁴⁶² Další (byť již poněkud útržkovité) informace

⁴⁵⁵ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 324-325. Originál listu se nacházel v Norimberku a v současné době je ztracený, viz Historisches Archiv des Germanischen Nationalmuseums, sign. Or. Pap. 1472 September 7. Dostupné online: http://ha.gnm.de/objekt_start.fau?prj=HA-ifaust&dm=Historisches+Archiv&ref=36720 (2.4. 2020). Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 204.

⁴⁵⁶ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 325-326.

⁴⁵⁷ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 326-328.

⁴⁵⁸ SOkA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, A76/27, 29, 34, 35, 47,48; *Chroniken der Stadt Eger*, s. 329-330.

⁴⁵⁹ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 330-331, srovnej *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 208.

⁴⁶⁰ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 332, srovnej *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 208.

⁴⁶¹ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 332-333, srovnej *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 208-209.

⁴⁶² *Chroniken der Stadt Eger*, s. 333-334, srovnej *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 209.

přináší chebská kniha výdajů, z níž se dozvídáme například to, že útoku velel Hans z Wirsberga, bylo zajato 12 Rabštejnových mužů a Chebští byli vyzbrojeni palnými zbraněmi, tj. puškami (*pugsen*) a patrně kušemi, neboť v knize výdajů je zmínka o spotřebovaných šípech (*pfeyllen*). Chebští během tažení přišli o válečnou trumpetu (trubku?) a měla být pořízena nová. Ze dvanácti zajatců jeden ve vězení zemřel a čtyři (včetně jistého Söra Hansena) byli popraveni.⁴⁶³ Na Chebské poté přišla řada obvinění, na která museli zareagovat. V první řadě se snažili ospravedlnit samotnému Hynčíkovi. Později čelili obvinění Hynčíkova pána Oty Mosbašského či řezenského biskupa Jindřicha IV. z Absberga, neboť i jeho poddaní přišli během útoku Chebských k úhoně.⁴⁶⁴ Situace již byla tak vážná, že o ní na podzim zajali jednat i král Vladislav s Otou Mosbašským, kteří chtěli obě strany přivést k rozumnému řešení jejich rozepře.⁴⁶⁵ Na počátku května 1478 požádali Chebští krále Vladislava (jehož tehdy již uznávali) o pomoc, neboť již chtěli, aby bylo záští ukončeno a vězni propuštěni.⁴⁶⁶ Jednání se opět protáhla. Dne 1. listopadu 1479 sám Hynčík napsal Vladislavovi, že by byl rád, kdyby zprostředkoval smír mezi ním a Chebem a poslal králi návrh mírové smlouvy. Král Vladislav o 8 dní později tuto zprávu Chebským přeposlal a slíbil jim, že se mír mezi oběma stranami bude řešit na sněmu („tag“) po novém roce.⁴⁶⁷

4.17 Záští Chebu s Janem Planknárem s Kynšperka (1478)

Jedním z nejkratších konfliktů Chebu a české šlechty bylo záští budějovického a plzeňského hejtmana Jana Planknára z Kynšperka, které se odehrálo roku 1478.⁴⁶⁸ Na počátku roku 1478, tedy v závěrečné fázi tzv. česko-uherských válek, vyslal Matyáš Korvín do jižních Čech vojenské posily v čele s Jaroslavem z Boskovic a Janem Planknárem, aby došlo k zvětšení posádek Českých Budějovic a Plzně. Vrchní velení nad oběma městy tehdy získal druhý jmenovaný, Jan Planknár z Kynšperka, příslušník manského rytířského rodu původem z Loketska.⁴⁶⁹ Jaroslav z Boskovic s Planknárem v lednu uvedeného roku vylákali do Českých

⁴⁶³ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 336-337, srovnej *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 209.

⁴⁶⁴ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 335-336, srovnej *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 209.

⁴⁶⁵ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 334-335.

⁴⁶⁶ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 337-338.

⁴⁶⁷ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 338-340.

⁴⁶⁸ O konfliktu pojednal J. BOUKAL, *Opovědní list budějovického a plzeňského hejtmana Jana Planknára z Kynšperka městu Cheb z roku 1478*, s. 20-24.

⁴⁶⁹ W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy VII.*, s. 364; A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 36-37; Karel PLETZER, *České Budějovice za Matyáše Korvína (1468-1479)*, in: *Minulost a současnost Českých Budějovic. Studie a materiály I.*, České Budějovice 1969, s. 42-43; A. KALOUS, *Matyáš Korvín*, s. 106, 170. Planknárův rod odešel z Loketska patrně kvůli dlouhodobému konfliktnímu stavu mezi loketskými many a Šliky, zástavními

Budějovic Bohuslava ze Švamberka a zde jej společně zatkli. Švamberk sice sloužil Korvínovi, ovšem udržoval i styky s jagellonskou stranou. Planknár pak začátkem února v Budějovicích převzal velení nad uherskými žoldnéři, kteří sem dorazili z hornorakouského Zwöttlu (Světlé), a v jejich čele posléze vyrazil směrem k Plzni. Na Plzeňsku pak porazil v bitvě u Chotěšova projagellonského Buriana z Gutštejna, Záhy s ním ovšem uzavřel příměří. Dne 21. dubna ovšem král Matyáš Janu Planknárovi nařídil, aby příměří porušil a obnovil boj nejen s Gutštejnem, ale i s Benešem z Kolovrat a Vilémem z Rýzemberka.⁴⁷⁰

Z Plzně pak 16. května odeslal odpovědní list do Chebu, který byl nyní věrný Jagelloncům stejně jako dříve králi Jiřímu. Pasáží „*vystřihám se a svú čest tímto listem ohrazuji*“ v odpovědním listu se přihlásil k císaři Fridrichovi III. a králi Matyáše Korvína, ovšem Chebští se vůči němu provinili rovněž blíž neznámými násilnými skutky, které označuje jako „kvalt“. Své vlastní spory s Chebem chtěl Planknár nejprve řešit za zprostředkování Buriana II. z Gutštejna, Matese Šlika a pana Hasištejnského z Lobkovic (patrně se jednalo o Jana Hasištejnského). V případě Planknárova listu je pozoruhodné a nezvyklé, že chce být nepřitelem všech Chebských, včetně příslušníků duchovního stavu.⁴⁷¹

Přestože byla válka Chebu vyhlášena, k boji patrně již nedošlo. Planknár pokračoval v okolí Plzně ve válečných aktivitách proti straně krále Vladislava i poté, co již uzavřel Matyáš s Vladislavem finální příměří, jelikož Matyáš Planknárovi nezaslal o příměří žádnou zprávu.⁴⁷²

4.18 Konflikt Chebu a bratří z Vřesovic

V srpnu 1485 korespondovali bratři Jindřich z Vřesovic na Toužimi a Jan Žlutický z Vřesovic, s chebskou městkou radou a králem Vladislavem o lupičích, kteří se pohybovali na „*královské cestě*“, popř. na „*na svobodné silnici*“ u Dřenic blízko Chebu. Tito lupiči zajali koně a lidi z Toužimi a Žlutic, kteří jeli do Hofu na jarmark. Uprchnout se podařilo pouze jednomu

držiteli Lokte. Již koncem 60. let 15. století nacházíme ve službách Lva z Rožmitálu jistého Václava Planknára, toho času hejtmána na Písku (SOA Třeboň - oddělení Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696), inv. č. 2877, sign. 2312). Jeho příbuzenský vztah k Janovi nelze na základě dochovaných pramenů určit. Samotného Jana Planknára nalézáme poprvé ve službách Korvínových již v roce 1474 během vojenských operací ve Slezsku. O dva roky později doprovázel Korvína spolu s jinými šlechtici během jeho cesty do Neapole.

⁴⁷⁰ Státní oblastní archiv Třeboň, fond Historica, inv. č. 3775, sign. 3118, W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, s. 395-396, 399-400; K. PLETZER, *České Budějovice za Matyáše Korvína*, s. 43-44; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI. 1437-1526*, Praha Litomyšl 2007, s. 434; J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 155; A. KALOUS, *Matyáš Korvín*, s. 173, 179.

⁴⁷¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, fasc. 4, kart. 4, B70/47

⁴⁷² AČ VI., s. 59-61; W. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy VII.*, s. 404-405; ANONYM, *Planknár z Kynšperka*, in Ottův slovník naučný 19, Praha 1902, s. 839; Josef PILNÁČEK, *Rody starého Slezska I.*, Brno 1991, s. 278; Historický ústav AV ČR, Kartotéka Augusta Sedláčka, skříň B, řada B05, zásuvka B05A.

člověku, který utekl do Chebu za tamním purkmistrem a žádal jej o pomoc. Chebští ve spolupráci s vojáky Vřesovců pak lupiče dohnali a Chebští s loupežníky „porokovali“. Ti pak Chebským vydali lidi, koně, zbroje, peníze a jiné statky. Rovněž vydali Chebským jistého Petra Rybáka ze Žlutic. Vřesovci požadovali, aby se všichni vrátili domů a byly vráceny zcizené věci. Vůdcem uvedených zlodějů koní byl Jiří Trautenbergár. Hans Hirschberg, jehož si Vřesovci najali jako ochránce svých formanů na cestách, které směřovaly do Chebu a dále na západ, neplnil své povinnosti. Chebští sice jednoho z lupičů chytili, ale záhy jej propustili, neboť je přesvědčil o spravedlivosti války Trautenbergára proti Vřesovcům. Vřesovci prý měli ve Žluticích přechovávat Trautenbergárovy odpovědníky a mělo se tak jednat o jeho soukromé záštitě. Podivné chování Chebských zapříčinilo, že si Jindřich s Janem na Chebské stěžovali u krále Vladislava. Nakonec musel Trautenbergár Vřesovcům koně navrátit. Přestože byla snaha o mírové řešení uvedeného konfliktu (jednání probíhala v Kulmbachu a v Chebu), pře mezi bratry Jindřichem a Janem z Vřesovic a Chebskými se pak táhly až do počátku 90. let 15. století. Jak se dozvídáme, kromě Trautenbergára se v akcích zaměřených proti Vřesovcům měli angažovat rovněž Oldřich Zedwitz či jakýsi pan Hořícký.⁴⁷³ O definitivním konci sporů mezi Vřesovci a Trautenbergáry a Chebskými bohužel nic nevíme.

4.19 Záštitě Chebu s Jorgem Zedwitzem se spoluúčastí české šlechty

Na přelomu 15. a 16. století byl Cheb ohrožován zemským škůdcem Jorgem Zedwitzem (respektive počestně Jiřím Cedvicem, popř. panem „Šebicárem“) na Libé. První zmínka o něm pochází z roku 1484, kdy se zúčastnil turnaje ve Stuttgartu, o rok později turnaje v Ansbachu, kde byl se svou manželkou Alžbětou, a roku 1486 jej nacházíme na turnaji v Bambergu.⁴⁷⁴ Roku 1492 smrtelně zranil posla chebské městské rady, nesměl být však souzen ve městě, a tak byl předvolán k zemskému soudu v Praze, ke kterému se pravděpodobně nedostavil. Jorg škodil Chebu i svým sousedům, Chebští si však jeho řádění nenechali líbit, a tak jej roku 1496 s velkými obtížemi chebské městské stráže zajaly a odeslaly jej na Pražský hrad, kde se stal na čas vězněm v Bílé věži. Po krátkém pobytu ve vězení byl opět propuštěn a hned při cestě domů zavraždil poblíž Hůrky u Libé hazlovského rychtáře Mikuláše Roglera, poddaného svého

⁴⁷³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 485, fasc. 661, A2779/15, 17, 21; Tamtéž, kart. 501, fasc. 691, A2940/11-12; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, s. 34, 40-41; J. BOUKAL, *Počátku rodu erbu půlměsíce*, s. 163.

⁴⁷⁴ Vilém KNOLL – Jiří ÚLOVEC, *Historie hradu a zámku Liebenstein v Libé*, in: *Castellologica bohemia* 12, Praha 2010, s. 260.

souseda Jana Maleříka z Hazlova, původem českého šlechtice a potomka někdejšího loketského purkrabí. Nad rytířem Jorgem pak byla v důsledku toho vyhlášena zemská klatba.⁴⁷⁵ Mezi Jiřího nepřátele patřil dokonce i jeho otec Linhart, neboť mu a jeho nemocné manželce syn násilně odepnul hrad Libá a otec jej posléze vydědil.⁴⁷⁶ Jediný příbuzný, který stál na Jiřího straně, byl jeho bratr Jan.⁴⁷⁷ Četné stížnosti, především ze strany již zmíněného Jana Maleříka a Konráda z Neuberku se donesly v roce 1507 až ke králi Vladislavovi a Jorg měl být za své skutky potrestán. Jorga měl jeho strýc Oldřich Zedwitz poučit o možných důsledcích jeho chování, rytíř Jorg však rad nedbal a vypálil předhradí hradu Seeberka, patřícího Konrádovi z Neuberku, a téžže roce také ukradl dobytek z pastvin Jana Maleříka.⁴⁷⁸

Dne 4. června roku 1508 došlo ke jmenování zástupců šlechty a rytířstva na Chebsku, jejichž úkolem bylo vyřešit spory s problematickým Zedwitzem. Mezi šlechtici nacházíme Erharda ze Schirndingu na Mýtině, bratry Mikuláše a Jana Jury na Ottengrüně, Jana z Wirsperga na Dvorečku, Štěpána z Wirsperga na Starém Rybníce, Sebastiána a Jana Gumeraury na Vildštejně. Mezi šlechtici byl i někdejší služebník římského císaře Fridricha III. a pozdější tlumočnick krále Vladislava Kryštof z Týna.⁴⁷⁹ Poslední jmenovaný se v řešení sporů angažoval do značné míry, dokonce 13. srpna 1508 oznámil chebské městské radě, že problematický rytíř Jorg odmítá učinit nápravu jím způsobeným škod a chová se, jako kdyby nad sebou neměl žádnou vrchnost.⁴⁸⁰ Přestože nakonec došlo alespoň k uzavření příměří dne 21. září mezi Jorgem a Neuberky, netrvalo dlouho, neboť Jorg záhy rozstřílel okna na neuberkovském hradě Seeberku a vyplenil okolní vesnice.⁴⁸¹ Král Vladislav odeslal ještě v září z Budína do Chebu mandát, jímž nařídil Chebu, aby město poskytlo poškozeným šlechticům v kraji veškerou možnou podporu. Rytíř Jorg byl volán k soudu do Prahy, kam se ovšem nedostavil.⁴⁸²

⁴⁷⁵ K. SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, s. 9.

⁴⁷⁶ Tamtéž, s. 12.

⁴⁷⁷ V. KNOLL – J. ÚLOVEC, *Historie hradu Liebenstein*, s. 262.

⁴⁷⁸ K. SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, s. 13.

⁴⁷⁹ Tamtéž; s. 49., č. 71. O Kryštofovi z Týna viz Jan BOUKAL, *Rytíř Kryštof z Týna. Diplomata a válečník pozdního středověku*. Nepublikovaný rukopis bakalářské práce obhájené FF UK; TÝŽ, *Rytíř Kryštof z Týna - život válečníka a diplomata na sklonku středověku*, in: Sokolovsko 4, 2013, č. 3, s. 15-17., TÝŽ, *Sídlo rytíře Kryštofa z Týna. Hrad Starý Hrozňatov na počátku 16. století*, in: Hláška. Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka XXVI, č. 4., 2015, 49-51 nebo Marie BLÁHOVÁ, *Christoph of Týn*, in: R. G. DUNPHY (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, Brill – Leiden – Boston 2010, s. 274.; TÁŽ, *Obnovení lenního svazku šestnácti měst a hradů v Horní Falci k České koruně na podzim roku 1509. Osobní vzpomínky diplomata a tlumočnicka*, in: Jiří MIKULEC J. – Miloslav POLÍVKA (edd.), *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*. sv. I., Praha 2007, s. 133-136; TÁŽ, *Autobiografie v českém středověku*, in: *Historická sociologie* 2/2016, s. 51-74.

⁴⁸⁰ K. SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*; s. 49., č. 74.

⁴⁸¹ K. SIEGL *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, s. 13-14.

⁴⁸² K. SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, s. 14.

Jorg Zedwitz si dobře uvědomoval, že osobou, která jej neustále tlačí k jednání s jeho nepřáteli, byl především český spojenec Chebu Kryštof z Týna, a tak se rozhodl, že jej zneškodní. Dne 25. listopadu 1508 byl Kryštof z Týna pozván Ludvíkem z Eibu, zástupcem falckého kurfiřta Ludvíka, do Chebu za účelem jednání mezi českým královstvím a Falcí. Když se Kryštof a jeho strýc Vít z Týna přiblížili k řece Odřavě blízko rodového sídla ve Starém Hrozňatově, náhle byli oba přepadeni a zajati osmi jezdci, z nichž Kryštof později identifikoval dva, Enderleina z Bachu a Filipa Schotta. Oba jezdci byli ve službě u Jorga Zedwitze. O Endrlem z Bachu navíc víme, že byl odpovědníkem tepelského kláštera, nepřítelem Plzně a Norimberka a někdejší služebníkem Gutštejnů. Kryštof a jeho strýc byli nejprve odvedeni do vesnice Thiersheim, kde byl Vít z Týna propuštěn pod podmínkou, že se posléze sám dostaví na hrad v Libé za účelem uvěznění zde. Kryštof však musel s jezdci pokračovat dál. Poté se ocitl v hornofalckém městečku Markschorgast, kde byl přes den zavřený v jakési komoře a během následující noci převezen na sídlo Ernsta z Redwizen v Küpsu u Kronachu.⁴⁸³

Během svého uvěznění na tomto sídle sám nabídl svým únoscům 600 zlatých, pokud jej propustí. Únosce však částka neuspokojila, požadovali za propuštění 3000 zlatých. Zajatý rytíř myslel během svých modliteb na *“všemocného Boha, jeho požehnanou matku pannu Marii, na svatého Linharta a všechny milé svaté”* a prosil je, aby byl osvobozen a na oplátku sliboval, že za ně nechá sloužit mše.⁴⁸⁴ Jedné noci se ukázalo, že jsou dveře Kryštofovy cely špatně zavřené. Kryštof se zmocnil svého meče a uštědřil svému nepozornému hlídači devět ran. Umírající hlídač ovšem stihl svým křikem probudit všechny ostatní v budově. Kryštof jednal rychle a zachránil se skokem z okna do příkopu a následným dobrodružným nočním útekem. Ráno byl již v Kronachu.⁴⁸⁵ Braniborský markrabě Fridrich Kryštofovi napsal a nabídl mu, že jej nechá odvést na svou pevnost Plassenburg v Kulmbachu, jenže než se tak stalo, Kryštof se dostal do rukou bamberskému hejtmanovi a stal se jeho vězněm. Pokus markraběte Fridricha o osvobození Kryštofa se nezdařil, ovšem Kryštof z Týna předveden před samotného bamberského biskupa. Ten jej znal z doby, kdy působil ve službách císaře, a tak jej osvobodil a podaroval novým oblečením a hřebcem. 26. prosince 1508 byl přiveden ke kulmbašským hranicím, kde na něj již čekali markraběcí jezdci a 200 pěšáků, s jejichž doprovodem dorazil do Kulmbachu na Plassenburg.⁴⁸⁶ Zde mu markrabě daroval 50 zlatých, aby za ně pro sebe či pro svou manželku nechal zhotovit náhrdelník, a kdokoliv by tento náhrdelník poté nosil, měl

⁴⁸³ *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 115-116; SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, s. 15. Informace o Endrlem z Bachu viz, J. JÁNSKÝ, *Hrozňatovci a páni z Gutštejna*, s. 252, TÝŽ, *Páni ze Švamberka*, s. 206-207.

⁴⁸⁴ *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 116; Svatý Linhart je patronem vězňů.

⁴⁸⁵ Tamtéž, s. 116-117.

⁴⁸⁶ Tamtéž, s. 117, v rukopise str. 51-52.

si přitom vzpomenout na jeho markraběcí přízeň.⁴⁸⁷ Za markraběcího doprovodu se rytíř odebral do Wunsiedlu a odtud pokračoval do Chebu.⁴⁸⁸

Zatímco si Jorg myslel, že se definitivně zbavil jednoho ze svých soupeřů, pokračoval ve svých standardních aktivitách. Chebští oznámili 22. února 1509 hejtmanovi svých žoldáků Ondřejovi z Hazlova, že byl Jorg spatřen ve vsi Skalka u Hazlova, kde jednoho z místních obyvatel zabil a ostatní okradl. Král Vladislav nařídil kancléři a chebskému pflégárovi Albrechtovi z Kolovrat, aby ztrestal a uvěznil Zedwitze a zároveň byla Chebským poskytnuta veškerá možná podpora. V dubnu si seeberský hejtman Jiří z Polnreutu stěžoval, že Zedwitz zakázal jeho lidem pomoci vesničanům z vypálené Skalky a také bránil tomu, aby tudy projížděly jakékoliv povozy. V téže době si člen řádu německých rytířů Jiří ze Sparnecku postěžoval, že mu Zedwitzové poblíž Libé zatarasili cestu a obrali jej o koně i o zbroj⁴⁸⁹ S Zedwitzem a jeho družinou již bylo třeba definitivně skoncovat. Proto se 20. května jednalo v Praze o obležení hradu Libá. Chebu nabízeli svou pomoc Jindřich z Plavna a páni ze Švamberka, Šlikové a páni „von Weseritz“ (tj. bezdružičtí Kolovratové, nikoliv Vřesovci, jak píše Siegl). Kromě Zedwitze měl být rovněž ztrestán jeho kumpán Enderlein z Bachu.⁴⁹⁰ Ještě 27. května žádal Kryštof z Týna Cheb o pomoc proti Enderleinovi z Bachu, neboť ten vraždil jeho poddané a vypaloval jejich domovy. V Chebu se však již konaly přípravy na obléhání Libé a byl zde prováděn nábor žoldnérů. Zedwitz s Enderleinem z Bachu již očekávali útok na hrad každým dnem.⁴⁹¹

Obléhání hradu započalo 4. června. Přestože oblehatele žádali po králi Vladislavovi a Šlicích posily, nakonec jich nebylo ani zapotřebí, jelikož obléhání trvalo pouze tři dny a bylo úspěšné.⁴⁹² Vojsku oblehatelů veleli seeberský hejtman Jiří z Polnreutu a hejtman chebských žoldnérů Kunc Kraghan. Obránci hradu stříleli na oblehatele již od prvního dne z oken a poté se u oblehatelů objevili vyjednavací Jiří z Reitzensteinu a Jiří Pfreymbder. Oblehatele se od nich snažili zjistit, kteří ze šlechticů se nacházejí na hradě, neboť měl každý z nich odevzdat králi svůj život a majetek. Na to vyjednavací odpověděli, neznají jména všech šlechticů a jejich služebníků na hradě, ale že všichni raději zemřou, než aby byli zajati a vydáni do Chebu, čímž jednání skončila.⁴⁹³

⁴⁸⁷ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, s. 338, č. 19.

⁴⁸⁸ *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 117, v rukopise str. 53-54.

⁴⁸⁹ K. SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, s. 15-16.

⁴⁹⁰ Tamtéž, s. 17.

⁴⁹¹ Tamtéž; s. 54, č. 107.

⁴⁹² Tamtéž, s. 17.

⁴⁹³ *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 354-356; K. SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, s. 18.

Na hradě se nacházelo přes 70 osob, přičemž z toho 20 osob náleželo mezi šlechtice. Nemáme žádné konkrétní zprávy o vlastním obléhání. Karl Siegl se na základě dochovaných pramenů domníval, že šlo spíše o kapitulaci hradu nežli o jeho skutečné dobytí. Jorg Zedwitz a Enderle z Bachu z hradu uprchli podobně dobrodružným způsobem, jakým prchal ze svého vězení Kryštof z Týna. Vyskočili z hradu do blízkého rybníka a uplavali pryč, přičemž jejich únik je dokonce vyobrazen na iluminaci v Chebské kronice Pankráce Engelharta. Hrad Libá je na vyobrazení zachycen v plamenech, pod hradem se nachází dělo oblehatelů.⁴⁹⁴ Zajatí šlechtici a jejich služebníci (jejichž seznamy se dochovaly) byli následně odvedeni do Chebu, kde byli zpočátku uvězněni v hospodách a posléze na radnici. Hrad Libá získali Chebští od krále do zástavy. Mezi uvězněnými osobami nacházíme až na výjimky šlechtice a jejich služebníky pocházející ze zemí mimo České království, konkrétně z Frank, Horní Falce a Vogtlandu. Z českých šlechticů můžeme na prvním místě jmenovat Jakuba Kfelíře ze Zakšova z rodu tachovských manů. Za částečně českého šlechtice lze považovat i Otu ze Sparnecka, loketského mana, který ovšem pocházel z rodu, jenž měl svůj původ mezi chebskou ministerialitou. Z neurozených osob na hradě zaujme knecht Flutner, u jehož jména je poznámka, že dříve sloužil Janu (II.) Žlutickému z Vřesovic.⁴⁹⁵ Část uvězněných byla záhy propuštěna, o což se zasadili někteří z konšelů bez vědomí obce. Král Vladislav nařídil, aby významnější z vězňů byli posláni do Prahy a ostatní měli Chebští popravit. Ti tak ovšem neučinili, to bylo v rozporu s jejich městskými právy.⁴⁹⁶

Co se týče dalšího osudu nám již známého Kryštofa z Týna, víme, že obléhání se nezúčastnil. Ze dne 8. června 1509 jeho pochází list, ve kterém Chebským píše, že se dozvěděl, že mezi zajatci z Libé byli i Filip Schott, Enderleinův služebník Job, Henzel Zengraff a již zmíněný Flutner, kteří mu velmi škodili, a žádá Cheb, aby uvedené osoby v žádném případě nepropouštěl. Dále prosí, aby se Chebští chovali dobře vůči jeho strýci Vítovi z Týna, který se omylem ocitl v chebském vězení, do kterého se dostal z žaláře na Libé.⁴⁹⁷

Uvěznění šlechticů vzbudilo poprask a dokonce mnozí z předních velmožů Svaté říše římské, včetně císaře Maxmiliána, požadovali jejich propuštění.⁴⁹⁸ Král Vladislav rozkázal bratrům Šebestiánovi a Albrechtovi Šlikům, aby dorazili do Chebu a přivezli uvězněné k soudu na Pražský hrad, a také, aby bylo Chebským zapláceno za odchycení těchto lupičů. Šebestián

⁴⁹⁴ Knihovna Národního muzea, signatura VI F 43, Egerische Chronik, fol. 70r. http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NMP_VI_F_43_4BECK15-es (30. 6. 2021).

⁴⁹⁵K. SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, s. 19-22; Srovnej J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 253.

⁴⁹⁶ *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 357-359; *Starj letopisowé*, s. 315.

⁴⁹⁷K. SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, s. 57, č. 123.

⁴⁹⁸K. SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, s. 24; s. 60, č. 154.

Šlik měl uvězněné převzít u Hartoušova na hranicích Chebska a Loketska. V listu ze dne 10. srpna oznamují Chebští Kryštofovi z Týna, že předcházejícího dne byli uvěznění odvedeni k vesnici Hartoušov a poté byli znovu odvedeni zpátky do Chebu, jelikož Šebestián Šlik zde nečekal a vězně si nepřevzal. Chebští proto prosili Kryštofa o přímlovu u krále, aby již konečně v této věci jednal a vězni byli odevzdáni spravedlnosti.⁴⁹⁹ Dne 10. října 1509 pověřil král Vladislav Chebské tím, aby koně a jiné jmění, které Enderlein z Bachu odcizil Kryštofovi z Týna a umístit na hrad Libá, byly vráceny majiteli. Již o pět dní později se král dočkal odpovědi, v níž byl zpraven o tom, že Chebští jsou již připraveni vrátit rytíři z Týna jeho koně, pokud jim ovšem nahradí výdaje za jeho stravu.⁵⁰⁰ Jorg Zedwitz se po mnoha peripetiích s Chebem přeci jen usmířil, a dokonce se mohl se vrátit na svůj hrad, jeho život však skončil rukou vraha někdy po roce 1520.⁵⁰¹ Enderle z Bachu se v psané historii naposledy objevil v srpnu 1519.⁵⁰²

Střetnutí mezi Jorgem Zedwitzem a Chebem a okolní šlechtou můžeme bez nadsázky přirovnat k bojům Jiřího Kopidlanského a dalších dobových odpovědníků, jejichž boje s městy a okolní šlechtou nakonec vedly k uzavření tzv. svatováclavské smlouvy.⁵⁰³ Dobyť hradu Libá představuje poslední velký boj mezi Chebem a šlechtou.⁵⁰⁴

4.20 Šlechtické války pozdního středověku

V předchozím přehledu jsme se pokusili rekonstruovat příčiny, průběh a důsledky konfliktů české šlechty a města Cheb, popř. konfliktů města Cheb, do kterých byla česká šlechta zapojena. Jak moc se jednalo o standartní konflikty a jak moc se lišily od jiných šlechtických válek pozdního středověku? Na ty otázky můžeme odpovědět jedině, pokud se pokusíme na základě pramenů z jiných regionů obecně charakterizovat, jak jiné tehdejší konflikty začínaly, probíhaly a končily a výsledná zjištění porovnáme se situací, kterou jsme poznali v rámci studia sledovaného tématu.

⁴⁹⁹ K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 25-26; s. 65, č. 185.; V. KNOLL – J. ÚLOVEC, *Historie hradu Liebenstein*, s. 261. Značná část těchto uvězněných byla propuštěna 3. ledna 1510.

⁵⁰⁰ K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 68, č. 212; 69, č. 215.

⁵⁰¹ K. SIEGL, *Die Fehde*, s. 40.

⁵⁰² K. SIEGL, *Die Fehde*, str. 31

⁵⁰³ Jindřich FRANCEK, *24. 10. 1517 Svatováclavská smlouva: Urození versus neurození*, Praha 2006.

⁵⁰⁴ Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) III. Města*, Praha 1998, s. 332; F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 116.

4.20.1 „Chci být vaším nepřítelem.“ Počátek konfliktu – zaslání odpovědního listu

Odpovědní listy (nesprávně, ale často označované jako opovědní listy) jsou zajímavým pramenem k dějinám šlechtické mentality a středověkých válek.⁵⁰⁵ Z hlediska diplomatiky není snadné rozhodnout, zda se skutečně jedná o listy či spíše listiny, což však není pro naši práci podstatné.⁵⁰⁶ Zasláním odpovědního listu byla příjemci vydavatelem řádně vyhlášena válka, která zpravidla začínala tři dny po jeho odeslání. Z hlediska středověkého práva bylo takovéto vypovězení nepřátelství legálně v pořádku. Odesílatel pak nebyl zodpovědný za škody, které svému novému nepříteli způsobil.⁵⁰⁷ Množství dochovaných odpovědních listů svědčí o tom, že se v pozdním středověku jednalo o jev vcelku běžný. Reakcí na velké množství soukromých válek bylo vyhlašování zemských mírů (landfrýdů), jejichž členové se zavázali dodržovat mír a zasáhnout proti každému, kdo by jej porušil.⁵⁰⁸

S prvními dochovanými odpovědními listy, které vznikly na území našeho státu, se setkáváme již v průběhu 14. století. Lze však předpokládat, že se jedná o starší praxi.⁵⁰⁹ Od doby vlády krále Václava IV. se objevují i odpovědní listy v českém jazyce (např. odpovědní list Jana Drhy z Dolan z roku 1410).⁵¹⁰ V čase husitských válek byly buď zasílány zřídka anebo se nám nedochovaly. Jedním z mála známých odpovědních listů z uvedeného období je list Jana Roháče z Dubé, jímž roku 1421 vypověděl nepřátelství Oldřichovi z Rožmberka.⁵¹¹ Největší množství odpovědních listů známe z doby bojů Jiřího z Poděbrad proti Strakonické jednotě (zvláště z roku 1450), posléze z doby poděbradských válek a následně z počátku 16. století, kdy se drobné šlechtické války obzvláště rozvinuly.⁵¹² Velké množství odpovědních listů se

⁵⁰⁵ Otto BRUNNER, *Land und Herrschaft: Grundfragen der territorialen Verfassungsgeschichte Südostdeutschlands im Mittelalter*, Wien – Wiesbaden 1959, s. 73-77; Andrea BOOCKMANN, *Fehde*, in: *Lexikon des Mittelalters IV. Erzkanzler bis Hiddensee*, München 2003, s. 333-334. K pojmům opověď a odpověď viz Veronika SLEZÁKOVÁ, *Opověď nebo odpověď?* in: *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, Brno 2003, s. 559-562. Nověji pro moravské prostředí např. Dalibor JANIŠ, *Odpověď (záští) a normativní zakotvení nepřátelství a svépomoci v českém a moravském zemském právu ve 14. až 17. století*, in: *Časopis Matice moravské* Brno 136, č. 2, 2017, s. 235-268.

⁵⁰⁶ K pojmům listina a list viz např. Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002, s. 206-211.

⁵⁰⁷ Norbert OHLER, *Válka a mír ve středověku*, Jinočany 2004, s. 240-242; Valentin URFUS, „Záští“ v *Čechách v polovině 15. století*, in: *Právněhistorické studie III.*, Praha 1957, s. 90-114. V případě nezaslání odpovědního listu se jednalo o loupežnictví či výboj. To se stávalo jen výjimečně, neboť středověký šlechtic považoval neohlášenou válku za nečestnou a sám by tím sebe dehonestoval.

⁵⁰⁸ K landfrýdům nejnověji a souhrnně Z. BERAN, *Landfrýdní hnutí v zemích České koruny*, c. d. Srovnej např. Philippe CONTAMINE, *Válka ve středověku*, Praha 2004, s. 286.

⁵⁰⁹ Např. Haus-, Hof- und Staatsarchiv Salzburg, Erzstift (798-1806) AUR 1382. Dostupné online: https://www.monasterium.net/mom/AT-HHStA/SbgE/AUR_1382.14/charter (30. 6. 2021).

⁵¹⁰ Např. SOA v Třeboni - oddělení Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696), inv. č. 122, sign. 107. Dostupné online: <https://digi.ceskearchivy.cz/111121> (30. 6. 2021).

⁵¹¹ SOA v Třeboni - oddělení Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696), inv. č. 251, sign. 222.

⁵¹² Věra FIALOVÁ, *Dva opovědné listy z XV. století*, in: *Naše Valašsko V*, č. 1, 1939, 6-9, J. FRANCEK, 24. 10. 1517. *Svatováclavská smlouva*, c. d., J. JÁNSKÝ, *Protiměstské opovědnické družiny v jižních a jihozápadních*

dochovalo především ve Státním oblastním archivu v Třeboni, kde se z valné části jedná o písemnosti adresované Oldřichovi z Rožmberka. Na jejich základě lze o podobě odpovědních listů uvažovat v obecnějších souvislostech. Obvykle začínal odpovědní list intitulací, v některých případech stála na prvním místě inskripce, tedy jméno adresáta, jemuž se vypovídalo nepřátelství. Následuje vyhlášení války prostřednictvím standardizovaných formulací (nejčastěji „vystřihám svou čest a ohrazuji se proti vám“, „chci být vaším nepřitelem“ nebo např. „chci s vámi státi v míru a v nemíru“) a případně i stručné osvětlení příčin vydání písemnosti (narace), často formou přihlášení se k někomu, kdo již adresátovi podobný list zaslal. Poté již nejčastěji následuje pouze datace a přitištěná pečeť.⁵¹³ Odpovědní listy náleží mezi prameny sériové povahy a mnohdy se od sebe liší pouze v detailech. O jejich sériovosti svědčí mimo jiné i to, že se dochoval formulář pro příznivce Oldřicha z Rožmberka, kterým se měli inspirovat při vyhlášení nepřátelství Jiřímu z Poděbrad.⁵¹⁴

I přes určitou uniformnost se při tvorbě odpovědních listů mohla výrazně projevit individualita jeho tvůrce, což nejlépe vystihuje písemnost jinak zcela neznámého šlechtice Vodičky z Lomů, který si tropí žerty nejen ze svých nepřátel (Oldřicha a Jindřicha z Rožmberka), ale i ze samotné formy odpovědního listu.⁵¹⁵ Navzdory očekáváním a účelu sledovaného typu pramene neobsahují odpovědní listy až na výjimky vulgární nadávky příjemci. Urážlivé (či lépe řečeno nactiutračné) listy byly zasílány zvláště.⁵¹⁶

4.20.2 Průběh konfliktu

Jak jsme poznali z předchozího přehledu, šlechtické soukromé války byly ve většině případů spíše lapkovské bojůvky, jejichž součástí bylo braní zajatců, plnění nepřátelských venkovských statků a kořistění, zejména potravin, peněz a dobytka. Jen ve výjimečných

Čechách v letech 1514-1534, c. d.; J. BOUKAL, *Odpovědní list budějovického a plzeňského hejtmana Jana Planknára z Kynšperka městu Cheb z roku 1478*, c. d. Jsou známy i odpovědní listy v cizině působících českých žoldnérů, např. Jiří SLAVÍK, *Odpovědní listy některých českých, moravských a polských pánů proti Řádu německých rytířů z r. 1454 ve výpiscích Bedy Dudíka*, in: Hláska: zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka 6, Příloha II., 1995, s. 25-26.

⁵¹³ Srovnej viz odpovědní listy z chebského archivu, c. d., *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka IV. 1449-1462*, Blažena Rynešová - Josef Pelikán (edd.), Praha 1954, s. 200-231. Dále jen LLO. Originály viz SOA v Třeboni - oddělení Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696), passim.

⁵¹⁴ SOA v Třeboni - oddělení Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696), inv. č. 1676, sign. 1264.

⁵¹⁵ SOA v Třeboni - oddělení Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696), inv. č. 1824, sign. 1394.

⁵¹⁶ Srovnej s *Výbor české literatury doby husitské II.*, Bohumil Havránek – Josef Hrabák – Jiří Daňhelka (edd.), Praha 1964, s. 198-208.

případech docházelo k přepadům velkých měst, hradů či tvrzí.⁵¹⁷ Šlechta dost často ani nedisponovala potřebnou obléhací technikou (tu vlastnila kromě panovníka především města) a pokud již přepadávala opevněná sídla, tak nejčastěji za chodu, tj. náhlým přepadem.⁵¹⁸ Srovnáme-li charakter bojů české šlechty s Chebskými např. se záštím rytíře Racka Kocovského s Českými Budějovicemi v letech 1472-1485, které bylo vyplněno přepady kupců, krádežemi dobytka a vypalováním chalup, musíme konstatovat, že se od sebe svou formou tyto boje neliší.⁵¹⁹ Častou součástí konfliktů bylo rovněž brání zajatců a rukojmích. Rukojmím se ovšem mohl (a stával) často také dlužník.⁵²⁰

Svérazným jevem šlechtických válek pozdního středověku je eskalace užitého násilí. Nejedná se pouze o extrémní případy, mezi něž náleží své protivníky „posekávající“ Kopidlanský. Násilí bylo hluboce zakořeněno v mentalitě středověké šlechty, kterážto na něj jako „bellatores“ měla v rámci struktury středověké společnosti výsadní právo. Monopol šlechty na násilí souvisí nejen se starými rytířskými ideály, ale též (zvláště od doby husitských válek) s propojováním idey boje duchovního s bojem fyzickým.⁵²¹ Teprve na samém sklonku středověku se města odvážila šlechtice za jejich násilné projevy sankcionovat, a to v extrémním případě dokonce jejich popravami.⁵²²

Pokusit se obecně pojednat o konfliktech, které mají značně rozličnou a individuální povahu, nelze zcela objektivně, na rozdíl od ukončení konfliktu za spolupráce obou zneprátelených stran a s nimi komunikujících přímělců. Závěrečným aktem šlechtické války je uzavření tzv. průměrného listu.

⁵¹⁷ Srovnej např. František HOFFMANN, *K povaze drobné války, záští a násilných činů před husitskou revolucí*, in: Pocta akademiku V. Vaněčkovi k 70. narozeninám, Praha 1975, s. 55–75; J. FRANCEK, *24. 10. 1517 Svatováclavská smlouva*, s. 40-52.

⁵¹⁸ Např. při obléhání Lopaty roku 1432-1433 měl Svojše ze Zahradky půjčenou pušku, viz Státní oblastní archiv Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696), inv. č. 948, signatura 733. Dostupné online: <https://digi.ceskearchivy.cz/111944/3/953/937/45/0> (30. 6. 2021). Srovnej Tomáš DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000, s. 39.

⁵¹⁹ Srovnej K. PLETZER, *Spor Racka Kocovského s Českými Budějovicemi v letech 1472-1485*, s. 127-136; J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích 3. Města*, s. 328-329.

⁵²⁰ Srovnej Rudolf RAUSCHER, *K rukojemství v českém právu zemském*, Praha 1923.

⁵²¹ Z. BERAN, *Válka a násilí jako sociální kód české pozdně středověké šlechty*, s. 319-345. Srovnej W. IWANČZAK, *Po stopách rytířských příběhů*, s. 88, 103, 234.

⁵²² Srovnej např. J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích 3. Města*, s. 328.

4.20.3 „Pravé, věrné a křesťanské příměrie.“ Konec konfliktu – uzavření příměrného listu

Podobně jako vypovězení války mělo i její ukončení ve středověku svá pravidla. Válku ukončoval dokument, který označujeme jako list příměrný, popř. list příměří. Otázkou příměří ve středověku se v našem prostředí zabývali např. Valentin Urfus, Veronika Bromová, Zdeněk Beran nebo Petr Elbel.⁵²³ Příměří ve středověku vycházelo z idey křesťanského pax dei, které se později transformovalo do podoby tzv. landfrýdních hnutí. Jako institut bylo příměří tradiční součástí středověkého vojenství a lze jej řadit mezi prvky rytířského způsobu boje. Příčinou k uzavření příměří bylo nejčastěji vyčerpání obou bojujících stran.⁵²⁴ Teoretické aspekty uzavírání příměří známe poměrně dobře díky Prokopu Písařovi, který se jimi zabýval.⁵²⁵ Příměrný list je zpravidla vydáván dvěma stranami, z nichž jedna je strana vydavatelova a druhá příjemcova. Dle Prokopa Písaře bylo nutné vyhotovit list dvakrát v naprosto identických exemplářích.⁵²⁶ Svou skladbou se příměrný list nijak výrazně neodlišuje od jiných úředních písemností středověku. Obvykle začíná intitulací, která může být doplněna o jména služebníků, zprostředkovatelů příměří a lokací (majetků, např. měst a hradů), pro něž má následující dohoda platit. Podobně jako v případě vypovídání války, i v případě příměří fungovaly obecně ustálené formulace, mající charakter právní dispozice. Nejčastěji se v příměrných listech můžeme setkat s větou „*vstúpil jsem a mocí listu tohoto vstupuji v pravé, věrné a křesťanské příměrie*“ a někdy i s datem, do kdy má příměří trvat. Většinou však bylo příměří uzavíráno na dobu neurčitou. Někteří historikové z tohoto důvodu rozlišují mezi smlouvami o míru a o příměří, zatímco pro jiné se jedná pouze o dvě kategorie příměrných listů. Platnost listu mělo zaručit to, že jej vydavatelé písemnosti uzavírali „*pode svú ctí a vírú*“ a podmínky, které měly zaručit mírový stav. Následuje intitulace druhé strany se slibem dodržení příměří a definice sankce v případě, že by došlo k jeho porušení. Nutno podotknout, že ne vše, co se na první pohled tváří jako příměrný list a svým obsahem má k této formě písemnosti blízko jím doopravdy je, jak záhy poznáme. Zvláště problematické je, když schází formulace o pravém, věrném a křesťanském

⁵²³ V. URFUS, „Záští“ v Čechách v polovině 15. století, s. 90-114, o míru s. 100-103; Veronika BROMOVÁ, *Staročeské listy příměrie*, in: Vladimír P. POLÁCH (ed.), *Jazyková interakce a jazykové rozhraní a strategie "cutting-edge": sborník příspěvků z 8. mezinárodní konference Setkání mladých lingvistů, konané na Filozofické fakultě Univerzity Palackého ve dnech 14.-16. května 2007, Olomouc 2008*, s. 34-44; Petr ELBEL, *Pravé, věrné a křesťanské příměrie. Dohody o příměří mezi husity a stranou markraběte Albrechta na jižní Moravě*, Brno 2016; Z. BERAN, *Mír, válka a násilí v právním a společenském vědomí české nobility v poděbradské době*, s. 125-131.

⁵²⁴ P. ELBEL, *Pravé, věrné a křesťanské příměrie*, s. 9-10.

⁵²⁵ *Prokopa písaře novoměstského staročeská Ars dictandi*, František Mareš (ed.), Praha 1900, s. 26-27.

⁵²⁶ Veronika BROMOVÁ, *Textová struktura nejstarších českých listin se zvláštním zřetelem k vývoji formuláře*, Brno 2009, s. 299.

příměří. K průměrným listům mají obsahově blízko rovněž tzv. Urfrýdy (popř. Urfehde), tj. reversy o nemstě, které známe i z chebského prostředí.⁵²⁷

Zaměřme nyní naši pozornost na příměří jako typ vztahu mezi českou šlechtou a městem Cheb, a to na základě písemností, které uchovává chebský archiv. K nejstarším průměrným listům z uvedeného archivu náleží soudobý opis průměrného listu uzavřeného mezi Pražany a plzeňským landfrýdem.⁵²⁸ Největší množství písemností týkajících se příměří se v chebském archivu dochovalo z 30. let 15. století. Pozoruhodný je průměrný list Buriana z Gutštejna s městem Cheb, jímž dne 7. března 1434 uzavřel klasické „*pravé, věrné a křesťanské příměří*“. Příměří bylo uzavřeno až do květné neděle, tedy 21. března, a to do západu slunce. Dle tradičních schémat Burian vyjmenovává všechny své služebníky a služebníky města Cheb. V písemnosti je zmíněn Zbyněk z Kočova na Nečtinách, který snad sehrál roli ubrmana, tedy rozhodce a dozorce nad smírem, neboť Burian z Gutštejna slibuje, že by v případě porušení smlouvy učinil, tak jak by uvedený Zbyněk „*řekl a kázal*“. Ručitelem příměří byl Jakoubek z Vřesovic, tehdy se ještě píšící sezením na Bílině, který zaručil příměří částkou 500 kop grošů. Jakoubek pak píše, že by v případě porušení smlouvy ztratil své peníze a jeho jistec (tedy Gutštejn) by pozbyl své cti a víry. Když by dal Zbyněk z Kočova Jakoubkovi vědět, že došlo k porušení smíru, měla být Chebu uvedená částka vyplacena do čtyř týdnů od tohoto oznámení.⁵²⁹ V souvislosti se vztahy Gutštejna a Chebu lze rovněž zmínit nedatovanou smlouvu sepsanou mezi oběma stranami, jejíž uzavření zprostředkoval již vzpomínaný Jakoubek z Vřesovic v Kadaňi. Z dochované písemnosti se dozvídáme, že se jedná o úmluvu o „zášti“, které mezi oběma stranami bylo. Podle Jakoubkova narovnání měli dát Chebští Gutštejnovi postav sukna, sto kop grošů a někdejší spor již neměl být nikým nadále připomínán. Je zajímavé, že ze strany Gutštejnovy žádné náhrady městu učiněny nebyly.⁵³⁰

V roce 1436 uzavřel s Chebskými příměří Bohuslav z Hořejší Kamenice, drobný šlechtic z Domažlicka, v němž se zavázal, že se nebude mstít Chebu za vraždu svého bratra Habarta Malsa, zabitého na chebském předměstí. Po slibu „*pravého, věrného a křesťanského příměří*“ rovněž slibuje, že kdyby se některý jeho „přítel“ chtěl Chebu mstít za smrt Malsy, slibuje Bohuslav „*zastúpiti bez jich škody což by se dotklo té smrti*“. K průměrnému listu přivěsilo své pečeti několik dalších šlechticů z jihozápadních Čech. Jedná se tak o jakousi

⁵²⁷ K jednomu konkrétnímu urfrýdu např. J. BOUKAL, „*Bratřie z Falknova*“ v *česky psané listině z chebského archivu z roku 1439*, 6-7.

⁵²⁸ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 40-41; P. ELBEL, *Pravé, věrné a křesťanské příměří*, s. 11.

⁵²⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, D53/18.

⁵³⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 6, fasc. 8, A99/10; J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 71 datuje písemnost do roku 1437, ale těžko říct, z čeho vychází.

kombinaci průměrného listu a tzv. urfrýdu.⁵³¹ Velmi podobná je smlouva šlechticů ze severního Plzeňska Jaroslava z Chrančovic a jeho synů Ondráška a Viléma s Chebem. Během potyčky na chebském předměstí mezi vojáky braniborského markraběte a Hynka Krušiny ze Švamberka zemřel jejich bratr a strýc Jan Rus z Třebobuze. Tato smlouva ale není průměrným listem v pravém slova smyslu, neboť neobsahuje již dříve uváděné mírové právní formulace, tj. je pouze urfrýdem.⁵³² S touto listinou souvisí i smlouva mezi Chebem a Hynkem Krušinou ze Švamberka, která rovněž není klasickým průměrným listem, ale spíše slibem, dle něž nehodlá mít Švamberk Chebu nic za zlé. Spíše než o průměří, se tedy jedná o úmluvu o tom, že si obě strany nebudou nic vyčítat, opět blízkou tzv. urfrýdům.⁵³³ Pozoruhodná je i smlouva Chebu a Šliků na straně jedné a propuštěných vězňů Vaňka Rybníčka z Babyně a jeho syna Martina Potůčka z roku 1437. Vydání listiny předcházela list upravující podmínky ke smíru mezi Šliky a Burianem z Gutštejna, neboť Rybníček a Potůček byli Gutštejnovými služebníky. Mír byl uzavřen za zprostředkování dvou ubrmanů, tachovského purkrabího Jindřicha z Metelska a přimdeckého purkrabího Jindřicha z Jivjan. I v tomto případě postrádáme pro průměrné listy obvyklé právní formulace a list celkově působí dojmem jakési „dohody o průměrném listu budoucím“. Vaňk Rybníček a jeho syn měli totiž na základě rozsudku obou ubrmanů do čtyř týdnů od propuštění přijet do Chebu s „*listem svým na pergameně*“, na kterém by prohlásili, že již nikdy více proti svým bývalým nepřátelům nevytáhnou a jejich záští a věznění nebude nijak zle připomínáno.⁵³⁴ Oba bývalí vězňové nedlouho poté skutečně přijeli do Chebu se svou s listinou, která se nám dochovala hned ve dvou exemplářích (jedna s visutými pečetěmi a druhá s přitištěnými). Dle listiny prý vedli válku „*proti své cti a víře*“ a nyní slibují, že pod právem, ctí a vírou a vědomím možnosti ztráty hrdla nebudou proti svým bývalým věznitelům podnikat cokoliiv zlého, v čemž do určité míry shledáváme podobnost s klasickými průměrnými listy. Pozoruhodná je formulace sankce, podle které v případě porušení dohody sami sebe odsuzují ke ztrátě hrdla kdekoliiv ve městech, na hradech, na vesnicích i v polích a nesmí se obhajovat žádným právem světským, duchovním ani glejty. Výjimkou bylo, že by se něčeho dopustili „*s vědomím víry hodným*“. Dle vzájemné dohody se nemají stýkat s Vaňkovým bratrem Petříkem

⁵³¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 446. Svědkové Jan z Rýzmburka na Skále, Dobeš Letovský z Velhartic, Bohuslav Šlechta z Velhartic a „Gwanka“ ze Strochovic.

⁵³² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 447; AČ 6, s. 491-492. Svědkové – Borník Konrád ze Štítar a Bušek z Újezda.

⁵³³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 659, A2796/32; AČ 6, s. 492-493.

⁵³⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 482, fasc. 656, A2790/4, zmiňuje i J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 164-165.

Rybníčkem a nijak mu pomáhat, neboť je dosud nepřítelem Chebu i Šliků.⁵³⁵ S průměrnými listy se pak často setkáváme v souvislosti s Chebem a českou šlechtou z doby správcovství Jiřího z Poděbrad, jenže je bohužel nemáme zachovány a dozvídáme se o nich zprostředkovaně z korespondence. Obdobně v případě některých konfliktů víme, že se mělo realizovat jakési mírové jednání, ovšem nevíme, zda k němu vůbec došlo. Kupříkladu v nedatovém listu nabízel rabštejnský purkrabí Kumpanec z Vidhostic Chebským, že je ochoten zprostředkovávat jim příměří s jistým Hanušem z Maltic. Chtěl, aby „*zástie jest bylo přestáno bez toho stavování a lidu hindrování*“. O bojích Chebu s Malticem jinak vůbec nic nevíme.⁵³⁶ Jindy se dozvídáme např. o porušování uzavřeného příměří, čehož se měl roku 1476 dopouštět Bohuslav ze Švamberka.⁵³⁷

Jak píše ve své studii Valentin Urfus, „smlouvy o příměří u nás neměly v 15. století jednotnou podobu“, a právě proto řadí mezi smlouvy o příměří i rozličné s nimi související písemnosti, jako jsou rozličné úmluvy o holdech a zajatcích či věznicích.⁵³⁸ Výše uvedené prameny z chebského archivu potvrzují závěry Urfusovy. „Čistokrevných“ průměrných listů s formulací o pravém, věrném a křesťanském příměří máme v Chebu dochováno poskromnu. Je třeba brát v potaz, že existovaly i jiné a méně okázalé formy toho, jak se spolu dvě zneprátelené strany, včetně sledovaných českých šlechticů a města Cheb, mohly usmiřovat. Válka mohla být přerušena nebo definitivně ukončena vzájemnou dohodou mezi oběma stranami a nejčastěji za pomoci zprostředkovatele smíru. Definitivní konec soukromých šlechtických válek, a tím i odpovědních listů, přichází po roce 1526, kdy díky silné panovnické moci šlechtické soukromé války zcela vymizely.⁵³⁹

4.21 Soudy, vězňové a zajatci – další doklady konfliktů české šlechty a Chebu

V následujícím přehledu jsem se pokusil shrnout doklady konfliktních vztahů mezi Chebem a českou šlechtou „neválečného“ charakteru, respektive takové případy, které s válkami buď nesouvisejí nebo nemusí jednoznačně souviset. Lze rozlišovat případy soudní a případy, kdy

⁵³⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 462. Svědkové Burian z Gutštejna na Rabštejně, Jan Štěpánovec z Vrtby a na Valdece, Jetřich z Frumštejna a Jan z Podmokel. Soudobý opis (či spíše kopie – obsahuje přitištěné pečeti) viz SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, D53/22.

⁵³⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 508, fasc. 701, A 3015/1.

⁵³⁷ SOA Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696), inv. č. 3531, sign.2897. Dostupné online: <https://digi.ceskearchivy.cz/114543> (2. 7. 2021); AČ 6, s. 130.

⁵³⁸ Valentin URFUS, „*Zástí*“, s. 101-102.

⁵³⁹ V. URFUS, „*Zástí*“, s. 100-110.

docházelo k zajímání či věznění poddaných šlechticů či Chebu. Do uvedeného přehledu však nejsou zahrnuty případy, kdy Chebští či česká šlechta během soudů vzájemně spolupracovali.

4.21.1 Soudy

Většinu sporů mezi Chebskými a českou šlechtou projednával komorní soud v Praze, tedy centrální soud pro Země Koruny české. Na sklonku středověku navíc nahrazoval soudy zemský a dvorský.⁵⁴⁰ Roku 1482 řešil spor mezi Václavem Šlikem (toho času pflugárem) a Chebskými ohledně vydávání glejtů. Soud rozhodl, že chebský purkmistr neměl nikomu dávat pflugárův glejt a naopak. Další spory se týkaly věže chebského hradu. Tu mohl pan Šlik osazovat dle libosti a až do dalšího rozhodnutí krále na věž mohli Chebští posílat i svého ponocného. Rovněž neměli Chebští nijak zanášet hradní příkop. Chebští také nesměli Šlikovi posílat do hradní věže vězně, kteří by nepříslušeli k chebskému soudu. Chebští dále neměli nijak zasahovat do práv svých „*zemanů*“ a případy jakýchkoliv sporů s nimi se mají obrátit na pflugára. Současně nemají proměňovat rytířská sídla a zboží „*w sedlská*“. Další spory se týkaly koně, který spadl do příkopu a dobytka, ukradeného nejmenovaným pflugárovým úředníkem. Tyto záležitosti měly být ještě důkladněji prošetřeny. Spory Chebu se Šlikem se týkaly i rozličných lén, která Šlik údajně „*wen z země dáwá*“, což již více neměl činit. Jednu ze vsí, která měla náležet chebskému špitálu (Rorbach – patrně Nový Drahov, německy Rohr) měl udělit šlechtici „*Sitichovi z Cabice*“, tj. patrně příslušníkovi rodu Zedwitzů, kteří v této době ovládali blízké Ašsko. Majetek měl být vrácen špitálu. Šlikovi bylo nařízeno, aby pro účely svého úřadu choval tři koně, neboť tak patrně nečinil. Další spory se týkaly držby hradu Starý Hrozňatov. Byť hrad není v rozsudku přímo jmenován, na základě jmenovaných osob („*Albrecht Zok*“, tj. Albrecht Sack a „*Frankengrunárowé*“, tj. Albrecht a Lorenc Frankengrünerové) nelze pochybovat, že se bod rozsudku týká právě jeho. Hrad byl v majetku Frankengrünerů, ovšem současně měl být vždy otevřen městu Cheb. Albrecht Sack se stal nejdříve v 50. letech 15. století faktickým pánem hradu a psal se dle něj, formálně ovšem zůstal až do počátku 16. století majetkem Frankengrünerů. Z bodu rozsudku se dozvídáme o rozhodnutí Šlika, podle nějž měl „*Zok*“ Frankengrünerům vrátit půlku hradu poté, co oni jemu zaplatí 200 zlatých. Z této poznámky lze soudit, že měl hrad (či jeho polovinu) v zástavním držení. V posledním bodě rozsudku se dozvídáme, že má Šlik osadit chebský manský soud kromě rytířů z okolí rovněž obyvateli a

⁵⁴⁰ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2005, s. 98-99.

měšťany Chebu, nejlépe konšely a členy obecní rady nebo měšťany, kteří v okolí Chebu drží manské statky. V případě některých bodů dřívějších rozsudku ovšem mnoho nevíme, co znamenají. Týkají se například louky, o níž bohužel nic dalšího nevíme, mělo se však přihlídnout ke starodávným obyčejům. Totéž sděluje rozsudek o honech s chrty, krahujci a jestřáby.⁵⁴¹

Během sporu mezi Šliky a zástavním držitelem Kynšperka na Loketsku Joštem Faylcarem roku 1488, který řešil komorní soud, se z výpovědi svědka dozvídáme o rozličných krádežích hradní posádky, okrádající jak kynšperské měšťany, tak i falknovského (sokolovského) pána Mikuláše Šlika, který přišel o rybí tenata. O rybí tenata okradla posádka i rybáře z blízké Liboce, přičemž ta se posléze objevila v Chebu, kam je hradní posádka „*vyšikovala*“.⁵⁴²

Na počátku roku 1493 se v Chebu odehrával soud mezi Jindřichem z Plavna a Kašparem Šlikem, přičemž spor se posléze řešil ještě na komorním soudě v Praze, a to kvůli urážce, jež měla být v Chebu vyřčena. Šlik měl v Chebu prohlásit, že „*každý rychtář svoboden býti má, a každý vosel chovaj kůže své*“. Tato poznámka se dotkla Plavenského, tehdy zastávajícího úřad královského hejtmána nad many, „*kteříž vně země síú*“ a těmi, kteří „*v súdě sedají*“. Šlik se hájil, že se poznámka netýkala Plavenského, jehož nepovažuje za rychtáře, ale pana Cabcára (tj. Zedwitze). Šlik i Plavenský se pak na základě rozsudku Jana z Janovic usmířili.⁵⁴³

V dubnu 1497 řešil komorní soud následující případ. Vilém Pergar (patrně Perglár z Perglasu) požadoval jménem poškozeného Hanuše (Jana) Maleřika od Linharta „Cabcára“ (tj. Zedwitze), aby k soudu předvolal svého syna, tedy nám již známého Jorga Zedwitze. Jorg zavraždil poddaného pana Maleřika a obviňován byl i Linhart, protože syn „*z jeho zámku vyjel*“ a o vraždě věděl.⁵⁴⁴

Další „chebským případem“ komorního soudu spor mezi Kašparem Kurclem z Chebu a českým šlechticem Janem Kamencem. Kurcl si stěžoval, že mu Kamenec v době, kdy měl být hejtmanem na Budyni, uškodil. To se mělo odehrát v době uzavření olomouckých smluv, ovšem Kamenec se hájil, v této době ještě ani hejtmanem na Budyni nebyl a Kurclovi měli uškodit hejtmané Matyáše Korvína, tehdy na Budyni působící.⁵⁴⁵ Témuž Kašparu Kurclovi měl uškodit i Delfín Haugvic, přičemž škoda byla oceněna 500 kop grošů českých. Oba byli roku

⁵⁴¹ AČ 6, s. 554-557. Co se týče hradu Starý Hrozňatov, srovnej J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 207-209 nebo Jan ANDERLE – Vilém KNOLL, *Dějiny a stavební vývoj hradu, zámku a zámeckého kostela ve Starém Hrozňatově (Kinsbergu)*, in: Průzkumy památek 16, č. 1, 2009, s. 31, v obou případech je ovšem autorům vlastnický poměr Sacka k Hrozňatovu nejasný.

⁵⁴² AČ 19, s. 246.

⁵⁴³ AČ 10, s. 459-460.

⁵⁴⁴ AČ 10, s. 470-471.

⁵⁴⁵ AČ 9, s. 484, 488.

1501 předvolání před komorní soud, Vilém z Pernštejna dokonce psal Chebským, aby postavili k soudu svědky, které Kurcl jmenoval. Samotný Kurcl se ovšem na rozdíl od Haugvice k soudu nedostavil. Vilém z Pernštejna věc prověřil, a rozhodl že Delfín z Haugvic se vůči Kurclovi nijak neprovinil. Kurcl se odvolal, ale jelikož se ani napotřetí k soudu nedostavil, bylo dáno za právo Haugvicovi. Kurcl se mu měl omluvit, což neučinil.⁵⁴⁶

V listopadu 1508 řešil komorní soud spor mezi Václavem z Roupova a Jetřichem z Gutštejna, který měl spojitost s Chebem. Jetřich z Gutštejna byl synem Zikuny z Ortenberka, která získala 500 zlatých rýnských z chebského pflugárství, jimiž disponoval právě její syn. Tyto peníze ovšem Zikuna odkázala svému zeti Václavovi z Roupova, jemuž je Jetřich nevydal. Soud rozhodl, že částka má být vyplacena do dvou týdnů.⁵⁴⁷

V listopadu 1509 rozhodoval komorní soud spor mezi chebským měšťanem Hanušem Elpognárem (příslušníkem rytířského rodu Elpognárů z Dolního Šenfeldu z Loketska) a bratry Osmanem, Pankráciem a Albrechtem Šliky, syny Václava Šlika. Elpognár vinil Šliky z dluhu 636 zlatých, který pozůstal po Václavu Šlikovi. Ten dlužil chebskému měšťanovi Jiříku kramářovi, po němž zdědil dlužní úpis Elpognár. Na základě dlužního úpisu mu měla být částka vyplacena.⁵⁴⁸

Roku 1510 řešil komorní soud při mezi Václavem Behmem z Konobřez a chebskou rodinou Hallerů. Během soudu vypovídal jako svědek chebský měšťan Jiří Zámečník, poručník majetků pozůstalých po doktoru Jiříkovi Hallerovi z Mostu. Podle něj měl Behm z Konobřez dlužít Hallerovi částku 400 zlatých rýnských, přičemž Jiří Haller zemřel a dlužní úpis měl zdědit Jiřího bratr Hanuš Haller, žijící v Chebu. Přestože Behm chtěl svůj dluh splatit, problém byl, že dluh byl „*kníhami města Mostu zapsán*“ a dlužník se bál, aby nemusel splatit svůj dluh na několikrát. Soud o této záležitosti spravil Mostecké a dluh měl být splacen pouze jednou.⁵⁴⁹

Na podzim roku 1511 řešil komorní soud spor mezi Arnoštem z Drasova a Linhartem Nekšem z Landeka, chebským měšťanem, jehož příbuzní pronikli dále do Čech a posléze mezi moravskou šlechtou. Spor se týkal dlužné částky 48 kop grošů.⁵⁵⁰ Roku 1513 psal do Chebu Zdeněk Lev z Rožmitálu kvůli nějakým sporům mezi Chebskými a „*Raystaynarem*“, spor měl řešit Albrecht ze Šternberka na Zelené Hoře.⁵⁵¹ V roce 1514 se měl v Chebu konat soud mezi zástupci města šlechticem Jindřichem Purkartem z Hořešovic na Vidících za spoluúčasti

⁵⁴⁶ AČ 12, s. 465, 483-484, AČ 16, s. 28.

⁵⁴⁷ AČ 13, s. 163-164, srovnej J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 286.

⁵⁴⁸ AČ 13, s. 207. O rodu Elpognárů srovnej Jan BOUKAL, *Elpognárové z Dolního Šenfeldu. Zapomenutý šlechtický rod z Loketska*, in: Sokolovsko 7, 2016, č. 2, s. 7-8.

⁵⁴⁹ AČ 13, s. 371, 394-395. Srovnej ANONYM, *Konobřez*, in: Ottův slovník naučný 14, Praha 1899, s. 718.

⁵⁵⁰ AČ 19, s. 50.

⁵⁵¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/98.

„Hýzrleho“ (patrně Matese Hýzrleho z Chodů). Účast Hýzrleho měl zajistit Zdeněk Lev z Rožmitálu.⁵⁵²

Ve výjimečných případech mohl být předvolatelem osob ke komornímu soud i samotný král, což se týkalo se i některých sporů české šlechty s Chebany. Počátkem června 1522 předvolal král Ludvík k soudu šlechtice Hanuše Elpognára, jenž se stal v následujícím roce pánem na hradě v Kraslicích. Hanuš na cestě přepadl a zbil chebského měšťana Matese Šerměře, aniž by k tomu měl důvod, a zavázal jej vůči sobě blíže neurčeným slibem (rukojemství, věrnosti?). Slib ovšem nebyl realizován, a tak se rozhodl Mates předvolat Hanuše před soud.⁵⁵³ Samotný Hanuš Elpognár měl problémy se svým bratrem, Václavem Elpognárem, který na Hanuše se svými lidmi číhal blízko Chebu na vrchu „Komora“ (Komorní Hůrka u Františkových Lázní) a snažil se jej zabít. K soudu byli předvoláni svědci z řad prostého lidu s jednou výjimkou, jíž byl Jošt Thüssel z Daltic, člen rodu usedlého na Loketsku a arciděkan žatecký. Svědkové popsali, jak bylo na Hanuše stříleno z kuší a pušek, Václav Elpognár prý křičel, aby na jeho bratra vojáci stříleli a ubili ho k smrti a rovněž opakovaně připomínají, že společně s lidmi Václava Elpognára útočili na Hanuše Elpognára i dva knechti Matese Hýzrleho z Chodů.⁵⁵⁴ Záhy král předvolal i šlechtice Ondřeje Hozlaura z původně chebského, avšak od 15. století v Čechách usedlého rodu. Ondřej Hozlauer působil v této době jako hejtman v Chebu a jeho svědectví na komorním soudu si žádaly sestry Anna a Mandeléna Hardekerové. Tytéž sestry později předvolávaly Hozlaura jako svědka znovu, ovšem tentokrát ještě s Matesem Hýzrlem. Sestry měly spory Šebestiánem a Albrechtem Šliky.⁵⁵⁵ Hozlaura jako svědka předvolal král i ke sporu Hertenberků se Šliky a sporu mezi královským kuchmistrem Mikulášem Hýzrlem z Chodů a Šliky a Hanušem Pluhem z Rabštejna.⁵⁵⁶

Na konci července 1522 obeslal král Ludvík Petra, Volfa a Kryštofa Zedwitze z Libé, aby se dostavili k soudu s Konrádem z Neuberka.⁵⁵⁷ Titíž Zedwicové (pod počestným jménem „Čabicárové z Čabice a na Libštejnu“) předvolávali v roce 1524 před komorní soud kromě Konráda z Neuberka ještě Hanuše Wirsberga, Šebestiana Jura z Ottengrünu a Hanuše „Malřicha“ (sic! tj. Maleřika) z Hazlova jako svědky při řešení jejich sporu chebským purkmistrem a konšely. Soud byl ovšem odložen.⁵⁵⁸

⁵⁵² AČ 7, s. 94

⁵⁵³ AČ 32, s. 207; srovnej J. BOUKAL, *Elpognárové z Dolního Šenfeldu*, s. 7.

⁵⁵⁴ AČ 32, s. 233, 296-298.

⁵⁵⁵ AČ 32, s. 212; AČ 33, s. 490, srovnej August SEDLÁČEK, *Hozlauer z Hozlau*, in: Ottův slovník naučný 11, Praha 1897, s. 718.

⁵⁵⁶ AČ 32, s. 254, 256.

⁵⁵⁷ AČ 32, s. 280-281, srovnej V. KNOLL – J. ÚLOVEC, *Historie hradu Liebenstein*, s. 263.

⁵⁵⁸ AČ 33, s. 383-384, srovnej s. 299.

Roku 1525 žádal pražský purkrabí Bohuslav Chrt ze Rtína, aby mu Chebští poslali do Prahy jako svědka chebského měšťana Lukáše z Varů, jehož si žádala Barbora z Kolovrat, rozená kněžna z Anhaltu, jako svědka ve sporu svého syna (?) Jindřicha z Plavna proti bratřím Šlikům.⁵⁵⁹

V některých případech museli Chebští vyřešit, pod čí jurisdikci spadají osoby, s nimiž měly být vedeny soudy. To se týká například případu Volfa ze Sparneku, kvůli němuž se na pražské úředníky Zdeňka Lva z Rožmitálu a Radslava Beřkovského obrátil s žádostí o radu chebský prokurátor Hanuš Fenkenfesor. Sparnek o sobě tvrdil, že je manem českého krále. Proto neměl být souzen v Chebu, kde měl spor s poddanými markraběte Jiřího, nýbrž se měl v únoru 1530 dostavit na Pražský hrad. Týž Hanuš Fenkerson žádal Rožmitála a Beřkovského ještě o jiné rady. Další problém se týkal Albrechta Šlika na „*Šiempachu*“ (=Lubech), který neplnil své povinnosti vůči „*zámku*“ (hradu) a městu Vildštejn (dnes Skalná). V tomto případě oba pouze informovali, že rovněž Šlik se má dostavit v únoru do Prahy a že psali jemu samotnému, jak se má zachovat. V listě ovšem žádné konkrétní napomenutí nejsou a obsahuje pouze obecná napomenutí a předvolání k soudu do Prahy. Obdobný list přišel i Sparnekovi.⁵⁶⁰

Jindy česká (respektive moravská šlechta) řešila i spory Chebanů na základě podnětů z ciziny, jako například v roce 1502. Tehdy předvolal hofmistr Vilém z Pernštejna Chebské před komorní soud Chebské na základě žaloby hofmistra markraběte Fridricha Ulricha Zedwitze.⁵⁶¹ V nedatovaném listu Mikuláše Kfelíře ze Zakšova, odeslaném do Chebu z Prahy, prosil Kfelíř Chebské, aby pomohli jeho sestře „*z Dolejšího Lintoch*“, neboť jistý „*Ister Rajcher*“ se přihlásil o statek jejího nebožtíka syna Mikuláše „*Špurara*“.⁵⁶² V souvislosti se soudy lze zmínit, že se česká šlechta angažovala i v záležitostech, které se soudnictvím souvisí nepřímě. V roce 1520 žádal Zdeněk Lev z Rožmitálu Chebské, aby převzali do své péče statek, o nějž vedou spory Mates Hýzrle z Chodu a „*Cabicárové*“ (Zedwitzové).⁵⁶³

4.21.2 Vězňové a zajatci

Častým negativním jevem, s nímž se ve vztazích mezi českou šlechtou a Chebskými setkáváme, je braní zajatců a uvěznění služebníků. Ne vždy tyto jevy přímo souvisí se soukromými

⁵⁵⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/112-113.

⁵⁶⁰ AČ 12, s. 277-279

⁵⁶¹ AČ 16, s. 29-30

⁵⁶² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 472, fasc. 645, A 2768/117

⁵⁶³ AČ 12, s. 189. Existuje pouze regist, písemnost byla v době vydání příslušného svazku edice ztracená.

válkami. Jeden z nejstarších známých dokladů máme z roku 1413, kdy si stěžovala Anna Forsterová na Kynšperku Chebským, že nespravedlivě zajali jejího služebníka, který jen jel koňmo na trh a z něj. Případ patrně souvisí se záštím Forsterů a Chebu.⁵⁶⁴

Nějakého zajatce či rukojmího (snad chebského, ovšem patrně držícího nespécifikovaný úřad v Domažlicích) držel na Tachově jeho dočasný purkrabí husitský hejtman Jan Královec z Královic. Krátkou, ovšem bez kontextu obtížně srozumitelnou zprávu o něm podal Chebským na jejich žádost roku 1432. Je ovšem zajímavé, že navzdory tomu, že se jedná o úhlavního nepřítele Chebských, oslovuje je jako „*súsedé milí*“.⁵⁶⁵

V červenci roku 1436 žádali Chebští od plánského pána Aleše ze Žeberka, aby propustil jejich člověka a jeho pomocníky. Chebští navrhovali, aby se věc projednávala před císařem, Žeberk se ovšem ohradil a Chebským odepsal, že sídlí v Českém království, a nikoliv v Říši, a proto se má záležitost řešit dle českého práva.⁵⁶⁶ V polovině července 1453 uvěznili Chebští služebníka Jana Calty z Kamenné Hory Fišára, jehož propuštění se Calta dožadoval a současně žádal, aby mu byly vráceny listy, s nimiž do Chebu přišel.⁵⁶⁷ V červnu 1471 propustili Chebští ze svého vězení služebníka Buška ze Žeberka Erharta a na oplátku žádali, aby i Bušek pustil z vězení v Plané vězně z Chebu.⁵⁶⁸

Roku 1506 psal do Chebu Jindřich Mičan mladší z Klinštejna a Roztok na Pátku. Chebským oznamoval, že jistě vědí, co se jemu a jeho nebožtíkovi švagrovi Medkovi z Valdeka způsobili nějakí zločinci a prý se dozvěděl, že jeden z uvedených zločinců se nyní nachází ve vazbě v Chebu. Klinštejn poslal do Chebu svého purkrabí Jindřicha Šozdorfa, jemuž měli Chebští vydat cokoliv, co by náleželo jemu nebo nebožtíku Medkovi.⁵⁶⁹

Roku 1509 odeslalo rytířstvo Plzeňského a Prácheňského kraje stížnost do Chebu. Rytířům vadilo, že byl v Chebu zajat Delfín Haugvic. Rytířstvo ani nepočítalo s tím, že by Chebští Haugvice, drženého na radnici, odmítli propustit, neboť považovali Chebské za své dobré přátele.⁵⁷⁰ V roce 1510 žádal Zdeněk Lev z Rožmitálu Chebské, aby svého vězně Wolfa z Walnrodu postavili před již propuštěného Delfína Haugvice, který měl přijet do Chebu na sjezd. Před Haugvicem se měl Walnrod zpovídat ze svých zločinů, konkrétně loupeže. V případě, že by se rozhodl, že nechce učinit nápravu, měli Chebští přistoupit k použití

⁵⁶⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 472, fasc. 645, A 2768/94.

⁵⁶⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, D53/15, srovnej František Michálek BARTOŠ, *Konec dvou hejtmánů sirotčího bratrstva*, in: Jihočeský sborník historický 32, 1963, č. 3-4, s. 185.

⁵⁶⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 505, fasc. 697, A 2989/4.

⁵⁶⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 472, fasc. 645, A 2768/48.

⁵⁶⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 505, fasc. 697, A 2989/18.

⁵⁶⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/104. Srovnej *Starí letopisové*, s. 236, kde se pojednává o zavraždění Medka a zranění Klinštejna v Železných horách.

⁵⁷⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 474, fasc. 647, A 2773/32.

útrpného práva.⁵⁷¹ S tímto psaním možná souvisí i oznámení Zdeňka Lva z Rožmitálu Chebských (až z roku 1513), který jim oznámil, že se, co se týče Haugvice, Adama Puchelbergera (Pichelbergera?) a Volfa Hertemberka, mají Chebští zachovat dle práva a informovat jej.⁵⁷²

Roku 1513 psal do Chebu Ladislav ze Šternberka na Bechyni, zda by mohli Chebští vydat svého žida, který ukradl či spíše získal kradené věci odcizené „v kostele plzeňským“, v němž se měla nacházet i šternberská rodová kaple. Šternberk požadoval, aby byly věci navráceny nebo zaplacený.⁵⁷³ Týž Ladislav ze Šternberka prosil Chebské na základě přímluvy jistého Mikuláše z Krakova, zda by mohli poskytnout nějaké svědky pro soud Mikuláše „s nějakými formany“.⁵⁷⁴

Jak vyplývá z následujících případů, spory mezi Chebem a českou šlechtou, týkající se zajatců a uvězněných, byly nejčastěji řešeny v rovině soukromé.

⁵⁷¹ AČ 12, s. 174-175.

⁵⁷² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 474, fasc. 647, A 2773/33.

⁵⁷³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660, A2797/166.

⁵⁷⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660, A2797/173.

5 Nekonfliktní vztahy Chebu a české šlechty

V následující kapitole se zaměříme na nekonfliktní vztahy mezi českou šlechtou a městem Cheb. Na základě doložených případů se podařilo uvedené konkrétní doklady roztřídit a vytvořit určitou typologii vztahů.

5.1 Cheb jako místo setkání české šlechty a Chebští na setkáních šlechty jinde

Přítomnost české šlechty v Chebu máme přímo doloženou již záhy po prvním připojení města k Čechám. Když roku 1266 obsadil Přemysl Otakar II. Cheb, záhy zde vydal listinu, která nám napovídá, kteří šlechtici společně s ním město dobývali. Byli to Jaroš ze Slivna a Pušperka, Smil z Lichtenburka, Ondřej ze Všechrom, Oldřich z Hradce a dva Markvartici Havel z Lemberka a Jaroslav z Hruštic.⁵⁷⁵ Svatby Václava II. s Gutou v Chebu roku 1285 se jistě účastnili rozliční šlechtici, přímý doklad nám však bohužel schází.⁵⁷⁶ Postupně se objevují i doklady o individuálním setkání české šlechty a Chebských. Již roku 1298 se setkal český šlechtic Oldřich z Třebele se chebskými ministeriály ve Valdsasích, kde byl svědkem Dětricha z Parsberka, který tehdy prodával valdaskému klášteru svůj hrad Liebenstein.⁵⁷⁷

Jedním z nejstarších hmotných dokladů přítomnosti české šlechty v Chebu může být teoreticky heraldická výzdoba sálu chebské radnice, kde se mimo jiné nachází i dva erby českých šlechtických rodů – červené růže (Rožmberkové) a ostrve (tzv. Ronovci, patrně páni z Lipé). Fresky jsou datovány do počátku 14. století.⁵⁷⁸

V Chebu vydal král Václav IV. roku 1397 zástavní listinu na hrad Rabštejn pro Beneše a Bohuňka z Hořovic.⁵⁷⁹ Událostí se značnou koncentrací české šlechty v Chebu byl bezesporu chebský říšský sněm, konaný roku 1389. Z konkrétních českých šlechticů, kteří zde byli společně s Václavem IV. známe ovšem jen několik osob – Jana z Jenštejna a snad i Hynka

⁵⁷⁵ CIM II., s. 51-52, č. 17. Srovnej T. SOMER, *Smil z Lichtenburka*, s. 211.

⁵⁷⁶ Srovnej Petra *Žitavského Kronika zbraslavská*, s. 25; F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 50.

⁵⁷⁷ Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassen Urkunden, inv. č. Kloster Waldsassen Urkunde 140. Dostupné online: https://dfg-viewer.de/show/?tx_dlf%5Bid%5D=https://gda.bayern.de/mets/af3959d6-c262-47df-b57b-9d4284c1f1d1 (20.4. 2021); ME, s. 188. Srovnej T. VELÍMSKÝ, *Páni ze Svojšína*, s. 36.

⁵⁷⁸ V. RŮŽEK, *Chebská radnice*, s. 51-54.

⁵⁷⁹ AČ 2, s. 453, srovnej slib Beneše z Hořovic: Národní archiv, fond Archiv Koruny české, signatura 1316. Dostupné online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/1316/charter?q=ho%C5%99ovic> (13. 4. 2020).

z Dubé a Bořivoje ze Svinař, kteří byli záhy po sněmu určeni jakožto „vykonavatelé“ na sněmu smluveného chebského landfrýdu, Sněmu se účastnili i urozené osoby z jiných částí Zemí Koruny české, např. vévoda Přemysl Těšínský nebo lantkrabě Jan z Leuchtenberka.⁵⁸⁰

V srpnu 1429 žádal valdasský klášter po chebské městské radě, zda by se mohli Chebští ve svém městě sejít s Hynkem Krušinou ze Švamberka. Krušina byl totiž placeným ochráncem kláštera a klášter mu dlužil peníze. Vzhledem k bojům s husity se však valdsasští mniši neodvážili překročit hranice Čech, aby mohli se Švamberkem o těchto záležitostech vyjednávat osobně. K jednání však nejspíš vzhledem k celkově komplikované situaci v regionu vůbec nedošlo.⁵⁸¹

V únoru 1431 se představitelé Chebu účastnili jednání v Norimberku se Zikmundem a rozličnými knížaty z Říše, přičemž mezi účastníky byli i mnozí čeští či v Čechách usedlí šlechtici (Oldřich z Rožmberka, kynžvartský pán Jindřich z Plavna, Aleš Holický ze Šternberka a další). Kromě nich zde však byli i zástupci měst Plzně a Mostu.⁵⁸² V květnu téhož roku se stal Cheb opět místem jednání, na nějž doprovodili krále Zikmunda z řad české šlechty např. Půta z Častolovic, Jindřich Žito z Jivjan nebo Jindřich z Metelska. Společně s představiteli husitské strany (Matějem Laudou z Chlumčan, Vilémem Kostkou z Postupic, Benešem Mokrovouským z Hustířan a knězem Markoltem) dorazili i Zdeslav Tluksa z Buřenic a Mikuláš Hasištejnský z Lobkovic. Jednání ovšem k ničemu nevedla.⁵⁸³

Král Zikmund se v Chebu zdržoval i v létě 1437, neboť se zde konal říšský sněm, jehož se patrně účastnilo větší množství české šlechty. Ze známých účastníků uvedeného chebského „sněmu“ jsou nám však známi především rozliční šlechtici a knížata z Říše. Zcela určitě se sněmu účastnil Kašpar Šlik. Sněmu se měl účastnit Menhart z Hradce, toho času zastupující Zikmunda v Praze společně s královnou Barborou, jehož sem Zikmund povolal. Zikmund zde navíc sjednal příměří mezi Hynkem Krušinou ze Švamberka a Fridrichem Braniborským a Janem Neunburským. Příměří trvalo 2 měsíce.⁵⁸⁴ Právě tehdy z Chebu napomínal Oldřicha z Rožmberka, aby nemeškal a poslal své vojsko k obléhanému hradu Sionu.⁵⁸⁵ Rovněž zde

⁵⁸⁰ Srovnej F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 152-154.

⁵⁸¹ *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege*, s. 186-187, č. 54; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 57.

⁵⁸² Friedrich von BEZOLD, *König Sigmund und die Reichskriege gegen die Husiten III*, s. 90-91; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 65-68.

⁵⁸³ *Kronika Bartoška z Drahonice*, ed. J. GOLL, FRB V. Praha 1893, s. 603; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 70.

⁵⁸⁴ *Deutsche Reichsakten XII. unter Kaiser Sigmund (1435-1437)*, Gustav Beckmann (ed.), Gotha 1901, s. 99

⁵⁸⁵ AČ 1, s. 49, *Kronika Bartoška z Drahonice*, Jaroslav Goll (ed.), in: FRB V., Praha 1893, s. 620; *Staré letopisy české z Vratislavského rukopisu*, František Šimek (ed.), Praha 1937, s. 74; srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 169-170; TÝŽ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 10; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 246-247.

vydal jeden zástavní list pro českého šlechtice Děpolta z Rýzmburka, a to na vsi týnského děkanství Dobruška a Smilovice, a je otázkou, zda zástavní listinu nemohl vydat ve šlechticově přítomnosti. Písemnost ovšem vzhledem ke své povaze neobsahuje žádnou svědečnou řadu.⁵⁸⁶ Staré letopisy praví o přítomnosti osob duchovních i světských a „kolbách“ (turnajích) a taneční zábavě. Zcela určitě si nelze představit takovéto festivity bez hojné účasti české šlechty.⁵⁸⁷

Pro šlechtice se mohl stát Cheb neutrální půdou, kam mohli zajet jednat se svými nepřáteli. Toho využil například Jakoubek z Vřesovic, který zde v listopadu roku 1445 jednal s rýnským falckrabětem o míru za spoluúčasti Matese Šlika jakožto přímluvce.⁵⁸⁸ Roku 1447 byl Cheb místem setkání hejtmanů navrátivších ze saské „bratrské války“ a právě v Chebu měl být těmto hejtmanům, pocházejícím z řad české šlechty, vyplacen žold. To se ovšem nestalo, a tak odsud 28. srpna 1447 odeslali Jindřich Libštejnský z Kolovrat, Dětrich z Janovic, Vilém z Ilburka, Albrecht z Kolovrat, Mikuláš z Gutštejna, Závíš z Klinštejna, Jan Calta z Kamenné Hory a Jan (Sádlo?) z Kostelce stížnost Vilémovi Saskému, který porušil svůj slib.⁵⁸⁹

Roku 1448 probíhala v Chebu jednání mezi Hynkem Krušinou ze Švamberka a rádců Jana Braniborského.⁵⁹⁰ Hynek Krušina rovněž navrhoval Oldřichovi z Rožmberka Cheb jako ideální město k jednání s Fridrichem Saským oproti Lokti, který doporučoval Rožmberkův služebník Tvoch. Švamberk argumentoval prostorností města, možností kvalitního stravování a přítomností dobrých a příchýlných lidí.⁵⁹¹

V březnu 1450 zval Oldřich z Rožmberka Chebské na sjezd Strakonické jednoty do Plzně. Cheb však vůči Strakonické jednotě zachovával neutralitu, podobně jako jiní pozvaní – Jakoubek z Vřesovic, Zbyněk Zajíc z Házmurka nebo Jan Smiřický.⁵⁹² Chebští však chtěli v téže době umožnit ve svém městě setkání saských a braniborských knížat s Jiřím z Poděbrad. Protože se však rozhodli, že do města vpustí jen omezený počet osob, setkání bylo přesunuto do Wunsiedlu. Společně s Jiřím se ho z české strany účastnili Aleš a Petr Holičtí ze Šternberka, Zdeněk Konopišťský ze Šternberka, Jan Zajímač z Kunštátu, Fridrich z Donína, Zdeněk Kostka z Postupic, Jan Calta z Kamenné Hory, Jiří Risemburský (Vízmburský z Dubé?) a Jan Hertvík

⁵⁸⁶ Národní archiv, fond České gubernium – guberniální listiny, Praha (993-1526), signatura 234. Dostupné online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/CGL/234/charter> (13.4.2020); AČ 1, s. 521; AČ 9, s. 264. Srovnej Stanislav BĀRTA, *Zástavní listiny Zikmunda Lucemburského na církevní statky (1420-1437)*, Brno 216, s. 230

⁵⁸⁷ *Starý letopisovce*, s. 97-98.

⁵⁸⁸ SOA Třeboň, fond Cizí rody II. Registratura, karton 150, signatura Vřesovec z Vřesovic, folio 5-6; AČ 3., s. 31; AČ 14., s. 14-15; srovnej Michal NOVOTNÝ, *Mates Šlik († 1487), pán z Holiče a Lokte*, in: Poohří 1. Sídla – Správa – Společnost, Louny 2011, s. 86; J. BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic*, s. 71.

⁵⁸⁹ *Urkunden und Actenstücke*, s. 51-52; R. URBĀNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 226.

⁵⁹⁰ Srovnej R. URBĀNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 285, 973.

⁵⁹¹ SOA Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216-1659 (1696), inv. č. 1579, sign. 1188. Dostupné online: <https://digi.ceskearchivy.cz/112583> (16. 2. 2021); LLO IV, s. 115-116.

⁵⁹² AČ 4, s. 392; *Urkunden und Actenstücke*, s. 58 a 60; R. URBĀNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 412; J. BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic*, s. 81-82.

z Rušínova. Poděbrad zde pak 27. března jednal s Vilémem Saským a Braniborskými a Otou Bavorským proti Fridrichovi Saskému.⁵⁹³

V dubnu 1451 cestoval mezi Chebem, kde setrvala saská knížata, a (Karlovy) Vary a Žluticemi, kde se zdržoval Jiří z Poděbrad, šlechtic Jetřich z Janovic, jak o tom informoval Jan z Rožmberka svého otce Oldřicha.⁵⁹⁴ Téhož roku v říjnu se stal Cheb místem jednání mezi českými a moravskými pány a Mikulášem Kusánským, o čemž svědčí zmínka v jednom z Kapistránových listů, určených Janu Rokycanovi („venire ... Egram, ubi Barones Bohemie et Moraviae erunt“). Na tento sjezd se chystal i samotný Kapistrán, ovšem dojel do města pozdě.⁵⁹⁵ Chebským pak na počátku roku 1452 posílali „jejich přátelé“ (patrně čeští šlechtici) listy proti Kapistránovi, který zde dosud setrval.⁵⁹⁶ Kapistrán později prosil Jakoubka z Vřesovic, zda by mu sjednal v Chebu, v Mostě nebo v Řezně veřejnou disputaci s Rokycanou. K té sice nedošlo, ale pokud by k ní došlo, jistě by se jí účastnili i představitelé českého panstva a rytířstva jakožto podporovatelé jedné z diskutujících stran.⁵⁹⁷

Aleš Holický ze Šternberka se chtěl v Chebu sejit s německými knížaty v dubnu 1452. Chebští však měli z tohoto setkání obavy, a tak si vymínili, že jednající strany přivede do města a odvede z města ozbrojený doprovod z řad městských střelců, což se Šternberkovi nelíbilo. Do Chebu proto odeslal odpovědní list, u něj však patrně zůstalo a konflikt dále nepokračoval.⁵⁹⁸ Dne 14. července 1452 psali Chebští Jiřímu z Poděbrad, že na sjezd všech zástupců korunních zemí do Prahy pošlou své zástupce.⁵⁹⁹ Na sněm do Prahy v říjnu téhož roku chtěli Chebští rovněž poslat své zástupce, o čemž zpravili Aleše Holického ze Šternberka.⁶⁰⁰ V dubnu 1453 psali Chebští neznámému adresátovi, že by rádi na sněmu v Praze řešili své spory s Jindřichem z Plavna.⁶⁰¹

Roku 1455 jednal v Chebu Jiří z Poděbrad se saskou stranou z pověření krále Ladislava.⁶⁰² Další sjezd Jiřího z Poděbrad v Chebu se měl konat v lednu 1456, ale patrně

⁵⁹³ SOA Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696), inv. č. 1641, signatura 1237 Dostupné online <https://digi.ceskearchivy.cz/112645/1> (16.4.2020); AČ 3, s. 379, LLO IV, s. 162-163; *Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens*, s.3-6; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II*, s. 416-417; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 162.

⁵⁹⁴ SOA Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696), inv. č. 2032, sign. 1550. Dostupné online: <https://digi.ceskearchivy.cz/113037/1> (16.4.2020); AČ 3, s. 61, LLO IV., s. 316-317.

⁵⁹⁵ Edičně vydal František VALOUCH, *Životopis svatého Jana Kapistrána*, Brno 1858, s. 716, zmínka o jednání v Chebu též v Rokycanově listu Kapistránovi tamtéž, s. 720; viz také R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II*, s. 570, 573.

⁵⁹⁶ *Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens*, s. 33; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II*, s. 575.

⁵⁹⁷ Zdeněk NEJEDLÝ, *Česká missie Jana Kapistrána*, in: *Časopis musea království českého* 74, Praha 1900, s. 239-240; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II*, s. 585.

⁵⁹⁸ *Urkunden und Actenstücke*, s. 98-99; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II*, s. 619.

⁵⁹⁹ *Urkunden und Actenstücke*, s. 99-100; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II*, s. 592.

⁶⁰⁰ *Urkunden und Actenstücke*, s. 112-113.

⁶⁰¹ *Urkunden und Actenstücke*, s. 117-118.

⁶⁰² AČ 15, 216-217.

k němu vůbec nedošlo.⁶⁰³ V dubnu 1458 se měl v Chebu konat sjezd Jiřího z Poděbrad s würzburgským biskupem Janem za spoluúčasti českých stavů, bohužel nedošlo k jeho realizaci.⁶⁰⁴

Patrně největším setkáním české šlechty v Chebu za účelem jednání se odehrálo v souvislosti s česko-saským příměřím roku 1459. Kromě Jiřího z Poděbrad zde máme přímo doloženu účast jeho syna Hynka Minsterberského a Jana z Rožmberka, o hojně účasti české šlechty však nelze pochybovat. Proběhl zde sňatek mezi Albrechtem Saským a Zdeňkou z Poděbrad a současně Kateřiny Saské a nepřítomného Hynka z Poděbrad, jehož zastupoval jeho otec Jiří. K reálnému sňatku však dochází až roku 1471.⁶⁰⁵ S těmito jednáními může souviset nedatovaný list Petra Kdulince z Ostroměře, který v Chebu zařizoval pro Jiřího z Poděbrad ubytování.⁶⁰⁶ V Chebu byly roku 1459 také definitivně ukončeny spory Jindřicha (II.) z Plavna s Fridrichem II. Saským o město Oelsnitz (Olešnice) a další majetky ve Vogtlandu, trvajících již od roku 1457. Chebským jednáním předcházelo právě roku 1457 jednání v Praze za hojně účasti české šlechty.⁶⁰⁷

Mnoho šlechty doprovázelo krále Jiřího patrně i roku 1461, kdy příjezd Jiřího oznamoval do Chebu maršálek Bořita z Martinic.⁶⁰⁸ Roku 1467 psal Zdeňk Konopištský ze Šternberka Chebským, že do jejich města přijede jeho syn (snad Jaroslav ze Šternberka?), který odsud bude dále putovat do Tachova.⁶⁰⁹

Na jaře 1482 pak došlo v Chebu k neúspěšné smlouvě mezi Burianem z Gutštejna a Pavlem ze Streitberga.⁶¹⁰ Když byli na počátku roku 1486 bratři Jan I. Žlutický z Vřesovic a Jindřich z Vřesovic obviněni z krádeže koní a oloupení služebníků braniborských markrabat blízko Plzně, bylo ustanoveno, že následná jednání mezi nimi a braniborskými markrabaty se měla odehrát v Chebu a Kulmbachu koncem téhož roku. Výsledkem jednání bylo uzavření příměří do Hromnic.⁶¹¹

V prosinci roku 1507 psal Chebským Václav Švihovský z Rýzemberka, že se chystá do jejich města na sjezd na den svaté Lucie, kde spolu měli jednat „*falckrabí*“ s Albrechtem ze

⁶⁰³ Srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 958

⁶⁰⁴ Srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský III.*, s. 309.

⁶⁰⁵ AČ 5, s. 275-276; AČ 7, s. 227-228, Staří letopisové, s. 155; o chebských jednáních roku 1459 např. R. URBÁNEK, *Věk poděbradský III.*, s. 574-575. Nejnověji A. THRIEME – U. TRESP (edd.), *Eger 1459*, c. d.

⁶⁰⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 4, fasc. 4, A 66/7.

⁶⁰⁷ *Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbärländer im Zeitalter Georg's von Podiebrad (1450-1471)*, s. 111-112; *Briefe und Acten zur österreichisch-deutschen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrich III.*, ed. A. BACHMANN, Wien 1885, s. 26-29, Zdeňk BERAN, *Poslední pání z Michalovic. Jan IV. († 1435/1436) a Jindřich II. († 1468)*, České Budějovice 2010, s. 98, 105.

⁶⁰⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 4, fasc. 4, A 66/12.

⁶⁰⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660, A2797/150.

⁶¹⁰ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V*, s. 25 a 29.

⁶¹¹ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V*, s. 40-41; J. BOUKAL, *Počátky rodu pŕlměšice*, s. 174-175.

Šternberka. Švihovský proto Chebské žádal, zda by mu mohli zařídit „*hospodu*“ a opatřit mu 3 nebo 4 koně. Na oplátku nabízel, že pro Chebské učiní cokoliv, co by potřebovali.⁶¹²

Roku 1497 Chebu měli v Chebu odpřisáhnout poddaní pana Jiřího z Trautenbergára před purkmistrem a konšely, jakých škod se na nich dopustil Burian z Gutštejna. Jednalo se součást rozsudku komorního soudu, který se týkal pře mezi Trautenbergárem a Burianovými syny Kryštofem, Jindřichem a Jetřichem z Gutštejna. Zda zde byli přítomní i Gutštejni je nejisté.⁶¹³

Roku 1510 byl Cheb místem jednání mezi přimdeckými Švamberky a falckými diplomaty. Jednání se týkala války Švamberků s rodem Zengerů.⁶¹⁴ Tohoto či jiného sjezdu „s falckrabaty“ v Chebu se měl účastnit i Zdeněk Lev z Rožmitálu, sjezd, o němž si s Chebskými dopisoval, byl však odložen.⁶¹⁵ V listopadu 1511 se omlouval nejvyšší komorník Petr Holický ze Šternberka Kryštofovi ze Švamberka ze své neúčasti na roku s panem Janem Zajímačem z Kunštátu, neboť má aktuálně jiné věci k zařizování, mimo jiné proto, že musí být koncem listopadu s nejvyšším purkrabím (toho času Zdeňkem Lvem z Rožmitálu) v Chebu, aniž by ovšem specifikoval účel své cesty do města.⁶¹⁶ Roku 1512 mělo dojít k dalšímu sjezdu v Chebu, kvůli kterému psal do Chebu Zdeněk Lev z Rožmitálu, že na tento sjezd nemá být vydáván glejt pro Jetřicha z Gutštejna.⁶¹⁷

Z výpovědi svědka Jiříka z Pulrantu, vypovídajícího ve při mezi Annou z Kováně a bratry Janem a Bernardem z Valdštejna ze strany jedné a Samsonem z Hiršperka ze strany druhé, se dozvídáme o setkání české šlechty v Chebu za života nebožtíka manžela Anny z Kováně, kancléře Albrechta z Kolovrat. Albrecht z Kolovrat se měl prý s Hiršperkem v Chebu sejít, ale předtím od Jiříka z Pulrantu zjišťoval, o jakého člověka se jedná. Jelikož Kolovrat zjistil, že se jedná o člověka urozeného s dobrou pověstí, nechal jej najmout do svých služeb a dal mu k dispozici 4 koně a roční rentu 60 zlatých.⁶¹⁸

V roce 1524 pohnal Albrecht z Gutštejna na Mělníce Volfa z Gutštejna na Chyších před soud kvůli smlouvě, kterou Gutštejnové uzavřeli v Chebu s falckrabaty „*o děla, o prachy a o sumu peněz, to jest osm tisíc zlatých rýnských*“.⁶¹⁹

⁶¹² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/56.

⁶¹³ AČ 10, s. 483.

⁶¹⁴ J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 447, 449-450, srovnej AČ 15, s. 145-146, kde je v listu z roku 1518 zmínka o dřívějších chebských jednáních.

⁶¹⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/88-90.

⁶¹⁶ AČ 15, 89-90.

⁶¹⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/94-95.

⁶¹⁸ AČ 19, s. 222.

⁶¹⁹ AČ 33, s. 39.

Příležitostně se Chebští setkávali se se zástupci české šlechty jinde. Roku 1453 psal Jiří z Poděbrad Chebským, že očekává jejich zástupce na sjezdu v Praze na den sv. Stanislava (7. května).⁶²⁰ Chebští se posléze účastnili i jiných sjezdů, o čemž svědčí glejt, který pro ně Poděbrad v červenci téhož roku vydal. Glejt byl vydán pro tři konšely, hejtmana a jejich služebníky (maximálně však pro 20 jezdců).⁶²¹ Zástupci Chebu se patrně zúčastnili korunovace Jiřího z Poděbrad českým králem, na kterou je sám Jiří svým listem z března 1458 pozval. Současně zval i Jindřicha z Plavna, s nímž zde Chebští, jak si Jiří představoval, mohli vyjednávat o svých konfliktech.⁶²² Z konkrétních zástupců Chebských se pak do Prahy vypravili Pavel Rudusch (Ruduš) a Kašpar Juncker.⁶²³

V listu Buriana mladšího z Gutštejna v října 1470 se dozvídáme, že se si Chebští žádali glejty od pana Zdeňka (patrně Zdeňka Konopištského ze Šternberka) a probošta Hanuše (z Kolovrat).⁶²⁴ V listopadu 1473 zval Zdeněk Konopištský ze Šternberka Chebské k účasti na sněmu, který se měl konat v následujícím roce v Benešově.⁶²⁵

Jak jsme tedy poznali, nejčastější formou setkávání české šlechty a Chebu na úrovni dobrých vztahů byly v případě konání v Chebu sjezdy (tj. shromáždění regionálního významu) a v případě konání jinde sněmy, především v Praze.⁶²⁶

5.2 Poslové

Ke stykům mezi českou šlechtou a Chebskými docházelo často nepřímou a komunikaci zprostředkovávali poslové. Bohužel o této komunikaci víme velice málo. Poslové s sebou často nesli pouze průvodní listy a další komunikace probíhala často ústně. Jen v ojedinělých případech známe příčinu vyslání posla do Chebu.

V srpnu a v listopadu 1450 posílal do Chebu ke Kašparu Junckerovi Petr Holický ze Šternberka jako posla svého služebníka Jošta z Einsidle, s nímž měl Juncker jednat jako se Šternberkem samotným.⁶²⁷ Uvedená situace není výjimečná, jak dokazují i další případy. Roku

⁶²⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, C 38/210.

⁶²¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, C 38/221.

⁶²² *Urkunden und Actenstücke*, s. 216-217.

⁶²³ *Urkunden und Actenstücke*, s. 236-237.

⁶²⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/32(2).

⁶²⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 4, fasc. 4, B70/23.

⁶²⁶ Srovnej Jan PELANT, *České zemské sněmy v létech 1471-1500*, in: Sborník archivních prací 31, č. 2, 1981, s. 341; Silvie VANČUROVÁ, *Sjezdy stavů podobojí v Nymburce v 15. století*. Nepublikovaný rukopis bakalářské práce obhájené na FF UK, Praha 2010, s. 10-13.

⁶²⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A 60/1 a A 60/3-4.

1452 poslal Burian z Gutštejna do Chebu svého pisaře Johanese z Teplé, který měl s Chebskými probírat „*věci kteréž nyní jdú*“. Písař zde však nebyl jako pouhý vyslanec, nýbrž jako zplnomocněný zástupce, s nímž měli Chebští jednat jako se samotným Gutštejnem („*jako bych sám s vámi mluvil*“). Jednání se mohlo týkat války Plavenských a Chebských, ale mohlo se samozřejmě jednat i o zcela jiné záležitosti.⁶²⁸ Podobný případ známe ze srpna 1470 Bušek ze Žeberka a z Plané do Chebu svého služebníka Hanzla, o němž píše „*což s vámi ode mě mluvíti bude, že jemu toho věřiti budete, jakož bych já s vámi osobně mluvil*“.⁶²⁹ Posly takto zplnomocněné známe i odjinud, např. jich využíval ve své komunikaci Oldřich z Rožmberka.⁶³⁰

V červenci 1470 žádal král Matyáš Jana z Rožmberka, aby do Chebu vyslal jako posla svého služebníka Řehoře Klarice společně s pražským děkanem k „*jednání věcí křesťanských*“, pod čímž si lze patrně představit jednání v neprospěch Jiřího z Poděbrad.⁶³¹

Do Chebu poslal Jindřich z Vřesovic roku 1490 do Chebu svého posla Linharta Sklenáře s průvodním listem, který jej ověřoval coby jím pověřenou osobu. Co měl ovšem v Chebu vyřídit, se již ovšem nedozvíme.⁶³² Podobně je tomu v případě posla mistra Jakuba, jehož vyslal do Chebu Půta Švihovský z Rýzmburka.⁶³³

Z ojedinelého listu Bohuslava Vrchoty ze Slatiny se dozvídáme, jak dlouho mohlo poslovi trvat doručit list adresátovi. V uvedeném případě to trvalo 4 týdny. Posel rovněž oznámil, že očekával odpověď na list.⁶³⁴

⁶²⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/10.

⁶²⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 505, fasc. 697, A 2989/15.

⁶³⁰ Srovnej např. LLOR II., s. 217-218.

⁶³¹ SOA Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696), inv. č. 2965, sign. 2395. Dostupné online: <https://digi.ceskearchivy.cz/113976/2> ((16.4.2020), AČ 6, s. 48.

⁶³² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 485, A2779/18, srovnej J. BOUKAL, *Počátky rodu erbu půlměsíce*, s. 164.

⁶³³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/53.

⁶³⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, C 38/93.

5.3 Obchod

Obchod města Cheb s českou šlechtou kvetl i za husitských válek, a to dokonce i s představiteli utrakvistické strany. Ve 30. letech 15. století si Jakoubek z Vřesovic nechal do Žlutic z Chebu posílat peníze, zbroje a jiné zboží a patrně se městu revanšoval pašováním kutnohorské mědi, která se z českých zemí dále distribuovala především do Norimberka.⁶³⁵ V březnu 1434 psal Jiříkovi z Trnové do Chebu známý bývalý husitský válečník Přibík z Klenové. Přibík, tehdy již straník krále Zikmunda, žádal po Jiříkovi, aby mu v Chebu opatřil koně v ceně 40 nebo 50 kop grošů.⁶³⁶ Roku 1436 psal král Zikmund Hynkovi Krušinovi ze Švamberka, že se rozhodl učinit výjimku ze zákazu vývozu obilí ven z Českého království, a uvedená výjimka se má týkat Chebu, Lokte a Bečova. Zikmund nařídil, že má být Švamberk tomuto vývozu nápomocen, a to zvláště v případě Chebu, jemuž neměl ve vývozu nikdo bránit.⁶³⁷

V květnu 1453 psala chebská městská rada Jakoubkovi z Vřesovic a prosila jej, aby přijel do Chebu a pak pro ně něco zařídil v Praze. Současně se z listu dozvídáme o nám neznámém dopise, v němž psal Jakoubek Chebu o jakémsi železe a o „*železných horách*“. Můžeme si pouze domýšlet, že Jakoubek potřeboval kov na výrobu zbraní a zbrojí.⁶³⁸

Na sklonku 60. let 15. století a naposledy ještě v březnu 1470 si stěžoval Jan z Gutštejna Chebským, že mu měl rychtář z Trstěnice (v jiném listu označen „*z chodúov*“, tj. patrně náležel ke strážcům hranice království) v Chebu zajistit 20 liber sanytru (dusičitá sůl, potřebná k výrobě střelného prachu). Sanytr skutečně sehnal a měl jej dodat Gutštejnovi do Tachova k hospodáři Hartošovi. To se ovšem nestalo a uvedený rychtář jej nedodal. Po Chebských Gutštejn požadoval, aby uvedenému rychtáři přikázali odevzdání sanytru podle smlouvy, kterou spolu uzavřeli.⁶³⁹ Během obléhání Lokte Plavenskými roku 1471 požadoval spojenec Plavenských Bohuslav ze Švamberka po Chebu zaslání sanytru do Plané k výrobě střelného prachu.⁶⁴⁰

⁶³⁵ Srovnej s *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 223; Josef HEJNIC – Miloslav POLÍVKA, *Plzeň v husitské revoluci*, Praha 1987, s. 331; Miloslav POLÍVKA, *K „černému obchodu“ s kutnohorskou mědí v husitské době*, in: *Časopis Matice moravské CXIII*, Brno 1994, s. 32-32; J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) I*, s. 101.

⁶³⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 445, fasc. 649, A2775/75. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Rytíř Přibík Klenovský z Klenového*, s. 85. Jánský ovšem uvedenou chebskou písemnost nezná.

⁶³⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 659, A2796/31.

⁶³⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, karton 485, fascikl 662, A2799/9, srovnej J. BOUKAL, *Počátky rodu erbu pŭlměsice*, s. 84.

⁶³⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, karton 473, fascikl 646, A2770/97, A 2770/99.

⁶⁴⁰ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 148.

5.4 Cla

Jedním z významných zdrojů příjmů středověké šlechty byla cla, tedy výběr peněz z poplatků za užití cest a mostů. Týdenní příjem mohl být až několik desítek grošů týdně, což nebyla jistě zanedbatelná částka. Pokusy některých formanů projet clo (místo jeho výběru, celnici) bez placení se nevyplácely, neboť byli následně sankcionováni a zdržováni od další cesty. Obdobným problémem, jemuž však bylo obtížné zabránit, bylo objíždění zpoplatněných cest a cestování po jiných komunikacích.⁶⁴¹

V průběhu roku 1455 zaváděli páni ze Švamberka, z Rýzemberka, Gutštejnové, Plavenští a Vřesovci cla na jimi nově budovaných cestách, jimiž se pokoušeli vyrovnat své finanční ztráty. Kupci, kteří do Čech přijížděli západní cestou, se placení cla raději vyhýbali. Dokladem toho je nedatovaný (ovšem do této doby s velkou pravděpodobností spadající) list Jakoubka z Vřesovic, adresovaný městské radě v Chebu. Jakoubek si stěžoval na kupce, kteří jeli od Chebu na Prahu a před Žluticemi se vyhnuli Jakoubkovu clu a město objeli blíže nspecifikovanou cestou blízko Maš'ova. V listu se několikrát opakovaně objevuje apel, aby formani, kteří jezdí „*cestami nespravedlivými*“, jimi nejezdili. Současně se pan Vřesovec odvolával na nařízení krále Ladislava, dle nějž se mělo jezdit pouze po oficiálních cestách a platit clo.⁶⁴²

Roku 1509 psal Chebským Jetřich z Gutštejna na Chyších kvůli nějakému suknu vzatému „*na Kynšperk*“ (tj. Kynšperk nad Ohří, jehož držitelem Gutštejn byl). Chebským tehdy připomněl, že je na od Kynšperka nepříliš vzdáleném Kynžvartě žádal, aby veřejně povolali, že je držitelem zápisů na „*zámek a cla*“ a že pokud někdo clo „*projede*“, zboží se mu má zabavit.⁶⁴³ V roce 1512 psal Chebským Zdeněk Lev z Rožmitálu a vinil je, že svádějí lidi, aby jezdili po jejich silnicích a nejezdili po silnici „*kteráž ke Kinžvartu jde*“. Majitel kynžvarstké silnice (jímž byl tehdy dočasně český král) tak přicházel o příjmy ze cla a Rožmitál zval Chebské do Prahy, aby se záležitost vyřešila. Současně chtěl Rožmitál řešit spory Chebských s „*Hertenbergárem*“ a rodem Kfelířů.⁶⁴⁴ Ještě roku 1519 se ke Zdeňkovi Lvovi z Rožmitálu doneslo, že Chebským někdo projel clo. Zboží, které nebylo procleno, mělo být odevzdáno chebskému pflugárovi na chebský hrad.⁶⁴⁵

⁶⁴¹ J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) I. Hospodářská základna a královská moc*, s. 117-118.

⁶⁴² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 485, fasc. 662, A2799/11, srovnej J. BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic*, s. 94.

⁶⁴³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/154.

⁶⁴⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/91-93.

⁶⁴⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/101.

5.5 Pomoc služebníkům a poddaným

Mnohé z písemností, které dokládají vzájemnou pomoc poddaným a služebníkům šlechticů ze strany města Cheb či naopak, nejsou přesně datovány. V nedatovaném listu prosí Burian z Gutštejna na Rabštejně (Burian I. z Gutštejna?) Chebské o pomoc pro svého služebníka Jana Paula, jenž se snaží domoci svých statků, držených jeho poručníky.⁶⁴⁶ Roku 1434 psal chebskému měšťanovi Erhartu Junckerovi jistý Prokop z Horošovic, jinak neznámý šlechtic, zda by pomohl jeho služebníkovi Jakubovi Kletovníkovi v jeho jednání „o Jiříka“.⁶⁴⁷ Z 30. let pochází list Zdeňka Kolvína z Ronšperka, na kterého vznesl obvinění jistý Hanuš z Tachova (chebský měšťan?). Na základě Hanušova obvinění Chebští stavovali Tachovské kvůli dluhům jeho nebožtíka strýce Zdeňka z Držky za nezaplacené herinky. Ty hodlal Kolvín uhradit a zajatí Tachovští měli být propuštěni.⁶⁴⁸

Roku 1437 psal Chebským Jan z Gutštejna a žádal o spravedlnost pro sirotka Michala, jemuž Chebští zadržovali jeho majetky. Bohužel se nedozvídáme nic jiného o dotčeném Michalovi, tudíž nemáme jistotu, zda se jednalo o Gutštejnova služebníka nebo chebského měšťana, který pouze u Gutštejna požádal za přímluvu a ten tak učinil.⁶⁴⁹ Nejspíš z doby sklonku vlády krále Zikmunda pochází blíže nedatovaný list Jakoubka z Vřesovic, v němž Chebské žádal o propuštění koní svého žlutického poddaného Macka, kteří byli v Chebu neoprávněně drženi. Vřesovec poslal do Chebu svého služebníka Švarce, aby zde o koních vyjednával.⁶⁵⁰

V blíže nedatovaném listu Hynka Krušiny ze Švamberka určeném Ilburkovi (Půta či Vilém z Ilburka?) se dozvídáme, že nějací chebští měšťané jsou ve Švamberkově „poručenství“ a patrně se toho času nacházejí u Ilburka. Švamberk proto žádá, zda by mohli být ohledáni. Samotný Švamberk dále píše, že uvedené osoby nemůže „*slušně ... opustiti*“.⁶⁵¹

V průběhu 50. let 15. století projevil obzvláštní péči o své služebníky Buška Hugvice z Lochotína a Nikla Hugvice z Jabloné (a jejich majetky) jejich pán Jan Calta z Kamenné Hory na Rabštejně. Oba služebníci měli „*něco také k manství bečovskému*“ a z tohoto důvodu Calta žádal Chebské, aby v případě, že by chebské jezdecko projíždělo krajem kolem Bečova, jeho služebníkům a jejich majetkům nijak neškodili. Současně také požádal, aby mu Chebští

⁶⁴⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/1.

⁶⁴⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, D53/17

⁶⁴⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 508, fasc. 701, A3025/1.

⁶⁴⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/96

⁶⁵⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 485, fasc. 662, A2799/10.

⁶⁵¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 659, A2796/29.

písemně odpověděli, že jeho žádost berou na vědomí.⁶⁵² V roce 1458 se snažil Mikuláš Hasištejnský z Lobkovic pomoci svému služebníkovvi Hansi Ulrichovi, jemuž měli Chebští dopomoci k jeho právům.⁶⁵³

V červnu 1460 se obrátil na Buška ze Žeberka jeho žid Izák, který tvrdil, že mu chebský měšťan Ulrich Rudusch dluží peníze. Žeberk proto Chebské žádal, zdali by mohli věc vyřešit k prospěchu jeho žida.⁶⁵⁴ V roce 1464 týž Bušek žádal Chebské o pomoc pro svého jiného člověka, soukeníka Erharta, jehož Bušek vyslal do Chebu s průvodním listem. Nějaký Erhartův přítel z Chebu „*něco odumřiel*“, o čemž měl Erhart Chebské podrobněji informovat. Bušek proto žádal Chebské, aby Erhartovi pomohli k jeho spravedlnosti. Protože Chebští záhy Erhartovi skutečně pomohli, Bušek jim zaslal poděkování a byl jim vděčný za jejich pomoc.⁶⁵⁵ V březnu 1465 zaslal Bušek do Chebu svého služebníka Hanzla Šobukára s průvodním listem. Hanzl se vypravil do Chebu kvůli vozatajovi Ulrichovi z Chebu, protože mu „*své peníze splniti museľ*“ (jako rukojmí?). Bušek proto žádal, aby mohl jeho služebník v Chebu vše vyřídit „*bez dalších nákladov*“.⁶⁵⁶ V dubnu 1466 přestoupil před Buška ze Žeberka měšťan z Plané Jan Mráz, který měl dluh u chebského měšťana „*Fogla*“ (Vogla / Vogela?). Současně se dozvídáme, že chebský měšťan se zkomoleným jménem („*Bamftle/Ramftle*“?) dluží Mrázovi 64 kop grošů. Bušek proto žádal Chebské, aby se jeho poddanému vrátily peníze a on tak mohl současně splatit svůj dluh měšťanu Voglovi.⁶⁵⁷ V říjnu 1467 žádal Bušek bezpečný vstup do Chebu pro svého služebníka Hanse Šustára, který si potřeboval v Chebu vyřídit své soukromé záležitosti. Na oplátku Chebským Žeberk nabídl, že pro ně může učinit, cokoliv by po něm žádali.⁶⁵⁸ V dubnu 1468 prosil Bušek Chebské o spravedlnost pro plánské měšťany Fencla a Janka, kteří se oba živili jako řezníci. Chebský měšťan „*Plotnár*“ jim dlužil značnou sumu peněz a odmítal jim peníze vrátit. Proto Bušek prosil, zda by mohli Chebští učinit nápravu. Žeberk Chebským důvěřoval a v případě, že by nic neučinili, nemohl jim již nadále pomáhat.⁶⁵⁹

Roku 1465 žádal Jindřich Libštejnský z Kolovrat na Buštěvsi (tj. Buštěhradě) Chebské o pomoc pro svého žida Kolmana, jehož vyslal s průvodním listem do Chebu. Kolman zde měl nějaké zařizování s chebskými židy.⁶⁶⁰ V 60. letech 15. století si stěžoval Jan z Gutštejna Chebským na okradení svého služebníka Hanse z Trstěnice, jehož oloupil chebský žoldněř

⁶⁵² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 472, fasc. 645, A 2768/49.

⁶⁵³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/152.

⁶⁵⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 505, fasc. 697, A 2989/5.

⁶⁵⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 505, fasc. 697, A 2989/6-7.

⁶⁵⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 505, fasc. 697, A 2989/8.

⁶⁵⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 505, fasc. 697, A 2989/9.

⁶⁵⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 505, fasc. 697, A 2989/10.

⁶⁵⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 505, fasc. 697, A 2989/11.

⁶⁶⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/81.

Morethans o kopu grošů a uvedené peníze mu sebral „jako hlinu kopaje“. Gutštejn požadoval vrácení peněz a současně doporučoval, aby chebští žoldněři příště olupovali své nepřátele, a ne jeho chudé lidi, kteří nepřáteli Chebu nejsou.⁶⁶¹

Roku 1470 psal Chebským Jan z Gutštejna a žádal po Chebských vysvětlení, proč jeho „*chudí lidé z choduón od Svatého Kříže*“ (spíše Újezd Svatého Kříže než Svatý Kříž u Chebu) nemohou být vpuštěni do Chebu, pokud tam chtějí přijet a řešit zde své potřeby. Gutštejn žádal Chebské jako své dobré přátele, aby chody ze Svatého Kříže do svého města vpouštěli, neboť i oni by chtěli být přáteli Chebu.⁶⁶² Pro Gutštejnovy lidi z téže lokality se ovšem situace v následujících letech příliš nezlepšila, dvěma lidem ze „*Svatého Kříže*“, Petru Hansovi a Hansi Šnajdárovi, prý roku 1476 způsobil potíže chebský měšťan Plotnár a činil jim „*pohružky*“. Gutštejn proto žádal purkmistra a radu Chebu, aby jeho lidi Plotnár „*na pokoji nechal*“.⁶⁶³ V následujícím roce byli dva lidé ze Svatého Kříže v Chebu dokonce zajati (Nikle a Šnajdár, patrně Hans Šnajdár z předchozího listu), kvůli kterým psal Gutštejn do Chebu, aby byli propuštěni, neboť se vůči Chebským ničeho nedopustili.⁶⁶⁴ Spory mezi „*Perhanzem*“ (Petrem Hansem?) a Plotnárem se připomínají ještě v roce 1477.⁶⁶⁵

Roku 1471 psal Chebským Hynek ze Žeberka na Plané, že jeho poddaný Tóma koželuh slíbil dát stříbrskému měšťanu Jakubovi Štainlikovi nějaké peníze za chebské měšťany „*Plotnára*“ a „*Šyntkára*“. Oba dva chebští měšťané slíbili koželuhovi podání ruky. Nastal ovšem problém, koželuh peníze neměl a stříbrský měšťan už měl nedostatek peněz a musel si je půjčit u židů. Záležitost se prý táhla už 4 roky. Žeberk se snažil Chebské přinutit k tomu, aby jejich měšťané své dluhy zaplatili sami a věc byla vyřešena ke spokojenosti všech stran.⁶⁶⁶ V roce 1472 psal Václav z Nežichova, patrně nižší šlechtic z okolí Žlutic a toho času žlutický purkrabí, Chebským kvůli Matěji sladovníkovi z Útviny. Toho prý jakýsi hospodář vzal v rukojemství za 6 zlatých a 19 kop grošů a odmítl jej „*vypraviti*“.⁶⁶⁷ Tentýž Václav z Nežichova psal Chebským roku 1476 o Václavu zámečnickovi, poddaném žlutických Vřesovců, že byl v Chebu, kde si nakoupil věci potřebné ke své živnosti, ovšem záhy jej přepadli „*Hyndl Kopff s Knayslem*“ a vše mu pobrali. Václav věřil, že Chebští učiní nápravu, zámečnickovi se vše vrátí a on nebude muset věc řešit se svým pánem.⁶⁶⁸

⁶⁶¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/97.

⁶⁶² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/100.

⁶⁶³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/105.

⁶⁶⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/106.

⁶⁶⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/107.

⁶⁶⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6, B 85/29.

⁶⁶⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 501, fasc. 691, A2940/2.

⁶⁶⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 501, fasc. 691, A2940/3.

Roku 1479 žádal Purkart Bezdrůžický z Kolovrat Chebské o glejt pro svého služebníka Jošta Kneisla, který měl jednání kvůli dědictví po svém bratru Vilémovi s markraběcím hejtmanem „Šenktynárem“. Aby se na jednání mohl bezpečně dostavit, chtěl projet skrze Cheb, neboť jiné cesty prý tak bezpečné nebyly. Je zajímavé, že Cheb nazývá Purkart ve svém listu krajem.⁶⁶⁹ V blíže nedatovaném listu Chebským psal též Purkart z Kolovrat, že ukazatel uvedeného listu vezl do Chebu vůz se sladem a najednou potkal jezdce míšeňského knížete, kteří jej okradli a zbili a „vručili“, že „tento týden“ zaplatí 6 zlatých hejtmanu „kterýž slove Herkuoff“. Sám Kolovrat píše, že s míšeňským knížetem žádné spory nemá a prosí Chebské jako své dobré přátele, aby věc s uvedeným hejtmanem vyřídili (neboť on ho nezná a Chebští prý ano) a Kolovratův služebník „z toho propuštěn bude“.⁶⁷⁰

Patrně někdy v 80. letech 15. století žádal roudnický pán Ješek Svojanovský z Boskovic Chebské o pomoc pro svého služebníka Spurara. Přestože pan Ješek žádal, aby mu Chebští ve všem vyhověli a on mohl splnit svůj úkol v Chebu, vlastně nevíme, co zde projednával.⁶⁷¹ Roku 1481 psal Chebským Jan Libštejnský z Kolovrat na Zvíkovci kvůli svému služebníkovu Janu Charvátovi, který v Chebu stanul „před právem duchovním“ jako svědek, Charvátovi z toho ovšem vzešla nějaká nespecifikovaná škoda a „náklady“. Chebští měli věc napravit, jinak hodlal Kolovrat věc řešit právní cestou.⁶⁷²

V květnu 1482 řešil Jan I. Žlutický z Vřesovic problémy jednoho ze svých poddaných s chebskou městkou radou, neboť jistý chebský měšťan dlužil Janovu poddanému peníze.⁶⁷³ V témže roce žádal jakýsi Jirkle Kramář Jana z Vřesovic o glejt pro chebského „spoluměštěninu“ Šelata či Šolata, aby mohl svobodně přijít na žlutický hrad a zase odsud odejít. Co chtěl ovšem ve Žluticích řešit, se již nedozvídáme.⁶⁷⁴

V polovině září roku 1482 psal toužimský pán Jindřich z Vřesovic do Chebu a snažil se vyřídit záležitosti svých lidí z Útviny, kterým Chebští dlužili peníze. Jindřich chtěl s Chebskými udržovat dobré vztahy, rozhodl se Chebské nehnat hned k soudu a nejprve je na tuto situaci upozornil listem, který snad splnil svůj účel, neboť o žádném soudu mezi Chebem a Jindřichem

⁶⁶⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/85.

⁶⁷⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, složka A 2775/84.

⁶⁷¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660, A 2797/238, O Ješkovi Svojanovském viz A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 92-96; Ivan LEHKÝ – Milan SÝKORA (edd.), *Kalich a Panna. Hradý Jana Žižky*, Most 2016, s. 55-56.

⁶⁷² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/86.

⁶⁷³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 485, fasc. 661, A2779/12, srovnej J. BOUKAL, *Počátky rodu erbu půlměsíce*, s. 174.

⁶⁷⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 501, fasc.691, A2940/7.

nevíme.⁶⁷⁵ Rovněž v září téhož roku vyslal do Chebu s průvodním listem Jaroslav Berka z Dubé svého služebníka Mikuláše, aby zde vyřídil své záležitosti.⁶⁷⁶

V prosinci 1482 psal do Chebu Vilém Planknár z Kynšperka a stěžoval si, že mu chebský měšťan „*Jirkle Štolc*“ slíbil dát 4 zlaté za rukojemství, což dosud neučinil. Planknár žádal Chebské, aby učinili nápravu a on nemusel záležitost řešit právní cestou.⁶⁷⁷

V roce 1492 prosil křivoklátský hejtmán Jiřík Bírka z Násilé Chebské, aby se postarali o jeho služebníka Motla. Ten měl v Chebu prodat královské voly.⁶⁷⁸ Na konci července 1493 pak prosil týž Jiřík Bírka Chebské, aby pomohli jeho služebníkům Přechovi z Lohovic a Oldřichu Postříhačovi s řešením dědictvím po chebském měšťanu Janu Keršnarovi, které měli rozsoudit Plzeňští.⁶⁷⁹

Roku 1492 psal Kryštof z Gutštejna na Rabštejně Chebským a žádal je o svědectví, že jejich měšťan Kollár kupoval ovce, skopce a jehňata od jistého Sezemy ze Slavic.⁶⁸⁰ Téhož roku psal do Chebu Čeněk z Klinštejna a Roztok na Žirotíně kvůli platu, jenž měla abatyše panenskotýneckého kláštera Barbora z Prantu (Brantu?) získávat od jistého Peckera z Chebu. Pecker plat odmítl vydávat a Klinštejn se proto přimlouval, aby Peckera Chebští k placení popohnali.⁶⁸¹ V srpnu 1494 řešil Jan I. Žlutický z Vřesovic s Chebskými finanční záležitosti svého poddaného Jana Platněře.⁶⁸² V březnu 1498 se snažil Jiří Berka z Dubé pomoci svým židům, řešícím s Chebskými dluhy.⁶⁸³ Někdy v 90. letech 15. století psal Chebským Jindřich z Klinštejna a Roztok, že někteří jeho poddaní z Blšan koupili „*vořech vlaškej*“ od chebského měšťana „*Vaisšenka*“, a který mu zaplatili, ale přesto jím byli stavováni. Klinštejn žádal po Chebských nápravu.⁶⁸⁴

Na počátku roku 1505 děkoval Jan II. Žlutický z Vřesovic chebské městské radě za záchranu svého poddaného Havla Řezníka, kterého zajali „*lotři neb zločinci silniční*“.⁶⁸⁵ Dne 17. srpna 1508 žaloval Jan II. Žlutický z Vřesovic chebskou městskou radu kvůli tomu, že

⁶⁷⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 485, fasc. 661, A2779/13, srovnej J. BOUKAL, *Počátky rodu erbu půlměsíce*, s. 162.

⁶⁷⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 472, fasc. 645, A2768/13.

⁶⁷⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A2787/16.

⁶⁷⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 479, fasc. 653, A2782/1. Edičně vydal Jan BOUKAL, *Listy křivoklátského hejtmána Jiříka Bírky z Násilé z chebského archivu*, in: *Věstník Musejního spolku král. města Rakovníka a okresu rakovnického* 54, 2016, s. 44.

⁶⁷⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 479, fasc. 653, A2782/3; J. BOUKAL, *Listy křivoklátského hejtmána Jiříka Bírky z Násilé*, s. 44.

⁶⁸⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/156.

⁶⁸¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/103.

⁶⁸² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 485, fasc. 661, A2779/20, srovnej J. BOUKAL, *Počátky rodu erbu půlměsíce*, s. 176.

⁶⁸³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 472, fasc. 645, A2768/14.

⁶⁸⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/102.

⁶⁸⁵ SOA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 485, fasc. 661, A2779/23; srovnej J. BOUKAL, *Počátky rodu erbu půlměsíce*, s. 178.

žlutí měšťané si chtěli v bavorském Hofu nakoupit koně. U Chebu byli přepadeni a okradeni lupiči (snad některými ze spojenců Jorga Zedwitze?). Chebští sice proti lupičům vyslali své vojsko, ovšem lupičům se během útoku Chebských podařilo zajmout žlutického měšťana Rybáka.⁶⁸⁶

Roku 1507 psal do Chebu Zikmund Smiřický jako současný pán někdejších lidí „*pana Svojanovského*“ (tj. z Boskovic), kteří byli přepadeni v blízkosti a někteří byli dokonce „zmordováni“. Lidé se ptali, „*od koho se jim jest ta škoda stala*“ a současně Smiřický žádal od Chebských nápravu.⁶⁸⁷ Roku 1508 se snažil domoci spravedlnosti pro svého služebníka Nikla, jemuž někdo z Chebu dlužil 13 kop, Vilém z Prostiboře a na Podmoklech.⁶⁸⁸ Roku 1516 děkoval Chebským Jindřich Krakovský z Kolovrat za pomoc jeho poddaným Jírovi a jeho manželce Elišce v řešení jejich sporů.⁶⁸⁹

Často probíraným tématem v komunikaci mezi českou šlechtou a Chebem byly krádeže koní, patřících šlechtickým poddaným. Mohlo by se zdát, že koně byly exkluzivním zvířetem, jež si mohla dovolit chovat pouze šlechta, prameny však naznačují, že tomu tak přinejmenším v závěru českého středověku nebylo. Dokonce i ve vesnicích se chovalo značné množství koní, početně převyšující jiná hospodářská zvířata. Koně na pastvách ovšem často nebývali hlídáni a pokud se pásli ve větších stádech, nebylo pro zloděje nikterak obtížné se několika jedinců zmocnit. Obdobně se však kradlo i na cestách nebo v blízkosti dvorů a statků.⁶⁹⁰ Česká šlechta se však většinou snažila tyto záležitosti řešit prostřednictvím domluvy, která se nenesla v nepřátelském duchu.

V nedatovaném listu Buriana z Gutštejna „*na Rabštejně*“ (Burian I. z Gutštejna?) se dozvídáme o klisně Gutštejnova člověka, která na něj čeká v Chebu a Gutštejn jej do Chebu vysílá a doufá, že mu ji vydají „*bez dalších nákladuón*“. S tímto případem snad může souviset i jiná nedatovaná Burianova stížnost, v níž píše Chebským o krádeži 4 koní člověku u Dřenic, jichž se měl dopustit jistý člověk Chebských „*Hoydlar*“ z Dřenic.⁶⁹¹

⁶⁸⁶ Karl FLEIßNER, *Dějiny města Žlutice v chronologickém podání*, Žlutice 2012 s. 27; Jaroslav FIALA, *Staré cesty a celnice na Karlovarsku*, in: Historický sborník Karlovarska IV, Karlovy Vary 1996, s. 14.; J. BOUKAL, *Počátky rodu erbu půlměsíce*, s. 178-179.

⁶⁸⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660, A2797/24.

⁶⁸⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A2789/1.

⁶⁸⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/109.

⁶⁹⁰ Srovnej J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích 1. Hospodářská základna a královská moc*, s. 74-75, k sousedních zemích, např. v Uhrách, byla situace podobná, zvláště co se týče krádeží, viz Daniela DVOŘÁKOVÁ, *Koň a člověk v středověku. K spolužití člověka a koňa v Uhorském království*, Budmerice 2007, s. 92-96.

⁶⁹¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/1 (všechny nedatované písemnosti Buriana z Gutštejna mají stejné číslo).

V říjnu 1450 psal z pole u Ostrova nad Ohří Chebským Jiří z Kunštátu a Poděbrad, že jeho služebníci byli v Chebu zajati jistým Tristramem (snad Tristram Melchior von Mylau?), služebníkem braniborského markraběte, a byli jim pobráni koně a zbroje. Jiří ovšem věřil, že Chebští jeho služebníky propustí na hrad v Bečově, držený Petrem Holickým ze Šternberka. Odcizené koně a zbroje chtěl Poděbrad řešit s braniborským markrabětem.⁶⁹²

V roce 1460 psal Chebským Burian z Gutštejna, že se mu zdá nespravedlivé, aby si jeho člověk kupoval od člověka Chebských klisnu, která mu byla ukradena. Klisna měla být dle Gutštejna vrácena majiteli anebo mu za ni mělo být zaplaceno 5 kop grošů, což byla její původní cena.⁶⁹³ Roku 1501 psal Chebským Kryštof z Gutštejna kvůli koním, kteří byli Chebským sebráni Gutštejnovými lidmi u Staré Vody u Kynžvartu. Vrácením koní pověřil Gutštejn svého kynžvartského hejtmana.⁶⁹⁴

Na počátku roku 1509 prosil Jiřík Bezdružický z Kolovrat Chebské o pomoc pro své lidi z okolí Božejova, jimž byly vzaty 4 „herky“, které posléze v Chebu prodával nějaký Pečil z Liebnecku (dnes Tůně), člověk „Nakšuóv“ (tj. patrně Linhart Nekše). Podle Kolovratových informací 2 z uvedených koní koupil (aniž by věděl, že jsou kradení) a 2 další sám „odvésti pomohl“. Kolovrat požadoval, aby byli koně vráceni anebo aby za ně poškození dostali zaplaceno. Současně si stěžoval, že chebský měšťan Hans Koler dlužil božejovskému rychtáři 5 kop grošů.⁶⁹⁵ Záležitost s ukradenými koňmi nebyla dořešena ani v následujícím roce, kdy se Kolovrat obrátil přímo na chebského purkmistra „Andrese Peyera“ (Andreas Baiera).⁶⁹⁶ V roce 1516 psal Kolovrat do Chebu znovu. Dva jeho poddaní z Božejova Milhous a Heften mu sdělili, že jim psal z Chebu jistý Toman Graus, který „přísluší k špitálu vašemu do Chba“, zaplatil za koně ukradené Božejovským „Špornikurovi“ (Šparnekovi?). Kolovrat již patrně nezkoušel získat koně zpět, chtěl však pro své lidi peníze, které za ně Graus dal.⁶⁹⁷ Roku 1515 se snažil Zdeněk Lev z Rožmitálu pomoci Chebským, jimž neznámé osoby ukradly koně. Do řešení tohoto problému zapojil i další šlechtice, např. Jana Pluha z Rabštejna či Šebestiána Šlika. Zloděj byl dopaden až o tři roky později.⁶⁹⁸

Koně však mohli být také předmětem žádosti v rámci urychlení mírových jednání. V roce 1452 v rámci jednání Buriana z Gutštejna s chebským hejtmanem Raitenbachem ohledně mírového řešení konfliktu s Jindřichem z Plavna prosil Burian Chebské o peníze nebo

⁶⁹² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, C 38/143.

⁶⁹³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/15.

⁶⁹⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/165.

⁶⁹⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb kart. 475, fasc. 649, A 2775/106-107.

⁶⁹⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/108.

⁶⁹⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/110.

⁶⁹⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/99-100.

o koně pro své dva služebníky z rodu Kfelířů ze Zakšova, kteří by za ním měli přijet z Chebu do Tachova, pokud je sem k sobě povolá.⁶⁹⁹ Roku 1462 zaslal do Chebu „z vojště pře Vonzidlem (tj. Wunsiedlem)“ Lev z Rožmitálu zprávu chebskému měšťanu Kašparu Nikárovi, aby opatřil králi Jiřímu ke dvoru koně. Všechny potřebné výdaje mu Lev slíbil uhradit.⁷⁰⁰

Dále se o koních mezi šlechtou a Chebskými mohlo také jednat v souvislosti s jejich nedořešeným prodejem. Roku 1483 psal Chebským žlutický purkrabí a patrně místní šlechtic Václav z Vřesína, u něhož si stěžoval poddaný Vřesovců Tóma sladovník. Ten měl od chebského měšťana Jorga Štolce obdržet 13 zlatých za koně do dvou neděl od prodeje, a ačkoliv lhůta již uběhla, Tóma stále nemá své peníze. Pokud by Chebští neučinili nápravu, musel by záležitost Václav řešit se svým pánem, který by posléze mohl „stavovat“ (tj. patrně brát jako rukojmí) Chebské.⁷⁰¹

Jsou nám známy i případy krádeže jiných hospodářských zvířat. Roku 1464 se snažil chebskému měšťanovi Joštovi Lochnerovi pomoci Jan Calta z Kamenné Hory přimluvami u krále. Lochnerovi totiž „h(er)r Genecz“ (tj. Jan Jenec z Janovic, pán na Petrohradě a purkrabí Pražského hradu) pobral prasata na cestě mezi Rakovníkem a Rabštejnem.⁷⁰²

Jsou nám známy dokonce případy, kdy Chebští škodili poddaným české šlechty na českém území. V polovině prosince 1519 psal valečský pán a hejtman žateckého kraje Jakub Kyšperský z Vřesovic na Valči chebské městské radě list, který byl reakcí na nám neznámý list Chebských. Chebští v něm žádali, aby Jakub ze svého žaláře ve Valči propustil vězně, kteří pocházeli z Chebu. Jakub ve svém listu osvětlil důvody jejich zatčení. Jejich aktivity prý započaly „svodem všetečným“, posléze zranili ve Valči hospodáře i hospodářku a uťali prst valečskému rychtáři. Jakub z Vřesovic Chebským slíbil, že pokud budou dotčení vězni potrestáni v Chebu, klidně je městu vydá.⁷⁰³

Pomoc služebníkům mohla mít rozličnou formu, včetně propuštění z človecenství formou výhostního listu. V chebském archivu je například uchován výhostní list Arnošta ze Žeberka na Plané pro jeho služebníka Matěje z roku 1520. Vzhledem k místu uchování je velmi pravděpodobné, že nové útočiště našel Matěj právě v Chebu.⁷⁰⁴

⁶⁹⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/11.

⁷⁰⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/83.

⁷⁰¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 501, fasc.691, A2940/9.

⁷⁰² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 4, fasc. 4, A 67/17.

⁷⁰³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 485, fasc. 662, A2799/25, srovnej Jan BOUKAL, „Ten lid pění z královských měst vedl a při nich v pavézách zavřev se, od Turkův zabit s jinými.“ *Podkomoří Jakub Kyšperský z Vřesovic na Valči († 1526)*, in: Sborník muzea Karlovarského kraje 24/2016, s. 48-49.

⁷⁰⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660, A2797/7.

5.6 Chebští ve službách české šlechty

Jedním z probíraných témat v korespondenci mezi českou šlechtou a Chebskými jsou rozličné služby, které šlechta od Chebských požadovala a záležitosti, týkající se osob, které tyto služby prováděly. Nejčastěji se tato komunikace týkala stavebních aktivit na českých hradech. Pozoruhodný je list Dětricha Fictuma na Egerberku z roku 1478, v němž žádal Chebskou městskou radu, aby mu na Egerberk zaslala svého mistra, který umí táflovat světnice („*der dy Sthuben schoben kan*“).⁷⁰⁵ Z listu křivoklátského hejtmána Jiříka Bírky z Násilé z roku 1493 se dozvídáme, že na Křivoklátě zemřel „*Jiřík Hudec od vás rodilý, kterýž jest dělal cihly s mistrem Hanzlem na Hrádku*“. Bírka věděl o jakýchsi nesnázích mezi bratrem zesnulého a jeho macechou, která nevěřila, že umřel. Bírkův list měl být tedy patrně potvrzením o jeho úmrtí.⁷⁰⁶ V nedatovaném listu (patrně z doby jagellonské) psal mostecký purkrabí Litold Kozelka z Hřivic Chebským, že chebský mistr Tomáš Cihlář na mosteckém hradě započal stavební práci a odešel, aniž by ji dokončil. Na práci byla již přitom vynaložena polovina veškerého rozporu. Purkrabí proto žádal, aby se Tomáš Cihlář na hrad vrátil společně s poslem, který doručil jeho list.⁷⁰⁷ Chebský stavitel Erhart Bauer se patrně od 80. let 15. století podílel na přestavbě hradu Andělská Hora, který byl v držení Plavenských.⁷⁰⁸

Lidé z oboru stavebnictví však nebyli jediní Chebané, o které česká šlechta projevovala zájem. Dne 7. září 1452 žádal Bohuslav ze Švamberka po Chebských, aby mu zaslali na hrad Zelená Hora svého puškaře („*püschemaister*“). Jednalo se o jeden z posledních projevů odporu vůči správcovství Jiřího z Poděbrad ze strany západočeské šlechty.⁷⁰⁹ Roku 1454 žádal Bohuslav ze Žeberka po Chebských krejčího, který by mu ušil vojenský stan.⁷¹⁰ Na počátku roku 1458 prosil Beneš Mašťovský z Kolovrat Chebské o zapůjčení jejich kata, aby mohl potrestat jakési silniční zločince.⁷¹¹ Tento případ není ojedinělý. Roku 1469 psali do Chebu hejtmán a purkrabí na Švamberce Markvart z Úlic a Zdebor z Příčiny, kteří se na Chebské obraceli na základě nařízení svého pána Bohuslava ze Švamberka a žádali rovněž o zaslání mistra popravčího na Švamberk.⁷¹²

⁷⁰⁵ SOKA Cheb, fond, kart. 486, fasc. 664, A2809/2, srovnej Rudolf LANGHAMMER, *Die Burgen des mittleren Egerlandes und die Stadt Klösterle*, Klösterle a. E. 1934, 21.

⁷⁰⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 479, fasc. 653, A2782/2. Edičně vydal J. BOUKAL, *Listy křivoklátského hejtmána Jiříka Bírky z Násilé*, s. 44.

⁷⁰⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 486, fasc. 663, A 2800/118.

⁷⁰⁸ Srovnej např. Jan KAŇKA, *Andělská Hora – historická dominanta Karlovarska*, in: Arnika. Přírodou a historií Karlovarského kraje 1/2014, s. 28.

⁷⁰⁹ *Urkunden und Actenstücke*, s. 103, srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 673, který ovšem odkazuje na jinou stranu edice.

⁷¹⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/225.

⁷¹¹ R. URBÁNEK, *Věk poděbradský III.*, s. 131.

⁷¹² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 511, fasc. 708, A3064/23.

5.7 Předávání informací a darů a „dobré přátelství“

V souvislosti s komunikací českých šlechticů s chebskou městskou radou se často objevuje pojem „*přátelství*“. Jaký význam však v rámci této či jakékoliv obdobné interakce tento pojem ve své době měl? Tento pojem se objevuje ve šlechtické komunikaci ve středověku i v průběhu raného novověku, a to i ve zvláštních konotacích, např. i v souvislosti s předvoláváním k soudu. Výraz „*přítel*“ mohl být chápán nejen jako označení osoby, k níž někoho váže důvěra, ale současně se jedná i o vyjádření jednoty smýšlení. Označení někoho jako přítele mohlo vyjadřovat i příklon k témuž uskupení (tj. jedná se o označení sociální vazby), případně jsou přáteli i rozliční příbuzní. Součástí přátelství v uvedeném slova smyslu bylo i předávání informací a případně i hmotných darů.⁷¹³

V blíže nedatovaném listu (snad z let 1400-1418) psal Janek Maleřík, toho času spravující hrad Hertenberg, že mu chebský měšťan Oldřich Rudusch slíbil šátek pro jeho ženu.⁷¹⁴ Roku 1432 napsal do Chebu německy husitský hejtman Jan Královec z Královic, toho času sídlící v Tachově, varování před Burianem z Gutštejna a dalšími pány z Plzeňského kraje, kteří se chystali k vpádu na Chebsko. Je poněkud paradoxní, že katolické město varoval před katolickými pány právě husitský válečník. Podle Jiřího Jánského se v případě Gutštejna a uvedených dalších pánů mohlo jednat o katolické spojence husitských vojsk, kteří se s nimi účastnili tažení městu Deggendorfu.⁷¹⁵ Tentýž Burian, o němž píše Královec, v nedatovaném listu odeslaném z Nečtin, několikrát jmenuje Chebské jakožto své dobré přátele, jimž je vděčen za poskytnuté informace o pohybu vojska markraběte Albrechta do Frank, a pokud by jim mohl jejich přátelství jakkoliv oplátnit, byl jim vždy k dispozici.⁷¹⁶

V září 1450 psal Mikuláš z Lobkovic chebskému hejtmanovi Konrádovi Morpachovi „*o těch českých pánech*“, kteří se v uvedené době nacházeli s vojskem u Drážd'an.⁷¹⁷ Roku 1452 informoval švaberský purkrabí Zdebor z Příčiny Chebské o tom, že jeho pán Bohuslav ze Švamberka zůstal zatím v Plzni a že se zde přítomní chystají vyslat poselstvo k „*mladému králi*“ (tj. Ladislavu).⁷¹⁸

⁷¹³ Srovnej např. Robert ŠIMŮNEK, „*Přítel*“ jako kategorie sociálních vztahů ve středověkých Čechách, in: Středověký kaleidoskop pro muže s hůlkou: věnováno Františku Šmahelovi k životnímu jubileu, Praha 2016, s. 225-236; Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004, s. 641-656.

⁷¹⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 492, fasc. 675, složka A2852/2.

⁷¹⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 513, fasc. 710, A3079/2-3, srovnej J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 68 nebo TÝŽ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 100.

⁷¹⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/1.

⁷¹⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, C 38/129.

⁷¹⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, C 38/196.

Po volbě Jiřího z Poděbrad českým králem byli o této události Chebští zpraveni „velkým listem s mnoha pečetěmi“ (*„ein grossen briff mit vil sigeln“*), z nich většina bezpochyby náležela příslušníkům panského a rytířského stavu.⁷¹⁹ Roku 1459 byl Jiří z Poděbrad (tedy již jako král, který však současně zůstával šlechticem) podarován v Chebu Chebskými 6 sudy piva, 2 soudky vína, soudkem chebské medoviny, 10 štikami a dalšími pochutinami. Z králova doprovodu víme pouze o další obdarované osobě, již byl Jošt z Einsidle. Ten získal od městské rady kromě peněz za své služby zbraně – jednu tarasnici a čtyři ručnice.⁷²⁰

Burian z Gutštejna ve svém listu ze 27. 6. 1471 informuje o zajetí jakéhosi Morgenfaula, jehož drží ve Žluticích jeho švagr Jan Žlutický z Vřesovic. Tento Morgenfaul měl prý jakési listiny (mimo jiné obsahující klatbu nad Chebskými) a Gutštejn nabízel Chebským možnost dotčeného vyslyšet.⁷²¹ V prosinci 1499 žádali křivoklátského hejtmana Bírku Chebští o propuštění jistého zámečnicka, který byl patrně chebského původu. Bírka Chebským slíbil, že se pokusí udělat, co bude v jeho silách, neboť mu záleží na „*dobřím přátelství*“ mezi nimi a Chebem. V Birkově listě je zmíněn i pan „*Hugvic*“ (Delfin Haugvic?), jemuž se prý v Chebu „*lehkost stala*“ (?). Zda tato událost souvisí se zámečnickem, není jasné.⁷²²

V 70. letech 15. století zval Purkart z Kolovrat na Bezdružicích purkmistra a radu města Chebu do Bezdružic svatbu své ovdovělé švagrové (byla dříve manželkou jeho nebožtíka bratra Albrechta). Ve svém zvacím listu několikrát opakuje, že Chebské považuje za své dobré přátele (stejně jako je za ně považoval jeho nebožtík otec) a byl by velice potěšen, kdyby mohli přijet. Současně je prosí, zda by na svatbu nemohli dodat víno („*jednu láku vlašského nebo ryvolu*“).⁷²³

Roku 1500 děkoval Chebským Jiřík Bezdružický z Kolovrat za dobrou vůli, již mu prokázali během jeho svatby, a především za jejich dobré přátelství. Jako výraz díků Chebským zaslal jelena a popřál, aby jim chutnal.⁷²⁴ Koncem ledna roku 1501 psal Burian Žlutický z Vřesovic Chebským o tom, že s nimi chce udržovat přátelské vztahy a zval Chebské do Žlutic.⁷²⁵

Během bojů se Šliky odeslal někdy mezi lety 1505-1506 křivoklátský hejtman Jiřík Bírka z Násilé z „*vojště na poli u kláštera tepelského*“ list, v němž ujišťoval Chebské o svém

⁷¹⁹ *Urkunden und Actenstücke*, s. 215-216; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský III.*, s. 283.

⁷²⁰ K. SIEGL, *Zur Geschichte der Fürstentage*, s. 221-223. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 371, pozn. č. 5.

⁷²¹ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 198-199.

⁷²² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 479, fasc. 653, A2782/4. Edičně vydal J. BOUKAL, *Listy křivoklátského hejtmana Jiříka Bírky z Násilé z chebského archivu*, s. 44-45.

⁷²³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/83.

⁷²⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/89.

⁷²⁵ SOA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 485, fasc. 661, A2779/22; J. BOUKAL, *Počátky rodu erbu půlměsíce*, s. 178.

dobřem vztahu k jejich městu a slubuje, že se přimluví u krále, aby během nastalého boje Chebským nevznikly žádné škody.⁷²⁶

Roku 1524 psal Děpolt z Lobkovic Chebským kvůli formanovi Niklovi Gramkárovi (patrně z Chebu, neboť Chebští si jeho zprávu vyžádali). On a jiní formané způsobili nějaké požáry dvorů ve vsi Solanech a formané pak „vyručili statky své hodnými rukojmími“. Současně žádal Děpolt Chebské, aby mu již nepsali německy, neboť tomuto jazyku nerozumí.⁷²⁷

Ještě v roce 1527 oznamoval Zdeněk Lev z Rožmitálu Chebským, že se v Praze chystá sněm a současně korunovace Ferdinanda Habsburského a Anny Jagellonské, na niž mají Chebští vyslat svou reprezentaci. Tuto informaci zaslal Rožmitál Chebským jakožto projev svého „dobřeho přátelství“.⁷²⁸

Co se týče předávání informací, Chebští byli často i adresáty hromadných informačních missivů. Dokladem může být například nedatovaný list Buriana z Gutštejna, v němž oznamuje rozličným adresátům svou stížnost na „samorostlé zkurvysyny a zrádce“, kteří mu už více než rok dlužili peníze. Jednalo se o kutnohorské úředníky Seménka z Vrchovišť, Charváta z Ostrova a Zachaře z Božetnic.⁷²⁹

Speciálním a populárním chebským artiklem byla místní medovina, kterou Chebští často posílali svým přátelům z řad české šlechty. Ta se vyráběla z vody smíšené s medem a byla populárním nápojem napříč všemi společenskými vrstvami ve středověkých Čechách i v německých zemích. K větší produkci medoviny docházelo v zalesněných oblastech (kde byl vybírán med divokých včel), včely se však chovaly i v úlech v blízkosti lidských obydlí.⁷³⁰ Medovinu obdržel roku 1465 od Chebských Jiří z Poděbrad, jemuž ji však Chebští zaslali jakožto svému králi.⁷³¹ Roku 1483 se konala na Žebráku svatba Voka z Rožmberka s Markétou z Gutštejna a Chebští zaslali jako svatební dar 6 věder medoviny.⁷³² Roku 1501 očekával Jiřík Bírka z Násilé na Křivoklátě, kde působil jako hejtman, návštěvu krále Vladislava a jeho doprovodu (biskupů a uherských pánů). Proto si od Chebských vyžádal 10 soudků medoviny, které měli poslat po rakovnickém formanovi a hodlal za ně dobře zaplatit.⁷³³ Roku 1502 psal

⁷²⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 492, fasc. 675, A 2863/2; srovnej J. BOUKAL, *Listy křivoklátského hejtmana Jiříka Bírky z Násilé z chebského archivu*, s. 42.

⁷²⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/223.

⁷²⁸ AČ 10, s. 154.

⁷²⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/1.

⁷³⁰ Magdalena BERANOVÁ, *Jídlo a pití v pravěku a ve středověku*, Praha 2005, s. 111-112; J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích 1. Hospodářská základna a královská moc*, s. 92.

⁷³¹ F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 276.

⁷³² J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 176.

⁷³³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 479, fasc. 653, A2782/6-7. Edičně vydal J. BOUKAL, *Listy křivoklátského hejtmana Jiříka Bírky z Násilé*, s. 45-46, srovnej Václav KOČKA, *Dějiny Rakovnicka*, Rakovník 2009, s. 34.

Chebským Albrecht Libštejnský z Kolovrat a žádal je o koupi medoviny pro krále a aby mu medovinou naložený vůz poslali do Prahy.⁷³⁴ Roku 1505 žádal Jetřich z Gutštejna na Chyších po Chebských zaslat vůz medu na „*Fflossumpierg*“ (Flossenbürg v Horní Falci, dočasně v držení Gutštejnů). Na oplátku slíbil, že učiní cokoliv, o co ho požádají.⁷³⁵ V listu, v němž roku 1515 děkoval Vilém z Pernštejna Chebským za zasloupanou medovinu, odesílatelům píše, že pro ně cokoliv, co by potřeboval a rovněž píše, že „*všechno přátelství vokáži*“.⁷³⁶ V roce 1515 poslali Chebští svou medovinu Vilémovi z Pernštejna do Karlových Varů, kde tehdy meškal. Zatímco Chebští poslali průvodní list k medovině v němčině, Vilém z Pernštejna Chebským poděkoval česky.⁷³⁷ Roku 1526 posílal Zdeněk Lev z Rožmitálu svému synu Adamovi „*dva sudy piva Svidnického a jeden soudek medu Chebského*“.⁷³⁸

Předmětem zájmu české šlechty bylo i víno, které se snažili získat od Chebských. Kromě již zmíněné žádosti Purkarta z Kolovrat na Bezručicích⁷³⁹ projevovali o víno zájem Jan z Vřesovic (roku 1470 chtěl vyměnit s Chebskými víno za slad)⁷⁴⁰ nebo Burian mladší z Gutštejna. Ten psal v tomtéž roce Chebským „*pošlete mi to malvazie na Rabštejn, kteréž mi máte dáti*“.⁷⁴¹ V případě Kolovrata se patrně jednalo o exportní vína z Itálie, jimiž mohli chebští obchodníci disponovat, ve zbývajících případech mohlo jít o vína lokální, neboť Poohří v pozdním středověku patřilo vzhledem k tehdejšímu příznivým klimatickým podmínkám mezi významné producenty vína.⁷⁴²

V souvislosti s žádostmi české šlechty směřovanými do Chebu téměř neslyšíme o pivu. Důvod byl vcelku prostý. Pivovary fungovaly prakticky všude a pivo bylo běžným nápojem. Exkluzivní piva, po kterých česká šlechta toužila a nechávala si je posílat, pocházela z jiných měst. V případě dnešních severozápadních Čech bylo nejpopulárnější pivo loketské, které se ostatně pilo i v Chebu.⁷⁴³

Součástí přátelství mezi Chebem a českou šlechtou mohla být i vzájemná pomoc v čase konfliktů. Během sporů mezi městem Loket a Šliky roku 1470 dodávali Chebští svým šlikovským spojencům na loketský hrad chléb, pivo a další potraviny.⁷⁴⁴

⁷³⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/90.

⁷³⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/125.

⁷³⁶ AČ 16, s. 62.

⁷³⁷ AČ 16, s. 61-62.

⁷³⁸ AČ 9., s. 104-105. Jako příklad popularity medoviny obecně uvádí i J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích 1. Hospodářská základna a královská moc*, s. 92.

⁷³⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 501, fasc.691, A2940/1.

⁷⁴⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A 2775/83; kart. 501, fasc.691, A2940/1.

⁷⁴¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/32(1).

⁷⁴² J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích 1. Hospodářská základna a královská moc*, s. 68-71.

⁷⁴³ Tamtéž, s. 91-92.

⁷⁴⁴ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 147.

Během tzv. loketské války lze za spojence Chebských považovat i křivoklátského hejtmana Bírku z Násilé. Chebským jakožto svým dobrým přátelům oznamuje roku 1505, že v případě, že potřebovali jakoukoliv pomoc, je jim k službám. Rovněž se mu příliš nezamlouvá, že se se Šliky jedná a navrhuje, aby se proti nim rázně vojensky vytáhlo. List je reflexí říjnového sněmu v Praze, kde se jednání se Šliky odehrávalo.⁷⁴⁵

Projevem přátelství mohlo být i doporučení. Roku 1506 doporučoval Mikuláš Šlik z Falknova Chebským židovského lékaře Salmanna, který se specializoval na nakažlivé choroby.⁷⁴⁶ V souvislosti s předáváním informací odesílali někteří šlechtici do Chebu dokonce poněkud bizarní dotazy, které sice patrně ve své době jistě měly své opodstatnění, ovšem zlomkovitě dochované prameny nám již kontext neobjasní. Zdeněk Lev z Rožmitálu se například roku 1512 zajímal o stav zahrady v příkopu chebského hradu.⁷⁴⁷

5.8 Finanční záležitosti

Jednou z častou řešených otázek ve vzájemné interakci mezi Chebskými a českou šlechtou v pozdním středověku byly rozličné otázky finanční. Kdysi slavné pražské groše se staly v průběhu pozdního středověku poněkud devalvovanou měnou, nutno však podotknout, že cizí měny za nimi v tomto směru nezaostávaly. Tak či onak byly peníze nezastupitelnou součástí života české šlechty a společně s naturáliemi a statky byly zdrojem jejich bohatství.⁷⁴⁸ Když roku 1434 Jakoubek z Vřesovic přepadl a vyplenil valdsaský klášter, chebská městská rada se zaručila, že namísto kláštera zaplatí Jakoubkovi výpalné.⁷⁴⁹

Ze 30. let pochází list Zdeňka Kolvína z Ronšperka, na nějž vznesl obvinění jistý Hanuš z Tachova (chebský měšťan?), na jehož základě Chebští stavovali Tachovské kvůli dluhům jeho nebožtíka strýce Zdeňky z Držky za nezaplacené herinky. Ty hodlal Kolvín uhradit a zajatí Tachovští měli být propuštěni.⁷⁵⁰

Roku 1440 vydal Aleš ze Žeberka stvrzenku chebskému purkmistrovi a radě, že od nich přijal 160 zlatých rýnských, které dlužili Rackovi z Rýzemberka a Janovic. Peníze ovšem obdržel „*posel bezelstný*“, který je ztratil, a tak musel Aleš vrátit Chebským list, který převzetí

⁷⁴⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 479, fasc. 653, A2782/5. Edičně vydal J. BOUKAL, *Listy křivoklátského hejtmana Jiříka Bírky z Násilé z chebského archivu*, s. 445. Srovnej AČ VI., s. 332.

⁷⁴⁶ Bohumil BONDY – František DVORSKÝ, *K historii Židů v Čechách, na Moravě a v Slezsku 906 až 1620 I. 906-1576*, Praha 1906, s. 197, č. 326; J. MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471-1526) 3. Města*, s. 157.

⁷⁴⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/96; AČ 12, s. 175.

⁷⁴⁸ Srovnej např. M. MUSÍLEK, *Hertvíkové z Rušínova*, s. 483-499.

⁷⁴⁹ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 140-142.

⁷⁵⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, karton 508, fascikl 701, A3025/1.

peněz potvrzoval. List byl posléze zničen a Aleš Rackovi dlužnou a ztracenou částku uhradil ze svých peněz. Aleš již neměl být ze ztráty peněz obviňován. Dne 25. 10. uvedeného roku sepsal potvrzení o uhrazení uvedené částky.⁷⁵¹

Rovněž roku 1440 posílal Hynek Krušina ze Švamberka do Chebu svého služebníka panoše Zebolda z „*Grindis*“ na Teplé, aby zde pro něj získal 100 zlatých, které naléhavě potřeboval.⁷⁵² V témže roce řešil Hynek Krušina i jiné finanční záležitosti spjaté s Chebem. Dne 4. června uvedeného roku mu staroměstský měšťan Janek ze Stříbra zaplatil 50 kop grošů a 5 kop a 20 grošů, které měl Švamberk dostat od „*slovutné opatrnosti měšťan chebských*“. Jak se ovšem dozvídáme z listu z konce téhož roku, Chebští dlužili Švamberkovi ještě 750 zlatých rýnských, přičemž 150 zlatých opět zaplatil Janek ze Stříbra.⁷⁵³ Tím však Švamberkovy příjmy peněz, získaných od Chebských, neskončily. Roku 1441 kvitoval Chebské z příjmu 50 kop grošů z celkové částky 100 kop, které mu Chebští „*za správu dávají*“.⁷⁵⁴

Roku 1440 kvitoval Burian z Gutštejna Chebské z příjmu 70 kop grošů z celkové dlužné částky 140 kop.⁷⁵⁵ V jiném listu ze sklonku téhož roku píše Chebským, že dalších 40 kop grošů, které mu ještě dluží a slíbili mu je dát na Vánoce, mají poslat po jeho služebníkově Pernštejnárovi.⁷⁵⁶ Celkový dluh Chebských u Gutštejna (tj. zbývajících 70 kop, patrně včetně Pernštejnárovi předaných 40 kop) byl skutečně uhrazen ještě na Vánoce roku 1440, jak dokládá Gutštejnova kvitance.⁷⁵⁷

Peníze se v souvislosti s Chebem a českou šlechtou řešily dokonce až na svatokateřinském sněmu v Praze, který se konal od 25. 11. 1450 až do ledna následujícího roku. Chebští totiž v době svého nepřátelství s Jiřím z Poděbrad slíbili dát „*panu Jiříkovi*“ 1000 zlatých jakožto hold, jímž si jej chtěli usmířit (Jiřího vojsko předtím poplenilo vesnice na Chebsku). Ochránce Chebu Hynek Krušina ze Švamberka se ovšem Chebské snažil přesvědčit o tom, že Poděbradovi nic platit nemusí a společně s Jindřichem z Rožmberka se pokusí Jiřího přesvědčit, aby na nich částku nevybíhal. Do tohoto sporu byl zapojen i Vilém Rabský z Rýzmburka. Jiří z Poděbrad se nakonec vymáhané částky vzdal.⁷⁵⁸

⁷⁵¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fascikl 660, složka A2797/2.

⁷⁵² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 511, fascikl 708, A3064/9.

⁷⁵³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 511, fascikl 708, A3064/10-11.

⁷⁵⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 511, fascikl 708, A3064/12.

⁷⁵⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/4.

⁷⁵⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/6.

⁷⁵⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/7.

⁷⁵⁸ AČ 2, s. 293-294; Srovnej J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 100.

Roku 1452 poslal do Chebu Zdeněk Konopištský ze Šternberka svého zelenohorského hejtmana Viléma z Rýzemberka s penězi, které měl Chebským dát za sebe i za Šternberkova roudnického purkrabího Haška „*von Ysteben*“ (z Jistebna?).⁷⁵⁹

Na konci června 1453 psal chebskému purkmistrovi a tamní městské radě Jan Calta z Kamenné Hory. V blíže nespecifikované době („*před časem*“) byli do Chebu vzati a pobráni Caltovi vepři. Chebští Caltovi jeho škodu proplatili v částce 130 zlatých rýnských, což jej uspokojilo a rozhodl se tedy, že již Chebské v této souvislosti nebude z ničeho vinit.⁷⁶⁰ Mohlo by se zdát, že vzhledem k vysoké částce, kterou Calta obdržel, se muselo jednat o značné množství vepřů. Obvykle se však v pozdním středověku v Čechách i na větších dvorech chovalo spíše menší množství prasat, například jen 3-5 kusů. Prasata byla poměrně luxusním zbožím, někdy museli čeští šlechtici shánět vepřové maso i z velmi vzdálených míst.⁷⁶¹

Roku 1455 oznamoval jistý pan Šlovický (patrně Jan Šlovický ze Šlovic) Chebským, že za ně zaplatil 2 zlaté uherské panu kancléři (tehdy Prokopovi z Rabštejna) „*od listu k otci svatému*“.⁷⁶²

Roku 1469 požadoval Burian z Gutštejna na Nečtinách po Chebských, aby přinutili lidi z „*Obrlynd*“ (tj. Horní Lipina u Chebu) k zaplacení holdu, který mu slíbili, tj. 10 zlatých a jedné unce zlata.⁷⁶³

Burian z Gutštejna požadoval ve svém listu z 27. 6. 1471 po Chebu vymáhání peněz od Michala Bayra, který Gutštejnovi dlužil 100 zlatých. Ty si ve výsledku Gutštejn musel půjčit od chebských židů, jimž měl nyní Bayr dlužnou částku uhradit.⁷⁶⁴

Roku 1490 psal pražských purkrabí Václav Čeč z Nemyčevsi do Chebu, aby oznámil, že staropražský měšťan Mikeš před ním vyznal, že u něho leželi židé „*Pinkas a Hořovskýna na Kryštofa Pintěře z Kadaně*“, přičemž Pintěr nyní žije v Chebu. Chebští byli purkrabím vyzýváni, aby ho donutili k zaplacení ležení, tj. uhrazení dluhů.⁷⁶⁵ Židů se týká i nedatovaný list křivoklátského purkrabí Přecha z Trnové, který se dozvěděl, že v Chebu zemřel žid Abrahám. Abrahámův tchán Abrahám z Rakovníka společně se svou dcerou, vdovou po chebském Abrahámovi, měli nárok na dědictví, přičemž jim k jeho získání nabízel pomoc

⁷⁵⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660, A2797/149.

⁷⁶⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 472, fasc. 645, A 2768/47. List spolupečetili Fridrich z Valče a Jan Vikart z Šanova.

⁷⁶¹ Srovnej J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích 1. Hospodářská základna a královská moc*, s. 76.

⁷⁶² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, karton 2, fascikl 2, složka C 38/239.

⁷⁶³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 473, fasc. 646, A2770/26.

⁷⁶⁴ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 199.

⁷⁶⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 506, fasc. 699, A 3005/1. Srovnej František ČÁDA, *Ležení podle českého práva zemského (k osobní exekuci II.)*, Praha 1922, s. 28.

purkrabí Přech. Současně Chebským nabízel pomoc s čímkoliv jiným, co by potřebovali, nebo ozbrojený vojenský doprovod.⁷⁶⁶

Roku 1521 psal do Chebu Otík ze Studeněvsi na Kobylníkách, že mu Chebští dluží peníze, konkrétně úroky, na které má nárok po své manželce. Již prý obdržel 5 zlatých a 20 mu stále schází, jelikož však Chebské považuje za své dobré přátele, doufá, že učiní nápravu.⁷⁶⁷

V souvislosti s devalvací pražského groše a úpadkem těžby stříbra není nijak překvapivé, že finanční záležitosti české šlechty a Chebu se často týkají cizích měnových jednotek.

⁷⁶⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 492, fasc. 675, A 2863/1.

⁷⁶⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660, A 2797/236.

6 Forma a jazyk komunikace

Komunikace mezi Chebem a českou šlechtou probíhala patrně v největší míře ústně, a tudíž o většině těchto kontaktů nemáme žádné zprávy (viz výše podkapitola Poslové). Pokud se však komunikace odehrávala na písemné úrovni, nejčastěji tomu tak bylo prostřednictvím listů (běžných listů „poselacích“ /missivů/, odpovědních listů, průměrných listů apod.) a výjimečně i listin. Může být překvapivé, že kromě němčiny jsou mnohé z těchto písemností v češtině. Lze si tudíž zákonitě položit otázku, proč česká šlechta komunikovala česky s prostředím, které hovořilo jiným jazykem.

Čeština se jako jazyk písemný začíná užívat v naší zemi až od vrcholného středověku. Nejstaršími písemnými památkami v češtině jsou rozličné písňové texty, přípisky k jinojazyčným textům, od 14. století se pak stává jazykem kronik a románů, stejně tak právní a duchovní literatury, a v neposlední řadě také listin a listů.⁷⁶⁸ Podle Sedláčka je nestarší česky psanou listinou vůbec listina vydaná měšťanem Pešlem Neumbergerem roku 1370 v Poděbradech v přítomnosti Bočka z Kunštátu a týká se užívání dříví. Od 70. a především 80. let 14. století pak česky psané listiny přibývají. Množství česky psaných listů a listin pak stoupá v čase husitských válek a následně v době poděbradské a jagellonské.⁷⁶⁹

Čeština byla jako jazyk úřední i jazyk písemné komunikace (tj. prostřednictvím listů) užívána v pozdním středověku zejména českou a moravskou šlechtou. Její užívání pak proniklo ve velké míře i na panovnický dvůr, a to nejen český, ale i na dvůr litevský nebo na rozličné dvory knížat v Říši.⁷⁷⁰ S česky psanými listinami a listy se setkáváme i v Uhrách, a to nejen v prostředí zde působících českých bojovníků. Mezi vydavatele česky psaných listin patřili i uherští šlechtici, např. Stibor ze Stiboř.⁷⁷¹

⁷⁶⁸ Jan LEHÁR – Alexandr STICH – Jaroslava JANÁČKOVÁ – Jiří HOLÝ, *Česká literatura od počátků k dnešku*, Praha 2006, s. 54-97.

⁷⁶⁹ Srovnej August SEDLÁČEK, *Nejstarší list českým jazykem psaný*, in: *Časopis Musea Království českého LXI*, 1887, s. 517-520. K téže listině stručně Miroslav PLÁČEK, - Peter FUTÁK, *Páni z Kunštátu. Rod erbu vrchních pruhů*, Praha 2006, s. 341. Dále např. např. Bedřich VÁCLAVEK, *Český listář. 296 českých listů z šesti století*, Praha 1949, s. 9-15; Bohuslav HAVRÁNEK – Josef HRABÁK, *Výbor české literatury od počátků po dobu Husovu*, Praha 1957, s. 798; Bohuslav HAVRÁNEK – Josef HRABÁK – Jiří DAŇHELKA, *Výbor české literatury doby husitské II.*, Praha 1964, s. 198; Petr ČORNEJ, *Poznámky k vydávání starších česky psaných listů (14. – 16. století)*, in: *Česká literatura. Časopis pro literární vědu*, 37, č. 1, 1989, 1-15.

⁷⁷⁰ J. MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471-1526) 4. Venkovský lid*, s. 172-173; František PALACKÝ, *Gazyk český na dvoře Litewském w XV. stoletj*, in: *Časopis českého museum V/3*, 1831, s. 280-283; srovnej Josef MACŮREK, *K otázce vztahů listiny české, ukrajinské a moldavské v druhé polovině 15. století*, in: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: řada historická (C) 9*, č. 7, 1960, s. 151-159.

⁷⁷¹ Česky psané listy z Uher edičně vydal Václav Chaloupecký pod názvem *Středověké listy ze Slovenska. Sbirka listů a listin, psaných jazykem národním*, Václav Chaloupecký (ed.), Bratislava – Praha 1937. K listině Stibořa ze Stibořic nejnověji Daniela DVOŘÁKOVÁ, *Rytier a jeho král: Stibor zo Stibořic a Žigmund Luxemburský. Sonda*

Vraťme se však nyní k výše položené otázce, proč právě do Chebu přicházely česky psané písemnosti. Cheb byl sice dědičnou zástavou českých králů, ale současně stále městem říšským a německojazyčným. Převážně německy mluvili i šlechtici, měšťané i venkované nejen z okolí, ale též z velké části severozápadních Čech.⁷⁷² První přímé doklady komunikace českých šlechticů s Chebem spadají až do doby Václava IV., přičemž v písemné podobě byla tato komunikace německojazyčná.⁷⁷³

Město Cheb náleželo v době husitských válek mezi hlavní opory moci katolické strany v Zemích Koruny české a úzce spolupracovalo s nepříliš vzdáleným Loktem či se šlechtou sdruženou v plzeňském landfrýdu. Zatímco katolická šlechta z Plzeňska psala do Chebu zásadně německy, nedlouho po husitských válkách se poprvé v Chebu objevují česky psané písemnosti.⁷⁷⁴

Nejspíš první česky psaný list z pera šlechtice v chebském archivu pochází z roku 1432 a odeslal jej tehdejší tachovský hejtman Jan z Královic a týká se rukojemství.⁷⁷⁵ Z doby husitských válek se v češtině dochoval ještě list Prokopa z Horošovic z roku 1434 adresovaný chebskému měšťanu Junckerovi⁷⁷⁶ a průměrný list Buriana z Gutštejna, vydaný za prostředkování Jakoubka z Vřesovic.⁷⁷⁷ Z okruhu česky psaných šlechtických písemností z Chebu z doby husitských válek lze zmínit ještě list Přibíka z Klenové Jiříkovi z Trnové z březnu 1434. Tento list však nijak nevypovídá o jazyce, jakým jeden či druhý v Chebu či s Chebem jako městem komunikovali.⁷⁷⁸

Další písemnosti v češtině se začínají objevovat za oficiální vlády Zikmundovy. V prvé řadě se jedná o tři průměrné smlouvy z roku 1436. V prvním případě uzavírá s Chebskými příměří Bohuslav z Hořejší Kamenice, drobný šlechtic z Domažlicka, že se nebude mstít Chebu za vraždu svého bratra Malsa.⁷⁷⁹ V češtině je i průměrná smlouva šlechticů ze severního Plzeňska Jaroslava z Chrančovic a jeho synů Ondráška a Viléma s Chebem⁷⁸⁰ a smlouva Chebu

do života stredovekého uhorského šľachtica s osobitným zreteľom na územie Slovenska, Budmerice 2003, s. 335-338.

⁷⁷² J. MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471-1526) 4. Venkovský lid*, s. 180.

⁷⁷³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 505, fasc. 697, A 2989/1-2 nebo SOKA Cheb, Fond Archiv města Cheb, kart. 472, fasc. 645, A 2768/54.

⁷⁷⁴ Např. SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 1, fasc. 1, H27/13, 16, 20, 30-31, 40, 43-45, 47.

⁷⁷⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, D53/15.

⁷⁷⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, D53/17.

⁷⁷⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, D53/18.

⁷⁷⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kar. 475, fasc. 649, A2775/75 Zdá se, že Jiřík byl právě v Chebu a Přibík jej pověřil nákupem koní.

⁷⁷⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 446. Svědkové Jan z Rýzmburka na Skále, Dobeš Letovský z Velhartic, Bohuslav Šlechta z Velhartic a „Gwanka“ ze Stročovic. Srovnej Vilém KNOLL, Páni z Velhartic. Měli duši zvláštní – trochu drsná zdála se ..., Praha 2015, s. 269, 295.

⁷⁸⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 447. Vydáno v AČ 6, s. 491-492. Svědkové – Borník Konrád ze Štítar a Bušek z Újezda. S listinou souvisí i průměrný list Hynka Krušiny ze Švamberka - SOKA Cheb, Fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 659, A2796/32 (AČ 6, s. 492).

a Šliků na straně jedné a propuštěných vězňů Vaňka Rybníčka z Babyně a jeho syna Martina Potůčka z roku 1437.⁷⁸¹ S touto listinou souvisí i český průměrný list mezi Šliky a Burianem z Gutštejna, uzavřený za zprostředkování tachovského purkrabího Jindřicha z Metelska a přimdeckého purkrabího Jindřicha z Jivjan, neboť Rybníček a Potůček byli Gutštejnovými služebníky.⁷⁸²

Zatímco v době těsně po husitských válkách máme dokladů češtiny jako jazyka komunikace české šlechty s Chebem poskromnu, v následujícím období se vše mění. Jiří z Poděbrad jiný jazyk, než češtinu neovládal a německé a latinské texty z jeho kanceláře byly překlady.⁷⁸³ Samotný Jiří z Poděbrad psal z pozice zemského správce na počátku 50. let 15. století chebské městské radě česky, později jsou však jeho písemnosti adresované týmž v němčině. Hlavní zásluhu na to měl s největší pravděpodobností Jošt z Einsidle, Jiříkův sekretář, pocházející nejspíš z Mnichova (Einsidel) na dnešním Mariánskolázeňsku, spřízněný s chebským patriciátem.⁷⁸⁴ Jošt zprostředkoval Jiříkovu komunikaci s německojazyčným prostředím, zejména pak s Chebem a Vratislaví, ale také např. s Vídní. Dvojjazyčných písařů bylo v Čechách patrně málo, jak se záhy dozvíme od samotných českých šlechticů.⁷⁸⁵

V poděbradském období češtinu užívají v písemné komunikaci s Chebem především příslušníci nové válečnické aristokracie, ale též někteří příslušníci starých panských rodů, jako byli páni z Kunštátu a Poděbrad,⁷⁸⁶ Kolovratové,⁷⁸⁷ Rožmitálové,⁷⁸⁸ páni z Volfštejna (větev pánů ze Svojšína)⁷⁸⁹ a páni ze Žeberka.⁷⁹⁰ Oproti tomu psali Chebským německy např. Rožmberkové,⁷⁹¹ páni z Hradce,⁷⁹² Lobkovicové,⁷⁹³ Šlikové,⁷⁹⁴ Šternberkové,⁷⁹⁵ nebo

⁷⁸¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 462. Svědkové Burian z Gutštejna na Rabštejně, Jan Štěpánovec z Vrtby a na Valdece, Jetřich z Frumštejna a Jan z Podmokel. Soudobý opis (či spíše kopie – obsahuje přítíštěné pečeti) – viz SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, D53/22.

⁷⁸² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 482, fasc. 656, A2790/4.

⁷⁸³ R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 308.

⁷⁸⁴ Poděbradovy česky psané listy z Chebu viz: SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, C38/143, 210, 221; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/63, 64, 85, 118, 212, 217, 248.

⁷⁸⁵ F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsidel*, s. 246-298.

⁷⁸⁶ Viz poznámka 785.

⁷⁸⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A59/22, 25, 26, 31, 39, SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A2775/83,84, 85.

⁷⁸⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A2789/80-87.

⁷⁸⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 5, A75/1-2, 12, 35, 107, 109, 119; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 485, fasc. 661, A2798/130-131.

⁷⁹⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 5, B85/29; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660, A2797/2; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, složka A58/222-223, 225-226, 228.

⁷⁹¹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A2789/64-72.

⁷⁹² SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 479, fasc. 653, A2782/21-26.

⁷⁹³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649, A2775/151-182.

⁷⁹⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 482, fasc. 656, A2790/1-105.

⁷⁹⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660, A2797/147-156 i jinde. Výjimku tvoří Zdeněk Konopištský ze Šternberka a jeho syn Zdeslav.

Švamberkové.⁷⁹⁶ Česky přicházejí do kanceláře městské rady v Chebu rozličné žádosti, zprávy i odpovědní listy.⁷⁹⁷ Pozoruhodné je, že češtinu jako jazyk komunikace s Chebem začnou po vzestupu Jiřího z Poděbrad a přihlášení se Chebu k jeho straně užívat i cizinci, jako například páni z Plavna a jejich služebníci.⁷⁹⁸ Existují i ojedinělé doklady o písaři, písaři působícím v Chebu a ovládajícím češtinu, neboť se dochovaly soudobé české opisy některých odeslaných listů.⁷⁹⁹ V období vlády Jagellonců přichází do Chebu i česky psané listy od králů Matyáše, Vladislava a Ludvíka, většina česky psaných písemností do Chebu odeslaných má svůj původ opět u české šlechty.⁸⁰⁰ O snaze Chebanů porozumět českému jazyku, jemuž vzhledem ke svým vztahům k Českému království přikládali zásadní význam, máme dokonce doklad v podobě doporučení Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic Paškovi z Vratu, na jehož základě měl být Lobkovicův žák a chebský měšťan Schmidl odeslán do Prahy, aby se zde naučil česky.⁸⁰¹

Z období pozdního středověku se dokonce dochovaly česky psané písemnosti z prostředí chebského měšťanstva, například testament kupce Jiříka Kysera „ze Chba“ z roku 1463.⁸⁰²

Čeština v komunikaci zdomácněla i v prostředí šlechty, která do Čech přišla z Míšeňska. Konkrétním příkladem může být Vilém z Ilburka, syn známého zástavního pána hradu Lokte Půty z Ilburka, jehož matkou byla neznámá příslušnice rodu Zajíců z Házmburka. Během své soukromé války s Chebem psal svému švagrovi Janovi Bezdrůžickému z Kolovrat „*Takét prosím, aby mi německých listů nepsal (asi myšlen Hynek Krušina ze Švamberka, poznámka J. B.) i Chebským též věděti dal, neb já německy neumím ani písaře německého mám a skrze to*

⁷⁹⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 659, A2796/27-83.

⁷⁹⁷ Např. SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/79 (Petrík Sedačk), SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/84 (Václav z Dubu a další manové Jindřicha z Plavna); SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, fascikl 4, kart. 4, B70/47 (Jan Planknár z Kynšperka); SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, fasc. 5, kart. 5, A74/1 (Heřman z Kokota, Václav ze Zruče a další služebníci Jana z Janovic); SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, fasc. 5, kart. 5, A75/58 (opisy opovědních listů Jana Mašťovského z Kolovrat, Zbyňka z Kolovrat a Jana z Janovic a Petršpurka); SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, fasc. 5, kart. 5, A75/59 (Mikuláš z Polenska, Bušek Kaplír ze Sulevic, Pavel Kaplír ze Sulevic); SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, fasc. 5, kart. 5, A75/60 (Dislav a Jindřich z Krásného Dvora); SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, fascikl 5, karton 5, A75/61 (Jan z Vraného, Chotibor z Lipence, Mikuláš z Markvarce, Habart z Doupova); SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, fasc. 5, kart. 5, A75/61 (Jan z Malšína, Jindřich Herštejnský z Velhartic, Jan z Cítolíbě); SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, fasc. 5, kart. 5, A75/85 (Jan Pracek ze Svinné).

⁷⁹⁸ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/25; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 5, A72/202.

⁷⁹⁹ Např. SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2, C38/184; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A54/35; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/21; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/22; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/27; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A58/208; SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 4, fasc. 4, B70/24.

⁸⁰⁰ Srovnej J. MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471-1526) 4. Venkovský lid. Národnostní otázka*, s. 178.

⁸⁰¹ Tamtéž, s. 184.

⁸⁰² AČ 26, s. 304, srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 321.

*mohli byste v něčem obmeškati a já k hanbě přijíti*⁸⁰³ Obdobné výroky lze nalézt i v listech jiných původem českých šlechticů. Jan Zajíc z Házmburka píše v závěru svého listu Chebských: *„Byl bych vám rád německy odepsal, ale neměl jsem vskoře při sobě německého písáře.“*⁸⁰⁴ Podobně psal Chebu i dnes již těžko identifikovatelný příslušník rodu Lobkoviců, navzdory tomu, že všechny lobkovické písemnosti ze sledovaného období v chebském archivu jsou v němčině. Lobkovic psal ve svém nedatovaném a samostatně dochovaném přípisu k listu *„Také susedé milý psali jste mi německy, jestli že by vám potom oč potřebě bylo psáti, prosimť vás, abyste mi německy nepsali, nebt' já německy neumím a skrze to dlúho odpovědi jsem vám nedal“.*⁸⁰⁵

Na závěr se tedy pokusme odpovědět na výše položenou otázku, proč byla čeština užívána jako jazyk komunikace s Chebem. Během 15. století byl již Cheb patrně považován za integrovanou součást Českého království. Čeština byla nejen jazykem utrakvistických nižších šlechticů husitského věku, ale obecně vzato bylo její užití přihlášením se ke straně Jiřího z Poděbrad. Její užití není nejspíš ani tak projevem nacionalismu, jak jej chápeme v dnešním slova smyslu, ale spíše se v něm odráží formování českého národního vědomí a přihlášení se k Českému království v politickém slova smyslu. Podobně jako v případě jiných jazyků byla čeština v Čechách husitského věku jakýmsi jednotícím komunikačním prvkem.⁸⁰⁶ Do určité míry se však také mohlo jednat o neznalost němčiny na straně písarů a odesílatelů listů, jak napovídají výše uvedené výroky Viléma z Ilburka, Jana Zajíce z Házmburka a neznámého příslušníka rodu Lobkoviců.

⁸⁰³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc 3, A 59/23.

⁸⁰⁴ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A54/11.

⁸⁰⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kar. 475, fasc. 649, A2775/235.

⁸⁰⁶ Srovnej František ŠMAHEL, *Idea národa v husitských Čechách*, Praha 2000, zvláště 61-64 a 278-281.

7 Případové studie – Česká šlechta na Chebsku a Chebští mezi českou šlechtou

7.1 Šlikové

Patrně nejslavnějším českým šlechtickým rodem chebského původu byli Šlikové. Jejich počátky lze vysledovat do 14. století, ovšem je nutné podotknout, že poznání počátků rodu značně komplikuje fakt, že zakladatel moci rodu Kašpar Šlik některé dokumenty, vypovídající o původu své rodiny, zfalšoval. Matkou Kašpara Šlika zcela určitě nebyla hraběnka z Collalta, jak sám tvrdil.⁸⁰⁷ Za prvního známého Šlika byl dlouho považován jistý Vilém Šlik, údajný leník českého krále a držitel hradu Ostroh (Seeberk) u Chebu, doložený k roku 1358. Tento Šlik se ovšem objevuje pouze v mladším opise jediného pramene, jehož autentičnost je pochybná a v minulosti byl dokonce H. Gradlem označen jako falsum.⁸⁰⁸ Za první skutečnou zmínku o Šlicích lze považovat až zápis z první chebské knihy městských dávek o platbě pro Jana (Hanse) Šlika a jeho nejmenovaného bratra (snad Jindřicha Šlika?).⁸⁰⁹ Jindřich Šlik, otec známého Kašpara Šlika, byl již v 90. letech 14. století společně s pozdějším chebským purkmistrem Janem Hirnlosem poručníkem statků šlechtického rodu Lomanerů (Lammingerů).⁸¹⁰ V letech 1407-1408 byl členem chebské městské rady. Jindřich měl kromě příjmů z městských dávek rovněž rozsáhlé zisky z obchodu se sukrem a vlnou a byl dokonce vlastníkem obchodní společnosti, doložené roku 1416.⁸¹¹ Zatímco Jindřich připravil svým potomkům potřebné zázemí, generace jeho synů, především Kašpar a Mates, vyzdvihla Šliky mezi skutečnou šlechtou.

Kašpar Šlik se narodil patrně v polovině 90. let 14. století, první zmínka o něm pochází až z roku 1413, kdy se zapsal ke studiu na univerzitě v Lipsku. Studium nejspíš nedokončil.⁸¹² Během kostnického koncilu se patrně stal součástí dvora Zikmunda Lucemburského. V souvislosti s kostnickým koncilem se rovněž objevuje jméno chebského zpravodaje a jinak

⁸⁰⁷ Srovnej M. NOVOTNÝ, *Z měšťanského domu přes císařský dvůr na hrad Loket*, s. 62.

⁸⁰⁸ Heinrich GRADL, *Zur Herkunft der Schlicke*, in: *MVGDB* 20, 1882, s. 347.

⁸⁰⁹ Edičně zpřístupnil H. GRADL, *Zur ältesten Geschichte der Schlick*, s. 3, srovnej M. NOVOTNÝ, *Z měšťanského domu přes císařský dvůr na hrad Loket*, s. 66, který ovšem polemizuje o ztotožnění neznámého bratra Jana Šlika a Jindřicha Šlika.

⁸¹⁰ M. NOVOTNÝ, *Z měšťanského domu přes císařský dvůr na hrad Loket*, s. 67.

⁸¹¹ H. GRADL, *Zur ältesten Geschichte der Schlick*, s. 7; Artur ZECHEL, *Heinrich Schlick. Ein Beitrag zur älteren Geschichte der Familie Schlick*, in: *Unser Egerland* 39, 1935, s. 2; M. NOVOTNÝ, *Z měšťanského domu přes císařský dvůr na hrad Loket*, s. 68

⁸¹² *Matrikel der Universität Leipzig I., Die Immatrikulationen von 1409–1559. Codex Diplomaticus Saxoniae II. 16*, Georg Erler (ed.), Leipzig 1895, s. 46 (v prameni jako „Caspar Slik de Egra“). Srovnej M. NOVOTNÝ, *Z měšťanského domu přes císařský dvůr na hrad Loket*, s. 67.

neznámého Erharta Šlika, patrně Kašparova bratra.⁸¹³ První zmínka o Kašparu Šlikovi v souvislosti se Zikmundem se týká vydání listiny, jíž roku 1416 král udělil Jindřichu Šlikovi a jeho synu Kašparovi erb.⁸¹⁴ Nedlouho poté začal Šlik hromadit značné sumy peněz, a to jednak z pozice držitele panství, kterými jej Zikmund podaroval, ale také na základě své úřednické služby (např. inkasoval peníze za vyhotovování listin). Kašpar Šlik se tak stal bohatým člověkem, od něhož si posléze mohl samotný král půjčovat peníze. Sám Šlik ve svých písemnostech tvrdil, že již v této době doprovázel Zikmunda během většiny jeho zahraničních cest, ale s ohledem na jeho postavení běžného písaře jsou tato tvrzení spíše nepravděpodobná, a navíc pochází z písemnosti, která je jeho vlastním falzem.⁸¹⁵

Šlikova kariérní hvězda neustále stoupala. Roku 1426 se stal Zikmundovým sekretářem a o dva roky později dokonce protonotářem.⁸¹⁶ Na sklonku dvacátých let 15. století začal Kašpar užívat poněkud záhadný predikát „z Lažan“, který posléze převzali další členové jeho rodiny.⁸¹⁷ Od roku 1431 již můžeme považovat Kašpara Šlika za vůdčí postavu Zikmundovy panovnické kanceláře, ale v samotném úřadu kancléře jej nacházíme až o dva roky později. Šlik byl vůbec prvním císařským kancléřem měšťanského původu a prvním laikem v tomto úřadu, neboť do této doby zastávali kancléřský úřad pouze představitelé církve. Během Zikmundovy korunovace císařem v Římě v květnu 1433 byl Kašpar Šlik (společně se svými bratry Matesem a nejspíš i Vilémem) pasován na rytíře. Nedlouho poté ale v Římě onemocněl, a proto zde kvůli rekonvalescenci strávil několik měsíců.⁸¹⁸ Poté doprovázel císaře Zikmunda na basilejský koncil.⁸¹⁹

Zlomem v životě Kašpara Šlika byl rok 1434, kdy se stal zástavním pánem Lokte a chebským hejtmanem (přeflegárem). Tyto majetky a úřady získal na úkor šlechtice míšeňského původu Půty z Ilburka. Když byl Půta odejit, nesmířil se s tímto stavem a vedl až do své smrti válku se Šliky, v níž pokračoval jeho syn a pozdější známý válečník poděbradského věku Vilém z Ilburka. Kromě Lokte a chebského přeflegárství obdržel tehdy Kašpar jako zástavní majetky

⁸¹³ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 482, fasc. 656, A2790/1, 129.

⁸¹⁴ SOA Zámorsk, fond Rodinný archiv Šliků, inv. č. 204, sign. IV.1, kart. 22. Dostupné online: </mom/IlluminierteUrkunden/1416-08-13_Zamorsk/charter> (24. 8. 2020). Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II*, s. 163.

⁸¹⁵ Michal NOVOTNÝ, *Šlikové. Majetková struktura panství a společenské postavení rodu do roku 1487*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK Praha 2007, s. 50-58.

⁸¹⁶ Srovnej M. NOVOTNÝ, *Z měšťanského domu přes císařský dvůr na hrad Loket*, s. 90; srovnej TÝŽ, *Šlikové*, s. 48-51.

⁸¹⁷ Srovnej M. NOVOTNÝ, *Z měšťanského domu přes císařský dvůr na hrad Loket*, s. 73-84. Tento predikát nejspíš souvisí s dnešními obcemi Horní a Dolní Lažany u Chebu. V pramenech uváděný zápis „Lažan“ lze interpretovat i jako zkomolený název italského Bassana.

⁸¹⁸ H. GRADL, *Zur ältesten Geschichte der Schlick*, s. 15-16; *Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds*, ed. Wilhelm Altmann, Berlin 1893, s. 380.

⁸¹⁹ M. NOVOTNÝ, *Šlikové*, s. 58-59.

město Ostrov, hrad Andělská Hora (do té doby v držení Jakoubka z Vřesovic), panství Šemnice a Hroznětín.⁸²⁰ Značně problematická je listina, pocházející údajně z roku 1435, v níž udělil Zikmund Kašparu Šlikovi do dědičné držby Falknov (dnešní Sokolov). Ve skutečnosti se jedná o falzum, které lze přisoudit příslušníkům falknovské větve Šliků.⁸²¹

V dubnu 1437 se Šlikovi podařilo uzavřít sňatek se stavovsky mnohonásobně urozenější olešnicko-kozelskou kněžnou Anežkou, dcerou knížete Konráda V. Olešnická knížata pak prostřednictvím Kašpara navázala užší styky se Zikmundem.⁸²² Téhož roku nechal Šlik zhotovit podvrženou listinu, na jejímž základě byl povýšen na říšského hraběte z Bassana (staročesky „z Pasounu“). Samotné Bassano měl Šlik údajně obdržet od Zikmunda již roku 1431, což je doloženo pouze v písemnosti, která je také Šlikovým podvrhem.⁸²³ Starý král Zikmund již Šlikova falza neodhalil, neboť záhy zemřel. Přestože byla v době svého vydání neplatná, Kašpar Šlik si je nechal potvrdit od Zikmundových nástupců na říšském trůnu, čímž tyto falešné listiny zdánlivě vydané Zikmundem nabyly právní platnosti.⁸²⁴

Po Zikmundově smrti přešel Kašpar do služeb jeho zetě rakouského vévody Albrechta Habsburského, který byl jeho nástupcem na českém, uherském i římském trůnu. Během bojů mezi tzv. rakouskou stranou a příznivci císařovny vdovy Barbory se Kašpar prokázal jako výrazný agitátor rakouské strany, za což si vysloužil Albrechtovu přízeň.⁸²⁵ Za jeho vlády se stal Šlik nejvyšším kancléřem Českého království a rovněž uherským šlechticem, a to z pozice novopeceného vlastníka panství Holíč (Weisskirchen, staročesky Holejč), někdejšího majetku vymřelých pánů ze Stibořic na dnešních česko-slovenských hranicích. Holíčský hrad byl ale v následujících letech často přepadán uherským šlechticem Pankrácem ze Svatého Mikuláše, s nímž měl Šlik spory.⁸²⁶ Po předčasné smrti krále Albrechta se Kašpar Šlik dočasně se stáhnul do ústraní. Někdejšího kancléře si všimla Alžběta, královna vdova po Albrechtovi, která si vážila Kašparovy služby jejímu zesnulému manželovi a jmenovala jej proto svým tajným

⁸²⁰ Zbytky register králův Římských a Českých 1361–1480, s. 181. Srovnej Stanislav BÁRTA, *Zástava Lokte pro Půtu z Ilburka v říjnu 1426 aneb pátrání po jednom "ztraceném" originálu Zikmundovy zástavní listiny*, in: Datum per manus: přátelé, kolegové a žáci Zbyňku Svitákovi k 60. narozeninám, Brno 2015, s. 191–208; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 575–576; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice II.*, s. 163.

⁸²¹ Regesta Imperii XI. Band 2., s. 360, č. 11217a. Srovnej M. NOVOTNÝ, *Šlikové*, s. 129–130.

⁸²² Regesta Imperii XI. Band 2. s. 410, č. 11903.

⁸²³ Max DVORÁK, *Die Fälschungen des Reichskanzlers Kaspar Schlick*, in: Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 22, 1901, s.98–103, srovnej např. Alfred PENNRICH, *Die Urkundenfälschungen des Reichskanzlers Kaspar Schlick nebst Beiträgen zu seinem Leben*, Breslau 1901, s. 74.

⁸²⁴ Srovnej M. DVORÁK, *Die Fälschungen des Reichskanzlers Kaspar Schlick*, s. 51–107; A. PENNRICH, *Die Urkundenfälschungen*, passim.

⁸²⁵ Srovnej M. NOVOTNÝ, *Šlikové*, s. 60–61.

⁸²⁶ M. DVORÁK, *Die Fälschungen des Reichskanzlers Kaspar Schlick*, s. 103–107. Srovnej M. NOVOTNÝ, *Šlikové*, s. 99–101.

radou.⁸²⁷ Nedlouho poté se začal objevovat u dvora Albrechtova nástupce Fridricha Habsburského (pozdějšího císaře Fridricha III.), po kterém žádal vyplacení dluhů jeho předchůdce. Objevovaly se spekulace, že se Šlik chce vnutit do přízně novopečeného římského krále a opět obsadit úřad kancléře. Královým služebníkem se stal oficiálně až roku 1442, kdy jej Fridrich jmenoval svým radou. Do úřadu Fridrichova kancléře nastoupil již během následujícího roku. Ve službách krále Fridricha podnikal rozličná diplomatická jednání, např. v Itálii nebo v Burgundsku.⁸²⁸

Přestože Kašpar Šlik ovládal značnou část Chebska a Loketska, příliš se zde nezdržoval, neboť byl zaneprázdněn službou u dvora a diplomacií. Majetky v severozápadních Čechách tak spravovali jeho příbuzní, zejména bratr Mates.⁸²⁹ Velká rána stihla Šlika v září 1448, kdy jeho manželka Anežka zemřela při porodu.⁸³⁰ Na počátku června 1449 byl Šlik stižen mrtvicí, kterou popsal ve svém listu Oldřichovi z Rožmberka Prokop z Rabštejna. Rabštejn psal o Kašparovi, že „šlak jej porazil, ruka a noha pól jeho mrtva a jedna strana levé téměř všechna“.⁸³¹ Kancléř Kašpar Šlik pak zemřel ve Vídni 15. července téhož roku. Zde byl i po boku své manželky pohřben v kostele vídeňských karmelitánů.⁸³² České majetky (zejména na Loketsku a na Chebsku) zdědil jejich dosavadní správce a Kašparův bratr Mates a rodinné statky mimo České země (především uherský hrad Holíč, rakouský Kreuzenstein a měšťanský dům ve Vídni) drželi jiní Šlikové.⁸³³

Kašpar Šlik se do obecného povědomí zapsal nejen jako kancléř a diplomat působící ve službách nejmocnějších mužů své doby, ale především jako falsifikátor listin. Nejnovější bádání sice jeho falsifikátorskou činnost nevyvrací, ale mírně ji přehodnocuje. Zatímco dříve se soudilo, že Šlik si prostřednictvím falešných listin dopomohl k majetkům a titulům, v nedávné době bylo prokázáno, že daleko větší množství z podvržených listin se týká spíše Šlikova postavení nežli majetků. Většinu jich skutečně obdržel za své služby, ale většinou si ne zcela poctivě dopomohl k jejich dědičné držbě.⁸³⁴

⁸²⁷ Wilhelm WOSTRY, *König Albrecht II. (1437-1439) II*, Prag 1907, s. 149-157; M. NOVOTNÝ, *Šlikové*, s. 60-61.

⁸²⁸ M. NOVOTNÝ, *Šlikové*, s. 61-70

⁸²⁹ Podrobněji Michal NOVOTNÝ, *Mates Šlik (†1487), pán z Holíče a Lokte*, s. 81-98.

⁸³⁰ M. NOVOTNÝ, *Šlikové*, s. 69-70.

⁸³¹ LLOR IV., s. 65.

⁸³² Srovnej A. PENNRICH, *Die Urkundenfälschungen*, s. 34-36, M. NOVOTNÝ, *Z měšťanského domu přes císařský dvůr na hrad Loket*, s. 99-100.

⁸³³ M. NOVOTNÝ, *Šlikové*, s. 98-103.

⁸³⁴ Srovnej Petr ELBEL – Andreas ZAJIC, *Die zwei Körper des Kanzlers? Die "reale" und die "virtuelle" Karriere Kaspar Schlicks unter König und Kaiser Sigismund - Epilegomena zu einem alten Forschungsthema III.*, in: *Mediaevalia Historica Bohemica* 16, č. 2, 2013, s. 73-157.

Ačkoliv se může na základě předchozích řádků jevit, že zakladatelem rodové moci byl Kašpar, nebyl jím sám. Nebyť jehož zmiňovaného bratra Matese, Šlikové by si majetky a postavení v následujících letech a staletích neudrželi. Mates se navíc postaral prostřednictvím svým potomků o životaschopnost rodu. Právě jeho potomci jsou jedinými dosud žijícími Šliky. Mates byl patrně o 10-15 let mladší než Kašpar a prvně na sebe upozornil roku 1428, kdy byl společně s bratrem ve Frankfurtu. Původně byl určen církevní dráze, kterou ovšem záhy opustil. Po získání rytířského titulu v Římě se čím dál častěji objevoval v blízkosti svého bratra.⁸³⁵ Od poloviny 30. let 15. století jej máme doloženého loketského a chebského purkrabí.⁸³⁶ Díky sňatku s dcerou válečníka Erkingera ze Seinsheimu Kunhutou získal dočasně v letech 1437-1440 panství Bečov. S Kunhutou měl posléze syny Jeronýma, Mikuláše a Kašpara II.⁸³⁷ Po uzavření sňatku se setkáváme s Matesem Šlikem v následujících letech ve službách Wettinů, přičemž dokonce získal titul rady kurfiřta Fridricha II. Za jeho nejvýznamnější diplomatický počin lze považovat uzavření příměří mezi Wettiny a Čechy po dobytí Mostu Jiřím z Poděbrad v roce 1455.⁸³⁸ Důležitou roli ovšem sehrával i domácí politice (viz kapitola o záští Chebu s Plavenskými). Po chebských jednáních roku 1459 Mates Šlik se čím dál tím více klonil na stranu Jiřího z Poděbrad a současně se vzdaloval saskému prostředí, kde mezitím proběhla generační výměna.⁸³⁹ Roku 1470 zemřela Šlikova manželka Kunhuta, která byla posléze pohřbena v Chebu.⁸⁴⁰ Konec Matesova života byl naplněn spory s loketskými měšťany, jimž nebyly po vůli šlikovské snahy o prodej Lokte saským knížatům nebo Plavenským.⁸⁴¹ Mates Šlik zemřel roku 1487 a navzdory očekávání nebyl pohřben společně se svou manželkou v Chebu, nýbrž v Lokti, kde se až do 18. století nacházel jeho náhrobní kámen.⁸⁴² V průběhu svého života Mates Šlik rozšířil rodové majetky o statky na území dnešního Saska, která ovšem ve své době náležela mezi česká léna. Kromě dědictví po bratru (úřad chebského pflégára, loketské purkrabství a další statky na Loketsku) získal rovněž Nejdek, tvrze Luby a Lesná a hrad Hartenberk (Hertenberk).⁸⁴³

⁸³⁵ M. NOVOTNÝ, *Mates Šlik (†1487), pán z Holiče a Lokte*, s. 84.

⁸³⁶ K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 577-578.

⁸³⁷ Adolf BERGER, *Eine Episode aus der Geschichte von Petschau*, in: MVGDDB 10, 1872, s. 18; M. NOVOTNÝ, *Mates Šlik (†1487), pán z Holiče a Lokte*, s. 85; Bečova se posléze Šlik vzdal ve prospěch Petra Holického ze Šternberka, manžela Anny ze Seinsheimu.

⁸³⁸ R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 956; M. NOVOTNÝ, *Mates Šlik (†1487), pán z Holiče a Lokte*, s. 86

⁸³⁹ M. NOVOTNÝ, *Mates Šlik (†1487), pán z Holiče a Lokte*, s. 86-87.

⁸⁴⁰ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 368, fasc. 498, A 2184/70.

⁸⁴¹ Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Loketský spor se Šliky v osmdesátých letech 15. století*, in: *Mediaevalia Historica Bohemica* 14, č. 2, 2011, s. 113-146.

⁸⁴² Anton GNIRS, *Topographie der historischen und Kunst-Denkmale in Böhmen von der Urzeit bis zur Mitte des XIX. Jahrhunderts. XLIII, Der politische Bezirk Elbogen*, Prag 1929, s. 108.

⁸⁴³ Srovnej M. NOVOTNÝ, *Mates Šlik*, s. 89-93.

Šlikové navzdory svému povýšení mezi šlechtu ještě v 15. století navazovali příbuzenské vztahy s chebskými měšťany, např. Anna Šliková byla manželkou měšťana Kašpara Junckera, držitele hradu Ostroh-Seeberk. Po jeho smrti však musela hájit svůj hrad proti nárokům Gutštejnů.⁸⁴⁴

Po smrti Matese Šlika byly rodové majetky v českých zemích rozděleny na tři díly mezi Matesovy syny – první část získal Jeroným Šlik, zakladatel loketské větve rodu, druhou získal Mikuláš Šlik, zakladatel falknovské (sokolovské) větve a třetí část obdržel s Ostrovem a okolím pozdějšího Jáchymova získal Kašpar II.⁸⁴⁵ Za vlády těchto Šliků nad Loketskem pokračovaly konflikty s loketskými měšťany a many a okolní šlechtou, které posléze vyústily v tzv. loketskou válku, dobře zmapovanou neznámým kronikářem již na přelomu 15. a 16. století.⁸⁴⁶ Spory mezi Šliky a jejich nepřáteli posléze ukončilo obléhání Lokte roku 1505 a následná mírová jednání. Šlikovské úspěchy na poli ražby tolarů či novověké osudy Šliků, jejichž potomci dosud žijí, jsou však již zcela mimo záběr této práce. Není však sporu o tom, že z české šlechty chebského původu byli a jsou Šlikové ti nejvýznamnější a nejúspěšnější, navzdory způsobům, jimiž svého postavení dosáhli.⁸⁴⁷

7.2 Hertenberkové

Hertenberkové, rod erbu dvou medvědích tlap, bývají zpravidla považováni za příslušníky chebské ministeriality. Zatímco starší bádání, na které navazuje i znalec chebské ministeriality František Kubů o ministeriálním původu Hertenberků nepochybuje, Vladimír Růžek vyslovil o chebském původu Hertenberků pochybnosti a považuje je za teritoriálně českou šlechtu, mající za úkol střežit hranici mezi Loketskem a Chebskem.⁸⁴⁸ Možnost poznání dějin rodu komplikuje

⁸⁴⁴ J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 158-159.

⁸⁴⁵ Národní archiv, fond České gubernium - guberniální listiny, Praha (0993–1526), signatura 451. Dostupné online: monasterium.net, URL </mom/CZ-NA/CGL/846/charter> (31. 8. 2020)

⁸⁴⁶ SOKA Sokolov, fond Archiv města Loket, signatura 506, Kronika 1471-1504. Dostupné online <http://www.portafontium.eu/chronicle/soap-so/00506-mesto-loket-1471-1504> (31. 9. 2020); edičně zpřístupnil L. Schlesinger: *Die Chronik der Stadt Elbogen (1471-1504)*, Ludwig Schlesinger (ed.), Prag 1879; zpracovali např. Karl KÖPL, *Ein Beitrag zur Geschichte der Fehde der Schicke mit der Stadt Elbogen*, in: *MVGDB* 33, 1895, s. 379-395.; Z. HLEDÍKOVÁ, *Loketský spor se Šliky v osmdesátých letech 15. století*, s. 113-146.

⁸⁴⁷ O novověkých Šlicích viz např. Otakar VINAŘ, *Pět století Šliků*, Praha 1998.

⁸⁴⁸ Srovnej F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita na Chebsku*, s. 68, 72-73; V. RŮŽEK, *Družina Bořivoje ze Svinař ve službách Václava IV.*, s. 57-90; dále srovnej F. KAVKA, *Západoevropský lenní institut jako nástroj vnitřní královské politiky za posledních Přemyslovců a za Jana Lucemburského*, s. 225-251; L. BOBKOVÁ, *Chebsko za vlády Lucemburků*, s. 152 nebo Vilém KNOLL, *Štaufští ministeriálové a Sedlecko. Poznámka k počátkům loketského manského systému*, in: *Západočeský historický sborník* 8, Plzeň 2003, s. 16, 18-19. Všichni uvedení autoři vychází z F. Kubů.

fakt, že má velké množství členů, u kterých nelze identifikovat vzájemné vztahy.⁸⁴⁹ Rovněž není jisté, zda se nejedná o dva rody, neboť je velice prapodivné, že by jeden šlechtický rod během několika let zcela změnil svou erbovní figuru. Původní heraldickou figurou ve znaku Hertenberků byl šraňk, tedy hraniční závora. Později (kolem roku 1300) se ve znaku objevily dvě medvědí tlapy ve zlatém poli.⁸⁵⁰ Dalším problematickým jevem při identifikaci Hertenberků je lokace jejich rodových držav. Rodový hrad Hertenberk (dnes Hartenberg) se nacházel na území historického Loketska, jehož se ovšem krátce ve 12. století zmocnili Štaufové. Hertenberky pak máme v průběhu 14. - 16. století přímo doloženy jako loketské many. Někteří členové rodu však byli také leuchtenberskými leníky. Přestože ministeriální původ Hertenberků z žádného pramene jednoznačně nevyplývá, můžeme si být jisti příbuzenskými vazbami s chebskými ministeriálními rody, především s Nothafty a Liebensteiny.⁸⁵¹

První v literatuře uváděnou zmínku o dvou příslušnících rodu Hertenberků, Habartovi z Hertenberka a Jindřichovi z Kynžvartu, bychom našli v listině, hlásící se do roku 1214 kterou údajně vydal Přemysl Otakar I. Jako falsum z 15. století však listinu určil již Gustav Friedrich.⁸⁵² Obdobně problematická a nedůvěryhodně působící je zmínka o pánovi z Hartenberku („*dominus vero de Hartenberc*“), vlastníkově Tirschenreutu, který se objevil ve svědečné řadě v listině valdsaského kláštera z roku 1230.⁸⁵³

Za první skutečné a nezpochybnitelné členy rodu Hertenberků lze považovat až Bohuslava a Jindřicha z Hertenberku, kteří se objevují ve svědečné řadě listiny z roku 1265, jejímž prostřednictvím směnil Albrecht Nothaft z Vildštejna s reichenbachským opatem Dětrichem fojtství v Hohensteinu za statek ve Dvorečku (Hovelin) v hodnotě 15 stříbrných marek. Opat měl tedy zaplatit Nothaftovi ještě 20 stříbrných marek, o které se měl rozdělit

⁸⁴⁹ O rodu např. B. PAPROCKÝ z Hlohol, *Diadochos, část O stavu rytířském*, s. 266-267; Valentin KÖNIG, *Genealogische Adel-Historie III.*, Leipzig 1736, s. 508n; F. BERNAU, *Studien und Materialien*, s. 594-596; August SEDLÁČEK, *z Hertenberka*, in: Ottův slovník naučný 11, Praha 1897, s. 214.

⁸⁵⁰ Srovnej A. SEDLÁČEK, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty 2*, s. 340-343; Jan BOUKAL, *Habart z Hertenberka - družiník Bořivoje ze Svinař a krále Václava IV.*, in: Sokolovsko 5, č. 1, 2014, s. 17-19; TÝŽ, *Hertenberkové ve středověku a na prahu raného novověku*, c. d.; Michel PASTOUREAU, *Medvěd. Dějiny padlého krále*, Praha 2011. Medvěd je nejsilnější evropskou šelmou a jako jedno z mála zvířat je schopen používat své tlapy jako ruce. Medvědí tlapy jsou rovněž v některých regionech považovány za vybranou pochoutku.

⁸⁵¹ Srovnej F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 68, 72-73 a následující výklad.

⁸⁵² *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae II.*, Gustav Friedrich (ed.), Praga 1912, s. 404-405; Petr BERAN, *O zámku Hartenberg v Hřebenech*, Sokolov 1992, s. 4.

⁸⁵³ ME, s. 63-64. Dotčený patrně nemá s Hertenberky nic společného. Pojmenování „Hartenberk“ nebylo v průběhu 13. století pro jejich rodový hrad užíváno a v této variantě se vyskytuje až v novověku, když již hrad Hertenberkům nepatřil. Je otázkou, zda se jedná o příslušníka jiného rodu, písarskou chybu nebo zda je listina jinak poměrně zdařilým faldem.

s Bohuslavem z Hertenberka.⁸⁵⁴ S ohledem na predikát Bohuslava a Jindřicha musel již v průběhu první poloviny 13. století existovat hrad, dle kterého se psali. Takovouto dobu vzniku hradu potvrzují i archeologické a stavebně historické průzkumy.⁸⁵⁵

Hertenberkové se znovu objevují až po deseti letech v listině bratrů Fridricha a Gebharda lantkrabat z Leuchtenberka z roku 1275, kteří touto listinou potvrdili valdsaskému klášteru držbu vesnice Leichau, kterou klášteru odkázala manželka prvního z nich. Mezi svědky pak nacházíme Tuta a Jindřicha z Hertenberka.⁸⁵⁶ O dva roky později Hedvika, vdova po Habartovi z Hertenberka, učinila se souhlasem svých synů dobrodiní valdsaskému klášteru, a to v podobě daru vesnice Květná (Blumberg).⁸⁵⁷ S ohledem na to, že z téhož pramene známe jména synů Habarta a Hedviky se teprve nyní můžeme na základě těchto tří pramenů pokusit osvětlit počátky rodu Hertenberků. Praotcem rodu Hertenberků byl s největší pravděpodobností Habart. S manželkou Hedvikou měl syny Jindřicha, Albrechta I., Habarta a Habarta (sic!). Habartův syn Jindřich pak může být oním Jindřichem z listin z let 1265 a 1275. Bohuslav z Hertenberka mohl být snad bratrem Habarta, a tudíž i strýcem Jindřicha. Tuto z Hertenberku z listiny z roku 1275 může být rovněž Jindřichovým strýcem, stejně tak však může být jeho synem.⁸⁵⁸ Jindřich a Albrecht pak společně figurují jako svědkové ještě r. 1280.⁸⁵⁹ Snad to byl jeden z nich, kdo přivěsil svou pečeť k listině valdsaského kláštera z téhož roku.⁸⁶⁰ Roku 1285 vymřel po meči ministeriální rod Hohenbergů a jejich dědici se stali právě Hertenberkové společně s Nothafty. Vzájemná rodová spřízněnost mezi Hertenberky a Nothafty je rovněž patrná z listiny Albrechta Hertenberka z roku 1283, v níž Albrecht předal klášteru ve Valsasích vsi Dolina a Markvarec, přičemž svědky tohoto pořízení byli Albert a Ekhard Nothaftové z Falknova.⁸⁶¹ Majetky Hertenberků se dále množily, neboť záhy dědili po dalším příbuzném, Jindřichovi z Liebensteina, který zemřel roku 1292.⁸⁶²

⁸⁵⁴ ME, s. 93; Das Saalbuch der Egerer Klarissinnen v. J. 1476 im Egerer Stadtarchiv, Karl Siegl (ed.), Prag 1905, s. 35; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 97; Rudolf SCHREIBER, Die Stellung des mittelalterlichen Elbogener Landes zu Böhmen, in: MVGDB 74, 1936, s. 21; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 167; F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 27, 53.

⁸⁵⁵ Např. Tomáš KAREL – Vilém KNOLL – Jiří KLSÁK, *Nové poznatky k vývoji hradu Hartenberg v Hřebenech*, in: Dějiny staveb 2007, s. 277; Tomáš KAREL, *Krušnohorské hrady – Hartenberg*, in: Bohatství historického stavebního vývoje Krušnohoří, Loket 2011, s. 41-48, kde je odkazováno na další literaturu.

⁸⁵⁶ ME, s. 111.

⁸⁵⁷ ME, s. 116.

⁸⁵⁸ Tuto se ještě objevil jako svědek roku 1281. ME, s. 128; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 167; P. BERAN, *O zámku Hartenberg*, s. 4.

⁸⁵⁹ ME, s. 125. Albert byl ještě roku 1287 a snad ještě v roce 1291 svědkem. ME, s. 140,159; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 113.

⁸⁶⁰ Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassens Urkunden, signature 86. Dostupné online na stránkách: <http://monasterium.net/mom/DE-StAAm/Waldsassens/86/charter?q=hertenberg> (8. 2. 2015).

⁸⁶¹ ME, s. 142.

⁸⁶² F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 75; Srovnej H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 127.

Jindřich z Hertenberka měl s manželkou Butkou tři syny, Tuta, Oldřicha a Jindřicha.⁸⁶³ Tuto, kterým měl intenzivní vztahy s valdsaským klášteřem, se stal držitelem hradu Schönbrunnu.⁸⁶⁴ Vztahy k témuž klášteřu měl rovněž Tutův bratr Oldřich. Ten se poprvé objevuje roku 1299, kdy společně s Albrechtem Hertenberkem a Ekharthem Krunerem vzdal svých nároků na Libou ve prospěch valdsaského klášteřa.⁸⁶⁵ Na podzim 1304 prodal společně s manželkou Kateřinou valdsaskému opatovi Oldřichovi šest dvorů v Seyssenu, dva dvory, mlýn a rybárnu v Lorenzenreuthu, tři dvory v Bukovanech u Sokolova a polovinu lén, která náležela k Vackovci u Chebu. Kateřina Hertenberková se dokonce ve prospěch tohoto klášteřa roku 1307 vzdala svého dědického podílu z dědictví po rytířích z Libé.⁸⁶⁶ V roce 1311 přenechal Oldřich chebským klariskám svá pole v Hartoušově.⁸⁶⁷ V květnu 1312 vynesl chebský zemský soudce Tuto z Hertenberka výrok, podle nějž měli Fridlin Hager a Jindřich z Hertenberka držet statky v Kaceřově, které zdědili po svém otci Jindřichu Limbergerovi (Lienbergerovi?), pouze jako leníci valdsaského klášteřa a po jejich smrti měly tyto statky připadnout klášteřu.⁸⁶⁸

Albrecht I. z Hertenberka, bratr starého Jindřicha Hertenberka, měl rovněž úzké vazby na valdsaský klášteř a prodával a zastavoval mu různé vesnice. V prosinci roku 1313 se vzdal Albrecht za souhlasu svých synů práva na dvůr v Dobroších ve prospěch klášteřa.⁸⁶⁹ Poslední zprávou o něm je listina z července 1317, kdy daroval chebské komendě řádu německých rytířů dvůr v Krapicích.⁸⁷⁰ Po Albrechtovi, který pravděpodobně krátce po tomto roce zemřel, zůstali

⁸⁶³ O Butce viz ME, s. 215; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 167.

⁸⁶⁴ Tuto (II.) z Hertenberka byl držitelem hradu Schönbrunn u Wunsiedlu, podle něhož se poté nazývala jím založená vedlejší rodová větev. Kromě Schönbrunnu mu patřila rovněž blízká ves Tröstau, která má dodnes ve svém znaku Tutův erb. V souvislosti s Tutem se rovněž roku 1300 objevuje Jindřich ze Schönbrunnu, snad jeho syn. Společně odevzdali valdsaskému opatovi dvůr v Hrádku, na kterém seděl jakýsi Werner. Opat mohl tento dvůr případně dle libosti Tutovi a Jindřichovi vrátit. Tuto byl o 4 roky později obdarován římským králem Albrechtem 70 kopami halířů a rovněž mu stanoven plat z Redwitze (Marktredwitz?). Svých práv k Redwitz se však roku 1314 vzdal ve prospěch Waldsassen. Tuto byl také od roku 1306 chebským zemským soudcem (Landrichter), což byl v rámci správy Chebska jeden z nejvýznamnějších úřadů v tomto regionu. Schönbrunnský Tuto vlastnil krom hradu, dle něj se psal také doly při Hertenberku, vsi Vackovec, Rozmyšl, Seussen, Tiefenbach, Hauenreuth, Drosmanperch (?), polovinu vsi Stará, čtyři dvory v Hilprantsgrünu, dva dvory v Kobersdorfu a statky v Tröstau. Toto vše, včetně schönbrunnského hradu, odkázal roku 1314 valdsaskému klášteřu a témuž pak ještě r. 1325 statky Mýtina (Altalbenreuth) a Neualbenreuth a právo rybolovu na říčce Liboc u Hertenberka. Tutův syn Jindřich je jako Jindřich ze Schönbrunn naposledy připomínán roku 1344. Podrobněji viz J. BOUKAL, *Hertenberkové*, s. 14-15.

⁸⁶⁵ Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassen Urkunden, signature 142. Dostupné online na stránkách: <http://monasterium.net/mom/DE-StAAm/Waldsassen/142/charter?q=hertenberg> (8.2. 2015); ME, s. 185, srovnej ME, s. 189, 191.

⁸⁶⁶ ME, s. 199, 208.; *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 395; F. BERNAU, *Album der Burgen*, s. 4; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrže na Chebsku*, s. 230.

⁸⁶⁷ ME, s. 222; *Das Saalbuch der Egerer Klarissinnen*, s. 35; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 140.

⁸⁶⁸ ME, s. 223.

⁸⁶⁹ ME, 227; H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 162. O Albrechtovi stručně též *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 392, 408, 413.

⁸⁷⁰ ME, s. 241; *Das Saalbuch der Egerer Klarissinnen*, s. 38; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 148.

tři až čtyři synové: Albrecht II., Eberhart, Konrád a snad i Habart zvaný Brunaschel (popř. Primaschel – Přemysl?).⁸⁷¹ Albrecht, Konrád a Habart roku 1323 prodali klášteru ve Valdsasích své úroky z vsí Neualbenreuth a Altalbenreuth (Mýtina), které zdědili po svém otci a strýci Habartu Brunaschelovi.

V osmdesátých letech 13. století se objevila druhá větev rodu Hertenberků, jejíž příslušníci se psali podle hradu Kynžvartu. Prvním z nich byl Tuto, kterého nacházíme ve svědečné řadě v již dříve jmenované listině, v níž Albrecht I. z Hertenberka zastavil valdsaskému klášteru několik vesnic.⁸⁷² Dotčený Tuto z Kynžvartu se posléze jako svědek uvádí v několika dalších listinách.⁸⁷³ Tento Tuto může být identický s Tutem (I.) z Hertenberku z již zmiňované listiny z roku 1275. Hrad Kynžvart bývá obvykle s ohledem na své jméno (Königswart) považován za královský hrad Přemysla Otakara II., kterého se Hertenberkové po jeho smrti neznámým způsobem zmocnili, případně zde mohli působit jako purkrabí. Rovněž víme, že některé statky v blízkosti Kynžvartu získali Hertenberkové jako dědictví po rodech Liebensteinů a Hohenbergů, s nimiž byli spřízněni. Tuto se 1303 vzdal svého práva na dvůr v Milhostově ve prospěch Valdsas.⁸⁷⁴ Podle Sedláčka a Urbana měl Tuto syny Tuta II., Alberta či Albrechta, Engelharta, Eckharta a Jindřicha. Dle Heinricha Gradla však bylo vše jinak. Nejstarší Tuto (I.?) měl mít čtyři bratry a to „Albrechta, Engelharta, Jaroslava a Jindřicha“.⁸⁷⁵ Musíme tudíž počítat i s variantou, že Tuto I. z Kynžvartu, v pramenech označovaný jako „starý“, nemusel být otcem bratrů Tuta II., Engelharta, Albrechta, Eckharta a Jindřicha, nýbrž že mohl být identický z Tutem II. Ten totiž se totiž z pramenů ztrácí již roku 1310 a stejně tak mizí Eckhart. Poté již společně vystupují pouze bratři Engelhart a Albrecht, přičemž o

⁸⁷¹ Albrecht a Habart se roku 1300 vzdali svého dílu Milhostova ve prospěch Waldssasenu. ME, s. 197. J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 132. Srovnej ME, s. 203, kde se vedle Habarta bratři Jindřich (!) a Fridrich (!) – srovnej A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 167.

Všichni čtyři bratři se objevují jako synové Albrechtovi v listině, v níž se Albrecht vzdal svých nároků na Libou. ME, s. 197. Habart roku 1305 prodal ves Grün valdsaskému klášteru. ME, s. 202-203; též H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 135, 154, 166-167; H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 160. Habart, ME, s. 253 (?). Albrecht svědkem roku 1308 – ME, s. 211-212, pak se roku 1313 vzdal se souhlasem svých synů statku v Dobroších, ME, s. 227. Tři z bratrů, Albrecht, Konrád a Habart se společně objevují jako synové Albrechta z Hertenberka roku 1330, když se s nimi jistý Sidel Goppolt soudil o peníze. Z obdobných příčin se s bratry Hertenberky (včetně Eberharda) záhy soudili i jiní. Viz K. SIEGL, *Das Achtbuch des Egerer Schöffengerichtes aus der Zeit 1310-1390*, s. 15-16, 18.

⁸⁷² ME, s. 142; H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 321-322; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 115-118, 150; F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 62.

⁸⁷³ ME, s. 147; 163, 213.

⁸⁷⁴ ME, s. 197. Svědky byly Oldřich a Jindřich z Hertenberka.

⁸⁷⁵ A. SEDLÁČEK, *z Hertenberka*, s. 214; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 60; M. URBAN, *Zur Geschichte der Herrschaft Königswart*, s. 24-25. Roku 1317 se objevují vedle bratrů Engelharta a Albrechta Jaroslav a Jan (?) z Kynžvartu. Viz ME, s. 240; H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 160-161, 322-324; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s.111.

Engelhartovi víme, že byl r. 1343 správcem Neuhausu nad Naabou v Horní Falci.⁸⁷⁶ Albrecht z Kynžvartu prodal roku 1326 svému strýci Jindřichu Lienbergerovi (z Hertemberka) a jeho bratru Albrechtovi svůj díl vsi Brtné u Žandova.⁸⁷⁷ Týmž bratrům prodával svůj díl Brtné roku 1329 i Vítek z Kynžvartu, syn Tutův.⁸⁷⁸ V roce 1345 prodal Engelhart svůj díl Brtné chebským klariskám.⁸⁷⁹ Engelhart a Albrecht byli v době vlády Jana Lucemburského straníky krále Ludvíka Bavora a svou nespokojenost s českou vládou na Loketsku a na Chebsku dávali najevo svými loupeživými výpravami, které trvaly až do r. 1347. Tehdy si město Cheb stěžovalo císaři Karlovi na lapkovství kynžvartských Hertemberků, neboť Cheb jejich přičiněním utrpěl mnohé škody. Hrad záhy oblehlo a zcela zničilo královské vojsko, doplněné oddíly chebské městské hotovosti, Engelhart s Albertem však spasili své životy útekem do Bavorska a unikli tak spravedlnosti. Když se po dvou letech oba bratři vrátili do Čech, snažili se obnovit svůj hrad. Karel IV. však obnovu hradu zakázal a jejich zbývající majetky jim udělil jako královské léno.⁸⁸⁰ Albrecht poté sídlil v Žandově a jeho bratru Engelhartovi se dostalo zbytku kynžvartského panství. V souvislosti s Albrechtovým přesídlením do Žandova se dozvídáme, že rovněž užíval jméno Woytig (Vojtěch, Vítek?).⁸⁸¹

Z 60. let 14. století známe Engelharta II., snad syna Engelharta I., Gumprechta, syna Albrechtova, Vítka, syna Tutova a Jaroslava, syna Jaroslavova. Ti společně vlastnili zřícený a neobyvatelný Kynžvart a v jeho blízkosti v dnešní vesnici Úbočí si vystavěli před rokem 1360 nové sídlo v podobě tvrze Amonsgrün. Kynžvart i Amonsgrün však roku 1361 přenechali Nothaftům, od kterých je roku 1373 koupil Boreš z Rýzemberka. V letech 1361-1370 měli Vítek, Gumprecht a Jaroslav patronátní právo ke kostelu v Lomnici u Sokolova. V roce 1370 ztratili Hertemberkové Žandov, který tehdy získal Boreš z Oseka. V roce 1372 pak byli patrony kynžvartského kostela Habart a Jaroslav.⁸⁸² Vítka zaznamenáváme ještě jako držitele městečka

⁸⁷⁶ ME, s. 205, 256, 258; H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 323; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 156, 173, 181, 189, 192, 225.

⁸⁷⁷ *Das Saalbuch der Egerer Klarissinnen*, s. 42-43.

⁸⁷⁸ Tamtéž, s. 43-44; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 60.

⁸⁷⁹ *Das Saalbuch der Egerer Klarissinnen*, s. 49.

⁸⁸⁰ *CIM II.*, s. 425; *RBM V./ 2*, s. 278-279,398; Lenka BOBKOVÁ, *Chebsko za vlády Lucemburků*, s. 151-152; M. URBAN, *Zur Geschichte der Herrschaft Königswart*, s.25; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 196, 299; H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 325-327, Hans Werner DIETL, *K dějinám zřícenin hradu Kynžvartu*, in: Sborník chebského muzea 1997, Cheb 1998, s. 178-180; F. KAVKA, *Západoevropský lenní institut*, s. 243, 249; F. KUBŮ, *Ozbrojené síly chebského městského státu*, s. 19; TÝŽ, *Štaufská ministerialita*, s. 55, 67; TÝŽ, *Chebský městský stát*, s. 121; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 111.

⁸⁸¹ M. URBAN, *Zur Geschichte der Herrschaft Königswart*, s. 25; H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 323 Jeho strýci byli Tuto z Schönbrunnu a Habart a Albrecht z Hertemberka. Srovnej J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 35.

⁸⁸² H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 323-324; M. URBAN, *Zur Geschichte der Herrschaft Königswart*, s. 25; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 60, 64; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 17.

Žandova. Gumprecht, Engelhart, Vítěk a Jaroslav společně drželi jako leuchtenberské léno hrádek Plikenštejn ve Slavkovském lese, ale nesídlili zde, neboť jej měl v manství Albert Plik z Plikenštejna, potomek předchozích majitelů. Krom toho drželi poloviny vsí Vranova, Rovné, Ostrova, Smrkovce, Kostelní Břízy, Arnoltova, Rudolce, Týmova, Libavy, tři dvory v Žitné, ves Heřmanov u Žandova, kde bylo osm dvorů, a „lesy na horách“. Engelhart měl nejspíš největší díl Heřmanova a krom něj disponoval třemi dvory v Podlesí u Žandova. Gumprecht měl snad i jakási práva k hradu Hertenberku.⁸⁸³ Kynžvartští Hertenberkové snad na sklonku 14. století přesídlili na nedalekou tvrz Milíkov a stali se patrně předky Hertenberků z Milíkova.

Vrátíme-li se nyní k hlavní rodové linii, sídlící na Hertenberku, zjistíme, že v polovině 14. století byl hrad rozdělen na dva díly. Jeden díl vlastnili bratři Habart a Albrecht z Hertenberka, nejspíš synové Albrechta II. a vlastníkem druhého dílu byl již dříve zmiňovaný Tuto ze Schönbrunnu. Společně drželi tito tři vlastníci hradu také 12 vesnic, které k němu náležely.⁸⁸⁴ V pramenech z této doby jsou však označeni jako hertenberští purkrabí (už od roku 1345) a dále se dozvídáme, že byli královskými many. Tyto prameny přinášejí mnoho otázek ohledně hertenberského vlastnictví hradu, jenž se až dosud zdál být jejich suverénním majetkem. Mohl snad být Hertenberk od počátku hradem královským a Hertenberkové zde působili pouze jako purkrabí?

Další zprávy o příslušnících hlavní rodové linie ve druhé polovině 14. století jsou bohužel skoupé. Roku 1351 je v knihách erekčních připomenut Albrecht z Hertenberka a dále jsme informováni o patronátním právu Hertenberků ke kostelu v Krajkové (Gossengrün). Bratři Albrecht a Bohuslav červenci roku 1360 oznámili valdsaskému klášteru, že pokud již nestojí o každoroční dávky ze vsi Květná (Plumberch), rádi by část z těchto dávek odváděli městské radě v Chebu. Roku 1362 postoupili synové Habarta z Hertenberka a jeho manželky Cecílie Albrecht, Albrecht Part a Bohuslav svůj hrad Těmovi z Koldic, přičemž posléze se hrad na čas ocitl přímo v držbě českých králů.⁸⁸⁵ Hlavní rodová linie pak nejspíš sídlila v Chodově, kde máme na konci 60. let 14. století doloženy Hertenberky bratry Bohuslava a Alberta/Albrechta

⁸⁸³ H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 269-270, 275-276, 278-281; *Quellen zur Oberpfälzer Siedlungsgeschichte II. Älteste Leuchtenberger Lehenbuch*, Georg Völkl (ed.), in: *Verhandlungen des Historischen Vereines für Oberpfalz und Regensburg* 96, s. 342-343,345; H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 324; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 157

⁸⁸⁴ RBM IV., s. 640; *Archivum Coronae Regni Bohemiae II.*, Venceslaus Hrubý (ed.) Praha 1928, s. 155-157; RBM V./ 2, s. 398; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 167; F. KAVKA, *Západoevropský lenní institut*, s. 243, 249; V. KNOLL, *Štaufští ministeriálové a Sedlecko*, s. 19.

⁸⁸⁵H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 167-168; *Libri erectionum archdioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber VI.*, Antonius Podlaha (ed.), Praga 1927, s. 38, A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 167; P. BERAN, *O zámku Hartenberk*, s. 5.

jako patrony tamního kostela, kteří zde konfirmovali faráře.⁸⁸⁶ Bohuslav byl společně se svým příbuzným Gumprechtem z Kynžvartu roku 1371 svědkem v listině, kterou Jindřich Möschler společně se svým synem Wygoleisem vzdávali všech svých nároků k tvrzi Gattendorf, kterou prodali Karlovi IV.⁸⁸⁷

S výjimkou Bohuslava z Hertenberka, který se v pramenech z 1378-1389 objevuje jako chebský zemský soudce, se Hertenberkové po ztrátě svého sídla nijak výrazně neprojeví.⁸⁸⁸ Tento Bohuslav je roku 1380 doložen sezením na Starém Hrozňatově u Chebu.⁸⁸⁹ O Hertenbercích, kteří se v průběhu 14. století dali na církevní dráhu, mnoho nevíme, leč některé máme doloženy jako členy řádu německých rytířů.⁸⁹⁰ Na sklonku 14. století však z řady těchto většinou nevýrazných rytířů vystoupila postava Habarta z Hertenberka, kterému se v době přející nižší šlechtě podařilo dokázat své osobní kvality a v jejich důsledku udělat hvězdou kariéry.

Habart byl jedním nejvýznamnějších úředníků milce krále Václava IV. Bořivoje ze Svinař a posléze i samotného krále. Poprvé Habarta registrujeme r. 1390, kdy mu král Václav zapsal Maršovy Chody u Tachova. Na Tachovsku měl své majetky také Bořivoj ze Svinař, takže můžeme usuzovat, že spolu mohli být ve stycích již v této době. Bořivoj ze Svinař, který se stal roku 1392 z Václavova pověření zemským fojtem v Alsasku, jmenoval rok po své instalaci do tohoto úřadu Habarta svým náměstkem.⁸⁹¹ Z léta roku 1395 se dochovala zpráva o tom, že Chebští zaplatili 64 grošů českých a 4 rýnské Mikuláši Pichelberkovi a ten je měl dát Habartu Hertenberkovi. Je otázkou zda, se tato zpráva vůbec vztahuje k tomuto Habartovi nebo k jinému, neboť jak jsme již poznali, jméno Habart bylo v rodině Hertenberků velmi běžné.⁸⁹² V roce 1396 byl Habart vyslán Bořivojem na misi do Frankfurtu. Tehdy vznesl král Václav na

⁸⁸⁶ *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim I./2*, Josef Emler (ed.), Praga 1874, s. 86; *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim II*. Franciscus Antonius Tingl (ed.), Praga 1868, s. 3; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 30.

⁸⁸⁷ Národní archiv Praha, fond Archiv České koruny (1158-1935), signatura 1058. Dostupné online na stránkách: <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/1058/charter?q=hertenberg> (8. 2. 2015).

⁸⁸⁸ O Bohuslavovi z Hertenberka viz K. SIEGL, *Das Achtbuch des Egerer Schöffengerichtes aus der Zeit 1310-1390*, s. 90; *Das Saalbuch der Egerer Klarissinnen*, s. 73; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 234-235, 243, 255, 257, 263, 272; F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 59.

⁸⁸⁹ H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 169. Bohuslav se objevuje v souvislosti se svými synovci, tedy snad syny Albrechtovými Bohuslavem a Tutem, z nichž Tuto se tehdy vzdal za úplatu svého práva na boty z waldsasského kláštera; F. BERNAU, *Album der Burgen*, s. 4; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 207.

⁸⁹⁰ F. BERNAU, *Album der Burgen*, s. 5 jmenuje Jana, Jiřího a Bohuslava z Hertenberka jako členy řádu německých rytířů; Konrád z Hertenberka měl být roku 1357 farářem v Krajkové a od roku 1361 farářem v Lomnici. Jistý Habart byl roku 1305 dokonce komturem chebské komendy německých rytířů, viz J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 56.

⁸⁹¹ AČ I., s. 525; V. RŮŽEK, *Družina Bořivoje ze Svinař*, s. 67-68; O Bořivojovi ze Svinař např. František Michálek BARTOŠ, *Čechy v době Husově 1378-1415*, Praha 1947, s. 25, 52-53, 78, 135, 146, 154, 218.

⁸⁹² *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 187.

některá říšská města finanční požadavky. Města Václavovi tyto peníze odpírala, a proto Václav pověřil v těchto záležitostech zkušeného Bořivoje ze Svinař, aby je přesvědčil. Mezi těmito městy byl i Frankfurt, který byl dán Bořivojem do říšského achtu. Bořivoj nejprve vyslal do města v srpnu Habarta z Hertenberku, aby předložil jeho jménem požadavky a o měsíc později sám Bořivoj dorazil do města, aby tuto záležitost definitivně a smírně vyřešil.⁸⁹³

Někdy v této době vstoupil Bořivoj ze Svinař a společně s rytíři ze své družiny do tzv. bratrstva sv. Kryštofa na Arlberku. Původně se jednalo o dobročinnou organizaci, jejímž účelem bylo pomáhat poutníkům při přechodu amberského průsmyku v Tyrolsku. Krátce po založení tohoto bratrstva byli jeho členové nadáni odpustkovými listy, které se staly pro mnohé šlechtice i měšťany v celé střední Evropě impulzem pro vstup do tohoto bratrstva. Tito noví členové bratrstva však plnili pouze úlohu donátorů. Jména členů bratrstva známe z jeho evidenčních knih, přičemž u každého člena je uvedeno jeho jméno, roční dávka a také je zde vymalován donátorův erb. Samozřejmě i zde nechybí ani Habart. Podle jedné z těchto knih, zvané dnes Codex Figdor, měly být bratrstvu odevzdávány dávky za Habarta i po jeho smrti, a to ve výši jednoho zlatého.⁸⁹⁴

Je otázkou, zda byl tento Habart totožný s Habartem z Hertemberka, jehož máme k roku 1400 doloženého jako rychtáře v Chebu. S velkou pravděpodobností jej však s chebským rychtářem ztotožnit můžeme.⁸⁹⁵ Habartovu významnou úlohu v Čechách na počátku 15. století potvrzuje listina krále Václava z února roku 1401, kde je Habart z Hertemberka výslovně nazýván radou krále. Habartovi se rovněž podařilo znovuzískat rodový hrad Hertenberg. K němu mu král Václav zapsal 3000 zlatých, přičemž 1000 zlatých z této částky měl investovat do opravy hradu, který měl od nynějška patřit jemu a jeho dědicům, avšak požadoval, „*aby jeho otevřený hrad byl a manstwie*“. Záhy Václav hrad vyplatil a před rokem 1407 jej zastavil Enderlinovi ze Štampachu.⁸⁹⁶ Od roku 1402 držel Habart zástavně královský hrad Kašperk, vybudovaný Václavovým otcem Karlem. Nejprve jej měl jako zástavu od jeho zástavního držitele Jana z Leuchtenberka a poté i od samotného Václava, od kterého navíc obdržel plat z Rejštejna.⁸⁹⁷ S Habartovou vládou v tomto kraji pravděpodobně souvisí i to, že si roku 1404 nárokoval právo

⁸⁹³ V. RŮŽEK, *Družina Bořivoje ze Svinař*, s. 68; srovnej *Deutsche Reichsakten unter König Wenzel II.* 1388-1397, s. 366.

⁸⁹⁴ *Botenbuch der Bruderschaft St. Christoph auf dem Arlberg. Tiroler Handschrift „Codex Figdor“*, Eduard Widmoser – Werner Köfler (edd.), Innsbruck – München 1976, folio 37.

⁸⁹⁵ K. SIEGL, *Das Achtbuch II des Egerern Schöffengerichtes* v. J. 1391-1668, s. 362; H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 294; F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 59.

⁸⁹⁶ AČ I., s. 513; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 167; P. BERAN, *O zámku Hartenberg*, s. 4.

⁸⁹⁷ AČ II., s. 182; A. SEDLÁČEK, *Hrady XI.*, s. 166.

odúmrti v Hartmanicích.⁸⁹⁸ Na Kašperku Habart setrval až do roku 1411, kdy Václav pověřil Petra Zmrzlíka ze Svojšína vykoupením zástavy hradu a posléze Václav Kašperk zastavil Petrovi. Považuji za velmi pravděpodobné, že tento Habart je stejná osoba jako Habart Hertenbergěř, který kolem roku 1410 získal hrad a město Mašťov.⁸⁹⁹ Roku 1412 konfirmoval Habart mašťovského faráře.⁹⁰⁰ Dotčený Habart Hertenbergěř dal roku 1421 otevřít brány svého hradu husitům a stal se, byť nejspíše nedobrovolně, jedním z nich. Roku 1423 byl však již mrtvý, neboť v tzv. registrech zápisův královských a obecných se můžeme dočíst o sirotcích Habartovi a Dorotě, kteří po tomto Habartovi pozůstali. Tito sirotkové byli svěřeni Benešovi a Bohuslavovi Tutovi z Hertenberka, jejichž příbuzenský vztah k zesnulému Habartovi nelze specifikovat.⁹⁰¹

K roku 1436 je připomínán jako svědek při převodu majetků Johánka z Kolodějí na Aleše z Kolodějí jistý Habart z Hertenberka sezením na Chvalích a roli svědka se znovu objevuje ještě roku 1439 ve kšaftu Mikuláše Kněževeského.⁹⁰² Podle Friedricha Bernaua byl tento Habart synem nám již známého Habarta z Hertenberka a měl za manželku Annu, vdovu po Oldřichu Medkovi z Valdeka, jejímž prostřednictvím získal chvalskou tvrz. Podle Sedláčka však Anna Habartovi Chvaly prodala a muselo se tak stát před rokem 1442, kdy byl zápis na Chvaly vložen do zemských desek. Naposledy se Habart objevuje v pramenech jako živý roku 1462.⁹⁰³ Z této rodové větve snad mohl pocházet Erhart z Hertenberka, který držel v letech 1495-1510 statek Podbradec na Litoměřicku.⁹⁰⁴

Jistému Habartu Hertenberkovi na Chvalích, nejspíše synu předchozího Habarta, prodal Jeroným z Kocnějovic roku 1481 tvrz Šestajovice. Snad to byl tentýž Habart, který zakoupil od Jindřicha Hořešovce z Libušína roku 1505 ves Kokovice s tvrzí, dle které se pak jeho potomci nazývali Kokovští z Hertenberka. Krom toho získal Habart v blízkosti Kokovic části vsí Kutrovice a Kvilice.⁹⁰⁵ Rod Kokovských z Hertenberka kolem roku 1584 vymřel po meči.⁹⁰⁶

⁸⁹⁸ AČ XXXV., s. 207; AČ XXXIX., s. 131-132. Habartovi byl plat z Rejštejna darován Václavem až v srpnu roku 1405.

⁸⁹⁹ AČ II., s. 183; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIV.*, s. 380; T. VELÍMSKÝ, *Páni ze Svojšína*, s.84.

⁹⁰⁰ *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim VII.*, Josef Emler (ed.), Praha 1886., s. 59.

⁹⁰¹ AČ II., s. 195; List je znám z register z roku 1454, kdy jej ukazovali jistí Jiří a Jan Tuto z Hertenberka (synové Habartova syna Habarta?); F. BERNAU, *Album der Burgen*, s. 4; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 167

⁹⁰² AČ III., s. 513; AČ XXVIII., s. 513; *Reliquiae tabularum terrae II.*, Josef Emler (ed.), Praha 1872, s. 156-157. O tomto Habartovi viz F. BERNAU, *Album der Burgen*, s. 5.

⁹⁰³ F. BERNAU, *Studien und Materialien*, s. 595; *Reliquiae tabularum terrae II.*, s. 194, 211, 319. Nejspíš je to Habart z listu o zápisu na tvrz „Chřielonce“, viz AČ I., s. 517.

⁹⁰⁴ A. SEDLÁČEK, *Z Hertenberka*, s. 214

⁹⁰⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady VIII.*, s. 215; F. BERNAU, *Studien und Materialien*, s. 595

⁹⁰⁶ *Srovněj Desky zemské království českého I. Kvaterny trhové I. Kvatern trhový běžný černý od léta 1541-1542*, Anna Vavroušková (ed.), Praha 1941, s. 302; A. SEDLÁČEK, *Hrady VIII.*, s. 128, 215, 218; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIV.*, s. 425.

Kromě potomků Habarta z Hertenberka usedlých na Kokovicích na Slánsku zůstala jedna z rodových větví na vnitřním Loketsku (Hertenberkové z Pichelberka – dnes Boučí) a jiná z větví na chebsko-loketských hranicích (milíkovští Hertenberkové).

Prvním známým Hertenberkem sezením na Pichelberku (dnes Boučí) byl jistý Vend, o němž existuje zmínka z roku 1402.⁹⁰⁷ V průběhu druhé poloviny 15. století, kdy docházelo k bojům mezi Šliky a loketskými many se pichelberskými Hertenberky setkáváme znovu. První fáze bojů vyvrcholila vypálením města Lokte roku 1473. Příčiny vzniku požáru nejsou zcela zřejmé. Požár měl údajně vzniknout v domě jednoho z příznivců fojtů z Plavna, který zrovna v tu chvíli ve svém domě nebyl. Hasicím loketským měšťanům tehdy přišli na pomoc Plavenští. Šlikové si vpuštění Plavenských do města nenechali líbit a po požáru město vyplenili a sebrali měšťanům městská privilegia. Poté vyhnali Šlikové z města many, kteří aktivně spolupracovali s Plavenskými a zbývající manové a někteří další lidé (např. osoby duchovního stavu) byli donuceni k přísaze věrnosti Šlikům. Během plenění se Šlikům podařilo (úmyslně?) vypálit městský kostel a za tento zločin a měli být potrestáni. Klatba nad nimi a všemi, kteří jim přísahali věrnost, však byla záhy zrušena a obnovil ji až papež Evžen IV. v roce 1484. Exkomunikační listina zaznamenala jména loketských manů a mnohdy také jejich vzájemné příbuzenské vazby. Mezi exkomunikovanými rody nacházíme také příslušníky rodu Hertenberků. Jana Hertenbergera z Pichelberka a jeho syny Kryštofa a Jindřicha.⁹⁰⁸

O Janovi z Hertenberka na Pichelberku ovšem máme první zmínku z roku 1465. Tehdy vyslal svého zbrojnoše Mikulaše Hupssawfa do Chebu, aby zde něco ústně vyřídil.⁹⁰⁹ Je nám rovněž znám list jistého Hanuše z Burgsteinu adresovaný magdeburskému biskupovi Arnoštovi, v němž rovněž zaznívají jména Jana, Kryštofa a Jindřicha z Hertenberka v souvislosti s jejich exkomunikací. Tento list je Pröcklem datován do roku 1476, není však jisté, zda pochází skutečně z tohoto roku. Poté se Jan znovu objevil už pouze ve zmíněné exkomunikační listině z roku 1484.⁹¹⁰ Jelikož se od té doby vyskytují pouze oba jeho synové, lze předpokládat, že někdy kolem roku 1484 zemřel. Samozřejmě je rovněž možné, že mohl

⁹⁰⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 157. Tvrzení některých autorů (např. V. Kotěšovec), že rod Pichelberků, který zde sídlil ve 14. století, byl vedlejší větví rodu Hertenberků, se nezakládá na pravdě, viz. Václav KOTĚŠOVEC, *Pohledy do historie měst a obcí Kraslicka*, Ostrov 2001, s. 244. Srovnej Pichelberkové byli chebskými měšťany a nosili ve svém erbu pstruha, jak dokládají četná vyobrazení tohoto erbu v chebské kronice nebo náhrobek na nádvoří chebského muzea. Viz Jan BOUKAL, *Tvrz Boučí (Pichelberk)*, in: Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka XXVIII, č. 2, 2017, s. 20-22, kde jsou odkazy na další prameny.

⁹⁰⁸ Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Loketský spor se Šliky v osmdesátých letech 15. století*, s. 115, edice s. 136-137; Vinzenz PRÖKL, *Geschichte der Stadt Elbogen: historisch, statistisch und topografisch dargestellt*, Elbogen 1881, s. 73-78.

⁹⁰⁹ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 474, fasc. 648, A2774/45.

⁹¹⁰ V. PRÖKL, *Geschichte der Stadt Elbogen*, s. 76.

zemřít již v průběhu 70. let 15. století a jeho jméno bylo do exkomunikační listiny pouze opsáno, aniž by kdo ověřoval, zda ještě žije.

Po mnoha zmatcích se situace na čas uklidnila, došlo k obnově města i kostela a král Vladislav potvrdil roku 1476 Matyáši Šlikovi a jeho synům doživotní zástavu Lokte. V souvislosti s jednáním na komorním soudu v červnu 1480 se opět objevuje Kryštof Hertenberg jako jeden z poručníků (v tomto smyslu vykonavatelů závěti) nedávno zesnulého Kašpara Štampacha, který zástavně držel hrad Kynšperk v západní části Loketska. Kryštofu Hertenbergárovi byla spolu s dalšími poručníky svěřena péče o Štampachovy majetky, jeho manželku a děti. Vdova po Štampachovi však nechtěla Šliky jakožto zástavní pány celého Loketska na Kynšperk nikdy pustit a dožadovala se pomoci saských knížat, jelikož v Sasku měla své přátele. Vdova Štampachová se však nakonec přeci jen Šlikům podřídila.⁹¹¹ V průběhu 80. let Kryštof Hertenberk často korespondoval s chebskou městskou radou.⁹¹² V roce 1488 se opět objevují oba bratři Kryštof a Jindřich Hertenbergárové jakožto osoby, figurující ve sporech mezi Joštem Failcarem a Šliky. O tomto sporu víme pouze to, že Jošt Failcar se soudil se Šliky, neboť ti jej údajně chtěli nechat zavraždit.⁹¹³

Na počátku 90. let se také odehrál nám blíže neznámý konflikt mezi Kryštofem Hertenbergem a Chebem. Snad se k těmto událostem mohou vztahovat tři jeho listy chebské městské radě, přičemž ve dvou z nich vydaných na Kynšperku se hovoří o jakýchsi škodách a ve třetím pak zase o nějakých stížnostech Hertenberkových poddaných. Kryštof Hertenberg měl posléze přijet na Pražský hrad, kde byl zde přítomnými šlechtici a zemskými úředníky potrestán a to tak, že zaplatil pokutu a dotčeným úředníkům slíbil svou službu. Těmito šlechtici a úředníky byli Vok II. z Rožmberka, nejvyšší purkrabí Jan z Janovic, podkomoří Albrecht z Leskovce a Mikuláš mladší Trčka z Lípy.⁹¹⁴

Koncem února roku 1493 psal Kryštof Hertenberk z Pichelberku chebské městské radě o jakémsi Hannabochovi. Kryštofovi poddaní si prý vymýšleli, že jim tento člověk škodí jménem města Chebu a on po Chebských požadoval vysvětlení. Pod tento list se rovněž podepsali Hertenberkovi sousedé Mates Hýzrle a Jindřich Globnár. Jak a zda vůbec chebská městská rada na tento list zareagovala, bohužel nevíme, stejně tak netušíme, co byl zač dotčený

⁹¹¹ AČ VI., s. 553-554; AČ VII., 541-548; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 22, 158. Z téhož roku je nám znám list Kryštofa Hertenberka určený chebské městské radě, který je bohužel velmi špatně dochován. Z textu se dozvídáme, že kynšperský měšťan Mikuláš Per, který do Chebu tento list přinesl, má s chebskou městskou radou ústně vyřídit jakési finanční záležitosti. SOA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 474, fasc. 648, A2774/41.

⁹¹² SOkA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 474, fasc. 648, A2774/42-43.

⁹¹³ AČ XIX, 233-234.

⁹¹⁴ SOkA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 474, fasc. 648, A2774/44.

Hannaboch. Nebylo by však nijak překvapivé, kdyby byl služebníkem Šebestiána Šlika⁹¹⁵ Na počátku 16. století již měli loketští měšťané i manové chování Šliků dost a spojili se karlovarskými měšťany ve vojenskou frakci, která byla smluvena 14. prosince roku 1503. Jedním ze zakládajících členů protišlikovského spolku byl i Kryštof z Herternberka.⁹¹⁶

Do konfliktu se zapojili i Pluhové z Rabštejna, Gutštejnové a Plavenští. Na základě četných stížností základě byl Šebestián Šlik předvolán před zemský soud, kde se však obhájil. Král však dal žalobcům, tedy Loketským a manům svolení k obraně proti křivdám, kterých by se Šlik v budoucnu proti nim dopustil. Šlikovi poslal král list napomenutím, který mu měli odevzdat manové, snad včetně Kryštofa Hertenberka, roku 1504. Avšak jakmile spatřil Šebestián Šlik toto poselstvo, vyrazil mu naproti s mečem a okamžitě se pustil do boje s jedním z poslů – Otou ze Šparneku. Toho pak pronásledoval po celém městě, nechal zavřít městskou bránu a žádal po městské radě jeho vydání. Ta však pomohla Šparnekovi k útěku. Šebestián po těchto událostech požádal o vojenskou pomoc falknovského Šlika Mikuláše a saského vévodu. Zhruba v polovině ledna tohoto roku vypukla mezi oběma stranami válka, která trvala až do března 1506. O konkrétních aktivitách Hertenberků v této válce bohužel nevíme.⁹¹⁷

Rod pichelberských Hertenberků pokračoval Volfem z Hertenberka, který je doložen v letech 1512-1532 jako pflugár v Liebensteinu u Valdsas.⁹¹⁸ Volf měl dle šlikovského urbáře z roku 1525 držet Pichelberg společně s Vítem z Týna.⁹¹⁹

V létě roku 1525 poháněly sestry Hardegárové z Mostu ty, „kteříž v manském soudu sedají“, aby svědčili během jejich soudu se Šliky. Žádný z manů se však nedostavil, za což byli pokutováni. Byl mezi nimi i Volf Hertenberk. Volf žil ještě roku 1550, kdy byl zemským soudcem na Loketsku.⁹²⁰ Pichelberští Hertenberkové definitivně vymřeli v polovině 18. století.⁹²¹

Na Chebsku (respektive na hranicích mezi Chebskem a Loketskem) bychom našli Hertenberky na tvrzi v Milíkově. S ohledem na nepříliš velkou vzdálenost mezi Kynžvartem a

⁹¹⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 474, fasc. 648, A2774/46 a snad i 47-50. K záškodnickým akcím Šebestiána Šlika viz např. A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 23; Vladimír PROKOP, *Kapitoly z dějin Sokolovska*, Sokolov 1994, s. 32.

⁹¹⁶ Michael PELLETER, *Denkwürdigkeiten der Stadt Falkenau an der Eger und ihrer nächsten Umgebung*, Falkenau 1876, s. 47.

⁹¹⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 23, 25-26.

⁹¹⁸ Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassen Urkunden, signature 1064, 1166, 1175, 1207, 1232, 1254, 1260. Dostupné online na stránkách: <http://monasterium.net/mom/DE-StAAM/Waldsassen> (8. 2. 2015).

⁹¹⁹ *Das Elbogener Urbar der Grafen Schlick von 1525*, Rudolf Schreiber (ed.), Prag 1935, s. 7, 22, 41, 56-57.

⁹²⁰ AČ XXXIII., s. 494

⁹²¹ V. KÖNIG, *Genealogische Adelshistorie*, s. 510; F. BERNAU, *Studien und Materialien*, s. 596; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 210-212, 231; Zdeněk BUCHTELE – Pavel BOUČEK, *Osudy hradu Vildštejn ve Skalné a hradu Starý Rybník*, Velká Hleďsebe 2007, s. 107; M. PELLETER, *Denkwürdigkeiten der Stadt Falkenau*, s. 144.

vsí Milíkov by se dalo uvažovat, že milíkovští Hertenberkové mohli být potomky příslušníků kynžvartské větve rodu, ale prvním na Milíkově doloženým Hertenberkem byl jistý Part, leuchtenberský leník, který se v písemných pramenech objevuje roku 1370 a jenž snad může být totožný s již dříve zmiňovaným Albrechtem Partem. Tomuto Partovi patřila také nedaleká Mokřina (Krottensee) a snad i část Smrkovce. Po něm je na Milíkově doložen Tut či Taut z Hertenberka, který mohl být Partovým synem.⁹²² V roce 1450 měl být jistému Hertenberkovi během bojů Matese Šlika s Holickými ze Šternberka ukraden dobytek. Jiří Jánský se domnívá, že se jednalo o jakéhosi příslušníka milíkovské větve rodu Hertenberků.⁹²³

V roce 1451 je v deskách dvorských v zápisu o soudu mezi Jindřichem z Plavna a pražským měšťanem Janem Gebhardem zmíněn Jindřichův hejtman na Kynžvartě Jiří Hertenberk. Tento Jiří s největší pravděpodobností pocházel z milíkovské větve rodu.⁹²⁴ Na přelomu 15. a 16. století se objevují bratři Jiří a Mikuláš, jejichž otcem byl Kryštof Hertenberk. O něm máme pouze jednu zmínku z roku 1478 v listu jeho syna Jiřího chebské městské radě a poté se znovu objevuje až v souvislosti svým úmrtím.⁹²⁵ Kryštof Hertenberk byl totiž zavražděn Šliky. Podle výpovědi svědků přišli k Milíkovu Mikuláš a Šebestián Šlikové se svými lidmi z Falknova (Sokolova) a začali na Kryštofa Hertenberka a jeho poddané střílet z pušek, načež celý Milíkov vypálili. Kryštof Hertenberk, který byl střelbou smrtelně raněn, byl naložen na vůz a odvezen do Falknova, kde záhy zemřel. Šlikové na Milíkov zaútočili, protože Hertenberkové prý jakožto držitelé manského statku příslušejícího k Lokti odpírali Šlikům poslušnost.⁹²⁶ Samotní bratři Jiří a Mikuláš nebyli až do svého soudu se Šliky příliš výraznými osobnosti a nebýt výše zmíněného soudu, věděli bychom o nich pouze díky jejich korespondenci s městskou radou v Chebu, v níž řešili pouze finanční záležitosti. Z jednoho listu Chebským rovněž víme, že měli sestru Markétu. Zatímco Jiří se poprvé objevuje už v roce 1478, jeho bratr Mikuláš se objevil až o rok později, kdy mu jakožto svému švagrovi prodal Achaz Gumerauer svůj rybník ve Vrbové u Nebanic.⁹²⁷ O Jiřím rovněž víme, že byl švagrem známého nepřítele Chebu Jorga Zedwitze z Libé. Roku 1519, kdy již Zedwitz na Libé nesídlil, znovu Chebským zaslal odpovědní list, k němuž přivěsil svou pečeť i jeho švagr Hertenberk.⁹²⁸

⁹²² H. GRADL, *Geschichte des Egerlandes*, s. 234; H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 280; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 65; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 134, 140

⁹²³ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 163, 379.

⁹²⁴ *Desky dvorské království českého VIII.*, s. 288-289.

⁹²⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 474, fasc. 648, A2774/13.

⁹²⁶ AČ XXXII., s. 298-300 a 347-352.

⁹²⁷ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 474, fasc. 648, A2774/16 – text psaný roku 1525 Markétou z Hertenberka, sestrou Jiřího, který přitiskl svou pečeť. Ostatní písemnosti odeslané bratry Jiřím či Mikulášem před soudem se Šliky A2744/12-15; *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 398.

⁹²⁸ *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 364.

V červnu roku 1522 psal král Ludvík Jagellonský Mikuláši Šlikovi, a to na základě žádosti bratří Jiříka a Mikuláše Hertenberků na Milíkově, kteří chtěli hnát Mikuláše před komorní soud. Bratři tvrdili, že Mikuláš zavraždil jejich otce a některé z jeho lidí a rovněž vypálil jejich tvrz a ves. Přepadení se nejspíš účastnili také Albrecht Šlik a chebský purkrabí Ondřej Hozlauer, leč v pozdějších výpovědích svědků tyto dvě osoby vůbec nefigurují. Král nařídil Mikuláši Šlikovi, aby 18. července stanul v Praze před soudem. Současně král nařídil, aby Albrecht Šlik vyslal do Prahy některé ze svých lidí jako svědky.⁹²⁹ Jako svědka měl do Prahy poslat svého lazebníka i tepelský opat.⁹³⁰ Červencový soud záležitost nevyřešil, neboť Šlikové se nedostavili. Když se na konci září nedostavili ani po třetím předvolání, král Ludvík obdařil milíkovské bratry stanným právem. Hertenberkové však neměli dostatek sil, aby se Šlikům mohli sami bránit. V listopadu téhož roku se soud sešel znovu. Oproti předchozímu soudu zde jako svědkové vystoupili i členové rytířských rodů z Loketska, například falknovský a jáchymovský farář Jošt Thüssel z Daltic či Václav Perglár z Perglasu.⁹³¹

Poté o obou bratrech až do roku 1525 neslyšíme. Ve zmíněném roce je jako loketské many registruje šlikovský urbář. Milíkovští bratři vlastnili tehdy čtyři dvory a devět domů (herberků) v samotném Milíkově, tři domy ve Smrkovci a po jednom dvoře v Mokřině a v Šitboři. Z tohoto urbáře se rovněž dozvídáme, že o dva roky dříve zaplatili králi daň o výši třech zlatých.⁹³² Milíkovští Hertenberkové mizí z pramenů již průběhu 90. let 16. století.⁹³³

Část Hertenberků byla ve středověku usedlá v Lokti. V roce 1417 se objevuje Konrád Hertenberg, který byl loketským měšťanem. Ten tehdy se svou manželkou Kateřinou pronajal Konrádu Kesserovi a jeho manželce Markétě svůj dům v Kynšperku.⁹³⁴ Tomuto Konrádovi v čase husitských válek škodil Mikuláš Forster z Neuhausu, který mu odcizil značnou sumu peněz. Mikuláš Forster byl však záhy chycen a roku 1430 popraven v Lokti.⁹³⁵ Kromě toho je nám známo, že dalšími Forsterem poškozenými byli loketští měšťané Tomáš Heidenreich, Mikuláš Feusteln a Hanuš Kodauer. V témže roce řešil jistý Martin z Bořitova spor mezi Ondřejem Hertenberkem a loketskými měšťany.⁹³⁶ Bohužel nevíme, kterak toto jednání

⁹²⁹ AČ XXXII., s. 208, 218, 254.

⁹³⁰ AČ XXXII., s. 257-258. Jiří Úlovec z neznámých důvodů tvrdí, že Hertenberkové žalovali „neznámou osobu“ viz J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 135.

⁹³¹ AČ XXXII., s. 298-300, 347-352, 362-363.

⁹³² *Das Elbogener Urbar der Grafen Schlick von 1525*, s. 22, 41, 56-57.

⁹³³ *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 159, 162; K. SIEGL, *Die Kataloge*, s. 265; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 135.

⁹³⁴ H. GRADL, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, s. 172.

⁹³⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 474, fasc. 648, A2774/3-6; V. PRÖKL, *Geschichte der Stadt Elbogen*, s. 47.

⁹³⁶ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 474, fasc. 648, A2774/7; V. PRÖKL, *Geschichte der Stadt Elbogen*, s. 46-47.

dopadlo. Z potvrzení privilegií Lokti králem Vladislavem z roku 1498 se dozvídáme o jakémisi sporu mezi „von Hertepergem“ a loketskými měšťany Janem Honigerem a Albrechtem Bernsteinem, který se měl odehrát v roce 1431.⁹³⁷ Bohužel nelze spolehlivě určit, o kterého z Hertenberků se jedná, ale můžeme předpokládat, že tento Hertenberk bude jedním z měšťanské větve rodu a snad mohl být dokonce identický s výše zmíněným Ondřejem.

Loketský historik Vincent Pröckl uvádí na základě loketských účtů, že v 50. - 60. letech 15. století se jistý nejmenovaný Hertenberk z Lokte živil prodejem loketského piva, které bylo ve své době věhlasné a zájem o něj projevovala nejen městská rada v Chebu, ale též král Jiří z Poděbrad. Tento Hertenberk prodával např. v roce 1457 18 sudů městské radě v Chebu, o tři roky později u něj zakoupila chebská městská rada 37 sudů piva za 22 kop a 25 grošů a pak ještě 44 sudů za 26 kop a 33 grošů.⁹³⁸ Pražského kanovníka Jana Hertenberka z Lokte známe jako kaplana krále Vladislava Jagellonského.⁹³⁹

Hertenberky nacházíme od pozdního středověku téměř po celých Čechách. Přestože byli s prostředím chebské ministeriality příbuzensky propojeni, jejich původ zde patrně hledat nelze. Přesto jsou zajímavým příkladem rodu, který se pohyboval na česko-chebských hranicích a držel majetky jak v Čechách, tak v okolí Chebu.

7.3 Kagerové – Štampachové, Globnárové a Planknárové

Rod označovaný historiky jako Kagerové erbu stříbrné krokve v červeném štítě náležel k chebské ministerialitě, byť první zmínka o rodu je poněkud pozdní, a to až z roku 1245.⁹⁴⁰ Za sídlo rodu byla dlouho považována lokalita Starý zámek nad soutokem Malé a Velké Libavy u Kolové (Kager) na Sokolovsku, moderní archeologické výzkumy odhalily, že zdejší osídlení z 13. století, navazující na starší pravěké osídlení, je však spíše městského charakteru. Jednalo by se tedy patrně spíše o prvotní a neúspěšnou lokaci města Kynšperka, záhy přeneseného o pár kilometrů západněji. Nic v lokalitě nenavědčuje o existenci sídla ministeriálního rodu, možná stálo úplně jinde.⁹⁴¹ Za první zmínku o rodu bývá považováno jméno jistého pána z „Chageru“ v listině valdsaského kláštera, snad z roku 1245, v níž jsou klášteru potvrzovány nově získané

⁹³⁷ CIM III., 908; *Die Chronik der Stadt Elbogen*, s. 63-64.

⁹³⁸ V. PRÖCKL, *Geschichte der Stadt Elbogen*, s. 70.

⁹³⁹ J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích 1. Hospodářská základna a královská moc*, s. 326.

⁹⁴⁰ F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 73-74.

⁹⁴¹ Srovnej T. DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, s. 237; Rudolf FISCHER, *Das „Alte Schloss“ und die Ritter von der Kager*, in: *Unser Egerland* 42, 1938, s. 3-6; ANONYM, *Výšinné opevněné sídliště - hradiště a městiště Kolová, archeologické stopy*. Dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz/vysinne-opevnenesidliste-hradiste-a-mestiste-kolova-archeologicke-stopy-20567877> (27. 7. 2021).

majetky od různých šlechticů.⁹⁴² August Sedláček považoval za příslušníky rozrodu Kagerů rytíře z Kynšperka (Königsberga), oproti tomu František Kubů rozlišuje Kagery a Königsbergy jako dva rody.⁹⁴³ Kdy došlo k rozdělení Kagerů na rody Štampachů, Globnárů a Planknárů nevíme. Paprocký tvrdí, že k rozdělení rodu došlo již 1248, a své tvrzení dokonce dokládá přepisem latinsky psaného dokumentu, jenž ovšem působí nevěrohodně.⁹⁴⁴ V rozporu s tímto tvrzením je ovšem listina krále Václava I. již z roku 1238, v níž je mezi svědky jistý Konrád ze Steinbachu (Štampachu?), který s uvedeným rodem nemusí mít společného.⁹⁴⁵ Až kolem poloviny 14. století můžeme spolehlivě tvrdit, že se jednalo o oddělené rody. Dokladem může být listina, vydaná několika šlechtici z Loketska s městem Loket roku 1364, která se týká zápůjček volů, krav, ovcí a včel. Mezi těmito šlechtici nacházíme i Wolfganga Štampacha, Albrechta Planknára a Jindřicha z Kynšperka (snad rovněž člena tohoto rodu).⁹⁴⁶ V následujících letech se setkáváme se Štampachy jakožto patrony kostela ve Smrkovci.⁹⁴⁷ Členové uvedených rodů byli z pozice držby statků na Loketsku loketskými many. Štampachové získali své jméno dle vísky Štampach (Steinbach, dnes Kamenice) ve Slavkovském lese. Za vlády krále Zikmunda (nejpozději roku 1426) získal Ondřej Štampach jako zástavu město a hrad Kynšperk. Král mu rovněž k hradu připsal 400 kop grošů jako náklady na stavební úpravy hradu. Ondřej měl spory s kynšperskými měšťany, které urovnal až král Zikmund v roce 1437. Kromě Kynšperka držel Ondřej v blízkosti Kynšperka dvůr Haselhof.⁹⁴⁸ Po Ondřejovi dědili jeho synové, z nichž Jan ze Štampachu daroval roku 1444 farářům z Chlumu a Kynšperka část svých pozemků na Chlumském vrchu.⁹⁴⁹ Král Ladislav v dubnu 1457 potvrdil Ondřejovým synům Janovi, Wolfangu, Kašparovi a Janovi mladšímu zástavní držbu hradu Kynšperka, jenž neměl být vyplacen. Král si však vymínil, že hrad má být jemu a budoucím českým králům otevřen. Držbu hradu rovněž potvrdil král Jiří.⁹⁵⁰ Hanuš

⁹⁴² ME, s. 75, č. 208.

⁹⁴³ Srovnej A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 184; F. KUBŮ, *Chebská ministerialita*, s. 73-74.

⁹⁴⁴ Srovnej B. PAPROCKÝ z Hlohol, *Diadochos, část o stavu rytířském*, s. 148.

⁹⁴⁵ Srovnej Jiří ÚLOVEC, *Zaniklá tvrz a zámek v Kamenici - Steinbachu*, in: *Minulost Západočeského kraje* 34, 1999, s. 35.

⁹⁴⁶ Edice listiny viz Marie KOLAŘÍKOVÁ, *Frühneuhochdeutsche Urkunden Elbogens bis zum Regierungsantritt der Habsburger in den böhmischen Ländern (1526). Eine historiolinguistische Untersuchung*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 2013, příloha, s. xxiv-xxvi.

⁹⁴⁷ Srovnej J. ÚLOVEC, *Zaniklá tvrz a zámek v Kamenici - Steinbachu*, s. 36.

⁹⁴⁸ Národní archiv, fond České gubernium - guberniální listiny, Praha (0993-1526), signatura 592, dostupné online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/CGL/592/charter> (24. 7. 2020); B. PAPROCKÝ z Hlohol, *Diadochos, část o stavu rytířském*, s. 149; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 185.

⁹⁴⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady* 13, s. 186.

⁹⁵⁰ Národní archiv, fond České gubernium - guberniální listiny, Praha (0993-1526), signatura 295, dostupné online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/CGL/295/charter?q> (21. 7. 2020); Národní archiv, fond České gubernium - guberniální listiny, Praha (0993-1526), signatura 592, dostupné online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/CGL/592/charter> (24. 7. 2020)

Štampach (snad Jan Štampach?) je doložen jako služebník krále Jiřího.⁹⁵¹ Kašpar Štampach nadal roku 1479 oltář svatě Barbory kynšperský kostel na oplátku za věčnou mši za rod Kagerů a rovněž daroval kostelu 5 svých poddaných v Tisové. K listině, která toto nadání potvrzuje, přivěsili své pečeti jeho sousedé Vilém Perglár a Lipolt Hardecker.⁹⁵² Podobně jako Hertenberkové, i Kagerové se účastnili bojů se Šliky a nacházíme je i mezi exkomunikovanými rytíři z Loketska. Konkrétně se jednalo o Jiljího Štampacha a jeho příbuzné Jindřicha z Globenu a Jana Planknára z Rybář.⁹⁵³ Štampachové později vlastnili majetky v severních a středních Čechách, o které přišli po stavovském povstání.⁹⁵⁴

Globnárové se objevují již ve 14. století, konkrétně Jindřich a Volfhardt z Globenu.⁹⁵⁵ V roce 1395 získal Jan z Globenu na Pochlovicích od valdsaského kláštera louky v blízkosti Lokte.⁹⁵⁶ Jošt z Globenu se zúčastnil husitských válek jako spojenc Chebských.⁹⁵⁷ Tentýž Jošt z Globenu prodal na počátku roku 1427 se svolením valdsaského kláštera svůj dvůr (poddaný právě zmíněnému klášteru) městu Kynšperk.⁹⁵⁸ Ze šlikovského urbáře z roku 1525 známe hned několik členů rodu – Mikuláše Globnára na Jehličné (u Královského Poříčí), Jošta Globnára na Pochlovicích u Kynšperka a Kryštofa Globnára na Mokřině ve Slavkovském lese.⁹⁵⁹ Globnárové vymřeli po meči v 1. polovině 18. století.⁹⁶⁰

Poslední větví Kagerů byli Planknárové z Kynšperka. Jejich původní sídlem byly Tuřany a Mokřina u Kynšperka, kde je v polovině 14. století doložen Albrechta Planknár. Jeho bratr Mikuláš byl farářem v Žandově, oba byli v blíže nespecifikovaném vztahu s Jindřichem z Kynšperka a Volframem z Milíkova s týmž erbem.⁹⁶¹ Rod Planknárů odešel z Loketska patrně kvůli dlouhodobému konfliktnímu stavu mezi loketskými many a Šliky. Již koncem 60. let 15. století nacházíme ve službách Lva z Rožmitálu jistého Václava Planknára, toho času hejtmána na Písku.⁹⁶² Významným členem rodu byl Jan Planknár, jehož nalézáme ve službách Matyáše Korvína od roku 1474, kdy se zúčastnil vojenských operací ve Slezsku. O dva roky

⁹⁵¹ Srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 153, 328.

⁹⁵² SOA Praha, fond Velkostatek Mníšek pod Brdy, listina 1. Dostupné online: </mom/CZ-SOAPraha/VS-Mnisek/1/charter> (21. 7. 2020)

⁹⁵³ Z. HLEDÍKOVÁ, *Loketský spor se Šliky v osmdesátých letech 15. století*, s. 137.

⁹⁵⁴ Srovnej Michaela BALÁŠOVÁ, *Kultura luterské šlechty v severozápadních Čechách na příkladu Štampachů ze Štampachu*, in: Ústecký sborník historický 2005, s. 121-153.

⁹⁵⁵ H. GRADL, *Geschichte Egerlandes*, s. 224-225.

⁹⁵⁶ Staatsarchiv Amberg, Kloster Waldsassen Urkunden (1132-1798), signatura 538. Dostupné online: <http://www.portafontium.cz/charter/staam/kloster-waldsassen-urkunden-538> (24. 7. 2020)

⁹⁵⁷ F. KUBŮ, *Cheb v době husitské*, s. 112; srovnej A. SEDLÁČEK, *Hrady 13*, s. 186.

⁹⁵⁸ Staatsarchiv Amberg, Kloster Waldsassen Urkunden (1132-1798), signatura 620. Dostupné online: <http://www.portafontium.cz/charter/staam/kloster-waldsassen-urkunden-620> (24. 7. 2020)

⁹⁵⁹ *Das Elbogner Urbar der Grafen Schlick von 1525*, ed. R. SCHREIBER, Prag 1934, s. 22.

⁹⁶⁰ Martin KOLÁŘ, *Globnar z Globenu*, in: *Ottův slovník naučný 10*, Praha 1896, s. 197-198.

⁹⁶¹ Staatsarchiv Amberg, Kloster Waldsassen Urkunden, signatura 341. Dostupné online: <http://www.portafontium.cz/charter/staam/kloster-waldsassen-urkunden-341> (24. 7. 2020)

⁹⁶² SOA Třeboň - oddělení Třeboň, fond Historica Třeboň, 1216-1659 (1696), inv. č. 2877, sign. 2312.

později doprovázel Korvína spolu s jinými šlechtici během jeho cesty do Neapole.⁹⁶³ V roce 1478 se zúčastnil bojů na Plzeňsku, odkud zaslal svůj odpovědní list městu Chebu.⁹⁶⁴ Jan Planknár po skončení česko-uherských válek přesídlil do Uherského Brodu a stal se na Moravě zemským podkomořím. Jeho syn Jan přesídlil na hrad Vikštejn na Opavsku, kde stal dokonce opavským zemským sudím. Na Moravě a na Opavsku ovšem rod nebyl tolik známý, a proto si mohl například roku 1537 dovolit Jan Štos z Kounic nařknout Jana Planknára z Kynšperka, že „*jest nový zeman*“. Planknár si toto nařčení nenechal líbit a mohl bez problému doložit své rytířské předky několik generací nazpátek. Ve Slezsku Planknárové vymřeli po meči na počátku 17. století.⁹⁶⁵ Za součást rozrodu Kagerů považují někteří historikové i Sataněře z Drahovic, pány na Hauenštejně a Himlštejně v Poohří, kteří užívali podobný erb s jiným klenotem.⁹⁶⁶

7.4 Hulerové

Se jménem rodiny Hulerů (popř. Hüllerů) se na Chebsku poprvé setkáváme na přelomu 13. a 14. století. Jednalo se o větev původně ministeriálního rodu Heckelů, kteří se objevují již na počátku 13. století. První známý člen rodu Konrád Huler (Konrád von der Hul), syn Ubela Heckela, byl nejpozději roku 1309 spoluvlastníkem tvrze Pomezná (Markhausen). Jméno či spíše přízvisko „Huler“ lze přeložit jako „bažinová voda“, případně „kaluž“ či „tratoliště“.⁹⁶⁷ Jeho bratrem byl Mikuláš, označovaný v prameni z roku 1308 jako „*magister consulum*“. Jiným bratrem uvedených byl Ludvík z Kornbühlu, zakladatel rodu Kornbühelů, pozdějších pražských měšťanů.⁹⁶⁸ Někteří členové rodu Hulerů (Konrád v roce 1305, Mikuláš v letech 1308 a 1311, Jakub roku 1360 a jiný Konrád v roce 1400) zastávali dokonce úřad purkmistra.⁹⁶⁹ Další se dali na církevní dráhu, např. Jindřich Huler je doložen roku 1325 jako člen řádu německých rytířů.⁹⁷⁰ Rod ovšem do Čech rozšířil až slavný Zikmund Huler, který se prvně

⁹⁶³ Srovnej A. KALOUS, *Matyáš Korvín*, s. 106, 170.

⁹⁶⁴ J. BOUKAL, *Opovědní list*, s. 20-24.

⁹⁶⁵ ANONYM, *Planknár z Kynšperka*, s. 839; Josef PILNÁČEK, *Rody starého Slezska I.*, s. 278; srovnej R. NOVOTNÝ, *Čest a urozenost v mentalitě pozdně středověké šlechty*, s. 64.

⁹⁶⁶ Srovnej Jan PELANT, *Erby české, moravské a slezské šlechty*, Praha 2013, s. 398.

⁹⁶⁷ První zmínka o Konrádovi, který je s velkou pravděpodobností totožný s pozdějším Konrádem Hüllerem, pochází z roku 1290, kdy se objevuje ve svědečné řadě listiny, vydané Konrádem s Wirsberga – viz ME, s. 156-157, č. 425. Zmínka o vlastnictví Pomezná ME, s. 214, č. 582 Srovnej J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 184; F. KUBŮ, *Štaufská ministerialita*, s. 65; Max von HECKEL, *Geschichte der Familie Heckel*, in: *Verhandlungen des Historischen Vereins für Oberpfalz und Regensburg* 42, Regensburg 1888, s. 104; V. RŮŽEK, *Chebská radnice*, s. 65-70.

⁹⁶⁸ ME, s. 209-210, č. 569. Srovnej V. RŮŽEK, *Chebská radnice*, s. 65.

⁹⁶⁹ Karl SIEGL, *Die Bürgermeister der Stadt Eger von 1282-1926*, in: *Unser Egerland* 31, 1927, Heft 2-3, s. 22-23; V. RŮŽEK, *Chebská radnice*, s. 67.

⁹⁷⁰ M. von HECKEL, *Geschichte der Familie Heckel*, s. 210.

v pramenech připomíná roku 1381. Tehdy byl Zikmund Huler přijat mezi staroměstské měšťany pod podmínkou, že se jeho žena Debona vzdá svých práv. Tento výrok z Liber vetustissimus lze interpretovat různě. Není jisté, zda se jednalo o šlechtičnu či měšťanku z jiného města. Do Prahy se Huler přistěhoval z Chebu jakožto faktor řezenského obchodního domu Runtingerů.⁹⁷¹ V následujícím roce vystupuje Huler společně s Janem Playerem jako ručitel za do Starého Města pražského nově přistěhovavšího Alberta z Řezna. V témže roce byl dokonce členem městské rady.⁹⁷² Roku 1383 se setkáváme i se jeho bratrem Ondřejem, za nějž se zaručil jakožto za nově přijímaného staroměstského měšťana.⁹⁷³ Roku 1393 byli bratři Zikmund a Ondřej držiteli tvrze Velká Dobrá u Kladna a plat z této tvrze darovali kostelu Panny Marie v pražském Týně na oltář sv. Jeronýma.⁹⁷⁴

Roku 1387 ustanovil král Václav IV. Zikmunda Hulera, toho času již pražského měšťana, královským podkomořím. V tomto úřadu nahradil Pešíka z Minic a s krátkými přestávkami v něm působil až do své smrti. Jak se dostal do jeho přízně, se bohužel odnikud nedozvídáme. Lze však vytušit, že svou roli sehrály Hulerovy finanční možnosti. Huler byl totiž vlastníkem mnoha pražských nemovitostí a venkovských statků, z nichž mu plynuly příjmy, díky kterým mohl králi poskytovat finanční půjčky.⁹⁷⁵ Během sporů krále Václava s arcibiskupem Janem z Jenštejna ze své pozice zasahoval do arcibiskupových práv v jeho neprospěch, a to již koncem roku 1387, kdy stál v pozadí v pozadí konfliktu krále a arcibiskupa kvůli průjezdu lodí v arcibiskupské Roudnici.⁹⁷⁶ Po pogromu v Praze roku 1389 Huler, zdržující se na Křivoklátě, nařídil, aby byli židé v českých městech vzati pod ochranu a protižidovské nálady se nerozšířily mimo Prahu. Po uklidnění poměru se rovněž zastal židů, kteří byli násilně pokřtěni, a umožnil jim vrátit se k jejich původní víře.⁹⁷⁷ Roku 1390 máme Hulera doloženého jako držitele hradu Jenštejna, nebyl jím však patrně dlouho.⁹⁷⁸ Od téhož roku měl Zikmund Huler spory o pasovské biskupství.⁹⁷⁹ O dva roky později získal od Boreše

⁹⁷¹ Srovnej Martin MUSÍLEK, *Patroni, klienti, příbuzní*, s. 170, 180, Martin KOLÁŘ, *Huler (Hüller)*, in: Ottův slovník naučný 11, Praha 1897, s. 856.

⁹⁷² M. MUSÍLEK, *Patroni, klienti, příbuzní*, s. 172, 174.

⁹⁷³ Historický ústav AV ČR, fond Kartotéka Augusta Sedláčka, skříň A, řada A07, zásuvka A07C, lístek č. 975; M. MUSÍLEK, *Patroni, klienti, příbuzní*, s. 180.

⁹⁷⁴ *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber IV.*, Clemens Borový (ed.), Praga 1883, s. 402, č. 559; A. SEDLÁČEK, *Hrady VIII*, s. 292.

⁹⁷⁵ Jmenovací listina je dochováno pouze v opisu ve formulářové sbírce, její znění v dochované podobě budí pochybnosti *Über Formelbücher zunächst in Bezug auf böhmische Geschichte II.*, Franz Palacky (ed.), Prag 1847, s. 127. Též vydáno v CIM II., s. 788-789. O jmenování zmínka také J. SPĚVÁČEK, Václav IV., s. 197-198; srovnej František PALACKÝ, *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, Praha 1941, s. 346; M. MUSÍLEK, *Patroni, klienti, příbuzní*, s. 180.

⁹⁷⁶ Srovnej J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 215-216.

⁹⁷⁷ J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 197-198, M. MUSÍLEK, *Patroni, klienti, příbuzní*, s. 112-113.

⁹⁷⁸ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 161.

⁹⁷⁹ Ivan HLAVÁČEK, *Studie k diplomacie Václava IV. 6, Relátoři listin Václava IV. a královská rada*, in: Československý časopis historický 11, č. 2, 1963, s. 210.

VII. z Oseka hrad Boršengrýn s městečky Kynžvart a Žandov, čímž se blížil svému rodnému Chebsku.⁹⁸⁰ Hulerovy dřívější útoky na arcibiskupa a církve se postupně stupňovaly, dokonce došlo roku 1392 z jeho nařízení k popravě dvou kleriků. Zikmund Huler se stal arcibiskupovi trnem v oku, neboť kromě viny na smrti duchovních měl údajně kacírské smýšlení. Z těchto příčin na něj arcibiskupští úředníci Jan z Pomuku a Mikuláš Puchník podali žalobu a předvolali jej před arcibiskupský soud. Huler se ovšem arcibiskupa nebál a na jeho straně stáli král Václav a markrabě Prokop. Shromáždil kolem sebe Jenštejnovy odpůrce a byl jednou z osob, které nejvíce štvály krále proti Jenštejnovi.⁹⁸¹ Nejpozději roku 1393 se stal zástavním držitelem hradu Hus u Prachatic a městečka Záblatí.⁹⁸²

K dočasnému útlumu Zikmundovy moci dochází během prvního zajetí krále Václava roku 1394, kdy jej po zásazích panské jednoty dočasně nahradil jakýsi rytíř Hereš. Úřadu Hulera zbavil samotný Jan Zhořelecký. Toho motivovalo k okamžitému sesazení Hulera mimo jiné i to, že Huler nedlouho předtím zcizil 40 kop grošů z novoměstské pokladny. Po návratu Václava ze zajetí ovšem došlo k odvolání Hereše a podkomořím se stal opět Huler.⁹⁸³ Když měl být roku 1395 povýšen Giovanni Visconti na vévodu milánského, byl to právě Huler, který nejvíce povzbuzoval krále Václava k navyšování finanční částky, kterou měl králi Visconti za toto povýšení zaplatit.⁹⁸⁴ V témže roce se zbavil Huler svých majetků při hranicích s Chebskem (Boršengrýn, Kynžvart a Žandov) a tyto majetky směnil s Hynčíkem Pluhem z Rabštejna za jihočeský hrad Orlík. Od té doby se s ním setkáváme jako se Zikmundem Hulerem z Orlíka.⁹⁸⁵ Roku 1396 se Hulerovi jakožto podkomořím odmítlo podřídit město Sušice.⁹⁸⁶ Nejpozději v roce 1398 se stal Zikmund držitelem hradu v jihočeské Mladé Vožici.⁹⁸⁷

Na konci října roku 1400 povolil král Václav IV. Zikmundu Hulerovi opevnit městečko Záblatí. Současně městečko obdrželo městská práva Písku, týdenní trh v pondělí a Huler směl zřídit cestu ze Záblatí do Pasova.⁹⁸⁸ Chování Zikmunda Hulera však bylo čím dál tím více nepřiměřené a vrcholu dosáhlo 6. března roku 1402, kdy byl z jeho popudu zatčen a uvězněn

⁹⁸⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 60; T. VELÍMSKÝ, *Hrabišici*, s. 199.

⁹⁸¹ Srovnej J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 216-220, 225.

⁹⁸² LC 5, s. 112; A. SEDLÁČEK, *Hrady XI.*, s. 155.

⁹⁸³ F. PALACKÝ, *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, s. 346, srovnej Wacław Wladiwoj TOMEK, *Dějepis města Prahy III.*, Praha 1875, s. 387, poznámka č. 3; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 236-237, 240.

⁹⁸⁴ J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 250.

⁹⁸⁵ AČ 2, s. 187, 201; srovnej A. SEDLÁČEK, *Hrady XI.*, s. 60.

⁹⁸⁶ J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 265, aniž by uvedl zdroj.

⁹⁸⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady IV.*, s. 230.

⁹⁸⁸ CIM IV./1, s. 254.

samotný král Václav. Na příkaz Václavova bratra Zikmunda byl na Hulerův dům podniknut útok, Huler ovšem uprchl. O svůj úřad opět přišel a nahradil jej Ota z Bergova.⁹⁸⁹

Na podzim téhož roku podporoval Huler Jošta Lucemburského, usilujícího o český trůn.⁹⁹⁰ Brzy se ovšem opět přiklonil ke králi Václavovi. Roku 1403 byl společně s Benešem z Choustníka doprovodem lehnického vévody Ruprechta a münsterberských knížat Bolka a Mikuláše, kteří putovali do Vídně za Albrechtem IV. Habsburským. Zde byl vězněn Václav a slezská knížata se nabídla, že se stanou „zástavou“ za českého krále, jehož vězeňský režim byl po tomto gestu zmírněn. Huler byl údajně jednou z osob, které králi pomohly k útěku z vídeňského vězení.⁹⁹¹ V době, kdy byl Huler rukojmím za Václava ve Vídni zastával úřad podkomořího Mikuláš Augustinův z Prahy, jehož opět nahradil na podzim 1404.⁹⁹² Na jaře 1405 slezská knížata připomněla králi Václavi jeho dlužnou částku, za níž se zaručili pražští měšťané. Králi se ovšem dostal do rukou list, potvrzující, že částka již byla uhrazena, přestože tomuto tak nebylo. Pod listem byli podepsáni šlechtici, kteří již nebyli naživu (až na jednu výjimku se jednalo o oběti karlštejnské vraždy z roku 1397). Vyšetřování ukázalo na Zikmunda Hulera, který list zfalšoval. Na příkaz krále byl dne 23. 5. 1405 popraven na Staroměstské radnici. Přestože se mezi historiky v minulosti objevovaly názory, že byl obětí justiční vraždy, spíše tomu tak nebylo, neboť důkazy hovořily v jeho neprospěch a vzhledem k chování Zikmunda Hulera po celou dobu jeho strmé kariéry by zfalšování listu nebylo ničím překvapivým.⁹⁹³ Huler byl zcela osobou, která se vyskytovala v blízkosti krále Václava často, o čemž svědčí, že byl jedním z nejčastějších relátorů králových listin.⁹⁹⁴

O Ondřejovi Hulerovi jsme dosud slyšeli pouze v souvislosti s jeho bratrem, ojedinele se však objevuje ještě před jeho smrtí. Nejpozději roku 1403 převedl Zikmund na svého bratra držbu hradu Vožice, neboť jistý Ondřej z Vožice v uvedeném roce uváděl nového faráře do blízkého Janova.⁹⁹⁵ Ondřej Huler měl manželku jménem Markéta.⁹⁹⁶

Hrad Hus zdědil po bratru Zikmundovi jeho bratr Ondřej, doložený zde již roku 1405. Ještě v témže roce se ovšem hradu Hus zmocnil král Václav IV., který sem dosadil svého

⁹⁸⁹ F. PALACKÝ, *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, s. 346; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 337-338.

⁹⁹⁰ Edice Zikmundova listu viz Heinrich GRADL, *Aus dem Egerer Archive. Beiträge zur Geschichte Böhmens und Reiches unter Karl, Wenzel und Sigmund*, in: *MVGDB 28, 1889/1890*, s. 187-188; srovnej *Codex Diplomaticus Saxoniae Regiae I, B 2*, Otto Posse – Hubert Ermish (edd.), Leipzig 1902 s. 307-308.

⁹⁹¹ J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 348-349.

⁹⁹² Václav CHALOUPECKÝ, *Kdo vymohl Čechům dekret Kutnohorský*, in: *Český časopis historický 48-49*, č. 1, 1949, s. 22; F. PALACKÝ, *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, s. 346; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 352-353.

⁹⁹³ *Starší letopisové*, s. 30, srovnej J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 360-361.

⁹⁹⁴ Srovnej Ivan HLAVÁČEK, *Studie k diplomacie Václava IV.* 6., s. 210.

⁹⁹⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady IV.*, s. 230.

⁹⁹⁶ *Reliquiae tabularum terrae II.*, s. 18.

purkrabí Mikuláše z Pístného (pozdějšího Mikuláše z Husi).⁹⁹⁷ Roku 1406 se psal Ondřej „z Orlíka sezením na Březnici“. Právě v uvedeném roce na něj vznesl Půta ze Skály z rodu Rýzemberků půhon, neboť Ondřej si měl neprávem přisvojit jeho peníze a klenoty.⁹⁹⁸ V letech 1406-1408 byl Ondřej Huler patrně zástavním držitelem hradu Nečtiny (Preitenstein) na Plzeňsku.⁹⁹⁹ V roce 1406 poháněli Mikuláš a Ota z rodu Rokycanských Ondřeje kvůli držbě Vožice, na níž měli větší nárok. Ještě roku 1407 zde setrval Ondřej, o dva roky později zde však byl již Mikuláš. V letech 1407-1409 se stal Ondřej Huler dočasně držitelem „zboží míkovského“, které nelze jednoznačně identifikovat.¹⁰⁰⁰ Roku 1408 prodal Ondřej Huler na Nečtinách hrad Orlík Petrovi ze Svojšína.¹⁰⁰¹

Později se staly jeho novým sídlem Hořovice. Ondřej Huler roku 1422 připojil svou pečeť k listině, v níž uzavřela karlštejnská posádka příměří s husity.¹⁰⁰² Husitské straně velmi záleželo, aby se zmocnila Hořovic, a dokonce se úkladně, ovšem neúspěšně, pokoušela „zraditi tvrz Hořovice Ondřejovu“, jak dokládá zápis v Rožmberské popravčí knize.¹⁰⁰³ Ondřej se naposledy připomíná roku 1425, patrně tehdy nebo krátce poté zemřel. Dočasným držitelem se Hořovic se stal jistý Jan, snad jeho syn.¹⁰⁰⁴ Hořovice posléze získal Zikmund Huler, snad další Ondřejův syn, jehož budeme pro odlišení nazývat Zikmundem II. Hulerem.

V červenci roku 1430 se sirotci a táborité vypravili k Hořovicím, kde dobyli tamní hrad v držení Zikmunda II. Hulera, spojence jejich nepřátel Kolovratů. Zatímco Hořovice získal Jan Zmrzlík ze Svojšína, Huler se připojil k husitům a společně s nimi se vojensky vypravil ke kolovratskému Libštejnu, kde se k táboritům a sirotkům připojil lounsko-žatecký svaz patrně pod velením Jakoubka z Vřesovic. Husité dorazili před Libštejn 20. července a snažili se jej dobýt. Po sedmítýdenním obléhání se vlastníci hradu bratři Bedřich a Hanuš z Kolovrat vzdali a připojili se k husitskému vojsku.¹⁰⁰⁵

Roku 1431 nacházíme Zikmunda II. Hulera ve společnosti dalších husitských válečníků a kněží (Prokúпка, Jana Čapka ze Sán, syna Fridricha z Kolovrat a Jana Šmikouškého ze Žďáru) na výpravě v Uhrách, kde jsou doloženy jejich vojenské operace v blízkosti Ilavy. Huler zde

⁹⁹⁷ AČ 28, s. 371; A. SEDLÁČEK, *Hrady XI.*, s. 155.

⁹⁹⁸ *Desky dvorské Království českého VII. První kniha půhonná z let 1383–1407*, Gustav Friedrich (ed.), Praha 1929, s. 148; J. JÁNSKÝ, *Páni z Rýzemberka, Skály a Švihova díl I*, s. 145.

⁹⁹⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 203.

¹⁰⁰⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady IV.*, s. 230.

¹⁰⁰¹ AČ 2, s. 187, srovnej T. VELÍMSKÝ, *Páni ze Svojšína*, s. 78.

¹⁰⁰² AČ 3, s. 253.

¹⁰⁰³ *Popravčí kniha pánů z Rožmberka*, František Mareš (ed.), Praha 1878, s. 38.

¹⁰⁰⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady VI.*, s. 183.

¹⁰⁰⁵ *Kronika Bartoška z Drahonice*, s. 602; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 91; V. BYSTRICKÝ, *Západní Čechy v husitských válkách*, s. 254-257; František GRUNT, *Bratři Kolovratové v husitské revoluci. Cesta rodové politiky mezi katolíky a kališníky*, in: *Dějiny a současnost 5/2003*, s. 31-32.

byl uherským vojskem zajat. V literatuře vyslovená teze, že zde zemřel, z pramenů jednoznačně nevyplývá, ale vzhledem k tomu, že se jedná o poslední zmínku o něm, nelze toto tvrzení ani vyloučit.¹⁰⁰⁶ Zatímco česká větev Hulerů vymřela patrně již v uvedeném roce 1431, v Chebu se s příslušníky této rodiny setkáváme naposledy ještě roku 1460.¹⁰⁰⁷ Česká větev Hulerů sice patrně náležela až do svého vymření mezi měšťanstvo, svými majetky a postavením však převyšovala mnohé šlechtické rody.

7.5 Nekšové z Landeka

Jedním z dalších rodů, které měly svůj původ v chebském měšťanstvu a pronikly do Zemí Koruny české, byli Nekšové z Landeka. Kolem roku 1470 se objevuje v Chebu jistý Nekš z Teplé, jehož snad můžeme ztotožnit s měšťanem Linhartem Nekšem, doloženým pod tímto jménem roku 1490.¹⁰⁰⁸ Synové tohoto Linharta staršího Nekše Jan, Kašpar a Linhart mladší Nekšové obdrželi v roce 1494 za své zásluhy od císaře Maxmiliána I. erb s figurou kentaura s lukem.¹⁰⁰⁹ Zatímco Linhart mladší zůstal v Chebu, Jan se stal kutnohorským rudokupcem a zemřel roku 1503. Potomci jeho neznámé dcery a probíře Arnošta z Drásova pak nadále žili v Kutné Hoře. Kašpar mohl být podle Josefa Janáčka předkem později na Moravě usedlých Nekšů (popř. Nekešů). Z tohoto rodu, který se na Moravě dostal ne zcela jasným způsobem do rytířského stavu, pocházela manželka Albrechta z Valdštejna Lukrecie.¹⁰¹⁰ Linhart mladší Nekš z Landeka udělal na počátku 16. století, nacházíme jej v městské obci, u městského soudu a byl i členem městské vnitřní rady.¹⁰¹¹ Roku 1507 koupil hrad Tůně (Liebeneck) u Chebu, který držela jeho rodina ještě v roce 1560, kdy jej prodala.¹⁰¹² Linhart žil prokazatelně ještě roku 1511.¹⁰¹³

¹⁰⁰⁶ Kronika Bartoška z Drahonice, s. 606, srovnej David PAPAŽÍK, *Jan Čapek ze Sán. Jezdec na konec světa. Vojevůdce, kondotiér a zbohatlík 15. století*, České Budějovice 2011, s. 41-48, A. SEDLÁČEK, *Hrady VI*, s. 184.

¹⁰⁰⁷ M.KOLÁŘ, *Huler (Hüller)*, s. 856.

¹⁰⁰⁸ *Chroniken der Stadt Eger*, s. 417.

¹⁰⁰⁹ Bartoloměj PAPROCKÝ z Hlohol, *Zrcadlo Slawneho Margkrabstwij Morawskeho*, Olomouc 1593, list CCCXVI-CCCXVII; Vlasta FIALOVÁ, *Lukrecie Nekšovna z Landeku: první manželka Albrechta z Valdštejna*, in: *Český časopis historický* 40, č. 1, 1934, s. 126.

¹⁰¹⁰ Srovnej Josef JANÁČEK, *Valdštejn a jeho doba*, Praha 1978, s.74 a 540; David VALŮŠEK, *Nekešové z Landeka: aneb kterak Albrecht z Valdštejna na Moravě k penězům přišel*, in: *Valašsko* č. 24, 2010, s. 4-8.

¹⁰¹¹ F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 88.

¹⁰¹² *Chroniken der Stadt Eger*, s. 417; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 222-223.

¹⁰¹³ *ÁČ* 19, s. 50.

Přestože Nekšové usedlí na Chebsku zůstali nadále měšťany, byť erbovními, jejich vedlejší odštěpivší se větev náleží bezpochyby mezi chebské měšťanské rody, jimž se mimo jejich původní domov podařilo dosáhnout sociálního vzestupu a stát se šlechtou Zemí Koruny české.

7.6 Rod erbu pstruha – Hýzrlové z Chodů a Pichelberkové

Mezi české rody, které byť jen krátce, ale přece, držely majetky na Chebsku, můžeme řadit rod Hýzrlů z Chodů. Hýzrlové náleželi do rozrodu rytířstva s rybou (patrně pstruhem či bělicí) v erbu, jehož příslušníky hojně nacházíme na Loketsku od 14. století.¹⁰¹⁴ Predikát „z Chodů“ (vztahující s k dnešnímu Chodovu mezi Sokolovem a Karlovými Vary) jim ovšem nenáležel od nejstarších dob. Patrně prvním známým Hýzrlem byl Mikuláš Hýzrle, doložený roku 1434 jako pán Nejdku.¹⁰¹⁵ Tento Mikuláš je velmi pravděpodobně totožný s Mikulášem Hýzrlem, který se v letech 1436-1438 psal podle Skalné (Vildštejna) na Chebsku. Na počátku roku 1439 ovšem bratři Václav, Albrecht a Jan Hýzrlové Skalnou prodali Gumerauerům. Vztah vůči Mikuláši není známý, snad se mohlo jednat o jeho syny.¹⁰¹⁶

Chebská kronika Pankráce Engelharta nás zpravuje o tom, že jistý pan Hýzrle byl roku 1455 popraven Chebskými, neboť náležel mezi šlechtice, kteří z již dříve dobytého hradu Boršengrýna v dnešním Úbočí u Dolního Žandova podnikali loupežné výpravy po okolí.¹⁰¹⁷ Přesnější identifikace Hýzrleho není možná, ale patrně se mohlo jednat o Jana Hýzrleho. Václav Hýzrle byl od roku 1452 zemským sudím (Landrichter) na Loketsku a od roku 1476 se honosil predikátem „z Drahovic“. Na Drahovicích (dnes v Karlových Varech) je doložen ještě jiný Hýzrle – Václavův syn Matouš / Mates.¹⁰¹⁸ Albrecht a Mates Hýzrlové se v chebském Achtbuchu v zápisu z roku 1483 označují jako vrahové jakéhosi Wenthera, snad chebského měšťana.¹⁰¹⁹ Otec Václav a syn Mates jsou pak zmíněni i v obnovené exkomunikaci služebníků Matyáše Šlika, vydané papežem Sixtem IV. roku 1484. V této souvislosti se objevuje i jméno Jindřicha Hýzrleho (Hisserl) zvaného Vonderdych, pána hrádku v Doubí, a chodovského

¹⁰¹⁴ O tomto rozrodu zatím nejpodrobněji J. BOUKAL, *Po stopách rodu s rybou v erbu: 1. část. Plikové a Šnoblové z Plikenštejna*, c. d.; TÝŽ, *Po stopách rodu s rybou v erbu: 2. část. Hýzrlové z Chodů*, in: Sokolovsko 10, 2019, č. 1, s. 2-3; TÝŽ, *Po stopách rodu s rybou v erbu: 3. část. Reissengrünerové, Winklerové a Püchelbergerové*, in: Sokolovsko 11, 2020, č. 2, s. 2-3.

¹⁰¹⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII.*, s. 182.

¹⁰¹⁶ Tomáš KAREL – Vilém KNOLL, *Stavební a historický vývoj hradu Wildstein ve Skalné a jeho srovnání s vybranými hrady chebských ministeriálů*, in: Castellologica bohemia 9, 2004, s. 34.

¹⁰¹⁷ *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 30-31. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika-česko-bavorské hranice V.*, s. 28.

¹⁰¹⁸ *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 267.

¹⁰¹⁹ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 531.

plebána Jindřicha „Misserla“, jenž rovněž mohl být členem rodiny Hýzrlů.¹⁰²⁰ S Jindřichem Hýzrlem může být spřízněný nebo totožný Jorg (Jiří) Hýzrle z Doubí, který byl roku 1481 ručitelem urfrýdu Zikmunda Daniela na Loužku.¹⁰²¹ Šlikové roku 1490 vypálili Václavu Hýzrlemu tvrz v Chodově.¹⁰²² Václavův syn Mates Hýzrle (pozdější chebský pflugár), se stal v bojích proti Šlikům reprezentantem loketských manů se stejnými zájmy. Proto byl vybrán jako posel ke králi Vladislavovi Jagellonskému a roku 1503 mu v Budíně předložil stížnost na Šliky.¹⁰²³ Šlikové v témže roce navíc Hýzrlům dobyli a vypálili tvrz v Dalovicích, neboť místní pán Albrecht Hýzrle byl spojencem nepřítele Šliků Šebestiána Pluha.¹⁰²⁴

Hýzrlové po bojích se Šliky opustili Loketsko i Chebsko a přesídlili do středních Čech. Některé z majetků na území starého Loketska si ponechali a propůjčovali či pronajímali je za symbolickou cenu městu Karlovy Vary. Nejznámější člen rodu, „krýksman“ Jindřich Michal Hýzrle z Chodů, byl roku 1628 povýšen do českého panského stavu. Rod roku 1776 vymřel po meči.¹⁰²⁵

S Hýzrly spjatý rod Pichelberků (Püchelbergů) pocházel z tvrze v Boučí (Pichelberg) u Sokolova. Později tento rod nacházíme v prostředí chebského patriciátů (náhrobník Mikuláše Pichelbergera je dosud v lapidáriu chebského muzea), některé jeho členy dokonce nacházíme i v úřadu chebského purkmistra, jako například Klementa Pichelbergera. Ten zemřel roku 1496 a jeho podobizna (byť fiktivní) se dochovala v chebské kronice Pankráce Engelharda z roku 1560. Pichelbergerové žili v Chebu ještě v průběhu 16. století.¹⁰²⁶

7.7 Týřovští z Einsidle

Jedním z nejbližších spolupracovníků krále Jiřího z Poděbrad byl jeho sekretář Jošt z Einsidle.¹⁰²⁷ Jošt se narodil kolem roku 1420 a pocházel nejspíš z měšťanské rodiny původem z Einsiedlu (dnes Mnichov, okr. Cheb), náležícího tehdy tepelskému klášteru.¹⁰²⁸ O jeho

¹⁰²⁰ Z. HLEDÍKOVÁ, *Loketský spor se Šliky*, s. 136-137.

¹⁰²¹ K. SIEGL, *Die Kataloge*, s. 108; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, s. 28.

¹⁰²² *Die Chronik der Stadt Elbogen*, s. 15.

¹⁰²³ Martin KOLÁŘ, Hýzrle z Chodů, in: Ottův slovník naučný 11, Praha 1897, s. 1065; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 581, srovnej AČ 6, s. 311-312, 322, 333.

¹⁰²⁴ *Die Chronik der Stadt Elbogen*, s. 113.

¹⁰²⁵ M. KOLÁŘ, *Hýzrle z Chodů*, s. 1065.

¹⁰²⁶ Srovnej J. BOUKAL, *Tvrz Boučí (Pichelberk)*, s. 20-22; TÝŽ, *Po stopách rodu s rybou v erbu: 3. část. Reissengrünerové, Winklerové a Püchelbergerové*, s. 2-3.

¹⁰²⁷ F. KÜRSTNER, Jobst von Einsiedel, s. 246-298. Životopisná črta o Joštovi a studie o jeho listech z chebského archivu se nachází na s. 246-257, zbytek článku je edicí.

¹⁰²⁸ O dějinách Mnichova nejnověji Richard ŠVANDRLÍK – Zdeněk BUCHTELE, *Mnichov. Městečko u Mariánských Lázní*, Mariánské Lázně 2010. O Joštovi zmínky na s. 9-10.

vztazích s prostředím chebského patriciátu nelze pochybovat, sám uvádí, že když později pobýval v Chebu, zdržoval se zde v domě svého bratra a jeho strýcem byl jiný chebský měšťan a pozdější purkmistr Klement Pichelberger.¹⁰²⁹

Vzdělání mohl získat buď v Chebu či v tepelském klášteře, tj. naučit se číst a psát, a to nejen německy a patrně i latinsky, ale zcela určitě česky. Znalost češtiny a němčiny současně pak sehrála v Joštově životě důležitou roli. Tehdy se patrně rozhodl, že se využije získaného vzdělání a stane se bilingvním písařem, kterých bylo v českých zemích v polovině 15. století poskromnu.¹⁰³⁰ Svou kariéru započal ve službách pánů Alše a Petra Holických ze Šternberka, záhy ji však opustil a od roku 1447 působil ve službách Viléma Saského, jenž si ho do své služby od Šternberků v polovině vyžádal.¹⁰³¹ Roku se 1450 vrátil ke Šternberkům. V polovině 15. století již byli oba Šternberkové spojenci poděbradské strany. Petr Holický získal patrně prostřednictvím sňatku s dcerou Erkingera ze Seinsheimu hrad Bečov, který se stal nejspíš Joštovým písařským působištěm. Služba u Holických Šternberků byla pro Jošta nebezpečná. V listopadu se společně s Chebskými účastnil poselstva směřujícího s dary k Jiřímu z Poděbrad, toto poselstvo však přepadli lupiči, kteří jej chtěli zabít.¹⁰³² Petr Holický a stejně tak i jeho otec Aleš využívali Jošta často též coby svého vyjednavče se Šliky a s Chebem. Ve službách Šternberků setrval až do konce roku 1453 či počátku roku 1454, načež vstoupil do služeb Jiřího z Poděbrad.¹⁰³³ Přímo doložen je jako Jiříkův sekretář až v listu z 28. října roku 1454, který odeslal zhořeleckému písaři Johannu Bereytovi.¹⁰³⁴ Jelikož samotný Jiří německy vůbec neuměl, užíval Joštovy dvojjazyčnosti zejména při komunikaci s převážně německojazyčnými městy, jako byl Cheb či Vratislav.¹⁰³⁵ Dne 23. listopadu roku 1455 polepšil Fridrich III. Joštovi z Einsidlu jeho erb.¹⁰³⁶

Po smrti krále Ladislava se začaly šířit pomluvy, dle nichž měl být mladý král otráven Jiřím z Poděbrad. Jošt z Einsidle v lednu roku 1458 Jiříka na sněmu ve Vídni obhajoval. Prý se nikdy v dějinách nestalo, že by Češi některého ze svých králů otrávil. Češi byli dle něj královými věrnými poddanými a dobrovolně se mu podvolili ve všem, čeho chtěli králové

¹⁰²⁹ Srovnej SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A 60/29; K. SIEGL, *Zur Geschichte der Fürstentage Georgs von Podiebrad*, s. 219; F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 286.

¹⁰³⁰ Srovnej viz kapitola Forma a jazyk komunikace.

¹⁰³¹ *Urkunden und Actenstücke*, s. 30; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský II.*, s. 196.

¹⁰³² V. KOULA, *Aleš a Petr Holičtí*, s. 201; F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 249.

¹⁰³³ F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 250.

¹⁰³⁴ *Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbärländer im Zeitalter Georg's von Podiebrad (1450-1471)*, s. 87, č. 78.

¹⁰³⁵ Srovnej SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 3, fasc. 3, A 60; F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 258-292.

¹⁰³⁶ Regesta Imperii Online, n. 3452. Dostupné online: http://www.regesta-imperii.de/id/1455-11-23_1_0_13_0_0_3451_3452 (27.02.2021).

Zikmund a Albrecht dobýt násilím. Sněm nakonec na základě Joštových argumentů uznal, že král sešel ze světa z Boží vůle.¹⁰³⁷

Nedlouho po své královské korunovaci povýšil Jiří Jošta do rytířského stavu, jak dokládá gratulace Chebských z konce července 1458 nebo transumpt buly papeže Pia II. z března 1459, v němž je Jošt jmenován jako „*Jodocus de Eynsedil, milites Pragensis*“¹⁰³⁸

Jiří daroval Joštovi statek Makotřasy, jenž mu Jošt ovšem vrátil, a ještě k němu přidal 500 kop grošů, neboť věděl, že král má dluhy u Zdeňka Konopištského ze Šternberka, které bylo třeba zaplatit. Proto získal Jošt roku 1460 od Jiřího do zástavní držby někdejší královský hrad Týřov na Rakovnicku, jenž se ještě roku 1454 nacházel v zástavním držení Holických ze Šternberka, Joštových bývalých pánů. Společně s Týřovem pak získal ještě městečko Kožlany, vsi Bnečice (= Mlečice), Broumy, Chmelištná, Hudlice, Kouřimec, Týřovice, Újezdec a Zavidov a získal berně z Novosedel. Všechny lesy v okolí spadaly nadále pod správu křivoklátských lovčích a Jošt směl ročně v okolí Týřova odstřelit pouze tři jeleny a deset srn a brát si z lesa dříví na zátop a stavební činnost. Když by vyrazil na lov, křivoklátský purkrabí měl povinnost půjčit mu lovecké psy a tenata. Co se týkalo lovu malé zvěře a ptactva, měl Jošt absolutní volnost. Posléze získal od krále ještě 100 kop grošů, aby mohl opravit některé části hradu, jmenovitě zdi, sruby a stavení.¹⁰³⁹

Důležitou roli tlumočnicka sehrál Jošt během jednání mezi Čechami a Saskem v dubnu 1459 v Chebu. Saská knížata Fridrich a Vilém se zde dohodla s Jiřím z Poděbrad, že dosavadní saské državy v severních Čechách budou nesporně součástí Zemí Koruny české, zatímco území v Míšeňku a Vogtlandsku budou již navždy připojeny k Sasku.¹⁰⁴⁰ Během poděbradských válek zachoval Jošt věrnost svému králi, v důsledku čehož byly jeho majetky postiženy útoky Jiříkových nepřátel. Jiří pak Jošta a jeho syna Jindřicha obdařil privilegiem, na jehož základě neměl být za jejich života Týřov ze zástavy vyplacen.¹⁰⁴¹

Po smrti krále Jiřího nastoupil na jeho místo král Vladislav, pokračující v bojích proti Matyáši Korvínovi. I za vlády Vladislavovy setrval Jošt v úřadu královského sekretáře. Vladislav Joštovi potvrdil výše uvedené privilegium krále Jiřího a na Joštovu prosbu roku 1472 udělil Kožlanským stejná práva, jakých užívali měšťané v Rakovníku, erb a povolil jim

¹⁰³⁷ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, s. 128-129; David PAPAJÍK, *Ladislav Pohrobek (1440–1457): Uherský a český král*, České Budějovice 2016, s. 224.

¹⁰³⁸ F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 267; AČ 15, s. 229.

¹⁰³⁹ F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, 251, Václav KOČKA, *Dějiny politického okresu kralovického, Rakovník 2010*, s. 360, TÝŽ, *Dějiny Rakovnicka*, Rakovník 1936, s. 32, 139-140, A. SEDLÁČEK, *Hrady VIII.*, s. 66-67.

¹⁰⁴⁰ André THRIEME – Uwe TRESP (edd.), *Eger 1459.*, s. 432.

¹⁰⁴¹ F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, 251, V. KOČKA, *Dějiny politického okresu kralovického*, s. 360, TÝŽ, *Dějiny Rakovnicka*, Rakovník 1936, s. 32, 139-140.

výstavbu pivovaru.¹⁰⁴² Od června 1472 projednával komorní soud blíže spor mezi Joštem a Fridrichem ze Šumberka. Jošt obvinil služebníky Fridricha ze Šumberka z pobrání jeho krav, posléze nahnaných „*na jeho páně Šumberkuov zámek*“. V případě, že by se Šumberk k soudu s Joštem nedostavil, měl za pobrané krávy Joštovi zaplatit.¹⁰⁴³ K významným misím, jichž se Jošt v králových službách účastnil, patřilo například jednání s Fridrichem III. v letech 1473-1474, jehož se zúčastnil společně s Burianem II. z Gutštejna a Benešem Libštejnský z Kolovrat. Jednáním, která se odehrála v Augsburgu, předcházelo ještě několik dalších jednání s Albrechtem Braniborským, jejichž výsledkem bylo uznání Vladislava jako právoplatného českého krále. Výsledkem jednání dlouhého vyjednání s Fridrichem III. bylo dohodnutí se na vojenských operacích v Rakousích za účelem bojů s Korvínem a vzpurnou rakouskou šlechtou.¹⁰⁴⁴ V roce 1474 je Jošt doložen jako přísedící při komorním soudu. O dva roky později již nebyl naživu.¹⁰⁴⁵ Jošt po sobě zanechal kšaft, který byl vložen do zemských desek. Jeho znění se nám bohužel nedochovalo.¹⁰⁴⁶

Přestože Jošt kvůli své službě mnoho pracoval, málo spal a stýskalo se mu po Chebu, jak sám Chebským psal, z jeho práce a nabytého postavení čerpaly ještě další generace jeho potomků. Byl to právě Jošt, díky němuž se stali rytíři z Einsidlu členy české stavovské obce.¹⁰⁴⁷

Na počátku 90. let se dle hradu Týřova psal Litvin z Klinštejna, lze snad předpokládat, že byl poručíkem Jindřicha z Einsidle.¹⁰⁴⁸ V roce 1500 projednával komorní soud spor Jindřicha Týřovského z Einsidle s Janem z Gutštejna o dobývání rudy, na níž má údajně nárok Gutštenův hutník Ota.¹⁰⁴⁹ Roku 1505 se s Jindřichem Týřovským soudil Ambrož Chodaur z Lokte, jenž Jindřichovi zaplatil za obilí, které mu posléze nebylo dodáno.¹⁰⁵⁰ V roce 1509 byl Jindřich z Einsidle jedním z českých šlechticů, kteří čekali v Brně na příjezd krále Vladislava z Trnavy a záhy odsud zase odjeli, neboť král stále nepřijížděl.¹⁰⁵¹ Jindřich Týřovský pak v roce 1513 řešil před komorním soudem spor svého služebníka Rovného ze Zavidova s Jindřichem Tuchorským z Tuchořic.¹⁰⁵² Roku 1525 byl Jindřich Týřovský předvoláván ke komornímu soudu Janem Pečkovským z Pečkovic z příčiny nesvědčení u jiného soudu.¹⁰⁵³

¹⁰⁴² CIM IV./2 150-151, č. 423 a 153-155, č. 425; V. KOČKA, *Dějiny politického okresu kralovického*, 360-362 TÝŽ, *Dějiny Rakovníka*, s. 140.

¹⁰⁴³ AČ 7, s. 453, 457-458.

¹⁰⁴⁴ J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 151-152.

¹⁰⁴⁵ AČ 4, s. 289 „*Jodoco in Týřuow*“; AČ 7, s. 484; srovnej F. KÜRSTNER, *Jobst von Einsiedel*, s. 256.

¹⁰⁴⁶ AČ 19, s. 510.

¹⁰⁴⁷ Srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 28.

¹⁰⁴⁸ AČ 18, s. 315-316.

¹⁰⁴⁹ AČ 10, s. 528.

¹⁰⁵⁰ AČ 13, s. 92-93.

¹⁰⁵¹ AČ 11, s. 139. List Albrechta Rendla z Oušavy jej zmiňuje pouze jako „*pana Tayřovského*“.

¹⁰⁵² AČ 19, s. 213-215, 622.

¹⁰⁵³ AČ 33, s. 419.

Jindřich Týřovský z Einsidle byl jednou z osob, s nimiž byl v kontaktu Zdeněk z Rožmitálu. V korespondenci je ovšem zajímavé, že jej oslovuje jako „urozeného pána“, přestože byl zcela nepochybně pouze rytířem.¹⁰⁵⁴ Týřov nadále drželi i Jindřichovi potomci, ovšem ve 2. polovině 16. století se již psali sezením na Kožlanech či Hřebečnickách, z čehož lze usuzovat na špatný stav či nedostatečnou reprezentativnost starého týřovského hradu. Roku 1577 hrad dokonce definitivně prodali. Rod vymřel patrně na konci 18. století.¹⁰⁵⁵

7.8 Jan Toš z Hlince

Jan Toš z Hlince byl jednou z osob v blízkosti Jiřího z Poděbrad z řad na Chebsku usedlé šlechty.¹⁰⁵⁶ Franz Kürschner hledal původ Tošů ve Fojtlandsku, oproti tomu Urbánek spatřuje původ v Hlinči u Bochova.¹⁰⁵⁷ Roku 1417 získal Janův otec Hanuš jako léno ves Schönwald u Selbu na Chebsku.¹⁰⁵⁸ Od roku 1458 si „*Jünger Toss*“ (mladý Toš, tj. Jan Toš) nárokoval městečko Schönberg severně od Chebu, přičemž dalším zájemcem byl Jindřich z Plavna. Prameny ovšem naznačují, že reálnými držiteli Schönbergu byli Zedwitzové. Spor se táhl i v následujících letech.¹⁰⁵⁹

Roku 1458 byl Jan Toš z Hlince členem poselstva Jiřího z Poděbrad, které se v únoru uvedeného roku setkalo v Mostě se zástupci Sasů. V jednání se Sasy pokračoval i v březnu.¹⁰⁶⁰ Když v létě téhož roku vypověděl Jiří z Poděbrad nepřátelství Habsburkům, Toš se nacházel v Olomouci či v její blízkosti, odkud posílal zprávu Chebským o aktuálním dění.¹⁰⁶¹ V roce 1467 získal Jan Toš společně se svým synem Michalem do zástavy od Jiřího z Poděbrad hrad Řebřík na Rokycansku.¹⁰⁶² Roku 1468 byl Toš mistrem kuchyně královny.¹⁰⁶³ Společně s Janem Slatinou z Javorné byl v letech 1460-1462 ubrmanem ve sporu o dluh mezi chebskými

¹⁰⁵⁴ AČ 9, s. 25; AČ 10, s. 161.

¹⁰⁵⁵ A. SEDLÁČEK, *Tejřovský (vl. Týřovský) z Enzidle*, s. 154.

¹⁰⁵⁶ O něm stručně F. KUBŮ, *Jiří z Poděbrad a Chebsko*, s. 24 nebo R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 308, pozn. č. 262.

¹⁰⁵⁷ Srovnej Franz KÜRSCHNER, *Nachrichten über die Vorgänge in Schlesien unter den Königen Georg und Mathias*, in: *Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens* 8/H.2, 1868, 1868, s. 403; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 308, pozn. č. 262.

¹⁰⁵⁸ *Zbytky register králův Římských a Českých 1361–1480*, s. 113, č. 786.

¹⁰⁵⁹ *Desky dvorské království českého VIII.*, s. 347-348. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, s. 43-44.

¹⁰⁶⁰ R. URBÁNEK, *Věk poděbradský III.*, s. 267, 275.

¹⁰⁶¹ *Urkunden und Actenstücke*, s. 257; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský III.*, s. 392, 396-397.

¹⁰⁶² *Zbytky register králův Římských a Českých 1361–1480*, s. 267, č. 1814.

¹⁰⁶³ *Urkunden und Actenstücke*, s. 455-456. Srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 33., 303. Urbánek tvrdí, že jím byl již v roce 1458, ovšem neuvádí zdroj a odkazuje pouze na zprávy z roku 1468.

měšťany a okolními šlechtici ze strany jedné (Lewin z Wirsberga, Erhart Rudush, Hanuš Muřenín a Uršula Planárová) a Jankem ze Stříbra ze strany druhé.¹⁰⁶⁴

Podobně jako Jošt z Einsidle, i Toš uměl česky a německy a sloužil Jiřímu jako tlumočník. Vrcholem jeho kariéry byl úřad kuchmistra královny Johany. Oproti Joštovi však o něm víme velice málo.

7.9 Maleříkové z Hazlova

Maleříkové z Hazlova byli potomky loketského purkrabího Jana Maleříka, jenž patrně náležel do okruhu milců krále Václava. Určit původ Maleříků je nesnadné a nikterak nepomůže ani jejich erbovní znamení, jímž bylo břevno pokosem opatřené třemi hvězdami.¹⁰⁶⁵ Prvně je Jan Maleřík doložen jako zástavní držitel hradu Hertenberg na Loketsku (od roku 1407), k němuž připojil Staré Sedlo (Satel) mezi Loktem a Sokolovem (Falknovem). Hrad Hertenberg ovšem musel vykoupit od Ondřeje ze Štampachu. Tento hrad si podržel i během husitských válek, ovšem roku 1434 je zde uváděn jako purkrabí. Byl to nejspíš právě Jan Maleřík, s nímž lze spojovat stavební aktivity na hradě, doložené fragmentárně dochovanými stopami po václavské gotice.¹⁰⁶⁶ Od roku 1412 byl Jan členem chebského landfrýdu, společně s nímž zaútočil na kraslický hrad.¹⁰⁶⁷ Roku 1413 mu daroval král Václav hrad Nejdeč, který předtím koupil od Mikuláše Forstera. Maleřík ovšem hrad podržel pouze do roku 1419, kdy jej sám prodal.¹⁰⁶⁸ Rok 1413 byl v životě Jana klíčový však nejen kvůli získané držbě Nejdeč, ale především je tehdy prvně uváděn jako loketský purkrabí. V tomto úřadu setrval až do roku 1420, kdy jej nahradil Půta z Ilburka.¹⁰⁶⁹ Maleřík se také dočasně stal držitelem hradu Andělská Hora, kde je ovšem doložen pouze roku 1417.¹⁰⁷⁰

¹⁰⁶⁴ AČ 26, s. 302-304; srovnej R. URBÁNEK, *Věk poděbradský IV.*, s. 308, pozn. č. 262.

¹⁰⁶⁵ Srovnej Historický ústav AV ČR, fond Kartotéka Augusta Sedláčka, skříň B, řada B02, zásuvka B02B, listek č. 787. Dostupné online: <http://www.augustsedlacek.cz/> (10. 9. 2020)

¹⁰⁶⁶ *Zbytky register králův Římských a Českých*, s. 97, č. 685; s. 107-108, č. 740, s. 109, č. 759, 118-119, č. 830, s. 150, č. 1047; s. 175, č. 1264. Srovnej T. KAREL – V. KNOLL – J. KLSÁK, *Nové poznatky k vývoji hradu Hartenberg v Hřebenech*, s. 287-288.

¹⁰⁶⁷ J. JÁNSKÝ, *Kronika česko – bavorské hranice I.*, s. 90.

¹⁰⁶⁸ Národní archiv, fond Archiv České koruny (1158-1935), signatura 1472. Dostupné online: [monasterium.net, URL </mom/CZ-NA/ACK/1472/charter>](http://monasterium.net/URL%3C/mom/CZ-NA/ACK/1472/charter%3E) (8. 9. 2020); *Zbytky register králův Římských a Českých*, s. 94, č. 664; s. 116, č. 809; s. 127, č. 905.

¹⁰⁶⁹ Srovnej Pavel BAUDISCH, *Šlikové a Loketský kraj. Vývoj rodových a zástavních držav od roku 1485 do poloviny 16. století*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 2009, s. 51, 118

¹⁰⁷⁰ *Zbytky register králův Římských a Českých*, s. 114, č. 789.

V roce 1434 zapsal král Zikmund Maleříkovi na Hertenberk 500 zlatých, protože vyplatil Markétu, vdovu po Mikuláši Forsterovi. Od ní získal listiny krále Václava, které měl Forster „na hrad Chebský“.¹⁰⁷¹

Na konci 50. let 15. století měl mít Janův syn Albrecht Maleřík údajně spory s Chebskými, kteří měli roku 1459 dobýt Hertenberk. Tato informace, objevující se ve starší literatuře, ovšem není nijak pramenně potvrzena.¹⁰⁷² Albrecht Maleřík na počátku 60. let 15. století prodal Hertenberk Šlikům, což roku 1462 potvrdil Jiří z Poděbrad.¹⁰⁷³

Někdy po roce 1492 získal Jan Maleřík hrad Hazlov. O životě Jana víme především díky jeho již zmiňovaným sporům s Jiřím Cedvicem.¹⁰⁷⁴ Na Hazlově sídlili Maleříkové do 2. poloviny 16. století (patrně roku 1567 prodali tento hrad Volfu Václavu z Kocova / von Kotzau).¹⁰⁷⁵ Doložení jsou ještě na přelomu 16. a 17. století, poté s největší pravděpodobností vymírají.

7.10 Týnárové z Týna

Rytíři z Týna u Sokolova (dnes součást obce Lomnice) jsou doloženi od 2. poloviny 14. století, kdy drželi drobné statky na Loketsku.¹⁰⁷⁶ Vzestup rodu a spojitost s Chebem má až Kryštof z Týna, narozený kolem roku 1453. Ten byl v osmnácti letech svým otcem Hildebrantem z Týna vyslán z rodné tvrže do světa s jedním zlatým na cestu. Nejprve vyrazil pešky do Řezna a odtud se posléze plavil po Dunaji až do Vídně, kde potkal svého strýce Michala z Týna, který mu nejprve dopomohl k získání služby v kraňském Gurfeldu (dnes Krško, Slovinsko) a poté u hraběte „Schwamberga“ ve štýrském Friedau (dnes Ormož, Slovinsko). Kraňsko i Štýrsko byly

¹⁰⁷¹ *Zbytky register králův Římských a Českých*, s. 182, č. 1313.

¹⁰⁷² Zpochybňuje např. text T. KAREL – V. KNOLL – J. KLSÁK, *Nové poznatky k vývoji hradu Hartenberg v Hřebenech*, s. 288.

¹⁰⁷³ Národní archiv, fond České gubernium - guberniální listiny, Praha (0993-1526), signatura 332. Dostupné online: monasterium.net, URL </mom/CZ-NA/CGL/332/charter> (8. 9. 2020), srovnej T. KAREL – V. KNOLL – J. KLSÁK, *Nové poznatky k vývoji hradu Hartenberg v Hřebenech*, s. 289.

¹⁰⁷⁴ Tomáš KAREL – Vilém KNOLL, *Stavební počátky hradu v Hazlově*, in: *Dějiny staveb 2003*, s. 180; J. Úlovec, *Hrady, zámky a tvrže na Chebsku*, s. 51.

¹⁰⁷⁵ J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrže na Chebsku*, s. 521; Tomáš KAREL – Vilém KNOLL, *Stavební počátky hradu v Hazlově*, in: *Dějiny staveb 2003*, Plzeň 2004, s. 180.

¹⁰⁷⁶ Kolem r. 1370 je připomínán Elbel z Týna, který se nothaftské lenní knize vyskytuje jako vlastník pěti dvorů v Rychnově. Z doby kolem r. 1375 pochází zápis o Anežce s Týna a jejích dětech, Kunhutě a Vítkovi, kteří vlastnili dvůr ve Svatavě a z doby okolo roku 1378 pak známe Konráda, Jindřicha a Oldřicha z Týna. Z 15. století již máme o rytířích z Týna větší množství zpráv. Prvním z Týnářů této epochy byl Václav z Týna, zmíněný r. 1408 jako svědek v kupní smlouvě. Z mladší doby známe také Jana z Týna, který se rovněž vyskytuje ve svědečných řadách a byl také mezi rytíři, uzavírajícími r. 1437 smlouvu s městem Kynšperkem. Jeho otce Hildebranta známe pouze z Kryštofovy autobiografie, ve které se také vyskytují jeho příbuzní Michal z Týna (otcův strýc?) a také jeho vlastní strýc Vít z Týna. Podrobněji viz J. BOUKAL, *Rytíř Kryštof z Týna*, s. 15.

tehdy ohrožovány nájezdy Turků, s nimiž se zde rytíř Kryštof několikrát střetnul.¹⁰⁷⁷ Roku 1477 se dostal blíže neznámým způsobem do služeb Fridricha III. Habsburského, válčího tehdy s uherským králem Matyášem Korvínem. Původně byl Kryštof pouhým řadovým vojákem pod velením známého českého hejtmána Václava Vlčka z Čenova, ale časem se výrazně zviditelnil a záhy se sám stal hejtmánem a správcem 25 císařských hradů v Istrii, přičemž výsadní postavení mezi nimi měl hrad Mitterburg (dnes Pazin v Chorvatsku).¹⁰⁷⁸ Císař Fridrich III. jej posléze povýšil na kraňského místodržícího (jímž byl asi v letech 1484-1490). Kryštofa pověřil Fridrich III. mnohými diplomatickými misemi, a ten se v rámci jejich plnění pohyboval mimo jiné i v italských městech Bologni, Ferrare, Urbinu, Miláně a Mantově. Blízko Padovy byl Kryštof dokonce zajat Benátčany, avšak ti jej záhy propustili. Příčinou Kryštofova uvěznění byla v té době probíhající válka mezi benátskou republikou a vévodou s Ferrary, se kterým Kryštof nejspíše jednal.¹⁰⁷⁹ Kryštof poté v Norimberku od císaře obdržel za své věrné služby zlatý řetěz v hodnotě 200 zlatých. Snad se tehdy mohl stát „zlatým rytířem Svaté říše římské“, jejichž atributem byl právě takovýto řetěz. Nebyl jediným takto vyznamenaným českým šlechticem – z dalších můžeme jmenovat např. Jana z Rabštejna nebo Viléma z Vřesovic.¹⁰⁸⁰

V Kraňsku se podílel na likvidaci loupeživého rytíře Erasma Luegera, jehož hrad Lueg (dnes Predjamský hrad) roku 1484 oblehnul spolu s dalšími šlechtici. Před tímto hradem měl mít tři velké pušky.¹⁰⁸¹ Nejpozději po císařově smrti roku 1493 se vrátil domů. Po svém návratu do Čech patrně neměl nárok na týnskou tvrz, a tak se živil službou různým pánům jako válečný kondotiér a tlumočník. Jeho služeb využíval i český král Vladislav Jagellonský, který jej pověřil sezváním hostů na jeho svatbu s Annou z Foix v Budíně.¹⁰⁸² Méně slavnou službou byla Kryštofova účast v tzv. landshutské válce, kdy Kryštof jako kondotiér naverboval v Čechách vojáky pro falckraběte Ruprechta, ale tito „žoldněři z Čech“, byli zčásti zmasakrováni a zčásti zajati v bitvě u Schönbergu roku 1504.¹⁰⁸³ V témže roce opět nacházíme Kryštofa, byť pod poněkud zkomoleným jménem „*Křištof Danar*“ ve službách krále jako tlumočníka. Setkáváme

¹⁰⁷⁷ *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 112.

¹⁰⁷⁸ *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 112., srovnej Hermenegild JIREČEK, *Válečníci čeští XV. století. Vojevůdci krále Jiřího ve válce s Matyášem*, in: Památky. Časopis Musea království Českého pro dějepis hlavně český, vydávaný od Archeologického sboru Musea království českého nákladem Matice české V., Praha 1863, s. 70-73.

¹⁰⁷⁹ *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 112-113.

¹⁰⁸⁰ Tamtéž, s. 113. Srovnej Robert ŠIMŮNEK, *Prestížní a patetické titulatury – šlechtická hrdost, závist, pýcha i výsměch*, in: Evropa a Čechy na sklonku středověku. Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi, edd. E. DOLEŽALOVÁ – R. NOVOTNÝ – P. SOUKUP, Praha 2004, s. 311.

¹⁰⁸¹ Franz von KRONES, *Lueger Erasmus*, in: Allgemeine deutsche Biographie 19, Leipzig 1884, s. 617.

¹⁰⁸² *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 110-111, srovnej Josef MACEK, *Tři ženy krále Vladislava*, Praha 1991, s. 132-144.

¹⁰⁸³ *Die Selbstbiographie Christophs*, s. 111; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, 136-162.

se s ním souvislosti s vystoupením Jeronýma Šlika na sněmu na Pražském hradě, kde se Šlik snažil prokázat před všemi shromážděnými svou nevinu ve sporech s loketskými many.¹⁰⁸⁴ V roce 1506 se Kryštof, do té doby krátce sídlící na Smrkovci ve Slavkovském lese, trvale usadil, a to na hradě Starý Hrozňatov na Chebsku, který zakoupil od chebských měšťanů bratří Frankengrünérů.¹⁰⁸⁵ Chebsko bylo na počátku 16. století ohrožováno Jorgem Zedwitzem, který přepadal chebské měšťany, své šlechtické sousedy i jejich poddané. Chebané proto požádali Kryštofa z Týna coby zkušeného diplomata o zprostředkování míru mezi nimi a Zedwitzem. O Kryštofově uvěznění a dobrodružném útěku již bylo pojednáno v kapitole o uvedeném záští.¹⁰⁸⁶ Po dobytí hradu Libá se Kryštof z Týna se zabíral jinými záležitostmi, neboť se účastnil jednání v Praze, jejichž cílem bylo obnovení lenního svazku 16 hornofalckých měst a hradů k Zemím Koruny české. Přestože byly tyto události ve výsledku spíše pouhou formalitou, jejich popis z pera Kryštofa z Týna představuje náhled do honosného prostředí pražského dvora krále Vladislava Jagellonského, který bývá, co se míry reprezentativnosti značně podceňován. Samotného Kryštofa král Vladislav pasoval na rytíře. Kryštofova vzpomínka je společně s krátkou zprávou ze Starých letopisů také jediným pramenem o tomto jednání.¹⁰⁸⁷ Poté se vrátil domů a věnoval se hospodaření na svém panství, kde roku 1516 sepsal v samém závěru svého života text na pomezí urbáře a hospodářské instrukce svého panství, který zhruba v polovině volně přechází v paměti. Kryštof z Týna zemřel pravděpodobně někdy mezi lety 1516-1517 a jeho potomci drželi Hrozňatov až do počátku 16. století. Ve svém původním sídle, v Týně, vydržel rod do počátku 17. století.¹⁰⁸⁸

V případě Kryštofova životopisu je ovšem problematická míra jeho autenticity. Zatímco některé informace lze ověřit i v jiných pramenech (přičemž některé Kryštofa přímo zmiňují), jiné informace nijak ověřit nelze. Současné je občas obtížné stanovit chronologii Kryštofova vyprávění. Kupříkladu v době, kdy měl být Kryštof již v cizině, se setkáváme s jeho jménem v rámci bojů mezi loketskými many a rodem Šliků jako jedním z rytířů z Loketska, kteří byli exkomunikováni papežem. Je velmi nepravděpodobné, že by se jednalo o jiného Kryštofa z Týna, neboť v dochovaných pramenech figuruje jako syn Hildebranta z Týna.¹⁰⁸⁹ Je tedy buď

¹⁰⁸⁴ AČ 6, s. 312.

¹⁰⁸⁵ J. BOUKAL, *Rytíř Kryštof z Týna*, s. 25.

¹⁰⁸⁶ K. SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, passim.

¹⁰⁸⁷ Nejpodrobněji Marie BLÁHOVÁ, *Obnovení lenního svazku šestnácti měst a hradů v Horní Falci k České koruně na podzim roku 1509. Osobní vzpomínky diplomata a tlumočnicka*, in: Jiří Mikulec J. – Míloslav Polívka (edd.), *Per saecula ad tempora nostra*. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka. sv. I., Praha 2007, s. 133-136.

¹⁰⁸⁸ O novověkých rytířích z Týna viz Jan BOUKAL, *Renesanční náhrobek Jiřího z Týna ve zdi kostela sv. Jiljí v Lomnici*, in: *Sokolovsko* 5, 2014, č. 2., s. 35-39.

¹⁰⁸⁹ Srovnej Z. HLEDÍKOVÁ, *Loketský spor se Šliky*, s. 113-115.

možné, že pokud se jedná o víceméně autentický text, tak si Kryštof nepamatoval dobře vše, co se kdy v jeho životě odehrálo, nebo svůj životopis zfalšoval anebo nevěděl přesně, kolik je mu let, takže do světa nemusel vyrazit ve svých 18 letech.

7.11 Pluhové z Rabštejna

Poměrně známý rod Pluhů (psáno též Pflugů) z Rabštejna se objevuje již ve 2. polovině 13. století v jižních Čechách, kde byl rodovým sídlem (Pluhův) Žďár. Tito služebníci pánů z Hradce a později českých králů získali na počátku 14. století Rabštejn nad Střelou, dle kterého se začali psát. Majetky na Chebsku a v jeho okolí (Starý Hrozňatov, Boršengrýn a Kynžvart) získal za vlády krále Václava IV. jeho „hejtman nad Chebskem“ Hynčík Pluh z Rabštejna, o jehož životě a kariéře je podrobněji pojednáno v následující kapitole.¹⁰⁹⁰ V pozdějším středověku žili Pluhové i na území dnešního Bavorska a Saska. Zatímco v Německu žijí Pluhové dodnes, v Čechách vymřeli roku 1585.¹⁰⁹¹

7.12 Hozlauerové z Hozlau

August Sedláček považoval za prapředka Hozlauerů z Hozlau Konráda z Reitenbachu (Raitenbachu), držícího na počátku 15. století Hazlov u Chebu. Rod se již v průběhu 15. století rozšířil do Čech, více zpráv však o něm máme až z raného novověku. Hozlauerové vymřeli v polovině 19. století.¹⁰⁹²

7.13 Gutštejnové

Členové rodu Gutštejnů, odvozujícího svůj původ od tzv. Hroznatovců, drželi převážně majetky na území někdejšího Plzeňska a Tachovska. O osudech členů tohoto rodu v souvislosti s Chebem již bylo v této práci obšírně pojednáno na jiných místech. V období pozdního středověku se Burian II. z Gutštejna snažil uplatnit své nároky na hrad Ostroh – Seeberk u

¹⁰⁹⁰ T. MIKESKA, *Pluhové z Rabštejna*, s. 3-50, zvláště s. 22-27.

¹⁰⁹¹ Srovnej A. SEDLÁČEK, *Pluh z Rabštejna*, s. 947-948.

¹⁰⁹² Srovnej A. SEDLÁČEK, *Hozlauer z Hozlau*, s. 718.

Chebu. Uvedený hrad byl od roku 1461 v držení Kašpara Junckera, po jehož smrti v roce 1474 se panství ujala jeho manželka Anna Šliková. Anna byla fundátorkou místního kostela sv. Wolfganga, dcerou Mikuláše Šlika a současně neteří kancléře Kašpara Šlika. Panství spravovala za svého dosud nezletilého syna Františka Junckera. Již v roce smrti Kašpara Junckera se ovšem o Ostroh – Seeberk přihlásil příbuzný Šliků (nikoliv Junckerů) Burian II. z Gutštejna, jemuž hrad s panstvím udělil král Vladislav jako odumřelé léno. Přestože se tak Gutštejn stal právně držitelem Seeberka, reálně jej nikdy nedržel. V literatuře se lze setkat s tvrzením o údajném obležení hradu Gutštejna, které nemá oporu v pramenech. V témže roce, kdy projevil zájem o hrad Gutštejn, se jej snažil uchvátit i císař Fridrich III., jehož snaha nebyla korunována úspěchem. Na Seeberku žila Anna Šliková až do své smrti roku 1485 a po smrti jejího syna Františka získali hrad Šlikové. Gutštejnové již znovu své nároky na hrad neuplatňovali.¹⁰⁹³

7.14 Česká šlechta působící v Chebu z pověření panovníků a chebské městské rady

7.14.1 Chebští purkrabí a zemští soudci českého původu

Speciální kategorií českých šlechticů pobývajících v Chebu byli úředníci, kteří sem byli dosazeni panovníkem. Vrchní úředník pověřený správou Chebu, a především chebského hradu, se objevuje již v období nadvlády Štaufů, ovšem nazývá se různě a není vždy jednoznačné, zda se pod různými pojmy skrývá tatáž funkce. Kromě „zemského“ sudí (Landrichter, Richter, iudex provincialis, který je patrně toutéž osobou jako městský soudce/královský rychtář) se vyskytují i purkrabí (Burggraf), fojt (*Landvogt*), v pozdějším středověku se ovšem nejčastěji setkáváme s označením „hradní správce“ (Burgpfleger, Pfleger, počestně v pozdně středověkých pramenech „pflegár“). Vladimír Růžek užívá pro úřad chebského pflegára označení „hradní svěřenectví“.¹⁰⁹⁴ Je otázkou, nakolik fungoval úřad zemského sudí na sklonku středověku, neboť roku 1513 psal Chebským Zdeněk Lev z Rožmitálu, aby „*saud toho kraje jakž jest prve bývalo na hradě chebském držán byl*“.¹⁰⁹⁵ Přestože pflegár zastupoval na

¹⁰⁹³ Srovnej Ludmila NOVOTNÁ, *Fundátorka Anna Šliková: příspěvek k historii kostela sv. Wolfganga v Ostrohu*, in: Sborník muzea Karlovarského kraje 18, 2010, s. 273-276, zvláště s. 273-274; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 158-159.

¹⁰⁹⁴ Nejpodrobněji K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, především s. 557. Srovnej též F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 73. Srovnej V. RŮŽEK, *Chebská radnice*, s. 133-134, 140-142.

¹⁰⁹⁵ SOkA Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655, A 2789/97.

Chebsku panovníka, spravoval chebský hrad a k němu náležící léna a předsedal chebskému zemskému soudu, skutečnými „vládci“ Chebu byli členové tamní městské rady.¹⁰⁹⁶

V období před ziskem Chebska českými králi se osoby v těchto úřadech z pochopitelných důvodů rekrutovaly z řad místní šlechty ministeriálního původu. Nejstarším známým šlechticem označeným v souvislosti s Chebem jako „sudí“ byl Jindřich z Libé u Chebu.¹⁰⁹⁷ Další dvě následující osoby v tomtéž úřadu pocházely z regionů od Chebu vzdálenějších (Ramung z Kammersteinu u Weidenu a Jindřich starší z Weidy), ovšem roku 1264 se ve svědečné řadě listiny vydané opatem kláštera v Reichenbachu můžeme setkat se jménem Ruprechta z Libé, zemského sudí v Chebu.¹⁰⁹⁸

Za prvního českého purkrabí lze považovat až Jaroše ze Slivna alias Jaroše z Pušperka, byť s výhradami, neboť navzdory tomu, že se jednalo o v Čechách dlouhodobě usdlého šlechtice ve službách Přemysla Otakara II., jeho původ bychom mohli hledat v Lužici, která tehdy ještě součástí českých zemí nebyla.¹⁰⁹⁹

Jaroš zastával v průběhu svého života úřady purkrabí Pražského hradu či purkrabí v Lokti. Purkrabím v Chebu se stal patrně již roku 1266 po dobytí Chebu Přemyslem Otakarem II. Jak již bylo řečeno v kapitole o dějinách Chebu, Jaroš byl jedním ze šlechticů, kteří mu v dobývání města pomáhali.¹¹⁰⁰ Jaroš z Pušperka je jako „*burgravius Egrensis*“ spolehlivě doložen v několika listinách z let 1267 až 1269, ovšem vždy pouze ve svědečné řadě. O jeho vlastní činnosti v Chebu nevíme vůbec nic.¹¹⁰¹ Po pádu moci Přemysla Otakara II. na Chebsku se zde opět objevovali šlechtici z Chebska či z Říše, a to až do roku 1301.¹¹⁰² Tehdy se setkáváme s jistým Jindřichem, synem Merkilina z Lokte („*de Cubito*“), v úloze chebského „*iudex provincialis*“. Kdo byl tento Jindřich? Dle predikátu usuzovat, že se patrně jednalo o osobu měšťanského původu z Lokte, tedy města v Čechách. Friedrich Bernau, Heinrich Gradl i Karl Siegl tohoto Jindřicha nazývají „*Heinrich Elbogner*“, tedy pod poněmčenou podobou jména, zapsaného latinskou formou. K listině je dosud přivěšena Jindřichova pečeť, opatřená znamením v lokti ohnuté obrněné ruky. Je tudíž velmi pravděpodobné, že se v případě Jindřicha jedná o předka pozdějšího rytířského rodu Elpognárů z Dolního Šenfeldu, usdlého nejprve na

¹⁰⁹⁶ Srovnej F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 56; V. RŮŽEK, *Chebská radnice*, s. 134, 140.

¹⁰⁹⁷ ME, s. 46-47, č. 134.

¹⁰⁹⁸ ME, s. 90-91, č. 90, č. 249, srovnej K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 559.

¹⁰⁹⁹ Jaroš ze Slivna alias z Pušperka byl dlouho dobu považován za šlechtice českého původu, tuto tezi ovšem zpochybnil polský historik Marcin Pauk, který identifikoval záhadné „Slivno“ jako Schlieben u Torgavy. Schliebenové měli vazby na rod Hrabšiců, jejichž prostřednictvím se stali rovněž služebníky Přemyslovců. Podrobněji Marcin Rafał PAUK, *Migrace - protekce - asimilace. Lužičtí Schliebenové v české politické elitě 13. století*, in: *Časopis Matice moravské* 131, č. 1, 2012, s. 117-128.

¹¹⁰⁰ *Kronika Pulkavova*, s. 155; CIM II., s. 51-52, č. 17.

¹¹⁰¹ RBM II., s. 212, č. 550, s. 232, č. 601, s. 234, č. 606, s. 248, č. 634.

¹¹⁰² K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 560-562.

Loketskú a posléze v dalších částech Českého království. Jindřich mohl být do Chebu snad dosazen králem Václavem II. za účelem posílení českého vlivu nad Chebskem.¹¹⁰³

Na počátku 14. století se v úřadu chebského zemského sudí objevují 2 příslušníci rodu Hertenberků, o němž bylo podrobněji pojednáno ve zvláštní kapitole. Konkrétně se jednalo Tuta ze Schönbrunnu (1306-1308, poté jej vystřídal Konrád z Paulsdorfu)¹¹⁰⁴ a Tuta z Hertenberka (pouze v jedné listině z roku 1312).¹¹⁰⁵ V případě Hertenberků je ovšem obtížné určit jejich původ a jednoznačně říct, zda se jedná o českou šlechtu, jak bylo dříve nastíněno.¹¹⁰⁶ Poté opět zastávali významné úřady v Chebu šlechtici z Říše.¹¹⁰⁷ Další český šlechtic, který se v Chebu objevil v úřadu zástupce krále, byl Rous z Litic z rozrodu tzv. Drslaviců. Rous, označovaný jako pflugár a zemský fojt, byl bratrem Racka z Litic a později spoludržitelem hradu Litice (dnes na území Plzně), který držel společně se svými synovci.¹¹⁰⁸ Prvně se pod tímto označením objevuje v listině z 5. srpna 1343 vydané purkmistrem, radou a obcí chebskou. Listina potvrzuje, že chebský soudce Bertold z Rueghausenu a valdsaský opat i celý jeho konvent jsou v záležitostech týkajících se sporů mezi Hetmanem a Wytigem z rodu Heckelů pod ochranou města z rozhodnutí králova podkomořího a chebského „pflugára a zemského fojta“ Rousa z Litic. Právě v uvedeném roce byl Rous prvně doložen i v úřadu podkomořího.¹¹⁰⁹ Mnoho více o Rousově působení v úřadu chebského pflugára nevíme a naposledy jej v tomto úřadu nacházíme roku 1357, kdy mu Karel IV. nařídil, aby vzal v ochranu valdsaský klášter, který ohrožovali Ulrich Waldauer a jeho pomocníci.¹¹¹⁰ Rousovými pomocníky při výkonu jeho úřadu byli Habart z Prostiboře (původem z Tachovska) a jistý Nepko.¹¹¹¹

¹¹⁰³ Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassen Urkunden, signatura 156. Dostupné online: https://dfg-viewer.de/show/?tx_dlf%5Bid%5D=https://gda.bayern.de/mets/d83d067b-f6aa-48f4-8fa2-61d50a1e693e (21. 9. 2020); Friedrich BÉRNAU, *Studien und Materialien*, s. 590-591; ME, s. 193, č. 526; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 562. Srovnej též J. BOUKAL, *Elpognárové z Dolního Šenfeldu*, s. 7-8.

¹¹⁰⁴ ME, s. 203-204, č. 553, 208-209, č. 567, srovnej K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 562.

¹¹⁰⁵ Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassen Urkunden, signatura 191, dostupné online: https://dfg-viewer.de/show/?tx_dlf%5Bid%5D=https://gda.bayern.de/mets/98b4ab9d-1085-4d5c-acd6-20e8b6a070e7 (27. 9. 2020); ME, s. 223, č. 609; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 562.

¹¹⁰⁶ Tj. nelze spolehlivě určit, zda se jednalo o českou šlechtu či chebské ministriály, kteří pronikli na Loketskú

¹¹⁰⁷ K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 562-564, za vlády Jana Lucemburského se jednalo např. o Jindřicha staršího a Jindřicha mladšího z Weidy nebo Albrechta Nothafta z Thiersteinu, příslušníka rodu, usedlého po určitou dobu v Čechách, ovšem v této době zde již nesídlícího.

¹¹⁰⁸ Srovnej A. SEDLÁČEK, *Hrady 13*, s. 233.

¹¹⁰⁹ Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassen Urkunden, signatura 321, dostupné online: https://dfg-viewer.de/show/?tx_dlf%5Bid%5D=https://gda.bayern.de/mets/25346347-e153-409b-886d-0664a172be47 (1. 10. 2020); srovnej F. PALACKÝ, *Přehled současných nejvyšších důstojníků a úředníků*, s. 341; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 565

¹¹¹⁰ RBM VI/II, s. 381, č. 671

¹¹¹¹ Karl SIEGL, *Ein Egerer Achtbuch aus der Zeit von 1310 bis 1390*, in: *MVGDB 39*, 1901, s. 261.-264 Srovnej Zdeněk PROCHÁZKA – Jiří Úlovec, *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov 2*, Tachov 1990, s. 116; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 565

Již v následujícím roce je jako chebský pflugár a zemský fojt doložen Bohuslav (III.) ze Švamberka. Kariéra toho šlechtice byla oslnivá. Nejprve byl pouhým přísedícím zemského a posléze dvorského soudu (1350-1351), poté se stal chebským pflugárem (doložen 1358-1366) a roku 1378 dosáhl hodnosti královského komorníka. Krátce poté (na přelomu let 1379/1380) zemřel. Byl to právě Bohuslav, jemuž rod Švamberků vděčil za vzestup následujícím staletí, neboť rozšířil rodové majetky a rozhojnil jeho příjmy, které mu byly odměnou za službu králi.¹¹¹² Vraťme se ovšem k Bohuslavu působení v Chebu. Prvním dokladem jeho aktivit coby pflugára je listina z 9. září 1358, kterou vydal společně s rozhodci z řad chebských měšťanů. Listina se týká rozhodnutí sporů mezi valdsaským klášteřem a dcerami Chuna z Pechofenu Els a Kunush o poustky, které zdědil klášter a jež si uvedené sestry nárokovaly. Bohuslav a další rozhodci se usnesli, že klášter by měl dcery vyplatit, aby se svých nároků vzdaly.¹¹¹³ Znovu se Bohuslav v pozici pflugára objevil na začátku roku 1359 jako zástupce Karla IV. během jednání o hradě Hirschberg nad Sálou s Fridrichem Míšeňským.¹¹¹⁴ Na konci února téhož roku Bohuslav vydal společně s purkmistrem a radou města Chebu písemné vyjádření pro mindenského biskupa Děřřicha (tj. Děřřicha z Portic) zprávu týkající se majetkových sporů mezi valdsaským klášteřem a thiersteinskými Nothafty.¹¹¹⁵ V letech 1359 – 1372 je Bohuslav navíc v Chebu doložen jako přísedící při trestním soudu (Achtgericht), jak dokládají zápisy v „knize psanců“ (Achtbuch).¹¹¹⁶ V červnu 1361 řešil Švamberk spor mezi Mikulášem Vorsterem (Forsterem ?) ze Seussenu a valdsaským klášteřem. Prvně jmenovaný si stěžoval, že jej klášter připravil o jeho šedou suknicu, pivo a sýr.¹¹¹⁷ Na konci srpna jako chebský pflugár pomáhal členům rodu Schirdingerů Jidřřichovi a Fridřřichovi dokládat jejich urozenost.¹¹¹⁸ Na počátku ledna 1362 zase na příkaz Karla IV. stanovoval hranici mezi říšskými majetky a statky valdsaského klášteřa. V rámci stanovování hranice dokonce nechal Švamberk vyhloubit jakýsi hraniční příkop v Rentlasu u Tirschenreuthu.¹¹¹⁹ Švamberkovi byly ku pomoci rozličné osoby

¹¹¹² Podrobněji srovnej viz J. JÁNSKÝ, Páni ze Švamberka, s. 30-31.

¹¹¹³ Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassen Urkunden, signatura 387, dostupné online: <http://www.portafontium.cz/charter/staam/kloster-waldsassen-urkunden-387> (1. 10. 2020).

¹¹¹⁴ Srovnej K. SIEGL, *Die Kataloge*, s. 133 a TÝŽ, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 565.

¹¹¹⁵ Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassen Urkunden, signatura 391, dostupné online: <http://www.portafontium.cz/charter/staam/kloster-waldsassen-urkunden-391> (4. 10. 2020).

¹¹¹⁶ K. SIEGL, *Das Egerer Achtbuch aus der Zeit von 1310 bis 1390*, in: MVGDB 39, 1901, s. 265-269, 375-376, ; TÝŽ, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 565.

¹¹¹⁷ Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassen Urkunden, signatura 414, dostupné online: <http://www.portafontium.cz/charter/staam/kloster-waldsassen-urkunden-414> (4. 10. 2020).

¹¹¹⁸ Srovnej K. SIEGL, *Die Kataloge*, s. 87; TÝŽ, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 565.

¹¹¹⁹ Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassen Urkunden, signatura 416. Dostupné online: <http://www.portafontium.cz/charter/staam/kloster-waldsassen-urkunden-416> (4. 10. 2020).

– Mikuláš Polaner, Jindřich Unterberg či Mikuláš Forster, všichni označovaní jako „Richter“ a hejtmané Jindřich z Kitlic a Jan Schwabe.¹¹²⁰

Dalším významným českým šlechticem působím v Chebu jako zástupce českého krále Boreš (V.) z Rýzmburka z rozrodu tzv. Hrabšiců, jehož majetky byly roztroušeny po celých, ale nejvíce po severních Čechách. Borešovy styky s prostředím Chebu mají svůj počátek již době, kdy zde ještě působil Bohuslav ze Švamberka. Roku 1358 vydal Boreš z Rýzmburka v Chebu listinu, jíž jmenoval jistého Jana knězem ve Žluticích.¹¹²¹ Karel IV. Borešovi (patrně za jeho přítomnosti) zasáhl do jeho práv, neboť roku 1366 vydal listinu, kterou nařizoval rychtářům některých českých měst, aby jejich kupci putující mezi Prahou a Chebem nejezdili po v listině uvedených cestách, které se mimo jiné nacházely i na Borešových panstvích.¹¹²² Boreš ovšem proti tomu patrně nic nenamítal a později se stal relátorem několika Karlových listin, vydaných pro města Schweinfurt, Norimberk a Cheb. Na počátku roku 1370 ještě pověřil Karel Boreše výběrem berní na Chebsku.¹¹²³ Boreš byl od 9. listopadu roku 1372 doložen jako „chebský hejtman“ v souvislosti se soudem v Chebu, který se týkal Jindřicha Kergela a jeho nájmu statku ve Wundrebu.¹¹²⁴ V červnu následujícího roku, tj. 1373, je označen jako „hejtman Chebska a Bavorska“ a účastnil se jednání v Norimberku.¹¹²⁵ Boršovým pomocníkem byl sudí Albrecht ze Schaunforstu (doložen v tomto úřadu roku 1374) a Bohuslav z Hertenberka z nám již známého rodu, zmíněný v listině z roku 1378.¹¹²⁶

Podobně jako Rous z Litic, i jiný chebský sudí a pflugár Jan či Ješek ze Sulislavi pocházel z rozrodu tzv. Drslaviců. Je velmi pravděpodobné, že Ješek byl zakladatelem dnes již bohužel zbořené gotické tvrze v Sulislavi u Stříbra. Přímou doložen v uvedených úřadech byl Ješek pouze několika zápisy v chebském Achtbuchu.¹¹²⁷

Ješka brzy vystřídal Jan lantkrabě z Leuchtenberka a hrabě z Halsu. Přestože se jednalo o původem hornofalckého šlechtice, měl blízké styky s českým prostředím a byl držitelem mnoha vesnic na území Slavkovského lesa, tedy na Loketsku, které bylo přímou součástí Českého království. Kromě toho byl od roku 1379 zástavním držitelem hradu Kašperka a

¹¹²⁰ K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 565-566.

¹¹²¹ K. SIEGL, *Die Kataloge des Egerer Stadtarchivs*, s. 132. Srovnej T. VELÍMSKÝ, *Hrabšici*, s. 263.

¹¹²² CIM II., s. 614-615, č. 423; Srovnej T. VELÍMSKÝ, *Hrabšici*, s. 174.

¹¹²³ CIM II., s. 623-624, č. 432; Regesta imperii VIII. Karl IV. (1346-1378), Johann Friedrich Böhrer – Eberhardt Holtz (edd.), Berlin 2013-2015, s. 1528, n. 4807; H. GRADL, *Geschichte Egerlandes*, s. 238. Srovnej Tomáš VELÍMSKÝ, *Hrabšici*, s. 175, jenž se však odkazuje na zcela jinou písemnost, která se Boreše z Oseka vůbec netýká.

¹¹²⁴ K. SIEGL *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 566.

¹¹²⁵ *Regesta sive Rerum Boicarum Autographa ad annum usque MCCC. e Regni Scrinii fideliter in summas contracta IX*, Karl Heinrich von Lang (ed.), München 1843, s. 299; srovnej T. VELÍMSKÝ, *Hrabšici*, s. 176.

¹¹²⁶ Srovnej K. SIEGL *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 566-567.

¹¹²⁷ K. SIEGL, *Das Egerer Achtbuch aus der Zeit von 1310 bis 1390*, s. 390-391; TÝŽ, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 567; Z. PROCHÁZKA – J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov 2*, s. 156-158.

hofmistrem krále Václava IV.¹¹²⁸ Jan z Leuchtenberka je opět označován jako hejtman a o jeho aktivitách v tomto úřadě se dochovalo několik zápisů v chebském Achtbuchu z let 1379-1390.¹¹²⁹ Jeho pomocníky byli sudí Markvart z Ředvice (dnešní Marktredwitz, kdysi součást Chebska) a Bohuslav z Hertenberka, patrně týž, který již v tomto úřadu působil dříve.¹¹³⁰

Současně s Leuchtenberkem se objevuje zpráva z roku 1384, kdy je Hynčík Pluh z Rabštejna označován jako „hejtman Chebska“. Již předtím byl hejtmanem na Störsteine v Nových Čechách a ve svém kariérním růstu pokračoval i později jako pflugár v Sulzbachu a zástavní držitel Störsteina. Na konci 14. století byl držitelem dvou hradů v blízkosti Chebska, které však již byly na českém území, a to Kynžvartu, který směl obnovit, a blízkého Boršengrýna. Krátce též přímo na Chebsku držel hrad Starý Hrozňatov. Záhy, roku 1401, byl již po smrti.¹¹³¹

Po téměř dvouletém pramenném hiátu se objevuje jako chebský pflugár Zdimír ze Sedlce, šlechtic neznámého původu, který byl současně v letech 1382-1397 loketským purkrabím. Sudím byl za Zdimíra Konrád z Neuberka, šlechtic původem ze sousedního Ašska.¹¹³² Zdimír se nedlouho po svém nástupu do úřadu dostal do konfliktu s Chebskými kvůli tzv. Václavskému hradu, stojícímu naproti Chebskému hradu od časů krále Václava II. Oba hrady byly propojeny mostem přes Ohři. Zdimír prosazoval ve městě svou moc násilím a pohrůzkami a mimo jiné hrozilo, že Václavský hrad vojensky obsadí. Chebští žádali stržení mostu mezi oběma hrady, neboť se cítili být Zdimírem ohroženi. Napoprvé král Václav roku 1392 žádosti Chebských na odvolání Zdimíra z jeho funkce nevyhověl. O dva roky později však již Václav na základě další stížnosti Zdimíra odvolal a nahradil jej Buškem ze Švamberka. Patrně již za Buška ze Švamberka byl roku 1395 most mezi oběma hrady zbořen a význam Václavova hradu postupně klesal, ještě v raném novověku však v Chebu stávala jeho zřícenina.¹¹³³ Bušek ze Švamberka působil jako chebský pflugár pouze krátce. Doložen je pouze jednou v zápisu v Achtbuchu z 10. června 1395. Původ tohoto Buška ze Švamberka není úplně jasný, ale patrně jej můžeme ztotožnit se Bohuslavem IV. alias Buškem, synem

¹¹²⁸ *Pisemné prameny k dějinám hradu Kašperka (do počátku 17. století)*, Tomáš Velička (ed.), Kašperské Hory 2017, s. 347-35; základní informace o něm J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 710.

¹¹²⁹ K. SIEGL, *Das Egerer Achtbuch aus der Zeit von 1310 bis 1390*, s. 392-425.

¹¹³⁰ K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 567

¹¹³¹ Heinrich GRADL, *Aus dem Egerer Archive. Beiträge zur Geschichte Böhmens und Reiches unter Karl, Wenzel und Sigmund*, s. 381, č. 45; H. GRADL, *Geschichte Egerlandes*, s. 259-260; Srovnej J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice I*, s. 97-98.

¹¹³² Srovnej P. BAUDISCH, *Šlikové a Loketský kraj*, s. 50; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 567.

¹¹³³ Karl SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes v. J. 1391 bis 1668*, in: MVGDB 41, 1903, s. 349-354; F. KUBŮ, *Chebský městský stát*, s. 126; V. RŮŽEK, *Chebská radnice*, s. 139; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, s. 88-90. Poslední zbytek hradu zanikl na počátku 21. století.

Bohuslava III. a bratrem Ratmíra (Racka) ze Švamberka.¹¹³⁴ Na konci 14. století žila v Chebu mezi klariskami Alžběta ze Švamberka, dcera „Buška ze Švamberka“.¹¹³⁵

Ještě v roce 1395 vystřídal Švamberka v úřadu Purkart Strnad z Janovic („*houbtman in Egerlande*“) z rozrodu Janoviců erbu orlice.¹¹³⁶ Purkart byl mimo jiné jedním z předních dvořanů krále Václava IV. a měl za sebou již dlouho kariéru. Na dvoře krále se objevil v roce 1379, od roku 1382 byl členem královské rady, v letech 1390-1395 působil jako nejvyšší dvorský sudí, současně byl mistrem královské komory (1390-1397) a nejvyšším pražským purkrabím (1394-1395). Kromě toho byl zástavním držitelem Pernova (Bärnau) na Norimberské stezce a jihočeské Vožice.¹¹³⁷ Je otázkou, nakolik se mohl vzhledem ke všem svým funkcím úřadu chebského hejtmána věnovat. Přímo doložen je zde od 28. července 1395 do 20. března 1397.¹¹³⁸ Život kariéristického Purkarta Strnada z Janovic skončil předčasně. Dne 10. června 1397 byl zavražděn na Karlštejně společně se Štěpánem z Opočna, Štěpánem Poduškou z Martinic a Markoltem z Vrutic.¹¹³⁹

Pomocníkem Purkarta Strnada byl Žibřid ze Žďáru (Seyfrid von Saher, ze Žďáru v Doupovských horách), doložený jako chebský sudí, jenž se společně s Purkartem snažil vyřešit spory mezi Chebskými a Petrem Nothaftem z Thiersteinu, který městu škodil pálením, vraždami a krádežemi dobytka. O Žibřidovi již víme jinak pouze to, že měl majetkové spory se svou sestrou Jitkou.¹¹⁴⁰

Po smrti Purkarta Strnada se stal chebských hejtmánem opět Jan z Leuchtenberka, který je v tomto úřadu doložen v letech 1397-1400. Jeho pomocníky v úřadu sudích byli Petr Pfreynder a nám již známý Habart z Hertenberka, o němž bylo podrobněji pojednáno v kapitole o jeho rodu.¹¹⁴¹ Na velmi krátkou dobu se stal chebským pflugárem Erhart Forster z rodu, o němž bylo podrobněji pojednáno v souvislosti s konfliktními vztahy Chebu a šlechty z doby před husitskými válkami. Forster je v tomto úřadu doložen pouze díky jedné listině z 10. prosince 1401, jíž pečetil. Listina potvrzovala prodej hradu Starý Hrozňatov vdovou Amélií

¹¹³⁴ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 354-355. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 39-40.

¹¹³⁵ Karl SIEGL, *Das Saalbuch der Egerer Klarissinnen v. J. 1476 im Egerer Stadtarchiv*, in: MVGDDB 43, 1904, s. 458-459.

¹¹³⁶ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 355. O rodu Janoviců obecně Jakub MALÝ, *Z Janovic*, in: Vlastenecký slovník historický, Praha 1877, s. 258.

¹¹³⁷ Srovnej J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 745; J. JÁNSKÝ, *Páni z Rýzmburka, Skály a Švihova I.*, s. 136.

¹¹³⁸ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 355-358.

¹¹³⁹ *Starší letopisové čeští*, s. 28; Srovnej Martin ŠANDERA, *Páni z Dobrušky a z Opočna. Kolonizátoři, dvořané a válečníci*, České Budějovice 2007, s. 55.

¹¹⁴⁰ K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 569; Hynek FRIDRICH, *Žďárští ze Žďáru. Osudy šlechtického rodu na Kladensku*, Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 2008, s. 29.

¹¹⁴¹ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 359-364; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 569-570.

Pluhovou z Rabštejna městu Chebu. V následujícím roce dokonce pflugárský úřad krátkodobě získala chebská městská rada.¹¹⁴² V jarních a letních měsících roku 1403 byl chebským pflugárem Herbort z Kolovrat a Mašťova, praotec mašťovské větve Kolovratů. Poprvé se s ním setkáváme v souvislosti s vydáním listiny obsahující urovnání mezi komendátorem Františkem Junckerem a bratry chebské komendy německých rytířů. K listině Herbort přivěsil svou pečeť, dále se o něm dochovaly zmínky v chebském Achtbuchu.¹¹⁴³

Od června do srpna 1404 nacházíme v úřadu chebského hejtmana Viléma Míšeňského.¹¹⁴⁴ V polovině října následujícího roku se stal chebským pflugárem Jan Forster z nám již známého rodu, s nímž měli Chebští napjaté vztahy. Převážná většina zpráv o jeho činnosti v tomto úřadu pochází ze zápisů v chebském Achtbuchu. Patrně nesetřval v úřadu déle než do roku 1412, kdy došlo k dobytí forsterovského hradu Neuhausu.¹¹⁴⁵

Jana Forstera nahradil nový pflugár, který je ovšem doložen v zápisech z Achtbuchu až z roku 1413. Stal se jím Jindřich z Plavna, který v úřadu setřval do roku 1416.¹¹⁴⁶ Na jaře roku 1416 pověřil správou Chebu král Václav IV. Václava z Donína (z rodu purkrabích z Donína). V úřadu pflugára setřval Václav i v následujících letech, ovšem není jisté, kdy úřad opustil.¹¹⁴⁷ Od roku 1422 byl chebským pflugárem Vend z Ilburka ze sonnenwaldské větve rodu (Sieglem mylně považovaný za bratra zástavního pána Lokte Půty z Ilburka), služebník krále Zikmunda a držitel hradu Egerberka u Klášterce nad Ohří. Jeho pomocníky byli Zikmund Juncker jako „*vicecapitaneus in castris Egri*“ a hradní sudí Melchior Türler. Jelikož byl Vend velice zaneprázdňen, v úřadu pflugára jej zastupoval jeho synovec Ota, syn Půty VIII. z Ilburka.¹¹⁴⁸

V průběhu husitských válek, konkrétně mezi lety 1429-1430, obsadili pflugárský úřad v Chebu představitelé městské rady. Reálně ovšem úřad pflugára zastával tehdejší purkmistr Mikuláš Gumerauer.¹¹⁴⁹ Záhy ovšem úřad obsadil Kašpar Šlik, jehož rod posléze držel

¹¹⁴² Srovnej K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 570; J. ÚLOVEC, *Hrady, zámky a tvrže na Chebsku*, s. 207.

¹¹⁴³ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 365-366; srovnej Vlastimil BORŮVKA, *Genealogie rodu pánů z Kolovrat*, Praha 1992, s. 18; František GRUNT, *Počátky a vzestup pánů z Kolovrat v západních Čechách*, in: *Minulostí Západočeského kraje* 37, 2002, s. 9-10, 21; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 570.

¹¹⁴⁴ K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 571

¹¹⁴⁵ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 366-373; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 571. O dobytí Neuhausu viz kapitola o konfliktních vztazích Chebu a Forsterů.

¹¹⁴⁶ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 373-375; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 572-573.

¹¹⁴⁷ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 375-378; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 573-574.

¹¹⁴⁸ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 378-381; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 574; o počátcích Vendovy kariéry viz H. TERŠLOVÁ, *Páni z Ilburka*, s. 22-24.

¹¹⁴⁹ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 382-383; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 575.

pflugárský úřad až do počátku 16. století. Samotný Kašpar měl mnoho jiných funkcí a úřadů na dvoře krále Zikmunda, přesto existují přímé doklady o tom, že se skutečně věnoval i výkonu úřadu pflugára. Je doložen například v zápisech v Achtbuchu, a to v letech 1432-1434.¹¹⁵⁰ Kašpar se posléze vzhledem ke svému kariéernímu vzestupu úřadu pflugára vzdal a nahradil jej jeho bratr Mates Šlik. Ten je coby pflugár (purkrabí) prvně doložen v roce 1436 během řešení sporů mezi chebskými a loketskými měšťany. V této souvislosti se jako chebský sudí objevuje ještě Mikuláš Šlik.¹¹⁵¹ Posléze se setkáváme s Matesem Šlikem v rámci zápisů v Achtbuchu až do roku 1474. Mates měl k ruce rozličné pomocníky, a to Lupolda Lomanera (sudí a úředník, 1146-1448), Jana Daniela (sudí, 1449-1461), Kašpara Petzforstera (hradní sudí, rovněž 1449-1461), Leutholda z Obernitz (zástupce, 1476-1473) a Jana Kobergera (hradní sudí, 1473-1474).¹¹⁵² Někdy na přelomu let 1473-1474 nahradil Matese Václav Šlik, prvně doložený jako přisedící při trestním soudu zápisem v Achtbuchu z března 1474. V úřadu pak setrval až do léta roku 1501. Jeho pomocníky byli sudí Mikuláš Winterstein, Jan Haller a Jan Meissner.¹¹⁵³ Václav Šlik, mimo jiné držitel hradu Hertemberka na Loketsku, neměl s Chebskými úplně dobré vztahy. Chebští si na něj stěžovali králi, že „některá léna ven z země dává“. Šlikovi se zase nelíbilo, že chebský purkmistr vydává glejty bez jeho vědomí. Současně vedl obě strany spor o užívání věže chebského hradu, který byl nakonec rozřešen tak, že Chebští měli mít na věži osazené své ponocné a Šlik ji mohl užívat jako vězení.¹¹⁵⁴

Po Václavu Šlikovi nastoupil do úřadu Kašpar II. Šlik, syn Matese Šlika, a to roku 1501, již v následujícím roce ovšem pflugárský úřad dočasně získala Kašparova tchýně hraběnka Zikuna z Ortenberka, manželka Buriana II. z Gutštejna. Poté se ovšem opět Kašpar ke svému úřadu vrátil a setrval v něm minimálně ještě v roce 1505, záhy jej krátce zase nahradil Václav Šlik (doložen v úřadu „purkrabího“ opět v roce 1506). Za Kašpara II. Šlika byl hradním sudím Mikuláš Jur.¹¹⁵⁵ Od srpna do listopadu 1507 je úřadu pflugára doložen Kryštof (I.) z Gutštejna, syn zmiňované Zikuny z Ortensteina. Chebským pflugárem byl po něm krátce patrně Kryštof z Týna, záhy vystřídáný Albrechtem z Kolovrat. Časté střídání osob v úřadu chebského pflugára na počátku 16. století svědčí o napětí mezi rody Gutštejnů, Šliků a Kolovratem.

¹¹⁵⁰ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 383-387; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpfleger*, s. 575-576.

¹¹⁵¹ H. GRADL, *Zur ältesten Geschichte der Schlick*, s. 18.

¹¹⁵² K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 524-528; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpfleger*, s. 577-578.

¹¹⁵³ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 528-540; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpfleger*, s. 578.

¹¹⁵⁴ AČ 6, 554-557; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V.*, s. 28.

¹¹⁵⁵ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 540-545; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpfleger*, s. 578-579.

Samotný král Vladislav Jagellonský nebyl držbě pflugárského úřadu Gutštejny příliš nakloněn, neboť Gutštejnové byli zapleteni do rozličných záští.¹¹⁵⁶

Úřad pflugára převzal na počátku roku 1509 kancléř a bývalý královský hofmistr Albrecht II. Libštejnský z Kolovrat, toho času sezením na severočeské Krupce, ještě v téže roce úřad ovšem opět převzala další osoba.¹¹⁵⁷ Touto osobou se stal Jan z Gutštejna, pán na Kynžvartu a bratr dříve zmiňovaného Kryštofa I. z Gutštejnu. Pflugárský úřad převzal na základě nařízení krále Vladislava v dubnu 1509. Jan byl problematickou osobou s temnou minulostí, jeho prudká povaha se projevila například během karlovarské krvavé svatby roku 1503. Po nástupu do pflugárského úřadu se ovšem sám stal pronásledovatelem rozličných zločinců působících na Chebsku, jak dokládají zápisy v Achtbuchu. Do doby pflugárství Jana z Gutštejna spadá vrcholné období bojů Chebských s Jorgem Zedwitzem¹¹⁵⁸ Jan z Gutštejna prodal pflugárský úřad Matesovi Hýzrlému z Chodů, někdejšímu nepříteli rodu Šliků, již roku 1511 (o čemž svědčí mladší písemnosti). Samotný Mates je ovšem přímo jako činný pflugár doložen až v zápisech v Achtbuchu z roku 1514. Úřad pflugára podržel až do roku 1524, kdy jej sám prodal Jeronýmu Šlikovi.¹¹⁵⁹ Jeronýma Šlika lze považovat za posledního českého šlechtice v úřadu pflugára v období, jímž v našich zemích vymezujeme středověk. Jeho pomocníkem byl hradní sudí Jan Schmid. V úřadu setrval Jeroným do roku 1529.¹¹⁶⁰ Po Jeronýmovi nastoupili do pflugárského úřadu dva další Šlikové – Burian a Albrecht. Pflugárský úřad posléze až na pár výjimek obsazovala spíše domácí chebská šlechta. Výjimkami byli Jáchym ze Švamberka a Štěpán Jiří ze Šternberka. Úřad chebského purkrabí či pflugára zanikl roku 1773.¹¹⁶¹

¹¹⁵⁶ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 545; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 579. List krále Vladislava viz *Chroniken der Stadt Eger*, s. 354. Srovnej J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 207-208.

¹¹⁵⁷ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 546-548; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 579-580, srovnej J. MACEK, *Jagellonský věk 1. Hospodářská základna a královská moc*, s. 322; V. BORŮVKA, *Genealogie rodu pánů z Kolovrat*, s. 39.

¹¹⁵⁸ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 548-550; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 580; J. JÁNSKÝ, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, s. 303-304.

¹¹⁵⁹ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 550-556; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 581.

¹¹⁶⁰ K. SIEGL, *Das Achtbuch II. des Egerer Schöffengerichtes*, s. 556-562; K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 581.

¹¹⁶¹ K. SIEGL, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, s. 581-594.

7.14.2 Hejtman chebského kraje

Specifickým chebský „úředníkem“ byl tzv. hejtman chebského kraje. Pod pojmem hejtman v souvislosti s označením Chebu, popř. Chebska, nemůžeme představit krajského hejtmana jaké známe z jiných částí království. Starost o bezpečnost města a okolí měli samotní představitelé města. Spíše než o opravdového krajského hejtmana (Cheb ostatně nelze považovat za kraj ve smyslu krajů v rámci Českého království) se jednalo placeného ochránce a zastávce Chebu. Cheb měl v průběhu středověku rozličné placené ochránce, například Hohenzollerny či Wittelsbachy, dokonce chvíli platil za ochranu i svému bývalému nepříteli Rackovi z Rýzmburka, neboť vyplacení mzdy „za ochranu“ bylo podmínkou mírové smlouvy mezi Chebem a panem Rackem.¹¹⁶²

Hejtmanem chebského kraje se stal na základě smlouvy s Chebskými z 23. 3. 1438 Hynek Krušina ze Švamberka. Švamberk se smlouvou zavázal chránit Cheb před jeho nepřáteli z Čech i Říše („osedlým na Lese a za Lesem“) a současně vést s potenciálními nepřáteli mírová jednání, např. jim vydávat glejty na bezpečnou cestu na tato jednání. Pokud by se měl Švamberk se svými lidmi účastnit nějakých jednání ve prospěch Chebu, měly mu být proplaceny veškeré náklady. Chebští slíbili Švamberkovi vojenskou pomoc v případě bojů s jejich nepřáteli, nemohli mu však proplácet válečné škody. V případě konfliktů se smířícími rozhodci (ubrmány) měli stát Jindřich z Plavna a Jindřich z Metelska. Švamberkův roční hejtmanský plat byl 100 kop grošů, popř. obdobná částka, vyplacená v rýnských zlatých.¹¹⁶³

Výběr Švamberka jako ochránce Chebu nebyl náhodou. Švamberk byl mimo jiné držitelem od Chebu nepříliš vzdáleného hradu Kynžvartu, který se však již nacházel na českém území. První kontakty s Chebem navázal již za časů husitských válek. Současně byl hejtmanem plzeňského kraje a ochráncem klášterů v Teplé a Valdsasích, k nimž měl Cheb rovněž velmi blízké vztahy. Švamberka navíc roku 1446 jmenoval falckrabě Ota Mosbašský hejtmanem kraje před Českým lesem, tedy té části Horní Falce, přímo sousedící s územím pod nadvládou Chebu.¹¹⁶⁴ Smlouvu o ochraně Cheb se Švamberkem pravidelně obnovoval v letech 1441-1445 a 1447 (pokud existovala smlouva i z roku 1446, nedochovala se). V roce 1447 uzavřel Cheb se Švamberkem smlouvu na dva roky, v následujících letech se smlouva uzavřela opět na jeden rok, naposledy v roce 1452, kdy ji uzavřel Cheb nejen s Hynkem Krušinou, ale též s jeho synem

¹¹⁶² *Die Chroniken der Stadt Eger*, s. 231; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský I*, s. 500; Z. BERAN, *Landfrýdní hnutí*, s. 93.

¹¹⁶³ SOkA Cheb, fond Archiv města Cheb – listina inv. č. 470; J. JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice III.*, s. 24-25.

¹¹⁶⁴ Podrobně V. KNOLL, *Orlice a Labuť. Ochranné smlouvy pánů ze Švamberka a města Chebu v 15. století*, s. 178-179.

Bohuslavem.¹¹⁶⁵ Až 14. ledna roku 1454 definitivně končí série ochranných smluv českých šlechticů a říšských knížat s Chebskými. Uvedeného dne totiž mladý král Ladislav Chebským zakázal uzavírat další obranné smlouvy s Janem Braniborským a Švamberky.¹¹⁶⁶

¹¹⁶⁵ SOKA Cheb, fond Archiv města Cheb – listiny inv. č. 493, 502, 509, 514, 521, 540, 547, 553, 560, 567. Podrobněji V. KNOLL, *Orlice a Labuť*, s. 182.

¹¹⁶⁶ *Urkunden und Actenstücke*, s. 127-128.

Závěr

V rámci této práce jsme se zabývali vztahy české šlechty a Chebu na rozličných úrovních. V prvním a nejlépe poznatelném případě se jednalo o vztahy konfliktní, které mohly mít charakter drobné války (tzv. záští), popř. se konflikty řešily soudní cestou. Zatímco v prvním případě brali šlechtici právo do svých vlastních rukou a často neměli příliš velkou vůli k mírovému řešení konfliktu, ve druhém případě svěřovali řešení svých sporů třetí straně a snažili se věc vyřešit po dobrém. Starší německojazyčná i pozdější česká historiografie vnímala konflikty Chebu a české i lokální šlechty jako ojedinělé a kuriózní projevy rozpínavosti svébytného města na úkor okolních šlechticů. Již Josef Macek (v této souvislosti připomínající boje s Hynkem Pluhem z Rabštejna a Jorgem Zedwitzem) ovšem upozornil, že vnímat tyto konflikty samostatně a bez českého a říšského kontextu je poněkud zcestné.¹¹⁶⁷ Svým charakterem se válečné konflikty české šlechty a Chebských nijak výrazně neliší od jiných šlechtických válek, popř. válek šlechty s městy v rámci vlastního Českého království. Ve všech případech se jednalo o konflikty se šlechtici, držícími majetky v blízkých regionech, konkrétně na Loketsku a v Plzeňském a Žateckém kraji. Konflikt začínal zasláním odpovědního listu, býval vyplněn přepadáním venkovských majetků nepříteli a braním poddaných do zajetí a krádežemi a k ukončení konfliktu docházelo sepsáním listu mírného, popř. reversu nemsty (Urfehde). U některých konfliktů české šlechty a Chebu je ovšem obtížné stanovit jejich přesnou chronologii. Někdy nevíme, kdy konflikt začal, jindy kdy skončil a v ojedinělých případech zdánlivě opakovaných konfliktů si dokonce nemůžeme být jisti, zda se skutečně jedná o různá záští nebo pokračování jednoho a téhož. Konfliktní neválečné vztahy české šlechty a Chebu zpravidla řešil komorní soud v Praze.

Nekonfliktní vztahy se rekonstruují obtížněji, neboť na rozdíl od konfliktů se k nim dochovaly pouze fragmentární zmínky, na jejichž základě lze spíše jen tušit, o jak široké a mnohaúrovňové spektrum vztahů se jednalo. K těmto stykům Chebských a české šlechty nejčastěji docházelo na základě rozličných finančních a obchodních vztahů. Neméně důležitou úlohu však sehrálo rovněž to, že se mnozí čeští šlechtici snažili Cheb zapojit do sítě svých informátorů, spojenců a dodavatelů rozličných komodit, za což nabízeli své „přátelství“. Cheb rovněž často představoval pro českou šlechtu vzhledem ke své poloze ideální místo pro schůzky s velmoži z Říše. Mnohé roviny nekonfliktních vztahů nám vzhledem k formě komunikace

¹¹⁶⁷ F. KUBŮ – P. ŠEBESTA, *Politické a ekonomické vztahy města Chebu a okolní šlechty*, s. 163-173; srovnej J. MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471-1526) 3. Města*, s. 332.

prostřednictvím posílů s průvodními listy zůstanou bohužel utajeny. Neméně důležitou záležitostí v rámci vzájemné komunikace byl i jazyk užívaný v jejím rámci, jímž byla vedle němčiny často i čeština. To svědčí o vnímání Chebu českou šlechtou jakožto integrální části Zemí Koruny české. Vzhledem k dochovaným česky psaným konceptům odpovědí na listy české šlechty lze předpokládat, že obdobně sebe vnímali i samotní Chebští, byť v jejich případě je nutné podotknout, že jejich příslušnost více či méně k Čechům či k vlastní Říši se odvíjela od aktuální situace.

V rámci sociálních vazeb a společenských transferů nemáme s výjimkou rodu Pichelbergů doloženo, že by se jakýkoliv český šlechtic stal chebským měšťanem. Oproti tomu jsou nám známy případy, kdy česká šlechta proniká na chebský venkov a drží zde (v některých případech dokonce dědičně) rozličné statky. Jaká byla motivace přesunu konkrétních českých šlechticů na Chebsko nemůžeme až na výjimky určit. Výjimkami byli šlechtici, kteří zastávali v Chebu pflugárský úřad (Hynčík Pluh z Rabštejna a snad i Kryštof z Týna). Z rodů, původem českých, na Chebsku dlouhodobě sídlili pouze rytíři z Týna a Maleřikové z Hazlova. Daleko častější je varianta, kdy se příslušníci chebského patriciátu, popř. jejich blízcí příbuzní, dostávají do prostředí české šlechty a stávají se její součástí. Z prvé kategorie českých šlechticů, majících svůj původ v chebském prostředí, lze vyzdvihnout především rod Šliků, který se zásluhou „kancléře tří císařů“ Kašpara Šlika dostal na roveň aristokracie. Nutno však podotknout, že bylo zásluhou především Kašparova bratra Mateše a jeho synů, že se Šlikové mezi šlechtou udrželi, více se s ní provázali a následně se rozšířili do českého vnitrozemí. Druhou výše uvedenou kategorii příbuzných chebských měšťanů zastupuje rod Týřovských, u jehož počátků stál Jošt z Einsidle, původně písař Holických Šternberků, později královský sekretář a držitel královského hradu Týřova. Dle něj se pak nazývali jeho na Rakovnicku usedlí potomci. Svéráznou skupinou české šlechty chebského původu jsou potomci chebské ministeriality z rozrodu Kagerů – Štampachové, Globnárové a Planknárové a Hulerové. V případě Hulerů je obtížné rozhodnout, zda považovat jejich českou větev s ohledem na jejich majetky a postavení za šlechtu nebo měšťany. Problematickým rodem jsou Hertenberové, u kterých je jejich původ v chebské ministerialitě často zmiňován a zcela nepochybně byli s tímto prostředím provázáni, jejich původ je však nejednoznačný.

Někteří z českých šlechticů v Chebu působili z pověření českého krále v rámci výkonu úřadu pflugára a patrně sídlili v areálu chebského hradu. Měli pravomoci správní a soudní, a přestože se nám dochovala jména nositelů tohoto úřadu, o jejich samotném působení v Chebu máme pouze fragmentární zprávy.

Disertační práce si kladla za cíl být příspěvkem nejen na poli poznání regionálních dějin, ale i vztahů šlechty a měst obecně. Jak bylo naznačeno výše, některé jevy, které známe z jiných měst, u nichž byly jejich vztahy se šlechtou již studovány, zde nenalzáme nebo o nich nemáme doklady (např. držba domů českou šlechtou v Chebu, projevy šlechtické reprezentace v sakrálních prostorech), jiné se však nijak výrazně neliší od situací známých odjinud (např. války v celé své podobě, soudy, obchod, předávání informací, forma komunikace). Pokud se mi alespoň částečně podařilo odkrýt některé mechanismy fungování vztahů mezi sledovanými subjekty, které bude moci budoucí bádání využít v dalším výzkumu, pak tato práce splnila svůj účel.

Prameny a literatura

Archivní prameny

Haus-, Hof-und Staatsarchiv Salzburg, Erzstift (798-1806)

AUR 1382. Dostupné online: https://www.monasterium.net/mom/AT-HHStA/SbgE/AUR_1382.14/charter (25.8.2021).

Historický ústav AV ČR

Kartotéka Augusta Sedláčka.

Historisches Archiv des Germanischen Nationalmuseums

sign. Or. Pap. 1472 September 7. Dostupné online: http://ha.gnm.de/objekt_start.fau?prj=HA-ifaust&dm=Historisches+Archiv&ref=36720 (2.4. 2020).

Klaudyánova mapa z roku 1518. Dostupné online: <http://www.chartae-antiquae.cz/cs/maps/49559> (8. 2. 2021).

Knihovna Národního muzea

signatura VI F 43, Egerische Chronik,

http://v2.manuscriptorium.com/apps/main/index.php?request=request_document&docId=set20090818_181_30. (18.12.2018).

Národní archiv Praha

fond Archiv Koruny české, signatura 1623-1636. Dostupné online:

<https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/fond?block=55> (30. 5. 2021).

fond České gubernium - guberniální listiny (993-1526), signatura 137, dostupné online:

<https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/CGL/137/charter> (9. 11. 2019).

SOA Praha

fond Velkostatek Mníšek pod Brdy, listina 1. Dostupné online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-SOAPraha/VS-Mnisek/1/charter> (21. 7. 2020)

SOA Třeboň

fond Cizí rody II. Registratura, karton 150, signatura Vřesovec z Vřesovic.

fond Historica Třeboň, 1216–1659 (1696). <https://digi.ceskearchivy.cz/123583> (24. 4. 2021).

SOA Zámorsk

fond Rodinný archiv Šliků, inv. č. 204, sign. IV.1, kart. 22. Dostupné online:
</mom/IlluminierteUrkunden/1416-08-13_Zamorsk/charter> (24. 8. 2020).

SOkA Cheb

- fond Archiv města Cheb, kart.1, fasc.1.
- fond Archiv města Cheb, kart. 2, fasc. 2.
- fond Archiv města Cheb, kart.3, fasc.3.
- fond Archiv města Cheb, kart. 4, fasc. 4.
- fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 5.
- fond Archiv města Cheb, kart. 5, fasc. 6.
- fond Archiv města Cheb, kart 6, fasc. 8.
- fond Archiv města Cheb kart. 445, fasc. 649.
- fond Archiv města Cheb, kart. 472, fasc. 645.
- fond Archiv města Cheb, kart. 473, fascikl 646.
- fond Archiv města Cheb, kart. 474, fasc. 647.
- fond Archiv města Cheb, kart. 475, fasc. 649.
- fond Archiv města Cheb, kart. 479, fasc. 653.
- fond Archiv města Cheb, kart. 481, fasc. 655.
- fond Archiv města Cheb, kart. 482, fasc. 656.
- fond Archiv města Cheb, kart. 484, fasc. 660.
- fond Archiv města Cheb, kart, 485, fasc. 661.
- fond Archiv města Cheb, kart, 485, fasc. 662.
- fond Archiv města Cheb, kart. 486, fasc. 663.
- fond Archiv města Cheb, kart. 486, fasc. 664.
- fond Archiv města Cheb, kart. 491, fasc. 673.
- fond Archiv města Cheb, kart. 492, fasc. 675.
- fond Archiv města Cheb, kart. 501, fasc.691.
- fond Archiv města Cheb, kart. 502, fasc. 693.
- fond Archiv města Cheb, kart. 505, fasc. 697.
- fond Archiv města Cheb, kart. 508, fasc. 701.
- fond Archiv města Cheb, kart. 511, fasc. 708.

fond Archiv města Cheb, kart. 513, fasc. 710.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 446.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 447.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 462.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 470.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 493.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 502.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 509.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 514.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 521.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 540.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 547.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 553.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 560.
fond Archiv města Cheb, listina inv. č. 567.

SOkA Sokolov

fond Archiv města Loket, signatura 506, Kronika 1471-1504. Dostupné online
<http://www.portafontium.eu/chronicle/soap-so/00506-mesto-loket-1471-1504> (31. 9. 2020).

Staatsarchiv Amberg

fond Kloster Waldsassen Urkunden. <https://www.portafontium.eu/> (24. 4. 2021).

Edice

Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské z archivův domácích i cizích sebrané I–XXXVII, František Palacký – Josef Kalousek – Jaromír Čelakovský – Gustav Friedrich (edd.), Praha 1840-1941.

Archivum Coronae Regni Bohemiae II., Venceslaus Hrubý (ed.) Praha 1928.

Botenbuch der Bruderschaft St. Christoph auf dem Arlberg. Tiroler Handschrift „Codex Figdor“, Eduard Widmoser – Werner Köfler (edd.), Innsbruck – München 1976, folio 37.

Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege, Karl Siegl (ed.), in: Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens. 22, 1918, s. 15-73, s. 167-196; 23, 1919, s. 1-38.

Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae II., Gustav Friedrich (ed.), Praga 1912.

Codex Diplomaticus Saxoniae Regiae I, B 2, Otto Posse – Hubert Ermish (edd.), Leipzig 1902.

Codex Iuris Municipalis I – IV., J. Čelakovský – Gustav Friedrich – Antonín Haas (edd.), Praha 1886-1961.

Das Elbogener Urbar der Grafen Schlick von 1525, Rudolf Schreiber (ed.), Prag 1935.

Das Saalbuch der Egerer Klarissinnen v. J. 1476 im Egerer Stadtarchiv, Karl Siegl (ed.), Prag 1905.

Des Corporis Juris Feudalis Germanici Tomus II., Johann Christian Lünig (ed.), Franckfurt am Mayn 1727.

Desky dvorské Království českého VII. První kniha půhonná z let 1383–1407, Gustav Friedrich (ed.), Praha 1929.

Desky dvorské Království českého VIII. Druhá kniha půhonná z let 1407-1530, Gustav Friedrich (ed.), Praha 1944.

Desky zemské království českého I. Kvaterny trhové 1. Kvatern trhový běžný černý od léta 1541-1542, Anna Vavroušková (ed.), Praha 1941.

Deutsche Reichsakten unter König Wenzel II. 1388-1397, Julius Weizsäcker (ed.), München 1873.

Deutsche Reichsakten XII. unter Kaiser Sigmund (1435-1437), Gustav Beckmann (ed.), Gotha 1901.

Die Chroniken der deutschen Städte von 14. bis in's 16. Jahrhundert II., Karl von Hegel (ed.), Leipzig 1864.

Die Chronik der Stadt Elbogen (1471-1504), Ludwig Schlesinger (ed.), Prag 1879.

Die Chroniken der Stadt Eger, Heinrich Gradl (ed.), Prag 1884.

Die Selbstbiographie Christophs von Thein. 1453-1516, Adam Wolf (ed.), in: Archiv für österreichische Geschichte 53, Wien 1875, s. 105-123.

Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds, ed. Wilhelm Altmann, Berlin 1893.

Knihy chebské zemské berně z let 1438 a 1456 (= Libri civitatis X), Tomáš Klír – Martin Hůrka, Wolfgang Janka – Hana Pátková – Dana Vodáková (edd.), Praha – Ústí nad Labem 2016.

Kronika Bartoška z Drahonic, Jaroslav Goll (ed.), in: FRB V., Praha 1893, s. 589-628.

Kronika Pulkavova, in: FRB V., Josef Emler – Jan Gebauer (edd.), Praha 1893, s. 1-326.

- Letopis žďárský větší*, Josef Emler (ed.) in: FRB II, Praha 1874, s. 521-557.
- Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim I./2*, Josef Emler (ed.), Praga 1874.
- Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim II.*, Franciscus Antonius Tingl (ed.), Praga 1868.
- Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim VII.*, Josef Emler (ed.), Praga 1886.
- Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber IV.*, Clemens Borový (ed.), Praga 1883.
- Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber VI.*, Antonius Podlaha (ed.), Praga 1927.
- Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka IV. 1449-1462*, Blažena Rynešová - Josef Pelikán (edd.), Praha 1954.
- Matrikel der Universität Leipzig I., Die Immatrikulationen von 1409–1559. Codex Diplomaticus Saxoniae II. 16*, Georg Erler (ed.), Leipzig 1895.
- Monumenta Egrana. Denkmäler des Egerlandes als Quelle für dessen Geschichte, Bd. 1: 805–1322*, Heinrich Gradl (ed.), Eger 1886.
- Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila*, Bohumil Havránek – Jiří Daňhelka (edd.), Praha 1958.
- Ottokars Österreichische Reimchronik*, Joseph Seemüller (ed.), Hannover 1890.
- Quellen zur Oberpfälzer Siedlungsgeschichte II. Älteste Leuchtenberger Lehenbuch*, Georg Völkl (ed.), in: Verhandlungen des Historischen Vereines für Oberpfalz und Regensburg 96, s. 277-404.
- Petra Žitavského Kronika zbraslavská*, in: FRB IV., Josef Emler (ed.), Praha 1884, s. 1-337.
- Písemné prameny k dějinám hradu Kašperka (do počátku 17. století)*, Tomáš Velička (ed.), Kašperské Hory 2017.
- Popravčí kniha pánů z Rožmberka*, František Mareš (ed.), Praha 1878.
- Prokopa písaře novoměstského staročeská Ars dictandi*, František Mareš (ed.), Praha 1900.
- Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae I. – V./2.*, Karel Jaromír Erben – Josef Emler – Jiří Spěváček (edd.), Praha 1855-1960.
- Regesta Imperii Online. Dostupné online: <http://www.regesta-imperii.de> (27.02.2021).
- Regesta Imperii IV. Lothar III. und ältere Staufer 1125-1197. 2. Abt.: Die Regesten des Kaiserreichs unter Friedrich I. 1152 (1122) - 1190. 3. Lief.: 1168-1180*, Johann Friedrich Böhmer – Ferdinand Opll (edd.), Wien – Köln – Weimar 2001.

Regesta imperii V. 1 [1], Die Regesten des Kaiserreichs unter Philipp, Otto IV., Friedrich II., Heinrich (VII.), Conrad IV., Heinrich Raspe, Wilhelm und Richard 1198-1272 1. Kaiser und Könige, Johann Friedrich Böhmer (ed.), Wien 1881.

Regesta imperii VIII. Karl IV. (1346–1378), Johann Friedrich Böhmer – Eberhardt Holtz (edd.), Berlin 2013-2015, s. 1681, dostupné online: http://www.regesta-imperii.de/fileadmin/user_upload/downloads/ri_viii_karliv_holtz_2015.pdf (8.12.2019).

Regesta Imperii XI. Die Urkunden Kaiser Sigismund (1410-1437), Band II., Wilhelm Altmann (ed.), Innsbruck 1897-1900.

Regesta sive Rerum Boicarum Autographa ad annum usque MCCC. e Regni Scriniis fideliter in summas contracta IX, Karl Heinrich von Lang (ed.), München 1843.

Reliquiae tabularum terrae II., Josef Emler (ed.), Praha 1872.

Staré letopisy české z Vratislavského rukopisu, František Šimek (ed.), Praha 1937.

Stař letopisowé češtj od roku 1378 do 1527 čili pokračowanj w kronikách Přibjka Pulkawy a Beneše z Hořowic, z rukopisů starých wydané, František Palacký (ed.), Praha 1829.

Středověké listy ze Slovenska. Sbíрка listů a listin, psaných jazykem národním, Václav Chaloupecký (ed.), Bratislava – Praha 1937.

Über Formelbücher zunächst in Bezug auf böhmische Geschichte II., Franz Palacky (ed.), Prag 1847.

Urkunden und Actenstücke zur österreichischen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrichs III. und König Georgs von Böhmen (1440-1471), Adolf Bachmann (ed.), Wien 1879 (FRA XLIII).

Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbärländer im Zeitalter Georg's von Podiebrad (1450-1471), Franz Palacky (ed.), Wien 1860 (FRA XX).

Výbor české literatury doby husitské II., Bohumil Havránek – Josef Hrabák – Jíří Daňhelka (edd.), Praha 1964.

Zbytky register králův Římských a Českých 1361–1480, August Sedláček (ed.), Praha 1914.

Literatura

ANDERLE Jan – KNOLL Vilém, *Dějiny a stavební vývoj hradu, zámku a zámeckého kostela ve Starém Hrozňatově (Kinsbergu)*, in: Průzkumy památek 16, č. 1, 2009, s. 17-44.

ANONYM, *Konobřez*, in: Ottův slovník naučný 14, Praha 1899, s. 718.

ANONYM, *Planknár z Kynšperka*, in Ottův slovník naučný 19, Praha 1902, s. 839

ANONYM, *Výšinné opevněné sídliště - hradiště a městiště Kolová, archeologické stopy*.

Dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz/vysinne-opevnene-sidliste-hradiste-a-mestiste-kolova-archeologicke-stopy-20567877> (27. 7. 2021).

BACHMANN Adolf, *Böhmen und seine Nachbarländer unter Georg von Podiebrad 1458-1461 und des Königs Bewerbung um die Deutsche Krone: Ein Beitrag zur Geschichte der Versuche einer Reichsreform im XV. Jahrhunderte*, Prag 1878.

BALÁŠOVÁ, *Kultura luterské šlechty v severozápadních Čechách na příkladu Štampachů ze Štampachu*, in: Ústecký sborník historický 2005, s. 121-153.

BALETKA Tomáš, *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa*, Praha 2003.

BERAN Zdeněk, *Boleslavský landfrýd 1440-1453: krajský landfrýdní spolek v pohusitských Čechách*, České Budějovice 2011.

BÁRTA Stanislav, *Zástava Lokte pro Půtu z Ilburka v říjnu 1426 aneb pátrání po jednom "ztraceném" originálu Zikmundovy zástavní listiny*, in: Datum per manus: přátelé, kolegové a žáci Zbyňku Svitákovi k 60. narozeninám, Brno 2015, s. 191-208.

BÁRTA Stanislav, *Zástavní listiny Zikmunda Lucemburského na církevní statky (1420-1437)*, Brno 216.

BARTOŠ František Michálek, *Čechy v době Husově 1378-1415*, Praha 1947.

BARTOŠ František Michálek, *Konec dvou hejtmanů sirotčího bratrstva*, in: Jihočeský sborník historický 32, 1963, č. 3-4, s. 182-187.

BAUDISCH Pavel, *Šlikové a Loketský kraj. Vývoj rodových a zástavních držav od roku 1485 do poloviny 16. století*. Nепublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 2009.

BERAN Petr, *O zámku Hartenberk v Hřebenech*, Sokolov 1992.

BERAN Zdeněk, *Katolické panstvo na dvoře Jiřího z Poděbrad: procesy vzájemné konvergence a divergence*, in: MHB 17, č. 2, 2014, s. 37-75.

BERAN Zdeněk, *Landfrýdní hnutí v českých zemích. Snahy o zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti ve středověké společnosti*, České Budějovice 2014.

- BERAN Zdeněk, *Mír, válka a násilí v právním a společenském vědomí české nobility v poděbradské době*, in: Zdeněk Beran – Martin Šandera (edd.), *Poděbradská éra v zemích České koruny*, Praha 2016, s. 125-131.
- BERAN Zdeněk, *Poslední páni z Michalovic. Jan IV. († 1435/1436) a Jindřich II. († 1468)*, České Budějovice 2010.
- BERAN Zdeněk, *Válka a násilí jako sociální kód české pozdně středověké šlechty*, in: ČČH 115, č. 2 (2017), s. 319-345.
- BERÁNEK Karel, *Několik poznámek k česky psaným listinám a listům Jiřího z Poděbrad*, in: *Zprávy chebského muzea a okresního archivu* 2/1983, s. 41-43.
- BERGER Adolf, *Eine Episode aus der Geschichte von Petschau*, in: *MVGDB* 10, 1872, s. 1-21.
- BERNAU Friedrich, *Album der Burgen und Schlösser im Königreiche Böhmen. Bd. 1. - 2.*, Saaz 1881.
- BERNAU Friedrich, *Studien und Materialien zur Spezialgeschichte und Heimatskunde des deutschen Sprachgebiete in Böhmen und Mähren*, Prag 1903.
- von BEZOLD Friedrich, *König Sigmund und die Reichskriege gegen die Husiten III.*, München 1877.
- BLÁHOVÁ Marie, *Autobiografie v českém středověku*, in: *Historická sociologie* 2/2016, s. 51-74.
- BLÁHOVÁ Marie, *Christoph of Týn*, in: R. G. DUNPHY (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, Brill – Leiden – Boston 2010, s. 274.
- BLÁHOVÁ Marie, *Obnovení lenního svazku šestnácti měst a hradů v Horní Falci k České koruně na podzim roku 1509. Osobní vzpomínky diplomata a tlumočnicka*, in: Jiří Mikulec J. – Miloslav Polívka (edd.), *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka. sv. I.*, Praha 2007, s. 133-136.
- BOBKOVÁ Lenka, *Česká koruna mezi králem a stavy*, in: Pavlína CERMANOVÁ – Robert NOVOTNÝ – Pavel SOUKUP, *Husitské století*, Praha 2014, s. 175-188.
- BOBKOVÁ Lenka, *Chebsko za vlády Lucemburků*, in: *Notthaffti v Čechách a v Bavorsku – Auf den Spuren eines Adelsgeschlechts - Die Notthaffte in Böhmen und Bayern – Katalog zur gleichnamigen Ausstellung im Regionalmuseum Eger (Cheb) und im Egerland-Museum Marktredwitz*, Cheb 2006, s. 147-157.
- BOBKOVÁ Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české IV.a 1310-1402*, Praha – Litomyšl 2003.
- BONDY Bohumil – DVORSKÝ František, *K historii Židů v Čechách, na Moravě a v Slezsku 906 až 1620 I. 906-1576*, Praha 1906.

- BOOCKMANN Andrea, *Fehde*, in: Lexikon des Mittelalters IV. Erzkanzler bis Hiddensee, München 2003, s. 333-334.
- BOOCKMANN Hartmut, *Die Stadt im späten Mittelalter*, München 1986.
- BOROVSKÝ Tomáš, *Správa města a radní vrstva v předhusitské Kutné Hoře*, in: Historie 1996: celostátní studentská vědecká konference, Hradec Králové, 26.-28. 11. 1996, Hradec Králové 1997 s. 59-83.
- BOROVSKÝ Tomáš, *Venkovské statky kutnohorských měšťanů v předhusitském období*, in: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: řada historická (C) 47, č. 45, (1999,) s. 65-78.
- BORŮVKA Vlastimil, *Genealogie rodu pánů z Kolovrat*, Praha 1992.
- BOUBÍN Jaroslav, *Nižší šlechta a vznik Zelenohorské jednoty*, in: ČČH 88, č. 3, 1990, s. 351-355.
- BOUBÍN Jaroslav, *Vznik panských jednot*, in: Mediaevalia Historica Bohemica 1 (1991), s. 217-230.
- BOUBÍN Jaroslav, *Vyšší šlechta a český stát v době poděbradské*. Nepublikovaný rukopis disertační práce obhájené na Ústavu Československých a světových dějin, Praha 1988.
- BOUKAL Jan, „*Bratřie z Falknova*“ v česky psané listině z chebského archivu z roku 1439. *Příspěvek k dějinám češtiny jako jazyka komunikace v pozdním středověku*, in: Sokolovsko 8, 2017, č. 2., 6-7.
- BOUKAL Jan, *Elpognárové z Dolního Šenfeldu. Zapomenutý šlechtický rod z Loketska*, in: Sokolovsko 7, 2016, č. 2, s. 7-8.
- BOUKAL Jan, *Habart z Hertenberka - družiník Bořivoje ze. Svinař a krále Václava IV.*, in: Sokolovsko 5, č. 1, 2014, s. 17-19.
- BOUKAL Jan, *Hertenberkové ve středověku a na prahu raného novověku. Příspěvek k poznání dějin rytířského rodu z Loketska*. Nepublikovaný rukopis Klausurní práce obhájené na FF UK, Praha – Sokolov 2015.
- BOUKAL Jan, *Jakoubek z Vřesovic († 1462). Cesta chudého moravského šlechtice k vládě nad severozápadní Čechami*, České Budějovice 2016.
- BOUKAL Jan, *Listy křivoklátského hejtmána Jiříka Bírky z Násilé z chebského archivu*, in: Věstník Musejního spolku král. města Rakovníka a okresu rakovnického 54, 2016, s. 41-46.
- BOUKAL Jan, *Oповědní list budějovického a plzeňského hejtmána Jana Planknára z Kynšperka městu Cheb z roku 1478*, in: Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 54/1, 2017, s. 20-24.

- BOUKAL Jan, *Po stopách rodu s rybou v erbu: 1. část. Plikové a Šnoblové z Plikenštejna*, in: Sokolovsko 9, 2018, č. 2, s. 2-4.
- BOUKAL Jan, *Po stopách rodu s rybou v erbu: 2. část. Hýzrlové z Chodů*, in: Sokolovsko 10, 2019, č. 1, s. 2-3.
- BOUKAL Jan, *Po stopách rodu s rybou v erbu: 3. část. Reissengrünerové, Winklerové a Püchelbergerové*, in: Sokolovsko 11, 2020, č. 2, s. 2-3.
- BOUKAL Jan, *Počátky rodu erbu půlměsíce. Rytíři z Vřesovic v pozdním středověku*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 2015.
- BOUKAL Jan, *Renesanční náhrobník Jiřího z Týna ve zdi kostela sv. Jiljí v Lomnici*, in: Sokolovsko 5, 2014, č. 2., s. 35-39.
- BOUKAL Jan, *Rytíř Kryštof z Týna. Diplomat a válečník pozdního středověku*. Nepublikovaný rukopis bakalářské práce obhájené FF UK, Praha 2013.
- BOUKAL Jan, *Rytíř Kryštof z Týna - život válečníka a diplomata na sklonku středověku*, in: Sokolovsko 4, 2013, č. 3, s. 15-17.
- BOUKAL Jan, *Sídlo rytíře Kryštofa z Týna. Hrad Starý Hrozňatov na počátku 16. století*, in: Hláska. Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka XXVI, č. 4., 2015, 49-51.
- BOUKAL Jan, „*Ten lid pěší z královských měst vedl a při nich v pavézách zavřev se, od Turkův zabit s jinými*“ *Podkomoří Jakub Kyšperský z Vřesovic na Valči († 1526)*, in: Sborník muzea Karlovarského kraje 24/2016, s. 45-58.
- BOUKAL, *Tvrz Boučí (Pichelberk)*, in: Hláska. Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka XXVIII, č. 2, 2017, s. 20-22.
- BROMOVÁ Veronika, *Staročeské listy příměrie*, in: Vladimír P. POLÁCH (ed.), *Jazyková interakce a jazykové rozhraní a strategie "cutting-edge": sborník příspěvků z 8. mezinárodní konference Setkání mladých lingvistů, konané na Filozofické fakultě Univerzity Palackého ve dnech 14.-16. května 2007, Olomouc 2008*, s. 34-44.
- BROMOVÁ Veronika *Textová struktura nejstarších českých listin se zvláštním zřetelem k vývoji formuláře*, Brno 2009.
- BRUNNER Otto, *Land und Herrschaft: Grundfragen der territorialen Verfassungsgeschichte Südostdeutschlands im Mittelalter*, Wien – Wiesbaden 1959.
- BUCHTELE Zdeněk – BOUČEK Pavel, *Osudy hradu Vildštejn ve Skalné a hradu Starý Rybník*, Velká Hleďsebe 2007.
- BYSTRICKÝ Vladimír, *Západní Čechy v husitských válkách*, České Budějovice 2013.
- CONTAMINE Philippe, *Válka ve středověku*, Praha 2004.
- ČÁDA František, *Ležení podle českého práva zemského (k osobní exekuci II.)*, Praha 1922.

- ČECHURA Jaroslav – STACHUROVÁ KUCROVÁ Veronika – VLASÁKOVÁ Zuzana, *Smiřičtí. Krátké dějiny úspěšného rodu*, Praha 2018.
- ČELAKOVSKÝ Jaromír, *O domácích a cizích registrech zvláště o registrech české a jiných rakouských dvorských kanceláři*, Praha 1890.
- ČORNEJ Petr, *Poznámky k vydávání starších česky psaných listů (14. – 16. století)*, in: Česká literatura. Časopis pro literární vědu. 37, č. 1, 1989, 1-15.
- ČORNEJ Petr – BARTLOVÁ Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české VI. 1437-1526*, Praha Litomyšl 2007.
- DALÍK Jiří, *Lapkovská družina Zdeňka Malovce z Chýnova*, in: Jihočeský sborník historický 62, 1993, s. 1993.
- DEMSKI Rainer, *Adel und Lübeck: Studien zum Verhältnis zwischen adliger und bürgerlicher Kultur im 13. und 14. Jahrhundert*, Frankfurt am Main 1996.
- DIETL Hans Werner, *K dějinám zřícenin hradu Kynžvartu*, in: Sborník chebského muzea 1997, Cheb 1998, s. 176-183.
- DURDÍK Tomáš, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000.
- DVORSKÝ František, *O starožitném panském rodě Benešoviců. Část I, O Benešovicích – vyjímaje rod pánů z Kravař*, Brno 1907.
- DVORSKÝ František, *O starožitném panském rodě Benešoviců. Část II, O rodě pánů z Kravař*, Brno 1910.
- DVOŘÁK Max, *Die Fälschungen des Reichskanzlers Kaspar Schlick*, in: Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 22, 1901, s. 51–107.
- DVOŘÁKOVÁ Daniela, *Kůň a člověk v středověku. K spolužití člověka a koňa v Uhorskom kráľovstve*, Budmerice 2007.
- DVOŘÁKOVÁ Daniela, *Rytier a jeho kráľ: Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský. Sonda do života stredovekého uhorského šľachtica s osobitným zreteľom na územie Slovenska*, Budmerice 2003.
- ELBEL Petr, *Pravé, věrné a křesťanské příměří. Dohody o příměří mezi husity a stranou markraběte Albrechta na jižní Moravě*, Brno 2016.
- ELBEL Petr – ZAJIC Andreas, *Die zwei Körper des Kanzlers? Die "reale" und die "virtuelle" Karriere Kaspar Schlicks unter König und Kaiser Sigismund - Epilegomena zu einem alten Forschungsthema III.*, in: Mediaevalia Historica Bohemica 16, č. 2, 2013, s. 73-157.
- FALTENBACHER Heike, *Eger als antihussitisches Zentrum und als Verhandlungsort während des Basler Konzils*, in: Franz MACHILEK (ed.) *Die hussitische Revolution. Religiöse, politische und regionale Aspekte*, Köln 2012, s. 143-162.

- FELCMAN Ondřej – FUKALA Radek a kolektiv, *Poděbradové: Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008.
- FIALA Jaroslav, *Staré cesty a celnice na Karlovarsku*, in: Historický sborník Karlovarska IV, Karlovy Vary 1996, s. 5-27.
- FIALOVÁ Vlasta, *Dva opovědné listy z XV. století*, in: Naše Valašsko V, č. 1, 1939, 6-9.
- FIALOVÁ Vlasta, *Lukrecie Nekšovna z Landeku: první manželka Albrechta z Valdštejna*, in: Český časopis historický 40, č. 1, 1934, s. 125-136.
- FISCHER Rudolf, *Das „Alte Schloss“ und die Ritter von der Kager*, in: Unser Egerland 42, 1938, s. 3-6.
- FLEIßNER Karl, *Dějiny města Žlutice v chronologickém podání*, Žlutice 2012.
- FRANCEK Jindřich, *24.10.1517. Svatováclavská smlouva. Urození versus neurození*, Praha 2006.
- FRIDRICH Hynek, *Žďárští ze Žďáru. Osudy šlechtického rodu na Kladensku*, Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 2008.
- GNIRS Anton, *Topographie der historischen und Kunst-Denkmale in Böhmen von der Urzeit bis zur Mitte des XIX. Jahrhunderts. XLIII, Der politische Bezirk Elbogen*, Prag 1929.
- GRADL Heinrich, *Aus dem Egerer Archive. Beiträge zur Geschichte Böhmens und Reiches unter Karl, Wenzel und Sigmund*, in: MVGDB 28, 1889/1890, s. 180-192, 384-391.
- GRADL Heinrich, *Beiträge zur Geschichte Nordwestböhmens*, in: MVGDB 21, 1883, s. 158–173, 318–329; MVGDB 26, 1888, s. 266–282.
- GRADL Heinrich, *Das Buch der Gebrechen am Egerer Schöffengericht*, in: Archiv für Geschichte und Altertumskunde von Oberfranken. Band 15/2. Bayreuth 1882, s. 215-275.
- GRADL Heinrich, *Geschichte des Egerlandes bis 1437*, Prag 1893.
- GRADL Heinrich, *Die Irrlehre der Wirsperger*, in: MVGDB 4/19, 1881, s. 270-279.
- GRADL, *Die Minderung des Egerlandes*, in: Archiv für Geschichte und Altertumskunde von Oberfranken 15. Band 3. Heft, Bayreuth 1883, s. 1-89.
- GRADL Heinrich, *Eger und Heinrich von Plauen 1451-1454*, in: MVGDB 19, 1881, s. 198-214.
- GRADL Heinrich, *Materialien zur Geschichte Ascher Gebiets*, in: MVGDB 20, 1881, s. 87-97.
- GRADL Heinrich, *Regesten der von Zedtwitz*, in: Vierteljahrsschrift für Heraldik, Sphragistik und Genealogie Bd. 12 (1884), s. 20-72.

- GRADL Heinrich, *Zur ältesten Geschichte der Schlick*, in: Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft Adler in Wien, XVI. Jahrgang der Zeitschrift, XIII. des Jahrbuches, Wien 1886, s. 1-26.
- GRADL Heinrich, *Zur Herkunft der Schlicke*, in: MVGDB 20, 1882, s. 347-351.
- GRUNT František, *Bratři Kolovratové v husitské revoluci. Cesta rodové politiky mezi katolíky a kališníky*, in: Dějiny a současnost 5/2003, s. 29-32.
- GRUNT František, *Počátky a vzestup pánů z Kolovrat v západních Čechách*, in: Minulostí Západočeského kraje 37, 2002, 7-23.
- GÜNZL Hildegard, *Eger und das Reich in den Hussitenwirren 1420-1427*, Nепublikovaný rukopis disertační práce obhájené na pražské německé univerzitě (Deutsche Universität in Prag, Philosophischen Fakultät), Prag 1938.
- HALLA Karel – STARK Harald– DITTMAR Volker (edd.), *Po stopách šlechtického rodu Notthafftů - Notthaffti v Čechách a v Bavorsku: Auf den Spuren eines Adelsgeschlechts - Die Notthaffe in Böhmen und Bayern*, Cheb 2006.
- HALLWICH Hermann, *Jakaubek von Wřesowitz. Ein Beitrag zur Geschichte der husitischen Bewegung*, in: MVGDB 4, 1866, s. 33-51.
- HASIL Jan, *Historické Chebsko – uměle zkonstruovaný historický region?*, in: Sborník Muzea Karlovarského kraje 21 (2013), s. 7-18.
- HASIL Jan, *Chebsko a Horní Franky – kontaktní region Franské říše a západních Slovanů*, in: Robert Šimůnek (ed.), *Regiony – časoprostorové průsečíky? Historická geografie, Supplementum 2*, Praha 2008, s. 77-97.
- HASIL Jan, *Chebsko v raném středověku. Archeologie střeoevropského regionu v 7. – 12. století*, Praha 2018.
- HASIL Jan, *Raně středověké osídlení Chebska*, in: *Studia Mediaevalia Pragensia* 9, 2010, s. 7-73.
- HAVRÁNEK Bohuslav – HRABÁK Josef, *Výbor české literatury od počátků po dobu Husovu*, Praha 1957.
- HAVRÁNEK Bohuslav – HRABÁK Josef – DAŇHELKA Jiří, *Výbor české literatury doby husitské II.*, Praha 1964.
- HEBER Franz Alexander, *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser I-7*, Prag 1844–1849.
- von HECKEL Max, *Geschichte der Familie Heckel*, in: *Verhandlungen des Historischen Vereins für Oberpfalz und Regensburg* 42, Regensburg 1888, s. 87-257.
- HECHBERGER Werner, *Adel im fränkisch-deutschen Mittelalter. Zur Anatomie eines Forschungsproblems*, Ostfildern 2005.

- HEJNIC Josef – POLÍVKA Miloslav, *Plzeň v husitské revoluci*, Praha 1987.
- HEYMANN Frederick G., *George of Bohemia. King of heretics*, New Jersey 1965.
- HLAVÁČEK, *Studie k diplomatice Václava IV. 6, Relátoři listin Václava IV. a královská rada*, in: *Československý časopis historický* 11, č. 2, 1963, s. 198-225.
- HLAVÁČEK Ivan – KAŠPAR Jaroslav – NOVÝ Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002.
- HLEDÍKOVÁ Zdeňka, *Erkinger ze Seinsheimu a husitské Čechy*, in: *Soudce smluvený v Chebu. Sborník příspěvků přednesených na sympoziu k 550 výročí*, Cheb 1982, s. 79-87.
- HLEDÍKOVÁ Zdeňka, *Loketský spor se Šliky v osmdesátých letech 15. století*, in: *Mediaevalia Historica Bohemica* 14, č. 2, 2011, s. 113-146.
- HLEDÍKOVÁ Zdeňka – JANÁK Jan – DOBEŠ Jan, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2005.
- HOFFMANN František, *K povaze drobné války, záští a násilných činů před husitskou revolucí*, in: *Pocta akademiku V. Vaněčkovi k 70. narozeninám*, Praha 1975, s. 55–75.
- HOFFMANN František, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009.
- HOLEČEK Jindřich, *Příspěvky k metodologickým aspektům výzkumu české šlechty v období husitské revoluce. Marxistická nobilitologie, její metody a techniky*, in: *Ústecký sborník historický* 1979, Ústí nad Labem 1979, s. 83-106.
- HOLÍK Ladislav, *Hrad Borschengrün a jeho sídelně historické souvislosti*, in: *Studia Mediaevalia Pragensia* 5, Praha 2005, s. 125-163.
- HOLÝ Vladimír, *Růst a rozklad rodového majetku Švihovských z Rýzemberka a pánů z Rožmitálu*, in: *Minulostí Plzně a Plzeňska III*, 1960, 45–79.
- HOSÁK Ladislav, *Páni z Landštejna a na Bystřici*, in: *Heraldika a genealogie* 28, č. 3-4, 1995, s. 129-132.
- HOSÁK Ladislav, *Páni z Lichtenburka na Bítově, Cornštejně a Vranově*, in: *Jižní Morava* 4, 1968, s. 59-67.
- HOSÁK Ladislav, *Moravská větev pánů z Cimburka*, in: *Vlastivědný věstník moravský* Roč. 22, č. 1, 1970, s. 77-79.
- HRDLIČKA Vojtěch, *Vývoj valdsaského kláštera od jeho založení do r. 1420 ve vztahu k českým panovníkům a cisterciáckému řádu*. Nepublikovaný rukopis bakalářské práce obhájené na FF UK, Praha 2016.
- HROCH Miroslav, *Úvod do studia dějepisu*, Praha 1985.
- CHALOUPECKÝ Václav, *Kdo vymohl Čechům dekret Kutnohorský*, in: *Český časopis historický* 48-49, č. 1, 1949, s. 14-29.

- CHARVÁTOVÁ Kateřina, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420 III. Kláštery na hranicích a za hranicemi Čech*, Praha 2009.
- IWAŃCZAK Wojciech, *Po stopách rytířských příběhů. Rytířský ideál v českém písemnictví 14. století*, Praha 2001.
- JAN Libor, *K počátkům české šlechty. Družina, beneficium, pozemkové vlastnictví*, in: Šlechta, moc a reprezentace ve středověku, Praha 2007, s. 45-52.
- JANÁČEK Josef, *Valdštejn a jeho doba*, Praha 1978.
- JANIŠ Dalibor, *Odpověď (záští) a normativní zakotvení nepřátelství a svépomoci v českém a moravském zemském právu ve 14. až 17. století*, in: Časopis Matice moravské Brno 136, č. 2, 2017, s. 235-268.
- JÁNSKÝ Jiří, *Albrechtický újezd premonstrátského kláštera ve Windbergu a páni Švihovští z Rýzemberka jako jeho dědiční ochranní fojti*, in: Vlastivědný sborník Muzea Šumavy 10, 2018, s. 99-143.
- JÁNSKÝ Jiří, *Dobrohostové z Ronšperka a na Poběžovicích, rod erbu berana*, Domažlice 2013.
- JÁNSKÝ Jiří, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, Domažlice 2009.
- JÁNSKÝ Jiří, *Kdo byl rytíř Kamrovec?*, in: Hláska: zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka 21, č. 4, 2010, s. 52-54.
- JÁNSKÝ Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice I.-V.*, Domažlice 2001-2005.
- JÁNSKÝ Jiří, *Páni z Rýzemberka, Skály a Švihova. Díl I. Držitelé hradů a panství Zbiroh, Rýzemberk, Skála, Švihov, Rabí, Přeštice, Horažďovice, Prácheň, Velký Bor, Osvračín, Střela, Klenová, Roudnice, Dobříš, Karlštejn, Sázavský klášter, Červené Poříčí, Nalžovy, Pušperk a jiných statků*, Domažlice 2020.
- JÁNSKÝ Jiří, *Páni z Rýzemberka, Skály a Švihova. Díl II. Držitelé zámků, tvrzí a panství Horažďovice, Nalžovy, Sázavský klášter, Dolany, Velhartice, Úsilov, Príchovice, Přeštice, Nové Dvory, Velký Bor, Malý Bor, Lažany, Skočice, Čachrov a dalších statků*, Domažlice 2021.
- JÁNSKÝ Jiří, *Páni ze Švamberka. Pětisetletá sága rodu s erbem labutě*, Domažlice 2006.
- JÁNSKÝ Jiří, *Protiměstské opovédnické družiny v jižních a jihozápadních Čechách v letech 1514-1534*, in: Tábořský archiv: sborník Okresního archivu v Táboře 5, 1993, s. 63-135.
- JÁNSKÝ Jiří, *Rytíř Přibík Klenovský z Klenového (1416-1465), "bohatýr neodolatelný" a "Jidáš táborů"*, in: Sborník prací z historie a dějin umění Klenová 3, 2004, s. 51-167.
- JÁNSKÝ Jiří, *Rytíři z Hrádku-Lacemboku*, in: Zdeněk PROCHÁZKA, Tvrz ve Lštění. Proměny jednoho rytířského sídla aneb jak se státi zemánkem, Domažlice 2013, s. 124-166;

- JÁNSKÝ Jiří, *Rýzmberský landfrýd a rytířsko-měšťanský spolek Jana Klenovského*, in: *Minulostí Západočeského kraje* 28, 1992, s. 85-98.
- JIREČEK Hermenegild, *Válečníci čeští XV. století. Vojevůdci krále Jiřího ve válce s Matyášem*, in: *Památky. Časopis Musea království Českého pro dějepis hlavně český*, vydávaný od Archeologického sboru Musea království českého nákladem Matice české V., Praha 1863, s. 70-73.
- JUKL Jakub Jiří, *Jan Smiřický ze Smiřic († 1453). Vzestup a pád zakladatele slavného rodu*, České Budějovice 2012.
- JUROK Jiří, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku. Majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní reprezentace šlechty a feudality v českém státě ve 13. - první polovině 17. století*, Nový Jičín 2000.
- KALOUS Antonín, *Matyáš Korvín (1443-1490): uherský a český král*, České Budějovice 2009.
- KANÁK Bohdan, *Soudce chebský – mikrohistorie vzniku, diplomatický rozbor a edice předběžné dohody husitů s basilejským koncilem z roku 1432*, in: *Olomoucký archivní sborník* 11, 2002, s. 109-157.
- KANKA Jan, *Andělská Hora – historická dominanta Karlovarska*, in: *Arnika. Přírodou a historii Karlovarského kraje* 1/2014, s. 27-29.
- KAREL Tomáš, *Krušnohorské hrady – Hartenberg*, in: *Bohatství historického stavebního vývoje Krušnohoří*, Loket 2011, s. 41-48.
- KAREL Tomáš – KNOLL Vilém – KLSÁK Jiří, *Nové poznatky k vývoji hradu Hartenberg v Hřebenech*, in: *Dějiny staveb* 2007, s. 275-292.
- KAREL Tomáš – KNOLL Vilém, *Stavební a historický vývoj hradu Wildstein ve Skalné a jeho srovnání s vybranými hrady chebských ministeriálů*, in: *Castellologica bohemia* 9, 2004, s. 27-62.
- KAREL Tomáš – KNOLL Vilém, *Stavební počátky hradu v Hazlově*, in: *Dějiny staveb* 2003, Plzeň 2004, s. 176-187.
- KAVKA František, *Hrady a jejich význam v skladbě předhusitské šlechty (1300-1419). Situace na středním Povltaví a dolním Posázaví*, in: *TÝŽ, Ohlédnutí za padesáti lety ve službě českému dějepisectví*, Praha 2002, s. 196-225.
- KAVKA František, *Poslední Lucemburk na českém trůně. Králem uprostřed revoluce*, Praha 1998.
- KAVKA František, *Západoevropský lenní institut jako nástroj vnitřní královské politiky za posledních Přemyslovců a za Jana Lucemburského*, in: *Český časopis historický* 88, č. 3, 1990, s. 225-251.

- KLÁPŠTĚ Jan, *O ranné šlechtě v českých zemích*, in: TÝŽ, *Vnímavý pozorovatel*. Výbor z díla, Praha 2019, s. 154-159.
- KLASSEN John Martin, *The Nobility and the Making of the Hussite Revolution*, New York 1978.
- KLECANDA Vladimír, *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku. Příspěvek k dějinám nižší šlechty*, in: *Časopis archivní školy VI*, 1928, s. 1-125.
- KLECANDA Vladimír, *Tři kapitoly o českomoravských erbovnících*, in: *Zprávy Českého zemského archivu VII*, 1937, s. 71-96.
- KLÍR Tomáš, *Historické souvislosti*, in: *Knihy chebské zemské berně z let 1438 a 1456 (= Libri civitatis X)*, Tomáš Klír – Martin Hůrka, Wolfgang Janka – Hana Pátková – Dana Vodáková (edd.), Praha – Ústí nad Labem 2016, s. 10-59.
- KLÍR Tomáš, *Hydronymie Chebska v kontextu severovýchodního Bavorska. K otázce jazykových poměrů v raném středověku*, in: *Praehistorica 32/2 2015*, s. 173-223.
- KLÍR Tomáš, *Sociální kontext slovansko-německého jazykového kontaktu. Severovýchodní Bavorsko a Chebsko v raném středověku*, in: *Archeologia historica 41/1*, 2016, 301–337.
- KNOLL Vilém, *Liebensteinská léna na Chebsku*, in: *Muzejní a vlastivědná práce: Časopis Společnosti přátel starožitností 43/113, č. 3*, 2005, s. 131-136.
- KNOLL Vilém, *Nothaft - základní přehled o dějinách jednoho ministeriálního rodu*, in: *Sborník Chebského muzea 1998*, s. 18-27.
- KNOLL Vilém, *Orlice a Labuť. Ochranné smlouvy pánů ze Švamberka a města Chebu v 15. století*, in: *Pocta Stanislavu Balíkovi k 80. narozeninám. Acta historico-iuridica Pilsnensia 2008*, s. 174-193.
- KNOLL Vilém, *Páni z Velhartic: měli duši zvláštní - trochu drsná zdála se*, Praha 2015.
- KNOLL Vilém, *Štaufští ministeriálové a Sedlecko. Poznámka k počátkům loketského manského systému*, in: *Západočeský historický sborník 8*, Plzeň 2003, s. 7-27.
- KNOLL Vilém, *Von Kinsberg. Kritické vyhodnocení predikátů a přehled dějin jednoho ministeriálního rodu*, in: *Sborník Chebského muzea 2002*, s. 79-94.
- KNOLL Vilém – ÚLOVEC Jiří, *Historie hradu a zámku Liebenstein v Libé*, in: *Castellologica bohemica 12*, Praha 2010, s. 255-291.
- KOČKA Václav, *Dějiny politického okresu kralovického*, Rakovník 2010.
- KOČKA Václav, *Dějiny Rakovnicka*, Rakovník 1936.
- KOLÁŘ Martin, *Globnar z Globenu*, in: *Ottův slovník naučný 10*, Praha 1896.
- KOLÁŘ Martin, *Huler (Hüller)*, in: *Ottův slovník naučný 11*, Praha 1897, s. 856.

- KOLÁŘ Martin, *Hyzrlé z Chodů*, in: Ottův slovník naučný 11, Praha 1897, s. 1065.
- KOLÁŘ Martin, *Nejstarší pečeti šlechty české až do roku 1300*, Tábor 1883.
- KOLÁŘ Martin, *Rod pánů Švihovských z Risenberka*, Tábor 1892.
- KOLÁŘ Martin, *Rozrod Dobrohostův a osudy jejich*, in: Památky archeologické a místopisné VIII, 1870, s. 481-494.
- KOLÁŘ Martin – August SEDLÁČEK August, *Českomoravská heraldika I.*, Praha 1902.
- KOLAŘÍKOVÁ Marie, *Frühneuhochdeutsche Urkunden Elbogens bis zum Regierungsantritt der Habsburger in den böhmischen Ländern (1526). Eine historiolinguistische Untersuchung.* Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 2013.
- KÖNIG Valentin, *Genealogische Adel-Historie III.*, Leipzig 1736.
- KÖPL Karl, *Ein Beitrag zur Geschichte der Fehde der Schicke mit der Stadt Elbogen*, in: MVGDB 33, 1895, s. 379-395.
- KOTĚŠOVEC Václav, *Pohledy do historie měst a obcí Kraslicka*, Ostrov 2001.
- KOTLÁROVÁ Simona, *Páni z Rožmitálu*, České Budějovice 2008.
- KOULA Vít, *Aleš Holický ze Šternberka. Šlechtic a politik polipanské doby.* Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 2015.
- KOULA Vít, *Aleš a Petr Holičtí, dvě generace Šternberků a jejich působení na české politické scéně v první polovině 15. století.* Nepublikovaný rukopis rigorózní práce obhájené na FF UK, Praha 2018.
- KOVAŘÍK Tadeáš, *Kronika města Chebu Pankráce Engelharda z Haselbachu. Příspěvek k městskému kronikářství raného novověku.* Nepublikovaný rukopis bakalářské práce obhájené na FF UK, Praha 2017.
- von KRONES Franz, *Lueger Erasmus*, in: Allgemeine deutsche Biographie 19, Leipzig 1884, s. 617.
- KUBÍKOVÁ Anna, *K profesnímu životu Václava Březana na rožmberském dvoře: (Ke čtyřstému výročí jeho pravděpodobného odchodu z tohoto světa)*, in: Výběr: časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 55, č. 2, 2018, s. 96-100.
- KUBŮ František, *Cheb v době husitské*, in: Soudce smluvený v Chebu. Sborník příspěvků přednesených na sympoziu k 550 výročí, Cheb 1982, s. 105-127.
- KUBŮ František, *Chebický městský stát. Počátky a vrcholné období do počátku 16. století*, České Budějovice 2006.
- KUBŮ František, *Ministerialita a Chebsko v období štaufské vlády*, in: Československý časopis historický 29, č. 3, 1981, s. 389-416.

- KUBŮ František, *Jiří z Poděbrad a Chebsko*, in: Zprávy chebského muzea a okresního archivu 2, 1983, s. 17-40.
- KUBŮ František, *Ozbrojené síly chebského městského státu*, in: *Sborník Chebského muzea 2001*, s. 9-22.
- KUBŮ František, *Rozklad chebské ministeriality a její zápas s městem Chebem*, in: *Československý časopis historický* 30, č. 1, 1982, s. 76-99.
- KUBŮ František, *Štaufská ministerialita na Chebsku*, Cheb 1997.
- KUBŮ František – ŠEBESTA Pavel, *Politické a ekonomické vztahy města Chebu a okolní šlechty*, in: *Archaeologia Historica* 10, 1985, s. 163-174.
- KÜRSTNER Franz, *Jobst von Einsiedel und Seine Correspondenz mit Eger*, in: *Archiv für österreichische Geschichte* 39, Wien 1868, s. 246-257.
- KÜRSTNER Franz *Nachrichten über die Vorgänge in Schlesien unter den Königen Georg und Mathias*, in: *Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens* 8/H.2, 1868, 402-413.
- LANGHAMMER Rudolf, *Die Burgen des mittleren Egertales und die Stadt Klösterle*, Klösterle a. E. 1934.
- LEHÁR Jan – STICH Alexandr – JANÁČKOVÁ Jaroslava – HOLÝ Jiří, *Česká literatura od počátků k dnešku*, Praha 2006.
- LEHKÝ Ivan – SÝKORA Milan (edd.), *Kalich a Panna. Hrad Jana Žižky*, Most 2016.
- LIPPERT Julius, *Bürgerlicher Landbesitz im 14. Jahrhundert. Zu Standefrage jener Zeit*, in: *MVGDB* 40 (1901), s. 1-50.
- LOSERT Hans, *Ausgrabungen am Rauhen Kulm 2006/2007*. Dostupné online: http://www.landschaftsmuseum.de/Seiten/Ausgrab/Aus-R_Kulm-2.htm (10. 11. 2019).
- LŮŽEK Bořivoj, *Tažení královských měst a Pražanů proti loupeživé šlechtě v západních Čechách r. 1520*, in: *Minulostí Západočeského kraje* 20, 1984, s. 111-124.
- MACEK Josef, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997.
- MACEK Josef, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471-1526) I. - 4.*, Praha 1992-1998.
- MACEK Josef, *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967.
- MACEK Josef, *K ohlasu husitství v Německu*, in: *Československý časopis historický* 4, 1956, s. 189-207.
- MACEK Josef, *Tři ženy krále Vladislava*, Praha 1991.
- MACŮREK Josef, *K otázce vztahů listiny české, ukrajinské a moldavské v druhé polovině 15. století*, in: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: řada historická (C)* 9, č. 7, 1960, s. 151-159.

- MACH Pavel, *Nález předmětů z tvrziště v Kraslicích*, in: Sokolovsko 3/2010, s. 27-28.
- MALÝ Jakub, *Z Janovic*, in: Vlastenecký slovník historický, Praha 1877, s. 258.
- MAŤA Petr, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.
- MARTINOVSKÝ Ivan, *Okolnosti vzniku Vladislavského zřízení českého*, in: Ústecký sborník historický 1979, Ústí nad Labem 1981, s. 107-132.
- MAYER Franz Martin, *Über die Verordnungsbücher der Stadt Eger*, in: Archiv für österreichische Geschichte 60, Wien 1880, s. 19–70.
- MEZNÍK Jaroslav, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, in: Sborník historický 37, Praha 1990, s. 7-36.
- MEZNÍK Jaroslav, *Lucemburská Morava 1310-1423*, Praha 1999.
- MEZNÍK Jaroslav, *Venkovské statky brněnských měšťanů ve 14. a 15. století*, in: Časopis Matice moravské 79, 1960, s. 129-147.
- MEZNÍK Jaroslav, *Venkovské statky pražských měšťanů v době předhusitské a husitské*, Praha 1965.
- MIKESKA Tomáš, *Pluhové z Rabštejna*, in: Heraldika a genealogie 42, č. 1-2, 2009, s. 3-50.
- MLATEČEK Karel, *Rytíři z Lulče a jejich přátelé*, Brno-Slavkov u Brna 2014.
- MUSÍLEK Martin, *Hertvíkové z Rušinova: Východočeská šlechta ve víru husitských bouří*, Praha 2021.
- MUSÍLEK Martin, *Odras dvorské kultury v městském prostředí ve 13. a 14. století*, in: Dana Dvořáčková – Jan Zelenka (edd.), *Dvory a rezidence ve středověku 2. Skladba a kultura středověké společnosti*, Praha 2008, s. 475–505.
- MUSÍLEK Martin, *Patroni, klienti, příbuzní. Sociální svět Starého Města pražského ve 14. století*, Praha 2015.
- MUSÍLEK Martin, *Šlechtické domy, dvory a paláce v předhusitské době*, in: Jaroslav Podliska (ed.), *V za(u)jetí malostranských stratigrafií. Sborník k životnímu jubileu Jarmily Čihákové*, Praha 2015, s. 212–231.
- MUSÍLEK Martin, *Z měšťanského domu na panovnický dvůr. Potomci Jana z Kamenice a Olbramovici ve službách Lucemburků a církve*, in: MHB 20/2, 2017, s. 85–115.
- MUSÍLEK Martin, *Zajetí českého panstva patriciátem v sedleckém klášteře a v Praze roku 1309. Příspěvek k vývoji pražského a kutnohorského patriciátu na přelomu 13. a 14. století*, in: Radka Lomičková (ed.), *Sedlec. Historie, architektura a umělecká tvorba sedleckého kláštera*, Praha 2009, s. 139-163.
- NEIZERT Dieter, *Die Stadt Göttingen führt eine Fehde 1485/86: Untersuchung zu einer Sozial- und Wirtschaftsgeschichte von Stadt und Umland*, Göttingen 1992.

- NEJEDLÝ Zdeněk, *Česká missie Jana Kapistrána*, in: Časopis musea království českého 74, Praha 1900, s. 57-72; s. 220-242; s. 334-352; s. 447-464.
- NOHOVÁ Ivana, *Příbuzenské vztahy členů Zelenohorské jednoty*. Nepublikovaný rukopis rigorózní práce obhájené na Pedagogické fakultě UK, Praha 2008.
- NOVÁK Jakub, *Města a šlechta na střední Moravě ve 13. až 15. století. Rivalita – spolupráce - koexistence*. Nepublikovaný rukopis disertační práce obhájené na FF Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc 2020.
- NOVOTNÁ Ludmila, *Fundátorka Anna Šliková: příspěvek k historii kostela sv. Wolfganga v Ostrohu*, in: Sborník muzea Karlovarského kraje 18, 2010, s. 273-276.
- NOVOTNÝ Michal, *Mates Šlik (†1487), pán z Holíče a Lokte*, in: Poohří 1: sídla - správa - společnost. Sborník z konference konané v Lounech 13.-14. května 2010, Louny 2011, s. 81-98.
- NOVOTNÝ Michal, *Šlikové. Majetková struktura panství a společenské postavení rodu do roku 1487*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK Praha 2007.
- NOVOTNÝ Michal, *Z měšťanského domu přes císařský dvůr na hrad Loket. Kariéry Kašpara a Matesa Šliků v Čechách, Říši a Sasku (1390-1487)*. Nepublikovaný rukopis disertační práce obhájené na FF UK, Praha 2015.
- NOVOTNÝ Robert, *Čest a urozenost v mentalitě pozdně středověké šlechty*, in: Tomáš Borovský – Dalibor Janiš – Michaela Malaníková (edd.), *Spory o čest ve středověku a raném novověku*, Brno 2010, s. 54-68.
- NOVOTNÝ Robert, *„Hvězdy přejasné okolo slunce“. šlechta na dvoře Jiřího z Poděbrad*, in: Zdeněk Beran – Martin Šandera (edd.), *Poděbradská éra v zemích České koruny*, Praha 2016, s. 56-66.
- NOVOTNÝ Robert, *Konfesionalizace před konfesionalizací? Víra a společnost v husitské epoše*, in: *Heresis seminaria: pojmy a koncepty v bádání o husitství*, Praha 2013 s. 233-266.
- NOVOTNÝ Robert, *Milci a nižší šlechta na dvoře Václava IV.*, in: Lenka Bobková – František Šmahel (edd.), *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012 s. 432-438.
- NOVOTNÝ Robert, *Úloha zemského soudu pro formování panského stavu*, in: *Šlechta, moc a reprezentace ve středověku*, Praha 2007 s. 241-250.
- NOVOTNÝ Robert, *Uzavírání panského stavu a problematika nobilitací v pozdním středověku*, in: *Evropa a Čechy na konci středověku: sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi*, Praha 2004 s. 291-306.
- NOVOTNÝ Václav, *Hus v Kostnici a česká šlechta*, Praha 1915.

- ODLOŽILÍK Otakar, *The Hussite King. Bohemia in European affairs 1440-1471*, New Jersey 1965.
- OHLER Norbert, *Válka a mír ve středověku*, Jinočany 2004.
- OPPL Ferdinand, *Fridrich Barbarossa. Císař a rytíř*, Praha 2001.
- ORTH Elsbet, *Die Fehden der Reichsstadt Frankfurt am Main im Spätmittelalter. Fehderecht und Fehdepraxis im 14. und 15. Jahrhundert*, Wiesbaden 1973.
- PALACKÝ František, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě: faksimile vydání [B. Kočího] z roku 1907*, Praha 1998.
- PALACKÝ František, *Gazyk český na dvoře Litewském w XV. stoletj*, in: *Časopis českého museum* V/3, 1831, s. 280-283.
- PALACKÝ František, *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, Praha 1941.
- PÁLKA Adam, *Jan Boukal, Jakoubek z Vřesovic (†1462), recenze*, in: *Historica. Revue pro historii a příbuzné vědy* 8, č. 2 s. 217-219.
- PÁNEK Jaroslav, *Proměny stavovství v Čechách a na Moravě v 15. a v první polovině 16. století*, in: *Folia Historica Bohemica* 4, 1982, s. 179-217.
- PAPAJÍK David, *Jan Čapek ze Sán. Jezdec na konec světa. Vojevůdce, kondotiér a zbohatlík 15. století*, České Budějovice 2011.
- PAPAJÍK David, *Ladislav Pohrobek (1440–1457): Uherský a český král*, České Budějovice 2016.
- PAPAJÍK David, *Páni ze Svince: dějiny rodu moravských sudích*, Praha 2005.
- PAPROCKÝ z Hlohol Bartoloměj, *Diadochus, tj. posloupnost knížat a králů českých, biskupů a arcibiskupů pražských a všech třech stavů slavného království českého, to jest panského, rytířského a městského*, Praha, 1602.
- PAPROCKÝ z Hlohol Bartoloměj, *Zrcadlo Slawneho Margkrabstwij Morawskeho*, Olomouc 1593.
- PASTOUREAU Michel, *Medvěd. Dějiny padlého krále*, Praha 2011.
- PÁTÝ Lukáš, *Strakonická jednota. Protivníci Jiřího z Poděbrad v souboji o moc v Českém království (1449-1452)*. Nепublikovaný rukopis rigorózní práce obhájené na FF UK, Praha 2015.
- PAUK Marcin Rafał, *Migrace - protekce - asimilace. Lužičtí Schliebenové v české politické elitě 13. století*, in: *Časopis Matice moravské* 131, č. 1, 2012, s. 117-128.
- PELANT Jan, *České zemské sněmy v létech 1471-1500*, in: *Sborník archivních prací* 31, č. 2, 1981, s. 340-417.
- PELANT Jan, *Erby české, moravské a slezské šlechty*, Praha 2013.

- PELLETER Michael, *Denkwürdigkeiten der Stadt Falkenau an der Eger und ihrer nächsten Umgebung*, Falkenau 1876.
- PENNRICH Alfred, *Die Urkundenfälschungen des Reichskanzlers Kaspar Schlick nebst Beiträgen zu seinem Leben*, Breslau 1901.
- PEŠEK Jiří – ZILYNSKYJ Bohdan, *Městský stav v boji se šlechtou na počátku 16. století*, in: *Folia Historica Bohemica* 6, 1984, s. 137-161.
- PETRÁŇ Josef (ed.), *Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu* (Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1), Praha 1976.
- PETRÁŇ Josef, *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách. Úvod do diskuse*, in: TÝŽ (ed.), *Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu* (Acta Universitatis Carolinae - Philosophica et historica 1, Praha 1976, s. 9-79.
- PETRÁŇ Josef, *Stavovské království a jeho kultura v Čechách 1471-1526*, in: *Pozdně gotické umění v Čechách 1471-1526*, Praha 1978, s. 13-72.
- PILNÁČEK Josef, *Staromoravští rodové*, Vídeň, Brno 2011
- PILNÁČEK Josef, *Rody starého Slezska 1-5*, Jílové u Prahy 1991-1998.
- PILZ Josef, *Dějiny města Nejdku do roku 1923*, Nejdek 2003.
- PLAČEK Miroslav – FUTÁK Peter, *Páni z Kunštátu. Rod erbu vrchních pruhů*, Praha 2006.
- PLETZER Karel, *České Budějovice za Matyáše Korvína (1468-1479)*, in: *Minulost a současnost Českých Budějovic. Studie a materiály I.*, České Budějovice 1969, s. 17-56.
- PLETZER Karel, *Spor Racka Kocovského s Českými Budějovicemi v letech 1472-1485*, in: *Jihočeský sborník historický* 34, 1965, s. 127-136.
- POKLUDA Zdeněk, *Moravští Šternberkové: panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*, Praha 2012.
- POLÍVKA Miloslav, *K „černému obchodu“ s kutnohorskou mědí v husitské době*, in: *Časopis Matice moravské* CXIII, Brno 1994, s. 25-34.
- POLÍVKA Miloslav, *Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*, Praha 1982.
- POLÍVKA Miloslav, *Sebeuvědomění české šlechty na pozadí česko-německých vztahů na sklonku doby husitské. Zášť Aleše ze Šternberka a Hynka Krušiny ze Švamberka s říšským městem Norimberkem ve 30. a 40. letech 15. století*, in: *ČČH* 93, č. 3, (1995), s. 426-450.
- POLÍVKA Miloslav, *Šlechta a reformátoři. (Ke vzájemným vztahům české šlechty a ideologií husitství před rokem 1419)*, in: *Mediaevalia Historica Bohemica* 1, 1991, s. 231-255.
- POLÍVKA Miloslav, *Šlechta v Husově okolí a Husův král*, in: *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi: sborník z mezinárodního symposia, konaného 22.-26. září 1993 v Bayreuthu*, Praha 1995 s. 74-80.

- POLÍVKA Miloslav, *Šlechtic jako podnikatel v pozdně středověkých Čechách*, in: Pocta Josefu Petráňovi: sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně, Praha 1991 s. 95-111.
- PROCHÁZKA Zdeněk – ÚLOVEC Jiří, *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov 1-3*, Tachov 1988-1991.
- PRÖKL Vinzenz, *Geschichte der Stadt Elbogen: historisch, statistisch und topografisch dargestellt*, Elbogen 1881.
- PROKOP Miloš, *Držba hradů v Čechách v letech 1418-1478 jako zdroj poznání majetkových poměrů české šlechty, panovníka a církve*, in: Husitský Tábor: sborník Husitského muzea 14, 2004, s. 147-226.
- PROKOP Miloš, *Hrady jako fenomén sociální mobility: česká šlechta v pozdním středověku*, in: Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni 1, č. 2, 2006, s. 105-121.
- PROKOP Vladimír, *Kapitoly z dějin Sokolovska*, Sokolov 1994.
- RANSDORF Miloslav, *Vzestup Gutštejnů v době husitské a poděbradské*, in: Ústecký sborník historický 1983, s. 109-132.
- RAUSCHER Rudolf, *K rukojemství v českém právu zemském*, Praha 1923.
- RIEGER Bohuslav, *Jan Hertvík z Rušinova*, in: Časopis Musea království Českého 51, č. 1., 1877, s. 149-175.
- RŮŽEK Vladimír, *Družina Bořivoje ze Svinař ve službách Václava IV.*, in: Minulostí západočeského kraje 34, 1989, s. 57-90.
- RŮŽEK Vladimír, *Chebská radnice a její středověké fresky*, Cheb 1994.
- SEDLÁČEK August, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty I-V*, Vladimír Růžek (ed.), Praha 2001–2003.
- SEDLÁČEK August, *z Hasenburka*, in: Ottův slovník naučný 10, Praha 1896, s. 932-934.
- SEDLÁČEK, *z Hertenberka*, in: Ottův slovník naučný 11, Praha 1897, s. 214.
- SEDLÁČEK August, *Hozlauer z Hozlau*, in: Ottův slovník naučný 11, Praha 1897, s. 718.
- SEDLÁČEK August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého I.-XV.*, Praha 1882-1927.
- SEDLÁČEK August, *Nejstarší list českým jazykem psaný*, in: Časopis Musea Království českého LXI, 1887, s. 517-520.
- SEDLÁČEK August, *Pluh z Rabštejna*, in: Ottův slovník naučný 19, Praha 1902, s. 947-948.
- SEDLÁČEK August, *Pýcha urozenosti a vývody u starých Čechův a Moravanův*, Praha 1914.
- SEDLÁČEK August, *Tejřovský (vl. Týřovský) z Enzidle*, in: Ottův slovník naučný 25, Praha 1906, s. 154.

- SEYBOTH Reinhart, *Fürstenkrieg, 1458–1463*, in: Historisches Lexikon Bayerns. Dostupné online: https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/F%C3%BCrstenkrieg,_1458-1463 (21.3.2021).
- SCHREIBER Rudolf, *Die Stellung des mittelalterlichen Elbogener Landes zu Böhmen*, in: MVGDB 74, 1936, s. 1-28, 81-103.
- SIEGL Karl, *Alt-Eger in seinen Gesetzen und Verordnungen*, Augsburg 1927.
- SIEGL Karl, *Aus den Ratsakten des Egerer Stadarchivs*, in: Unser Egerland 23, Eger 1922, s. 3-5.
- SIEGL Karl, *Das Achtbuch des Egerer Schöffengerichtes aus der Zeit 1310-1390*, Prag 1901.
- SIEGL Karl, *Das Achtbuch II des Egerer Schöffengerichtes vom Jahre 1391 bis 1668*, in: MVDGB 41, 1903, s. 345-386, 524-579.
- SIEGL, *Das Egerer Achtbuch aus der Zeit von 1310 bis 1390*, in: MVGDB 39, 1901, s. 227-271, 375-427.
- SIEGL Karl, *Die Bürgermeister der Stadt Eger von 1282-1926*, in: Unser Egerland 31, 1927, Heft 2-3, s. 21-31.
- SIEGL, *Die Fehde Egers mit Ritter Jorg von Zedwitz auf Liebenstein*, in: MVGDB 55, Prag 1917, s. 1-98.
- SIEGL Karl, *Die Geschichte der Egerer Burgpflege*, in: MVGDB 50, N. 4, 1911/1912, s. 546-594.
- SIEGL Karl, *Die Kataloge des Egerer Stadtarchivs*, Eger 1900.
- SIEGL Karl, *Die Vermählung der Stammeltern des Sächsischen Königshauses Albrecht des Beherzten von Sachsen mit Sidonia von Böhmen zu Eger im Jahre 1459*, in: Prager Zeitung, 6. 4. 1910, s. 3.
- SIEGL Karl, *Eger und das Egerland im Wandel der Zeiten*, Eger 1931.
- SIEGL Karl, *Seznam majitelů měšťanských domů v Chebu: purkmistři města Chebu v letech 1282-1926 a členové městské rady v letech 1384-1777*, Cheb 2001.
- SIEGL Karl, *Zeugnisse für die Rechsglaubigkeit der Stadt Eger vor Verhängung des Interdikts im J. 1467*, in: MVGDB 4/42, 1904, s. 393-420.
- SIEGL Karl, *Zur Geschichte der Eroberung von Borschengrün durch die Egerer im Jahre 1452*, in: Erzgebirgs-Zeitung XXV/3, 1904, s. 49-56.
- SIEGL Karl, *Zur Geschichte der Fürstentage Georgs von Podiebrad in Eger in den Jahren 1459, 1461 und 1467*, in: MVGDB 42/2, 1903, s. 203-220.
- SLAVÍK Jaroslav Radmil, *Cheb - křižovatka světa*, Cheb 1948.

- SLAVÍK Jiří, *Opovědní listy některých českých, moravských a polských pánů proti Řádu německých rytířů z r. 1454 ve výpiscích Bedy Dudíka*, in: Hláska: zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka 6, Příloha II., 1995, s. 25-26.
- SLEZÁKOVÁ Veronika, *Opověď nebo odpověď?* in: Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám, Brno 2003, s. 559-562.
- SOMER Tomáš, *Smil z Lichtenburka: příběh velmože bouřlivého věku*, České Budějovice 2012.
- SPĚVÁČEK Jiří, *Karel IV. Život a dílo (1316-1378)*, Praha 1980.
- SPĚVÁČEK Jiří, *Král diplomat. Jan Lucemburský 1296-1346*, Praha 1982.
- SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361-1419. K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986.
- STURM Heribert, *Eger – Geschichte einer Reichstadt*, Augsburg 1951.
- ŠANDERA Martin, *Braniborka v Čechách*, in: Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie 26, č. 1/2, 2015, s. 2-9.
- ŠANDERA Martin, *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha 2011.
- ŠANDERA Martin, *Jindřich starší z Minsterberka. Syn husitského krále. Velký hráč s nízkými kartami*, Praha 2016.
- ŠANDERA Martin, *Mírová diplomacie Jiřího z Poděbrad*, in: Jaroslav BOUBÍN a kol., *Hledání nové Evropy. Projekt krále Jiřího*, Praha 2015, s. 153-172.
- ŠANDERA Martin, *Páni z Dobrušky a z Opočna. Kolonizátoři, dvořané a válečníci*, České Budějovice 2007.
- ŠANDERA Martin, *Zelenohorská jednota a synové Jiřího z Poděbrad*, in: Robert NOVOTNÝ – Petr ŠAMAL a kol., *Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy*, Praha – Litomyšl 2011, s. 158-168.
- ŠEMBERA Alois Vojtěch, *Páni z Boskovic a potomní držitelé hradu boskovického na Moravě*, Vídeň 1870.
- ŠIMEK Emanuel, *Chebsko v staré době. Dnešní nejzápadnější slovanské území*, Brno 1955.
- ŠIMŮNEK Robert, *Mělník jako rezidenční město a jeviště sakrální reprezentace*, in: Confluens: vlastivědný sborník Mělnicka č. 7, 2010, s. 12-43.
- ŠIMŮNEK Robert, *Prestižní a patetické titulatury – šlechtická hrdost, závist, pýcha i výsměch*, in: Eva Doležalová – Robert Novotný – Pavel Soukup (edd.), *Evropa a Čechy na sklonku středověku. Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi*, Praha 2004, s.307-322.
- ŠIMŮNEK Robert, *"Přítel" jako kategorie sociálních vztahů ve středověkých Čechách*, in: *Středověký kaleidoskop pro muže s hůlkou: věnováno Františku Šmahelovi k životnímu jubileu*, Praha 2016, s. 225-236.

- ŠIMŮNEK Robert, *Reprezentace české středověké šlechty*, Praha 2013.
- ŠIMŮNEK Robert, *Správní systém šlechtického dominia v pozdně středověkých Čechách. Rožmberská doména 1418-1472*, Praha 2005
- ŠIMŮNEK Robert, *Šlechta a města pozdního středověku: konfrontace či koexistence?*, in: Ján Lukačka – Martin Štefánik (edd.), *Stredoveké mesto ako miesto stretnutí a komunikácie*, Bratislava 2010 s. 225-237.
- ŠIMŮNEK Robert, *Šlechta a města v pozdním středověku: kontakty, konfrontace a geografický horizont (na příkladu Strakonice a Volyně)*, in: *Historická geografie* 33, (2005), s. 197-247.
- ŠIMŮNEK Robert, *Šlechta a město v pozdním středověku a raném novověku: Rokycany 1400-1600*, in: *Minulostí Západočeského kraje* 50, (2015), s. 72-149.
- ŠIMŮNEK Robert, *Tábor a jeho sousedé. Typ modu vivendi v pohusitských Čechách*, in: *Husitský Tábor Supplementum 3. Jan Žižka z Trocnova a husitské vojenství v evropských dějinách: VI. mezinárodní husitologické sympozium, Tábor 12. - 14. října 2004, Tábor 2007* s. 317-340.
- ŠIMŮNEK Robert – LAVIČKA David, *Páni z Rožmberka 1250-1520: jižní Čechy ve středověku: kulturněhistorický obraz šlechtického dominia ve středověkých Čechách*, České Budějovice 2011.
- ŠMAHEL František, *Humanismus v době poděbradské*, Praha 1963.
- ŠMAHEL František, *Idea národa v husitských Čechách*, Praha 2000.
- ŠVANDRLÍK Richard – BUCHTELE Zdeněk, *Mnichov. Městečko u Mariánských Lázní*, Mariánské Lázně 2010.
- TERŠLOVÁ Helena, *Páni z Ilburka. Česká středověká šlechta 15. – 16. století*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 2002.
- TERŠLOVÁ Helena, *Vilém starší z Ilburka († 1490)*, in: *Pater familias: sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Ivana Hlaváčka*, Praha 2002 s. 433-442.
- THRIEME André – TRESP Uwe (edd.), *Eger 1459. Fürstentreffen zwischen Sachsen, Böhmen und ihren Nachbarn: dynastische Politik, fürstliche Repräsentation und kulturelle Verflechtung / Cheb 1459. Setkání panovníků Čech, Saska a jejich sousedů: dynastická politika, panovnická reprezentace a kulturní vazby*, Döbel 2011.
- TOMEK Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy II*, Praha 1892.
- TOMEK Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy III.*, Praha 1875.
- TOMEK Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy VI.*, Praha 1885.
- TOMEK Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy VII.*, Praha 1886.

- TOMEK Wáclaw Wladivoj, *Chování měšťanů Chebských w rozepři králů Jiřího a Wladislava s papežským dworem a Matiášem králem uherským*, in: Časopis českého museum 23/4, 1849, s. 74-102.
- TRESP Uwe, *Jan Calta z Kamenné Hory (Pozdněstředověký válečnický podnikatel jako pán Chomutova)*, in: Comotovia 2005: sborník příspěvků z konference věnované výročí 400 let vykoupení Chomutova z poddanství (1605-2005), Chomutov 2005.
- TRESP Uwe, *Söldner aus Böhmen: im Dienst deutscher Fürsten: Kriegsgeschäft und Heeresorganisation im 15. Jahrhundert*, Paderborn 2004.
- TŘEŠTÍK Dušan– POLÍVKA Miloslav, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: Struktura feudální společnosti na území Československa a Polska do přelomu 15. a 16. století, Praha 1984, s. 99-133.
- TUREK Rudolf, *Slovanské osídlení Chebska*, in: Obzor prehistorický XIV, 1950, s. 401-440
- ÚLOVEC Jiří, *Hrady, zámky a tvrze na Chebsku*, Cheb 1998.
- ÚLOVEC Jiří, *Zaniklá tvrz a zámek v Kamenici - Steinbachu*, in: Minulostí Západočeského kraje 34, 1999, s. 35-45.
- URBAN Jan, *Lichtenburkové. Vzestupy a pády jednoho panského rodu*, Praha 2003.
- URBAN Michael, *Die Burggrafen zu Meißen aus plauischem Geschlechte in Böhmen*, in: MVGDB 44, 1906, s. 210-219, 477-492.
- URBAN Michael, *Zur Geschichte der Herrschaft Königswart*, in: MVGDB 19, 1881, s. 24-50.
- URBÁNEK Rudolf, *Dvě studie o době poděbradské*, Brno 1929.
- URBÁNEK Rudolf, *Věk poděbradský I. – IV. České dějiny III/1-4.*, Praha 1915-1962.
- URFUS Valentin, „Zášti“ v Čechách v polovině 15. století, in: Právněhistorické studie III., Praha 1957, s. 90-114.
- VÁCLAVEK Bedřich, *Český listář. 296 českých listů z šesti století*, Praha 1949.
- VALOUCH František, *Životopis swatého Jana Kapistrána*, Brno 1858.
- VALÚŠEK David, *Nekešové z Landeka: aneb kterak Albrecht z Valdštejna na Moravě k penězům přišel*, in: Valašsko č. 24, 2010, s. 4-8.
- VANÍČEK Vratislav, *Velké dějiny zemí Koruny české III. 1250-1310*, Praha – Litomyšl 2002.
- VELÍMSKÝ Tomáš, *Hrabišici. Páni z Rýzmburka*, Praha 2002.
- VELÍMSKÝ Tomáš, *Páni ze Svojsína: rod velmožů, pánů a rytířů z povodí Mže*, Praha 2013.
- VINAŘ Otakar, *Pět století Šliků*, Praha 1998.
- VLASÁK Vladimír, *Dějiny obce Chlum Svaté Maří*, Chlum Svaté Maří 2005.
- VOGEL Thomas, *Fehderecht und Fehdepraxis im Spätmittelalter am Beispiel der Reichsstadt Nürnberg (1404-1438)*, Frankfurt am Main 1998.

VONDRÁČEK Milan, *Písemnosti Jiřího z Poděbrad do roku 1458*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 1979.

VOPATOVÁ Václava, *O listinách a kanceláři Jiřího z Poděbrad 1445-1471*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na FF UK, Praha 1978.

WINTER Zikmund, *Kulturní obraz českých měst – Život veřejný v XV. a XVI. věku I.*, Praha 1890.

WOLF Vladimír, *Jan Kolda z Žampachu. Život táborského hejtmana, loupeživého rytíře, kondotiéra a psance*, Hradec Králové – Trutnov 2002.

WOSTRY Wilhelm, *König Albrecht II. (1437-1439) II*, Prag 1907.

ZECHEL Artur, *Heinrich Schlick. Ein Beitrag zur älteren Geschichte der Familie Schlick*, in: *Unser Egerland* 39, 1935, s. 1-7.

Seznam zkratek

AČ	Archiv český
CIM	Codex Iuris Municipalis
ČČH	Český časopis historický
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
FRB	Fontes Rerum Bohemicarum
LLOR	Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka
ME	Monumenta Egrana
MHB	Medievalia Historica Bohemica
MVGDB	Mittelungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen
RBM	Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae